

conturbata sunt uiscera mea
[illegible] in terra iecur me[illegible]
sup contritione filie populi mei
cum deficeret paruulus et lactens
in plateis oppidi. Lamed
Matribus suis dixerunt ubi est
[illegible] et uinum. cum deficerent quasi
uulnerati in plateis ciuitatis
exalarent animas suas in sinu
matrum suarum. Mem
[illegible]
[illegible]
[illegible] te uirgo filia [illegible]
magna est uelut mare con[tritio tua]
[illegible]
Prophete tui uiderunt tibi falsa
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

245.

Praeceptum Dei, causat Timorem Domini: Timor excutit omnem socordiam, & ignaviam seu negligentiam.

Promissio adfert secum et causat Fidem in Deum: Fides vero adimit omnem sollicitudinem indebitam.

Ioannis Caluini

IN LIBRVM IOSVE breuis Commentarius, quem paulò ante mortem abſoluit.

Addita ſunt quædam de eiuſdem morbo & obitu.

Cum Indice.

GENEVÆ,

Ex officina Franciſci Perrini.

M. D. LXIIII.

DE INCOMPARABILIS viri D. Io. Caluini morbo & obitu, excerpta quædã ex Gallica Theod. Bezæ Vezelii in hũc eundem Commentarium præfatione, P. Garnerio interprete.

Nimuerò præterquam quòd summum illud ingenium Deus collocarat in fragili & imbecillo corpusculo, & naturali quadam constitutione propẽso ad phtisin, quæ etiam vitæ finem illi attulit, huc accessit, quód adolescentiæ & ineuntis ætatis studiis, mirum in modum iam attritus, quum ad res gerẽdas se cõtulit, perpetuò in subeundis animi laboribus tam parùm se ipse respexit, vt absque singulari Dei beneficio & munere, qui Ecclesiã suam, hoc instrumento adhibito ædificare vellet, nullo vnquam pacto, vel ad ætatem, quæ medicis declinãs vulgò dicitur, peruenire potuerit. Anno itaque 1556. quum Francfordiensis Senatus rogatu, eò profectionem suscepisset ad pacificãdos motus quosdam excitatos in Gallicana Ecclesia, quæ in illam vrbem recens adhuc recepta fuerat & collecta: ex longo illo & perquam molesto itinere reuersus, in acerrimam febrim tertianã incidit, quam quidem valetudinis ipsius veluti primum, vt ita dicam, scopulum meritò vocare licet. Eam deinde anno 1558. excepit diuturna & tædii plena quartana, quæ ipsum coegit legendi

& concionandi labore perinuitū abſtinere. Neque tamen vllis monitis dimoueri potuit, quin tum etiā domi aliquid lucubraretur. Itaque hoc ipſo tēpore Chriſtianæ religionis Inſtitutionem poſtremò recognitā & auctam tum Latinè tum Gallicè & exorſus eſt & abſoluit. Hic porrò morbus hominem ita confectum & exhauſtum reliquit, vt ab eo tēpore penitus conualeſcere nunquam potuerit. Semper exinde crus dextrum ægrè trahere, vnde etiam interdum magnos dolores ſuſtinebat: vetuſta etiā valetudinis incommoda & vitia recrudeſcere: quo in numero erāt dolores capitis, magna ſtomachi cruditas cum perpetua pituita coniuncta. Præter cætera mala, ſanguinis etiam fluxione per interualla torquebatur, quę αἱμοῤῥοῒς vulgò dicitur, ídque eò etiam grauius, quod caſu aliquo pars illa malè affecta fuerat & valde debilitata. Cauſa porrò hæc erat, quod dum nullam animo remiſſionem & quietem concederet, perpetua ἀτροφία eum laborare neceſſe fuit, de qua ne cogitauit quidē vnquam, niſi vi doloris coactus. Secuta ſunt deinde inteſtinorum tormina, tandémque podagra & calculus. Adhæc ex nimia contentione, & humorum fluxu erodente eò deuenerat, vt ſanguinem interdum excrearet, quæ quidem res extremā corporis totius debilitatē efficiebat. In tot tantíſque morbis mirū eſt, incredibilem illam animi perſpicacitatem & ſolertiam impeditā potius fuiſſe quàm imminutam: & acerrimam ſagacitatem illam iudicii nūquam languiſſe. Tantùm hoc inerat mali, quòd ingenii celeritatē corpus aſſequi non

non poterat, quod tamen ſemper ſupra vires nitebatur, donec ſpiritus anguſtia ita cōſtringeretur, vt ne duorum quidem aut trium paſſuum motum ferre poſſet. Non deerant ſuis partibus medici: ipſe quoque licet tāta dolorum morbo-rúmque varietate implicatus, eorū conſiliis præciſè & ad vnguem obtemperabat, id tamen fruſtrà, quemadmodum ſemper dicere ſolitus erat, quum in cælum ſuſpiciens ſæpius repeteret hæc verba, *Quouſque Domine*? Ad extremum itaque ſtratus in lectulo iacuit, loquēdi vſu non penitus quidem adempto, ita tamen vt propter illam ſpirādi difficultatem, longiorem ſermonem proſequi ſine maximo valetudinis incommodo non poſſet. Neque tamē idcirco à laboribus deſiſtebat. In hoc enim ipſo morbo Harmoniá ex quatuor poſterioribus Moſis libris contextam è Latino ſermone in Gallicum totam conuertit. Gallicam quoque Geneſeωs interpretationé recognouit: ſcripſit in hunc, qui iam in lucem prodit, Ioſue librum: poſtremo Gallicas in nouum Teſtamentum annotationes ab aliis ante collectas maxima ex parte recognouit & emendauit. Inſuper nunquam ſibi pepercit in Eccleſiarum negotiis, quin & coram & per literas, quoties ita res poſtulabat reſponderet, nobis tamen ſæpenumero obteſtantibus, vt maiorem ſui rationem duceret. Eius autē hoc ſolenne fuit reſponſum, nihil ſe agere, ac ſaltem ſineremus ipſum vigilantem perpetuò & in opus ad extremum vſque halitum incumbentem à Domino reperiri.

Ad 7. Calend. Maias Teſtamentum condidit,

breuissimum illud quidem, quippe qui ne vocabulis etiam, quantum in ipso fuit, vnquam sit abusus, sed eiusmodi tamen, vt luculentissimum & singulare ad omnem posteritaté testimonium in eo extet, vnde appareat, quod animo credebat, ipsum esse & in vita & in morte locutum. Quæ caussa me mouit, vt id lubés, ad verbum ab ipsius ore exceptum insererem ex fratris & vnici ipsius hæredis consensu, vt vel postremæ huius actionis perpetua memoria maneat; quo modo nimirum placuit Domino præstátissimorum aliquot seruorú suorum testamenta literarum monimentis consignari, ex quibus ad omnes seculorum ætates liqueat, eodem ipsos tum in vita tum in morte, Dei Spiritu fuisse gubernatos: deinde etiam vt melius cuiuis pateat summa eorum impudentia, qui cuperent hominibus persuasum, eius mortem parùm fuisse vitæ consentaneam. Quod siquis aliquid hîc confictum & suppositum existimat, in refellenda eius opinione nihil temporis & operæ consumam. Tantùm moneo, quisquis ille sit, seriò cogitet, quid in humana societate firmum & ἀξιόπιστον sit futurum, si quæ in celebri ciuitate, omnibus quibus id studio fuit, & spectantibus & audiétibus gesta sunt, in dubium vocare liceat.

D. IO. CALVINI TESTAMENTVM.

Quod Deus bene vertat. Anno 1564. 7. Caléd. Maias, quum me Petrum Chenalatum publicum & iuratum huius vrbis Geneuæ scribam & ciuem, spectatus vir Ioannes Caluinus in hac Geneuensi Ecclesia verbi Dei minister & ciuitate dona-

te donatus, tunc aduersa corporis tantùm valetudine affectus, ad se accersiuisset, dixit testamẽtum se facere velle; & supremam voluntatẽ declarare: ac simul etiam petiit, vt dictantis & pronuntiãtis verba exciperem. Quod quidem eius rogatu feci, ac testamentum ipsum, sicuti ab ipso pronuntiatum fuit & dictatum ad verbum, ne syllaba quidem vel omissa, vel adiecta, scripto consignaui in hunc qui sequitur modum,

In nomine Domini. Ioannes Caluinus Verbi diuini in Geneuẽsi Ecclesia Minister, quum multiplici morborum cõgerie oppressus, nihil aliud cogitare possim, nisi me propediẽ à Domino ex hac vita euocandũ, testamentũ meum & supremæ voluntatis declarationẽ edere & scriptis cõmendare institui, in hanc quæ sequitur formam:

Imprimis gratias ago Deo, qui non solùm mei miserrimi hominis misertus, ex idololatriæ abysso, in qua demersus iacebam, ereptũ me ad claram Euangelii sui lucem adduxerit, méque alioquin indignissimum doctrinæ salutis participem effecerit, ac continuo misericordiæ suæ tenore tot mea vitia benignissimè tolerarit, quorum caussa millies ab ipso reiici merebar: sed quod longè maius est, clementiam erga me suam eo vsque protulerit, vt dignatus sit opera mea & labore vti in perferenda annuntiandáque Euangelii sui veritate. Atque hîc testor me hac fide, quam ab ipso accepi, præditum tum viuere, tum etiam mori velle, qui videlicet totam spem, & vnicum perfugium habeo in gratuita adoptione, qua sola, tota salus mea nititur. Amplector

etiam gratiam mihi ab eo in Christo Domino factam, mortísque ipsius & passionis meritum peccatis omnibus meis delendis accipio: suppliciter etiam eum oro, vt sanguine, quem summus ille meus Redemptor pro cunctis peccatoribus effudit, me ita abluat & perpurget, vt corã ipsius facie comparêre valeam illius imagine ornatus. Testor praeterea me pro gratiæ ab eo mihi concessæ mensura, conatum syncere ipsius Verbum & concionibus & scriptis docêre, ac bona fide sacram Scripturam fuisse interpretatum, & in cũctis illis disputationibus & certaminibus, quæ mihi cum veritatis hostibus intercesserũt, nullis obliquis artibus, nulla sophistica vsum, sed in asserenda eius veritate fideliter & candidè versatum. Sed eheu, voluntas hæc mea, & zeli si ita appellare libet, studium ita frigidum fuit & remissum, vt me omni ex parte iusto eius iudicio obnoxium sentiam, ac nisi infinitam benignitatẽ adhibeat, quicquid in me animi & studii fuit, nihil quàm fumum existere, imò propter dona mihi cõcessa, lõgè grauioribus pœnis me teneri profitear. Igitur vnicũ mihi asylũ restat, vt Pater clemẽtissimus & summè misericors, mei miserrimi peccatoris Patrem se ostẽdat, & reipsa præstet. Cæterùm post meum obitum cupio cadauer meum vulgari & cõmuni ritu sepultũ humari, dũ expectatur beatus ille dies resurrectionis. Bonorum autẽ omniũ, quæ pauca mihi viuo Dominus concessit, vnicum hæredẽ instituo Antonium Caluinum charissimum mihi fratrem, hæredem, inquam, honorarium tantùm, qui dona-

tionis

tionis iure nihil habeat præterquã pateram mihi à D. Varennio amico olim meo datam; atque ipsum rogo, vt quod mihi certò persuadeo illum facturum, hoc munusculo cõtẽtus, cogitet non alia id de causa à me fieri, quàm vt paucula hæc, quæ relinquo, ad ipsius liberos perueniant. Præterea in Gymnasii ædificationẽ lego decem aureos coronatos: peregrinorũ quoque pauperũ ærario totidem: Ioannæ item Caroli Costani & sororis meæ paternæ filię, decẽ: Samueli quoque & Ioanni fratris mei filiis, singulis quadraginta: eiusdẽ porrò filiabus Annæ, Susannæ, & Dorotheę singulis triginta. Quod ad Dauidẽ fratris itidẽ filiũ attinet, quia leuiculus fuit, viginti quinque aureos tantùm dono, quod illi castigationis loco esse velim. Et hæc quidẽ est vniuersa bonorum, quæ mihi largitus est Dominus summa, (quantum illorum pretium & æstimationẽ inire potui) tũ in libris, tum in supellectile ac reliquis omnibus. Veruntamen si forte hanc æstimationem superent, hoc quicquid accedet inter eosdem fratris liberos tum mares tum fœminas distribui volo, Dauide etiam non excluso, siquidem hoc illi Deus dederit, vt modestior & sedatior euadat. Veruntamen hac in parte nihil negotii & difficultatis fore arbitror, præsertim dissoluto ære meo alieno, quemadmodum hoc ego fratri mãdaui, in cuius etiam fide acquiesco, quémque huius mei testamenti procuratorem, &, vt vulgò loquuntur, executorem nuncupo, vna cum spectatissimo viro Laurẽtio Normandio. Illis etiã plenum ius & potestatem tribuo censum bono-

rum meorum agendi absque Magistratus auctoritate, vt ex illorum venditione pecunia conflata, quæ hîc perscripta sunt, perficiantur. Datum 1564.7. Calend. Maias. Testamento ita absoluto, eodem tẽporis momẽto Caluinus ipse, his omnibus à me ex ipsius ore exceptis manu sua subscripsit, adhibito etiam quo vti consueuerat chirographo. Postero die, qui 26. erat Aprilis, idem Caluinus quum iterum me acciuisset vnà cum spectatis viris Theodoro Beza, Remundo Calueto, Michaele Copo, Ludouico Enoco, Nicolao Colladonio, Iacobo Bordensi verbi diuini in hac Ecclesia ministris, clarissimo item viro, Henrico Scringero qui omnes sunt Geneuenses ciues, rogauit vt illud mihi à se dictatum testamẽtum, eadem forma & iisdem verbis, vt supra perscriptũ est, sibi & testibus illis in hunc finem vocatis, denuo recitarem. Quod vbi clara voce à me factum est, testatus est hanc suam esse extremam voluntatẽ, quam obseruari vellet. Idque vt certius constaret, petiit à testibus, quos modo nominaui, vt mecum subscriberent. Quod etiam factum est eodem quo suprà scripsi die & anno. Geneuæ in vico, qui Canonicorum vulgò dicitur, in testatoris ipsius ædibus. Postremò vt hæc omnia rata sint & firma, & indubitatæ probationis locum obtineant, testamentũ ipsum ad hanc formam redegi, in eorum vsum, quorum id intererit, apposito etiã publico magnifici huius Senatus sigillo, ac priuatim meo chirographo. Hoc est igitur illius testamentum.

Cæterùm quũ illã quã dixi, δυσπνοίαν anhelitus difficul-

difficultatẽ in dies ingraueſcere ſentiret, Quartumuiros, qui vulgò Syndici vocãtur, totúmque minorem vt appellant, Senatum rogauit, ne grauarẽtur in ædes ſuas conuenire: qui quum adeſſent, grauiſſimis verbis commemorauit quot & quam inſignia à Deo beneficia accepiſſent: ex quàm grauibus etiã & manifeſtis periculis fuiſſent erepti. Quod ſanè ſigillatim & enucleatè recenſere poterat, quippe qui omnia illa optimè, ſi alius quiſquã perſpecta haberet, & reipſa cognita. Illos etiam multorum commonefecit quæ ad Reipub. ſtatum & gubernacula pertinerent: denique veri Prophetæ & ſerui Dei omnes partes impleuit. Teſtatus eſt etiam de eius quam ipſis annuntiarat, doctrinæ puritate: confirmauit eos præterea contra imminẽtes tempeſtates, modò in recto curſu animoſius in dies pergerent. Ad extremum, illos in genere & priuatim precatus, vt vitia & delicta, quæ nunquam ita vt ipſe grauia quiſquam iudicauerat, ſibi condonarent, & dextram ſigillatim omnibus porrexit. Neſcio an clariſſimis Senatoribus triſtius vllum & magis lugubre ſpectaculum accidere potuerit, quibus nimirum, neque id iniuriâ, Caluinus pro munere quidem quod ſuſtinebat, erat perinde vt os Domini: animo autem & pietate, parentis loco: vt qui etiam pleroſque illorum iam inde ab adoleſcentia non modo familiariter noſſet, verùm etiam ſedulò inſtituiſſet ac formaſſet.

Die veneris, qui fuit Aprilis 18. cuncti Geneuenſes tum in vrbe, tum in agro fratres & Miniſtri, eius rogatu, conuenerunt in ipſius cubicu-

lum, quibuſcum longa oratione egit. Eius autem hæc erat ſumma, vt ſtrenuè in officio pergerent poſt ſuum obitum, neque frangerentur animis: Deum vrbis ipſius & Eccleſiæ in variis & multiplicibus terroribus & periculis tutorem fore: cauerent à mutuis ſimultatibus & diſſidiis, quin potius fraterna inter eos vigeret charitas & animorum coniunctio: agnoſcerēt quantum deberent huic Eccleſiæ, ad quam eſſent à Domino vocati, neque vlla ratione ab ea dimoueri ſe paterentur. Qui faſtidio quodam alienati eam deſerere vellent, poſſe quidem aliquid cauſificari & probabiles excuſationes afferre, apud Deū tamē huiuſmodi perfidiam impune illis non fore. Adiunxit narrationem ſui in hanc Eccleſiam ingreſſus, vitæque in ea trāſactæ, aiebatque quum primùm in eam venit iam inſtitutā fuiſſe Euangelii promulgationem, res tamen adhuc fuiſſe valde confuſas & perturbatas: Euangelium pleriſque nihil aliud viſum, quàm euerſionē idôlorū: permultos fuiſſe improbos homines & ſceleratos, multas indignitates ſibi fuiſſe deuorandas, ſeſe tamen Dei præſidio confirmatum perpetuò fortiter perſtitiſſe licet natura meticuloſum. Atque has voces iterum & tertium ingeminauit, Hoc vobis affirmo, aiebat, natura me timidum eſſe & pauidum. Commemorauit etiam ſe Argentina reuerſum, prouinciā iſtam perinuitum & repugnātem recepiſſe, qui videlicet non magnum inde fructum ſperaret, nec ſatis intelligeret Dei conſilium. Et reuera multas difficultates ſibi fuiſſe ſubeundas, ſed tamen conſtanter pergendo

gendo procedente tempore fœlicem ſucceſſum à Domino datum ſenſiſſe. Quocirca animos pro ſe quiſque colligeret, in hóc vocationis munere fortiter ſuſtinendo, atque diſciplina conſeruanda: non deeſſe quidem viros bonos, veruntamen multos etiam malignos & contumaces exiſtere. Grauiſſimum hoc apud Deum crimen fore, ſi rerum ſtatum eo vſque prouectum noſtra negligentia collabi & peſſum ire ſineremus. Teſtatus eſt præterea ſe cum fratrum cœtu vera animi conſenſione & affectu fuiſſe coniunctum, ac tandem etiam petiit veniam ſibi dari, ſi quando vrgente morbo moroſitatis aliquid in ſe animaduerſum eſſet, ac quod ſæpius iam fecerat, gratias egit de cõcionandi prouincia nomine ſuo ſuſcepta & obita. Ad extremum omnibus ſingulatim & ordine dextrã præbuit, quod quidem factum eſt tanta cum omnium triſtitia & mœrore, vt ſine ſumma doloris acerbitate iſtius actionis ne meminiſſe quidem poſſim.

Ad ſextum Nonas Maii quum literas à Gulielmo Farello Neocomenſis Eccleſiæ miniſtro accepiſſet, intelligerétque conſtitutum illi iam octogenario, aut etiam amplius, ipſum inuiſere, reſcripſit hanc ad eum epiſtolam,

S. Vale mi optime & integerrime frater: & quãdo te Deus ſuperſtitem manere vult in mundo, viue memor noſtrę cõiunctionis, quę vt Eccleſiæ Dei fuit vtilis, ita nos eius fructus in cælo manet. Nolo te fatiges mea cauſa. Ægrè ſpiritũ traho, & aſſidue expecto dum me anhelitus de-

ficiat. Satis est quòd Christo viuo & morior, qui suis lucrum est in vita & morte: Iterum vale cum fratribus. Geneuæ 2. Maii, 1564. Ioannes Caluinus tuus.

Exinde morbus ipsius nihil aliud fuit quàm perpetua quædam precatio, licet acerrimis & assiduis doloribus conflictaretur. Habebat autē frequenter in ore hæc verba ex Psal. 39, *Tacui Domine, quia fecisti.* Aliâs etiam interdum pronuntiabat ex 38. cap. Esa. *Gemebam sicut columba.* Accidit etiam, vt me alloquēs erumperet in has voces: Tu contundis me Domine, verum satis est quòd hæc manu tua fiant.

Cupiebant permulti eum inuisere, & sanè ianuam interdiu noctúque patere necesse fuisset, si libuisset omnium votis obtēperare. Hóc verò quum ipse prospiceret intelligerétque per suum illud ἆσθμα & spiritus angustias sibi integrum nō fore agere quod vellet: deinde etiam quia parum illi grata erat multorum curiositas, petierat vt preces apud Deum fundere contenti, permitterent se aliquantùm quiescere. Quinetiā quum ad eum accederem, tametsi erat ei gratissimus mei conspectus, tamen quoniam norat quantum onus negotiorum mihi incumberet, non obscurè significabat, nolle priuata sua caussa me vllo modò occupari. Itaque aliquoties mihi discedēti dixit, magnam sibi religionem esse, quod me vel tātillùm detineret, quamuis alioqui meo conspectu, pro singulari ac plane paterno in me amore, valde delectaretur. Sed hoc semper fuerat viri ingeniū, etiam atque etiam cauere ne vel

leuis-

leuiſſimè commodum Eccleſiæ retardaret, vel etiam aliquid moleſtiæ exhiberet amicis, quibus tamen nihil optatius euenire poterat, quam illi ſuam operam nauare. In hunc ergo modum ſe geſſit, vt & ſe ipſum & amicos multis modis ſolaretur vſque ad Veneris diem qui in 13. Calend. Iunias incidit biduo pòſt futura die Pẽtecoſte & huius Eccleſiæ συνάξει, quo die, propterea quod ex noſtro more & inſtituto conueniunt Miniſtri ad cenſuras de vita & doctrina agendas, deinde etiam mutuæ beneuolentiæ ergò vnà cibum capiunt, exoratus eſt vt in ſuis ædibus conuiuiũ fieret. Eò quum in ſuo ſedili delatus eſſet, triclinium ingreſſus, Ego vos fratres, inquit, poſtremùm viſurus accedo. neque enim alias vnquam menſæ accumbam. Triſtis omnino & luctuoſus nobis fuit hic introitus, licet preces ipſemet pronuntiaret vtcunque poterat, noſque etiam exhilarare conaretur, perpauco admodum cibo ſumpto. Veruntamen ante exitum cœnæ diſceſſit à nobis in ſuum cubiculum quod proximum erat, reportatus, totidẽ hæc verba hilari, quantum dabatur, vultu proloquutus, Non obſtabit interiectus paries, quominus animo vobiſcum iunctus maneam. Et reuera ita accidit vt prædixerat. Nam ad eum vſque diem quantumuis infirmus, iubebat ſe efferri è lectulo, atque ad cathedrã deduci, quæ è regione minoris cuiuſdam menſæ erat poſita. verùm ab illo veſpero ſupinus ſemper iacuit, corpore quod alioqui habebat admodum gracile & macilentum, ita exhauſto, & abſumpto vt nihil prę̨ter men-

tem & animum reſtaret, niſi quod in vultu non apparebat inſignis mutatio. Præcipuè verò illa δυσπνοία conſtricto & intercluſo ſpiritu fiebat, vt preces & conſolationes eius aſſiduæ in ſuſpiria potius exirent, quàm articulatas voces: veruntamen eiuſmodi oculorum obtutu, & ore ita compoſito, vt vel ſolus ille aſpectus ſatis ſupérque teſtaretur quanto fidei & ſpei robore munitus eſſet. Quo die à nobis migrauit, robuſtius & facilius loqui videbatur: ſed hic ſcilicet extremus erat naturæ nixus & contentio. Etenim veſpere circiter octauam repéte apparuerũt certa mortis præſentis indicia: quod quũ ſtatim mihi ſignificatum eſſet, qui paulò ante ab eo diſceſſeram, illico cum altero ex fratribus accurrens comperi illum iam expiraſſe animam, idque tam leniter & placidé, vt abſque vllo violento ſingultu, quũ ad vltimum vſque halitum diſtinctè locutus eſſet, citra vllam pedum aut manuũ diſtenſionem vel motum, dormire potius videretur quàm occidiſſe. Sic igitur vno penè eodémque temporis puncto, illo die & ſol occubuit, & ſplendidiſſima huius Eccleſiæ lux in cælum recepta eſt: ac meritò certè affirmare hoc licet in vno hoc homine rectam tum viuendi, tum moriendi rationem nobis à Deo fuiſſe demonſtratã. Ea quæ ſubſecuta eſt nocte & poſtero die magnus tota vrbe fletus excitatus eſt, quum ciuitas vniuerſa Dei Prophetam lugeret, miſer Eccléſiæ grex fidi ſui paſtoris morti illachrymaretur, ſchola ingemiſceret veri ſui doctoris & magiſtri deſiderio, omnes denique genuinum ſuum patrem

& con-

& consolatorem secundum Deum requirerent. Multi cupiebant semel adhuc eius quanuis mortui vultum intueri, à quo nec viuo nec mortuo poterant auelli. Non deerant etiam complures peregrini, qui quoniam eius coram videndi gratia venerant, neque hoc adhuc obtinere potuerant, quippe quem nemo tam citò moriturũ putaret, vehementer auebant mortuum spectare, atque hoc valde flagitarũt. Sed tamen, vt improborũ maledicentiæ & calumniis obuiã iretur, sub octauam horam matutinã conditum est corpus in ligneo loculo: secunda verò pomeridiana quemadmodum vulgo moris est, atque ipse testamento cauerat, elatus est in commune cœmeterium, cui à Plano Palatio nomẽ est, absque vlla prorsus funeris pompa & apparatu. Cadauer ipsũ maxima ciuitatis pars atque frequentissima omnium ordinum turba comitata est, eò diutius illum defleturis omnibus, quo minus spei est, saltem nonnisi post lõgum tempus, tantam & tam luctuosam iacturam resarciri posse. Vixit in hoc mortali æuo, ANN. LV. MEN. XI. DIES XVII. cuius quidem temporis dimidiã omnino partem in sancto ministerio trãsegit & concionando & scribendo, ita vt doctrinæ, quam à primo functionis suæ die annuntiare cœpit, nihil penitus vnquam, vel addiderit, vel detraxerit, nihil etiã immutarit: eo Spiritus Dei præsidio & robore fretus, vt eum improbus nemo securè & intrepidè audire, bonus verò non & amare & colere potuerit.

Superest, vt quemadmodum singulari Dei beneficio illi concessum est, tam eruditis & sanctis lucubrationibus etiã mortuo nobiscum loqui, ita etiam à tota posteritate exaudiatur ad mundi vsque dissolutionem, quum videlicet Deum videbimus qualis est, æternùm cum ipso victuri & regnaturi. Quod vt ita sit, faxit idem Dominus. Geneuæ, 17 Augusti, anno Domini 1564.

EX MVLTIS EPITAPHIIS IN D. Io. Caluinum passim scriptis, hæc demum nunc visum est seligere, quæ hîc apponerem.

הקינה הזות במות הרב יוחנן קלוינוס
קונן תלמידו הצעיר המכנה קול ריאוס

הְכְּנִיס בֶּן־נוּן הַנָּגִיד בְּיָמָיו ,
כִּבֵּשׁ חֵלֶק הֶזְהִיר בְּטֶרֶם סָף ׃
כָּאֵל עָשָׂה קַלְוִינוּס לְעַמָּיו ,
וְכֵן רוּחוֹ אֶל־אֵל רוּחוֹת נֶאֱסָף ׃

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟΥ

εἰς Ἰωάννην τὸν Καλβῖνον.

Οὐκ ἔσβης ἱερὸν μερόπων φῶς, δῖε Ἰαννε,
Ἀντολάμενος φέγγος δ' αὖτις ἐς αἰθερίην.
Ἠελίοις δὲ τόσοις γαίης ἔπι κάλλιπες, ὅσσαι
Καλβῖν' ὦ καμάτων εἰσὶ τεῶν σελίδες.
Κεῖνό γε μὴν στοναχεῦσι λεὼ ἅμα. εἰ γὰρ ἔτ' ἔζης
Βαιὸν, ἄπο χθονίοις πᾶν σκότος ἐσκέδασας.

Τοῦ αὐτοῦ.

Κλυβῖν' ὅσσος ἔης, πόντου πέρι, αἵ τ' ἀπείρων,
  Μάρτυρες, ἀκτίνων σῶν ἵκετ' ἔνθα σέλας.
Μάρτυς δ' ἑπταλόφοιο δράκων Ῥώμης ζικάρηνος,
  Ὁ στυγερὸς αἰνοβαρὴς Ταρταρέοιο γόνος.
Ὃν σὺ δάμνας πληγαῖσιν ἀεικέσιν, ὁππότ' ἀέθλους
  Ζώων παντοδαποῖς ἀν' χθόνα γ' ἐξετέλεις.
Νῦν δ' ὃ σέ' οἰχομένου σμερδνὸν λόφον ὕψοσ' ἀείρει,
  Φωλεοῦ ἐξαναδύς· εὐρὺ δ' ἔχανε φάρυγξ
Ποιμνίῳ ἀμφὶ τεῷ. ὀλοὸν τέρας, ἀλλὰ μέμνησο,
  Ἴλιον Ἡρακλέοις ὡς ἐδάω βλήεσιν.

Τοῦ αὐτοῦ.

Τίς δὴ ποιμανέει λαοὺς ἔτι; τίς ποτὶ κρήνας
  Ἄξει νῦν καθαροῦ νάματος ἀενάου;
Τίς δέ κε θυμοβόρων ἀπαλάλκοι κήδεα νούσων;
  Αὐλῆς ἠὲ λύκους εἴρξετ' ἀπ' ὠμοβόρους;
Ὤχετο δὴ λαμπρὸν γαίης φάος, ὤχετο ποιμὴν
  Κλυβῖνος, ψυχὰς βόσκεν ὃς ἀμβροσίῃ.
Τοιγὰρ δακρυχέει Ῥοδανοῦ κάρα, καὶ στοναχεῦσιν
  Ἔθνεα πολλά θ' ἁγνῆς οἷς μέλει εὐσεβίης.
Οὐρανὸς δ' ἦ γὰρ μέγας πολυδαίδαλος, ᾧ ἔνι λάμπει,
  Τέρπετ' ἄγαλμα τοσόνδ' ὀψὲ κομισσάμενος.

ER.

εἰς τὸν αὐτόν.

Ος δηρὸν Χριστοῦ σαδιοδρόμος ἦν ἐν ἀγῶνι,
 Καλβῖνος, κεῖται τῇδε βραβεῖον ἑλών.

Τοῦ αὐτοῦ.

Εκτον ἔτος θνήσκει καὶ πεντηκοστὸν ἀνύσας
 Καλβῖνος, πλεόνων ἄξιος ὢν ἐτέων.
Αξιος ἦν πλεόνων, τούτου δὲ θεοσδότου ἀνδρὸς
 Αξία οὐχ ἡμῖν ἦν ἀγαθειστοσύνη.

Τοῦ αὐτοῦ.

Παπαπολάτραι, τί τόσον τούτου μόρῳ εὐχετάασθε,
 Ως περ φυγόντες ἅπαξ τοῦδε παλαισμοσύνην;
Κεῖται ὃς πληγαῖς ὑμᾶς κατέκοψε παλαιστὴς
 Πολλάκι παμπόλλαις, παπαπολάτραι σκύλακες.
Αλλ' οὔπω τούτου σθενόεντα παλαίσματα κεῖται,
 Οἷς ἐπὶ τόσ' ὑμῖν ἀντιπάλαισεν ἔτη.
Οπλα μὲν τούτου καὶ ἄπνοου ἔμπνοα ἔμπης,
 Αἴδιόν τε μένει ἔμπνοα ὄντα χρόνον.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ωχετο Καλβῖνος, σὺν δ' αὐτῷ ᾤχετο ἀχλὺς
 Η πρὶν Χριστιανῶν ὄμμασιν ἀμφεχύθη.

Ὤχετο Καλβῖνος, συναπῴχετο ψεύδεα λυγρά,
  Ἃ πρὶν Χριστιανῶν οὔασιν ἐγκατέδυ.
Ὤχετο κεῖνος ἀνήρ, ᾤχοντο δὲ καὶ λύκοι αἰνοί,
  Ἐνθάδε δειλαίας οἳ ἐλάφυσσον ὄϊς.
Ἀλλ' οὐκ οἰχομένοις ἀτραπὸς μία ἔπλετο τούτοις.
  Εἰς γὰρ ὄλυμπον ὁ μὲν, τοὶ δ' ἀΐδοσδε ἔβαν.

IN EVNDEM TH. BEZA.

Te viuo, Caluine, fuit mihi viuere dulce:
  Hei cur non licuit te moriente mori.
Et tamen eſt, fatcor, grata hoc mihi nomine vita,
  Quòd, tibi quas fundam, ſufficiat lacrymas.
Viue igitur, Beza, in luctus, tibi vt vſque peren-
  Caluini in tumulũ vita miniſtret aquas. (nes
Iunctura abſenti donec te rurſus amico
  Mors, pariter vitam finiat & lacrymas.

A. CEVALLERII IN EVNDEM.

Chara quibus fuerit Caluini vita, laborum
  Gratior eiuſdem vita perennis erit.
Hac ſiquidem viuit morti tumulóque ſuperſtes.
Et ſacrum Chriſto paſcit, vt antè, gregem.

LEC.

LECTORI.

QVia nemo piorum reperietur, cui pergratum non ſit certò intelligere quoſnam libros Ioannes Caluinus in lucẽ emiſerit, quæque ab eo relicta fuerint ſcripta, & eo concionante excepta, ne quis hac in parte poſthac fallatur, ſicuti ſatis notum eſt in ſcriptis illuſtriũ ac doctorum virorum accidiſſe, vt ſub eorum nomine multa falsò obrepſerint, & adulterina: opereprætium fore viſum eſt hîc attexere catalogum tum librorum omnium, qui Latinè ac Gallicè iam in publicum prodierũt: tum etiam eorum qui nondum editi ſunt in lucem, quorum ſaltem meminiſſe licuit. Qui autem nondum conuerſi ſunt in Latinum ſermonem, hac nota indicantur *.

CATALOGVS LIBRORVM

à Ioanne Caluino conſcriptorum.

Qui iam in vetus Teſtamentum extant Commentarii.

In Geneſin.
In quatuor alios Moſis libros, in formã Harmoniæ digeſti.
In librum Ioſue.
In omnes Pſalmos.
In Iſaiam.

Prælectiones.

In Ieremiam.
In Danielem.
In duodecim quos vocant minores Prophetas.

In nouum Teſtamentum extant etiam Commentarii.

In tres Euangeliſtas, in formam Harmoniæ digeſti.
In Ioannem.

In Acta Apostolorum.
In omnes Pauli Epistolas.
In Epistolam ad Hebręos.
In Canonicas Petri, Ioannis, Iacobi, & Iudæ.

CATALOGVS CONCIONVM Gallicarũ quæ extant, vt exceptæ fuerunt dum publicè concionaretur.

*In librum Iob.
*In decem Legis præcepta.
*In Psalmum 119.
*In Canticum regis Ezechiæ, ex 38. Isaiæ.
*In aliquot capita Harmoniæ trium Euangelistarum.
*In decimum & vndecimum cap. prioris ad Corinth.
*In Epistolam ad Galatas.
*In Epistolam ad Ephesios.
*In Epistolas ad Timotheum & Titum.
*Item conciones aliquot de Christi Natiuitate, Passione, Morte, Resurrectione, & in cœlos Ascensu.
Conciones quatuor nostris temporibus perutiles.
*Concio in cœtu publico (quam vulgò vocãt Cõgregationem) habita de Prouidentia & æterna Dei Electione.

Conciones in vetus Testamentum, quæ nondum extant.

*In Genesin.
*In Deuteronomium.
*In duos Samuelis libros.
*In librum priorem Regum.
*In complures Psalmos.
*In librum Iosue breues quædam summæ exceptæ quum in cœtu publico paucis tractaret quod propositum erat.
*In Isaiam.
*In Ieremiam.
*In Ezechielem.
*In posteriora octo Danielis capita.
*In septem ex duodecim Minoribus Prophetis.

In nouum Testamentum.

*Conciones etiam aliquot in Harmoniam trium Euangeli-

gelistarum.
*In Acta Apostolorum.
*In 2.Epistolas ad Corinthios.
*In 2.Epistolas ad Thessalo.
*In aliquot capita Epistolæ ad Hebręos.

Prælectiones nondum editæ Gallico sermone.

In Psalmos à 37.ad finem vsque.
In Ieremiam.
In priora 20.capita Ezechielis nondũ Gallicè nec Latinè.

CATALOGVS ALIORVM LIbrorum, quos seorsum variis temporibus scripsit, ac in lucem emisit.

Commentarius in Senecam de Clementia.
Institutio Christianæ Religionis.
Psychopannychia.
Epistolę duæ, prior de fugiendis impiorum illicitis sacris: altera de Christiani hominis officio, &c.
Responsio ad epistolam Sadoleti Cardinalis.
De Cœna Domini.
Epinicion Christo cantatum.
Catechismus Ecclesiæ Geneuensis.
Formula Sacramentorum administrandorum cum publicis precibus.
Defensio sanæ & orthodoxæ doctrinæ contra Pighium Campensem.
Scholia in admonitionem paternam Pauli tertii Romani Pontificis.
Antidotum ad articulos Facultatis Theologiæ Parisiensis.
De necessitate reformandæ Ecclesiæ.
Instructio aduersus errores Anabaptistarum, Libertinorum, &c.
Admonitio qua ostenditur quàm è re Christianæ Reipub. foret, Sanctorum corpora & reliquias velut in Inuentarium redigi.
De vitandis superstitionibus.
Excusatio aduersus Pseudonicodemitas.
Antidotum ad Acta Synodi Tridentinæ.

Vera Christianæ pacificationis & Ecclesiæ reformandæ ratio.

Admonitio aduersus Astrologiã, quam vocãt Iudiciariam.

Consensio mutua in re Sacramentaria.

De scandalis.

De æterna Dei Prædestinatione, & de Prouidentia.

Defensio orthodoxæ fidei de sacra Trinitate, contra prodigiosos errores Michaelis Serueti Hispani.

Admonitiones tres ad VVestphalum.

Aduersus Heshussium, & Stancari errorem.

Aduersus Valentinum Gentilem.

Responsio ad calumnias nebulonis cuiusdam.

Breuis responsio ad diluendas nebulonis cuiusdã calũnias.

*Congratulatio ad venerabilem presbiterum Gabrielem Saconnæum.

Responsio ad versipellem quendam Mediatorem.

Responsio ad Balduini conuitia.

Breuis admonitio ad fratres Polonos.

Epistola quæ fidem huius admonitionis apud Polonos confirmat.

*Responsio ad Holandum quendam.

*Censura qua silentium imponatur cuidam nebuloni Anonio Cathalano.

*Confessio fidei nomine puriorum Ecclesiarum quæ sunt in Gallia, belli tempore conscripta, vt imperatori offerretur, &c.

Præterea supersũt plurimæ literæ, consilia, admonitiones, & responsa tum Latinè, tum Gallicè scripta ad varia hominum genera, in quibus variis de rebus agitur, & ex quibus (si quando, fauente Deo, in lucem edantur) multo clarius perspicietur, quali ingenio, dexteritate, iudicio singulari, & donis planè diuinis & admirandis præditus fuerit vir pius & fidelis Christi seruus.

ARG.

ARGVMENTVM IN librum Iosue.

DE authore libri huius præstat iudicium suspendere, quam temere quidquam affirmare de re incerta. Qui existimant fuisse Iosue, quia inscribitur eius nomen, nituntur leui & infirma ratione. Nam & sacræ historiæ impositum fuit Samuelis nomen, vbi tamen contexitur eorum narratio, quæ sequuta sunt eius mortem. Et certe liber ordine proximus non ideo vocatur Iudicum, quòd fuerit ab ipsis conscriptus, sed quia res eorum gestas commemoret. Iam verò quæ de expugnatione Hebron & Debir narratur historia cap. 15. posterior est eius morte. Magis probabilis coniectura est, ab Eleazar summo sacerdote, collectas fuisse rerum summas, ex quibus volumen hoc fuit cōfectum. Propriæ enim erant eius partes, non modò viua voce ætatis suæ populum docere: sed testatam quoque ad posteros facere Dei gratiam in Ecclesia conseruanda, vt vera religio melius propagaretur. Et antequam degenerassent Leuitæ, fuerunt ex illo ordine actuarii, qui in perpetua monumenta referrent quidquid memoratu dignum erat in Ecclesiæ gubernatione. Verùm quod nobis compertum non est, neque adeo cognitu necessariū, in medio relinquere ne pigeat: modò quod præcipuum est nobis constet, doctrinam quæ hîc cōprehenditur, à Spiritu sancto in vsum nostrū esse dictatam, ex qua non vulgaris fructus percipi ab attētis lectoribus potest. Quāuis enim populus in-

ſignes victorias iam adeptus, in regione ſatis commoda & mediocriter fertili habitaret: ſuſpẽſa tamen adhuc manebat Dei promiſsio, quoad terram Chanaan. Imo præcipuum fœderis caput effectu adhuc carebat: acſi Deus coniecto in retractum angulum populo, opus ſuum deſeruiſſet mutilum ac deforme. Hic ergo liber demonſtrat, quum intolerabilis populi impietas curſum abrupiſſet liberationis, Deum tamen in pœnis exigendis ſic tẽperaſſe iudicii rigorem, vt præſtiterit tandem nihilominus quod pollicitus fuerat de hæreditate terræ Chanaan. Vbi etiam occurrit apprime vtilis conſideratio: quamuis homines morte abrepti deficiant in medio curſu, Dei fidem nunquam intercidere. Ex Moſis interitu impendebat triſtis cõuerſio. Relictus erat populus tanquam corpus ſuo capite truncatum. In hoc diſsipationis metu non tantum apparuit immortalis Dei veritas, ſed in perſona Ioſue tanquam in illuſtri ſpeculo patefactum fuit, vbi aufert Deus è medio quos ſingularibus donis ornauit, in manu eius eſſe alios quos ſubſtituat: neque ſi ad tempus vult quoſdam excellere, ipſis alligatam eſſe eius virtutem, quin reperiat quoties viſum fuerit ſucceſſores, imo ſuſcitet ex lapidibus qui ad præclaras res gerendas ſint idonei. Principio quum traiectus maris rubri quadraginta annis quibus Deus populum circumduxerat in deſerto, fere obſoleuiſſet: eodem miraculo in Iordane edito continuus liberationis tenor deintegro ſancitus fuit. Circuncíſio vero renouata perinde valuit, acſi fœdus ſuum Deus fœda populi incuria obrutum vel deſperatione abiectum rurſus ſtabiliret. Sequitur, quomodo Dei manu in poſſeſsionem terræ pro-

miſſæ

missæ deducti fuerunt. Primæ vrbis expugnatio arrha fuit perpetuæ quam sperare debebant Dei virtutis, dum solo tubarum clangore quatefacti muri Iericho sponte corruerunt. Neque tamen vno prælio aut exigui tẽporis militia profligatæ fuerunt gentes: sed paulatim multis laboriosis certaminibus attritæ ac deletæ. Vbi etiam notandum est, obiectas populo fuisse arduas difficultates, dum reges conspiratione facta, & collectis viribus obuiam progressi sunt: quia non modò cum singulis populis bellandum fuit, sed cum ingenti multitudine, quæ vno impetu Israelitas obruere poterat. Verùm huc tandem reciderũt violenti illi conatus, vt dum superior emergit Dei potentia, clarior etiam in defensione electi populi enituerit misericordia & fides. Certe continui fœlicitatis progressus, & tot incredibiles victoriæ manum eius quasi è cœlo extentam palam repræsentarunt. Præcipuo autem documento cognitũ fuit, eos sub Dei auspiciis militare, quòd solis cursus ad solum Iosue votum cohibitus fuit: acsi elementa in eius auxiliũ armata præsto ad obsequium adessent. Iam quanuis tardior debellandi successus vtile fuerit constantiæ populi examen: tenendum tamen est admirabile Dei consilium: de quo tempestiue admoniti fuerant à Mose, ne tædio fatiscerent: noluisse gentes momentò deleri, ne feræ bestiæ in regionem vacuam irrumperent. Verùm quum optimè Deus hoc modo in posterum consuleret eorum securitati: quod statuerat, sua prauitate in perniciem suã verterunt. Nam satis amplum spacium ad commodam habitationem, vt quidem putabant, nacti, flagitiosa ignauia retro cursum flexerunt. Quod vnum cri-

Deut. 7.22

men plura secum traxit. Nam & Deo cui nomen dederant, ad complendum militiæ cursum immorigeri fuerunt ac perfidi, non secus ac fugitiui milites, qui militaris sacramenti immemores, signa turpiter deserunt. Iam terræ dominium quod diuinitus oblatum erat, scelesta ingratitudine repudiarunt, partem duntaxat amplexi. Adhæc, quum iussi essent terram sanctam inquinamentis omnibus purgare, ne qua profanatio puri & legitimi cultus maneret: passi sunt impias superstitiones quas Deus abominabatur, pro more grassari. Præterea quum scirent saluti suæ fuisse prospectum, ne gentibus permixti eorum fallaciis & insidiosis artibus illaquearentur, quasi data opera periculū appeterent, eas tanquam exitialis incendii materiam reliquerunt. Quod vero pœnæ denunciatione territi non fuerunt, in eo se prodidit obstinata eorum incredulitas. Atqui tandem experti sunt Deum non frustra minitatū fuisse, gentes illas quibus male pepercerant, fore illis in spinas & aculeos. Num. 33.55 *Assiduis enim incursionibus fuerunt vexati, rapinis expilati, & tandem tyrannica violentia ferè oppressi. Denique per eos non stetit, quominus irrita caderet Dei veritas. Quanquam hac de re potest moueri quæstio: quia si promissio Abrahæ data non nisi in mero eius beneplacito fundata fuit: qualiscunque esset populus, eius culpa labefactari absurdum fuit. Quomodo igitur hæc conciliabimus, populum iusta & solida hæreditate non fuisse potitum, & tamen Deum fuisse veracem? Verùm adeo concussa non fuit, vel dissipata vel vllo modo imminuta Dei fides, vt hinc melius appareat, quantus sit artifex, qui pro incōprehensibili sapientia*

tia lucem è tenebris nouit eruere. Dictum fuerat Abrahæ, Semini tuo dabo terrã hanc à fluuio Ægipti vsque ad fluuium magnum Euphratem. Effectum Iosue affirmat instare ac iam adesse. Atqui desidia fracti ad fines illos non peruenerunt: imo sponte se in angustias coniiciendo, claustra quodammodo opponũt Dei largitati. Visa fuit hoc modo eclipsis quædam obscurare Dei fœdus. Nec dubium est, quin multa anxietate laborauerint piæ mentes, quum præcisum cernerent opus Dei. Verùm ita sibi moderatus est in castigãdo populi scelere, vt tentatio grauis & periculosa in fidei adminiculũ conuersa fuerit. Defectus ergo filios Dei admonuit, expectandum esse præstantiorem statum, in quo luculentior extaret Dei gratia, imò superatis obstaculis penitus fulgeret. Hinc ad Christum fuerũt erecti: vnde etiam innotuit, à capite pendere integram Ecclesiæ fœlicitatem. Ad eam rem adiuti fuerunt nouis prophetiis: Nã quod Iosue nũc ex antiquo fœdere repetit, Psalmus ad regnum Messiæ transfert: quia in id tempus distulerat Deus plenam terræ fruitionem, quô regnum filii sui illustraret. Eius rei specimen in Dauide fuit editum, qui personam Christi gestabat: & tunc apparuit, non aliter stabiliri ratasque esse Dei promissiones, quam per manum Mediatoris. Nunc videmus nihil esse absurdi si Dei veritas, cui remoram iniecerat populi malitia, non nisi rectè composito Ecclesiæ statu, prorsus emerserit, quum scilicet in persona Dauidis obiecta fuit oculis populi Mediatoris effigies, in quo sita est perfecta Ecclesiæ fœlicitas. Interea mediocris ille fauoris Dei gustus ad fideles sustentandos sufficere debuit, donec plenius satiarentur. Nec verò lusoria aut fallax partitio fuit à

Gen.15. 18

Psal.72, & 89

Iosua facta, & tribuum præfectis, quibus ea res mãdata erat: sed Dei mandato verè certóque diuisa fuit hæreditas, in cuius possessione sua manu eos locauerat. Qua etiam in parte enituit fœderis cum Abraham percussi sanctitas. Iacob sub vitæ exitum certas quibusdam filiorum suorum sedes destinauerat. Si sua cuique tribui simpliciter hominum arbitrio & suffragiis portio obtigisset: visi fuissent Patriarchæ authoritatem sequuti. Atqui dum sortes quibus nihil magis fortuitum censetur, vaticinium comprobarunt: nõ minus quam si palam apparuisset Deus, sancita fuit donationis stabilitas claro effectu. Itaque postquam bello finem imposuit populi desidia, Rubenitas & Gaditas cum dimidia tribu Manasse domum liberos Iosue remisit tanquam emeritos. Sequitur memorabilis historia, ex qua liquet, quam animosi ad vindicandum Dei cultum fuerint Israelitæ, qui in terra Chanaan habitabant. Nam quum fraternæ societatis monumentum erexissent duæ istæ tribus & dimidia, putantes illi altare sacrificandi causa fuisse extructum, quod nefas erat, bellum statim decernunt, ac statuunt suos consanguineos potius delere, quam vt adulterino cultu scindatur religio. Simul tamen laudatur eorum moderatio, quòd sicuti repente ad arma suscipienda sancto zelo accensi fuerãt, ita accepta satisfactione facile placantur. In fine libri exponitur, quantopere solicitus fuerit Iosue de propaganda Dei gloria, & quam diligenter conatus sit, populi leuitati & perfidiæ occurrere. Huc tendunt grauissimæ nõ exhortationes modò, sed obtestationes: præsertim verò fœdus solenni ritu & iureiurando renouatum.

IOAN-

Ioannis Caluini

IN LIBRVM IOSVE

breuis Commentarius, quem paulò ante mortem absoluit.

CAPVT I.

1 FVIT autem post mor-
tem Mosis, vt Iehoua al-
loqueretur Iosué dicẽdo,
2 Moses seruus meus mor
tuus est: nunc ergo surge, traiice Ior-
danẽ istum tu, & omnis hic populus,
ad terrã quam ego do illis, nempe fi-
liis Israel.

3 Omnem locum quem calcauerit
planta pedis vestri vobis dedi: quem-
admodum loquutus sum Mosi,

4 A deserto & Libano isto vsque
ad flumen magnum, flumen Euphra-
ten, tota terra Hitthæorum vsque ad
mare magnum ad occasum solis, erit
terminus vester.

1 *Fuit autem.*) Primo hîc oſtenditur Dei perſeuerantia in fouendo populo, curandáque eius ſalute. Quòd enim Ioſué nouum ducem repetitis mandatis confirmat, pertinet ad continuandum gratiæ curſum, ne Moſis obitu ſe derelictos eſſe putent. Iam quidem electus erat Ioſue ad gubernandum populũ, neque munus iniunctum duntaxat, ſed ſpiritualibus quoque donis ipſe fuerat inſtructus. Verum quia fortiſſimi etiam quique, licet probè comparati, vbi ad rem ventum eſt, vel ſubſiſtunt, vel vacillant: minimè ſuperuacua fuit hæc exhortatio, vt Ioſue mox ad expeditionem ſe accingeret. Quanquam non tantùm eius cauſa iterum ſancitur eius vocatio: ſed vt populus collectis animis eum ſequi ducem non dubitet, quem videt pedem non mouere niſi præeunte Deó.

2 *Seruus meus Moſes.*) Duplex elici poteſt ſenſus: prior erit, quãdoquidem Moſes eſt mortuus, nunc onus in te deuolutum eſt. Tu ergo ſubeas in eius vicem, cui datus es ſucceſſor. Alter, Quamuis interierit Moſes, ne tamen deſiſtas, ſed vlterius perge. Verùm illatio magis mihi probatur, vt prouinciam ex qua deceſſerat Moſes, ipſe ſuſcipiat ſucceſſionis iure. Epitheton *Serui* quod Moſi adſcribitur, gubernationem populi reſpicit, ac res eius geſtas: quia accommodari debet ad circunſtantiam loci. Neque enim de Lege hîc agitur: ſed de præfectura, quæ eo mortuo tranſierat ad Ioſue. Ac Deus quidem non tam vt Moſen laudet, miniſtrum ſuum agnoſcit, quam vt ſtabiliatur authoritas Ioſue, qui in eius locũ iam

erat

erat ſubrogatus. Porrò quia fortè in nudo præcepto non ſatis acquieuiſſet populus: vbi iuſſit Iordanem traiicere, promittit pacatos fore dominos totius regionis, quocunque pedem intulerint. Nam ſicuti nihil nos magis ignauos & inutiles reddit quam diffidentia: ita vbi fœlicem euentum nobis proponit Deus, vigorē ad quiduis aggrediendum inſpirat fides. Adde quòd non incipit nunc demum promiſſione ante inaudita eorum animos ad bene ſperandum erigere: ſed in mentem reuocat, quod antè illis teſtatus fuerat Moſes. Dicit ergo iam veniſſe tempus, quo præſtet atque exhibeat quod antè pollicitus fuerat Moſi. Si quis obiiciat, Abrahæ longè ante natum Moſen id fuiſſe dictum: imò propriè à perpetuò fœdere, quod penes Abraham depoſitum erat, fluxiſſe quidquid quatuor pòſt ſeculis audiuit Moſes: reſpondeo, præteritam eſſe vetuſtam promiſſionem, quæ paſſim nota erat ac celebris: Moſen verò teſtem produci, cuius recētior erat memoria, & cuius morte quatefacta fuiſſet populi fides, niſi pronunciaſſet Deus omnium quæ dixerat effectum præſto eſſe.

4 *A deſerto & Libano.*) Quomodo huius promiſſionis veritas & effectus emerſerit ſupra obſtacula malitiæ populi, neque tamen ipſe ſtatim potitus fuerit tam ampla ditione, in præfatione expoſui. Neque enim ſi inæſtimabiles ſuæ beneficentiæ theſauros explicuerat Deus, eos conſtituēdo terræ dominos, ideo non caſtiganda fuit eorum ſegnities. Imò quod illis minitatus fuerat Moſes impleri oportuit: niſi gentes exi- Num. 33.55

tio addictas delerent, fore illis ſpinas & aculeos, quibus latera & oculi eorum configerentur. Cæterum, vt remora quadraginta annorum, quibus circumducti ſunt per deſertum, minimè caſſa fuit vel irrita promiſſio: ita poſſeſſio integra quã-uis diu ſuſpenſa fuerit, nihil de fide decreti, quo adiudicata fuerat, mutauit. Licuit populo ad præſcriptos limites tempeſtiuè progredi: noluit. Dignus certe fuit qui prorſus expelleretur. Atqui Dei indulgentia conceſſa eſt regio, quæ ad commodam habitationem ſufficeret. Etſi verò prædictum fuerat, iuſta mercede infeſtas illis fore quas ſeruaſſent reliquias, nihil tamẽ moleſtiæ perpeſſi ſunt, niſi quum ſua perfidia & continuis propè defectionibus iram Dei prouocauerant. Quoties enim res illis fuerunt proſperæ, ſtatim ad laſciuiam defluxerunt. Verùm admirabili interea Dei bonitate factũ eſt, vt oppreſſi hoſtium violentia, & quaſi in ſepulchrũ demerſi, in morte tamen viuerent: neque id modò: ſed vt ſubinde exiſterent liberatores, qui præter ſpem rebus perditis ſuccurrerent. Mare magnum vocatur mediterraneũ, cui opponitur terra Hitthæorum: ſicuti Libanus Euphrati, modò ſciamus ſub Libano comprehendi deſertum, quemadmodum ex alio loco patet.

5 Non conſiſtet quiſquam contra te cunctis diebus vitæ tuæ: quia ſicuti fui cum Moſe, ita ero tecum: nõ te deſeram, nec derelinquam.

6 Con-

6 Confirmare ergo, & roborare:
quia tu in hæreditatem diuides popu-
lo huic terram, de qua iuraui patribus
eorum me daturum illis.

7 Tantum confirmare & robora-
re vehementer: vt custodias & facias
secundum totam legem quam præce-
pit tibi Moses seruus meus: non rece-
des ad dextram vel ad sinistram, vt
*prudenter agas in omnibus. *vel pros-
8 Non recedat liber legis huius ab peré.
ore tuo: sed mediteris in eo die & no-
cte, vt custodias & facias, secundum
id totum quod scriptũ est in eo. Tunc
enim secũdas reddes vias tuas, & tunc
prudenter ages.

9 Nonne præcepi tibi, vt te confir-
mes, & te robores? ne formides neque
animo frangaris: quoniam tecum sum
ego Iehoua Deus tuus in omnibus ad
quæ tu pergis.

5 *Non consistet.)* Quia negocium instabat cum multis & bellicosis hostibus: hac speciali fi-

ducia necesse fuit Iosue instrui. Alioqui quod de tradenda terra pollicitus fuerat Deus, subinde hęc cura obnubilasset: at verò quantę molis erit tot gentes profligare? Ergo tollitur illud impedimentum. Ac quò melius dubitationem eximat, victorias Mosis proponit, quibus palam fecerat Deus sibi in prosternendis quibuslibet copiis & viribus, nihil fore negocii. Iubetur ergo Iosue in suppetiis quas Deus Mosi tulerat perspicere, qualis futurus esset bellorũ euẽtus, quæ eodem duce & authore ipse suscepturus erat. Nam successioni continua gratię series annectitur. Quod sequitur tametsi in eundem finem tendit, verbis tamen latius patet, *Non te deseram*. Itaque Apo-
Hebr. stolus ab auaritia retrahere volẽs fideles, ad sol-
13.5 licitudines quaslibet pacandas, & corrigendos omnes nimios timores eam accõmodat. Et certe diffidentia quę ex anxietate nascitur, tantum satagendi ardorem in nobis accendit, vt miserè tumultuemur in minimis quibusque periculis, donec statuerimus, & Deum nobis affore, & ad nos tuendos satis superque in eo fore pręsidii. Et verò vbi non aliud timiditati nostrę sanandę remedium pręscribit, pręsentiam sui auxilii debere nobis sufficere admonet.

6 *Confirmare ergo.)* Subiicitur exhortatio ad fortitudinem, & quidem repetita, quò vehemẽtius afficiat. Quãquam adhuc interponitur promissio aliis verbis, vbi suę vocationis certior redditur Iosue, ne dubitanter prouinciam suscipiat, quam sibi diuinitus iniunctam esse nouit: aut etiam si cum obstaculis luctandum sit, ne in medio

dio cursu vacillet. Neque enim satis fuisset, strenuè se initio accingere, nisi probè simul fuisset comparatus ad perseuerantiam. Etsi autem fidei proprium est, nos animare ad strenuè agendum, sicuti rursus ignauia & cessatione detegitur incredulitas; colligere tamē licet ex hoc loco, non satis vigere nudas promissiones, nisi accedāt exhortationum stimuli. Nam si Iosue, cuius singularis alioqui erat alacritas, ad prestandū officium incitandus fuit: quanto acrius nos pungi oportet, qui tāta pigritie laboramus? Adde quòd non semel, nec vno verbo exigitur robur & cōstantia à Iosue: sed quia multis & variis certaminibus exercendus erat, sępius & pluribus verbis confirmatur. Iubetur forti & infracto esse animo. Quanuis ex duobus verbis pateret, de re maximè seria Deum pręcipere, tamen hac duplicatione non contentus, eandem mox sententiam iterat cum amplificatione: quia adiūgit aduerbium *valde*. Discamus itaque ex hoc loco, nunquam arduis & difficilibus negotiis exequendis nos fore pares, nisi summa contentione nitamur: quia & imbecilla est nostra facultas, & Satan duriter nos oppugnat, & nihil procliuius est, quam animos remittere. Cęterum, quia multi erratico vagóque conatu neruos frustra intendunt: additur vera fortitudinis ratio, vt Iosue suum omne studium applicet ad seruandam legem. Quo docemur, ita nos demum fore inexpugnabiles, si ad pręstādum fidele Deo obsequium enitamur. Alioqui pręstāret molles & lentos iacere, quam pręcipiti audacia ferri. Porrò non simpliciter

Deus ſeruum ſuum vult eſſe fortem ad Legem ſeruandam: quin potius eum viriliter contendere iubet, ne ſub onere laborioſi muneris fathiſcat: ſed quia obrepere poterat dubitatio, quomodo ſe expediret in rebus perplexis, & quodnam caperet cõſilium: ad Legis doctrinam eum reuocat, quia ſe illic præeuntem ſequendo, ſatis ad omnia erit inſtructus. Prudenter, inquit, ages in omnibus, modò te ſub Legis magiſterio contineas. Quanquam verbum Hebraicum שכל, non tantum prudenter ſed etiam fœliciter agere ſignificat, quia vt plurimum temeritas infortuniis plectitur. Quidquid ſit, ita certius animatur ad ſperandum Dei auxilium, ſi totum ſe eius doctrinæ addicat. Magnopere enim refert, vbi ad nos terrendos impendent pericula, poſſe nos ſtatuere, Deo probari quidquid agimus, quia aliud nihil ſit nobis propoſitum, quam obtemperare eius mandatis. Porro quia non ſufficeret aliquatenus parere Deo, modeſtiam & ſobrietatem commendat, qua Ioſue retineatur in ſimplicitate obediẽtiæ. Multi enim quibus rectus alioqui eſt affectus, interdum ſibi plus ſapere permittunt quam liceat: vnde fit, vt per negligẽtiam multa omittant, vel Dei præceptis admiſceãt ſua conſilia. Quod ergo generaliter omnibus vetitum fuit in Lege, ne quid adderent vel detraherent: nunc Deus ad Ioſue præcipuè accommodat: quia ſi priuatis hominibus hæc vna eſt vitæ formandæ ratio, multo magis neceſſe eſt, qui populo gubernando præſunt, Deo ſe ſubiicere. Quòd ſi hoc modeſtiæ fræno opus habuit tantus

Deut. 12.32

tus

tus vir, ne metas ſuas tranſcenderet: quam intolerabilis audaciæ erit, ſi nos qui longè ab eo abſumus, plus nobis ſumamus licentiæ? Nominatim verò hoc ſeruo ſuo præſcripſit Deus, vt qui honore excellũt, ſe tamen eadem ſciant lege teneri, qua vulgus ignobile.

8 *Non recedat.*) Aſſidua quoque præcipitur Legis meditatio: quia vbi vel ad exiguum tempus intermittitur, facile obrepunt multi errores: & memoria contrahit rubiginem, vt multi abiecta ſtudii continuatione, quaſi noui & rudes ad negocia accedãt. Iubet ergo Deus ſeruum ſuum quotidianos facere progreſſus, vt tota vita in Lege proficere non deſinat. Vnde ſequitur, eos quibus faſtidio eſt hoc ſtudium, intolerabili arrogantia eſſe excæcatos. Verùm cur ab ore magis quam ab oculis vetat Legẽ recedere? Quòd de facie quidam accipiunt per ſynecdochen, frigidum eſt. Itaque non dubito, peculiariter hoc quadrare eius perſonæ, qui non tantùm ſibi priuatim, ſed toti populo cuius regendi curam ſuſtinebat, ſtudium de quo agitur debebat impendere. Sic ergo iubetur attẽdere ad Legis doctrinam, vt pro munere ſibi impoſito in communem populi vſum proferat quod didicerit. Interea iubetur ſua docilitate aliis dare parendi exemplum. Multi enim concionando, Legem in ore habebunt, qui peſſimi interea erunt eius cuſtodes. Vtrumque ergo mandatur, vt alios docendo, ſuos quoque mores & ſe totum ad eandem normam formet. Quod ſequitur in altero membro verſus, oſtẽdit profanis hominibus tandem

infœliciter ceſſurum, quidquid ſpreto Dei verbo tentabunt: & quanuis læta principia interdum arrideāt, fore tamen exitus maledictos: quia non aliunde quàm à fauore Dei proſperos ſucceſſus ſperare licet, quo deſtitui æquum eſt conſilia temere ſuſcepta, omnem arrogantiam quæ ſemper coniuncta eſt cum ipſius Dei contemptu. Ergó fideles vt res illis ex voto fluant, Dei benedictionē ſibi concilient tam diſcendi ſtudio, quàm fidei obedientia. In fine verſus quia ambiguum eſt verbum, vt nuper dixi: vel eadem repetitur ſententia, vel additur ſecunda promiſſio: qui ſenſus mihi probatur. Optimè enim conuenit, poſt fœlicitatē promiſſam, ſimul Ioſue cõmonefieri, homines nihil rectè, ordine ac ſcienter aggredi niſi quatenus ſe Dei verbo regendos ſubiiciunt. Itaque prudentia quam ex Dei verbo diſcunt fideles, eorum confidentiæ opponitur, qui ſibi ſatis conſiderate ex proprio ſenſu agere videntur.

9 *Nonne præcepi.)* Quanquam ſæpe Hebræi interrogando ſimpliciter affirmant, eáque phraſis paſſim trita eſt: hæc tamen interrogatio emphatica eſt ad obſignandam ſuperiorem doctrinam, dum producta in medium ſua authoritate, dubitatione & cura ſerui ſui animum Deus liberat. An nõ ego ſum qui tibi præcepi? inquit. Idem quoque tibi adero. Emphaticè nimirum, quia fas non eſt refragari eius imperio. Docet autem rurſum hic locus, nihil ad fiduciam magis valere, quàm vbi Dei vocatione & mandato freti, eiúſque probè nobis conſcii, quò vocat ipſum ſequimur ducem.

10 Tunc

10 Tunc præcepit Iosue præfectis
populi dicendo,
11 Trãsite per medium castrorum,
& præcipite populo, dicendo, Parate
vobis annonã: quia post tres dies tran
sibitis Iordanem hunc, vt intretis &
posſideatis terram, quam Iehoua Deus
vester dat vobis posſidendam.
12 Ad Rubenitas verò & Gaditas
& dimidiã tribum Menasse loquutus
est Iosue dicendo,
13 Recordamini verbi quod præ-
cepit vobis Moses seruus Iehouæ di-
cendo, Iehoua Deus vester reddidit
vos quietos, & dedit vobis terrã hanc:
14 Vxores vestræ, paruuli vestri, &
pecora vestra residebũt in terra quam
dedit vobis Moses trans Iordanẽ: vos
autem transibitis armati ante fratres
vestros, quicunque erunt viri bellico-
si, iuuabitísque eos,
15 Donec quietem præstiterit Ieho
ua fratribus vestris sicut vobis, & pos-

ſideant ipſi quoque terram quam Iehoua Deus veſter dat eis: & tunc redibitis ad terrã hæreditatis veſtræ, poſſidebitíſque eam quam dedit vobis Moſes ſeruus Iehouæ vltra Iordanem ad exortum ſolis.

16 Tunc reſponderũt Ioſue, dicendo, Omnia quæ pręcepiſti nobis faciemus, & ad omnia ad quæ miſeris nos, ibimus.

17 Sicut in omnibus obediuimus Moſi, ſic obediemus tibi: tantùm ſit Iehoua Deus tuus tecũ ſicut fuit cum Moſe.

18 Quiſquis fuerit qui rebellauerit ori tuo, nec verbis tuis acquieuerit in omnibus quæ ei mãdaueris, interficiatur. Tantũ confirmare & roborare.

10 *Tunc præcepit.*) Dubitari poteſt, an poſt exploratorés miſſos, adeóque ab ipſorum reditu promulgatũ fuerit hoc edictum. Et certe mihi nõ modo probabile eſt, ſed omnino perſuaſum, vbi ex eorum relatu cognouit quæ volebat, tunc demum de caſtris mouendis conſilium cœpiſſe.

Alioqui

Alioqui præpoſtera fuiſſet feſtinatio, viam incognitam arripere: ſiquidẽ vtile cenſebat, de multis rebus ſe prius doceri, quam pedem inferret in terram hoſtilem. Nec verò nouum eſt, temporis ordinem negligi, & quod omiſſum fuerat, deinde attexi. Ergo caput ſecundũ erit tanquam parentheſis interpoſita, quæ plenius lectoribus explicet, quando tandem Ioſue populum iuſſerit vaſa colligere. Vbi ergo rebus bene compertis, vidit maturum eſſe progrediendi tempus, populum edicto iuſſit ad expeditionem ſe accingere. Ex tanta fiducia pronunciat, elapſo triduo Iordanem tranſituros, nunquam id auſus fuiſſet, niſi ſpiritu ſuggerente. Vadum nemo tentauerat, nec ſpes oſtendebatur poſſe id fieri. Neque ponte, neque nauibus traiicere licebat. Et facilis nulliúſque negotii erat prohibitio. Nihil ergo aliud reſtabat, niſi vt ipſos Deus mirabiliter veheret. Id Ioſue non temerè neque ex proprio ſenſu, ſed vt erat diuinitus patefactum, ſperauit. In obſequii quoque prõptitudine enituit populi fides, quia tanta obiecta difficultate, niſi reiecta in Deum cura, nunquam ita fuiſſent morigeri. Nec verò dubium eſt, quin hanc alacritatẽ indiderit Deus eorum animis, vt obſtacula omnia, quæ morari poterant promiſſionis effectum, tolleret.

12 *Ad Rubenitas.*) Conceſſa illis fuerat hæreditas trans Iordanem hac lege, vt in profligandis gentibus Chanaan eandẽ cum fratribus militiam obirent. Nunc ergo ad præſtandam fidem ipſos hortatur Ioſue, vt relictis vxoribus & pueris omnibúſque impedimentis, Iordanem traii-

ciant, nec finem bellandi faciant, donec fratres ſuos collocauerint in trãquilla poſſeſſione. Duobus autem argumentis eos ad officium extimulat, quorum prius ab authoritate ductum eſt, alterum ab æquitate. Cõmemorat ergo quid illis Moſes præceperit, à cuius decreto fas non erat deflectere, quum omnibus probè compertum eſſet, nihil à ſeipſo protuliſſe, ſed tantum quod Deus ore ſuo dictauerat. Interea quod non exprimit obliquè ſubindicat, ex compacto etiam ipſos teneri, quoniam receperant ſe ita facturos. Iam æquitate propoſita eos mouet, ne diſpar ſit eorum conditio, quibus eadem hæreditas communiter deſtinata erat. Minimè conſentaneum eſſet, inquit, fratres veſtros periclitari, vel ſaltem ſudare bellum gerendo: vos autem in pacata ſtatione commodis omnibus perfrui. Porrò quòd iubet præcedere, non eò tendit, vt primi confligant cum hoſtibus, & ad diſcrimina quælibet expoſiti plus oneris & moleſtiæ ſuſtineãt. Tantùm hoc modo ad pergendi alacritatem eos hortatur: quia tergiuerſandi ſpecies fuiſſet, poſtremũ agmen tenendo, lente alios ſequi. Ergo tranſire ante fratres, non eſt ſtare in acie: ſed ordinem ſeruando ſtudii promptitudinẽ teſtari. Nam certum eſt, vt erant in quatuor vexilla diſpoſiti, ita fuiſſe progreſſos. Quòd autem viros bellicoſos nominat, inde colligitur quod alibi clarius patebit, ſenibus & aliis parũ robuſtis permiſſum fuiſſe, domi ſua negocia curare, vel ociari, ſi eſſent fracta & caduca valetudine.

16 *Tunc reſponderunt.)* Non modò acquieſcunt

eunt, ſed liberaliter & prolixè deferunt quod debent obſequium. Atque hoc demum eſt ritè officio perfungi, hilariter præſtare quod Deus exigit, non ex mœſtitia, vt Paulus loquitur. Si quis 2. Cor.
obiiciat, parum verecunde eos iactare, ſe Moſi 9.7
fuiſſe obedientes, cui ſæpe fuerant immorigeri, reſpondeo, quamuis non ſemper quo decebat ardore ſequuti fuerint, tamen ſatis ad parēdum fuiſſe compoſitos, vt non tolerabilis modò eſſet eorum modeſtia, ſed ſumma laude digna, ſi reputemus quàm ſuperbè eorum patres tumultuati ſint, & quanta peruicacia excutere conati fuerint iugum ſibi diuinitus impoſitū. Loquuntur enim non refractarii illi, à quibus ſe fuiſſe exacerbatum conqueritur Deus in Pſalmo: ſed qui Pſal. 95.
pœnarum exemplis ſubacti, placidè ſe ſubmitte- 8.9.10.
re didicerant. Quanquam non tam prædicant 11
ſuas virtutes, quàm extollunt authoritatem Ioſue, dum profitentur eodem ſibi loco fore, quo Moſen habuerant. Votum quod ſubiiciunt ſimul continet fiduciæ materiam: vt Deus adſit ſeruo ſuo Ioſue, ſicut opitulatus fuerat Moſi. Oſtēdunt enim ſe præſto fore ad bellandum ſub auſpiciis noui ducis, quia perſuaſi ſint Dei virtute eſſe inſtructum & auxilio, victorem fore ſperent: ſicuti experti fuerant Deum ſibi mirabiliter adfuiſſe per manum Moſis. Hac porrò fiducia præditos fuiſſe colligitur, tum quòd experimenta gratiæ Dei commemòrant ad ſe animandos, tum quòd Ioſue ſtatuunt Moſis ſucceſſorē, quoad fœlices ſucceſſus. Neque enim pondere caret epitheton, *Deus tuus*: ſed ad continuandum gratiæ Dei cur-

ſum pertinet. Forma tamen loquendi media eſt inter fidei gloriationem & votum. Quanquam ergo bonã ſpem ſe in animis alere ſignificant, tamen vt in re maximè ardua, ſimul ad preces ſe conuertunt. Certè dum mox eum vltro ad conſtantiam hortantur, ſe eiuſdem fiduciæ comites ac ſocios fore demonſtrant. Vbi notandum eſt, quanuis omnibus fortitudinis exemplar eſſet Ioſue, eóſque tam præceptis quàm factis animaret, viciſſim tamen ſtimulos præcurrenti addi, vt ſua alacritate melius populum incitet.

CAPVT II.

1 MIſerat autem Ioſue filius Num è Sitthim viros duos exploratores clàm dicendo: Ite conſiderate terram & Iericho. Profecti ſunt igitur & ingreſsi ſunt domum mulieris meretricis, cuius nomen erat Rahab, & dormierunt illic.

2 Dictum autem fuit regi Iericho, Ecce venerunt huc viri nocte hac è filiis Iſrael ad explorandum terram.

3 Tunc miſit rex Iericho ad Rahab dicendo: Educ viros qui ingreſsi ſunt

ad

ad te,qui venerunt domũ tuam: quia
ad explorandam totam terram vene-
runt.
4 Sumpſerat autem mulier duos
viros, & abſconderat eos: Tunc ait.
Venerunt quidem ad me viri, ſed non
noueram vndenam eſſent.
5 Fuit autem dũ porta clauderetur
in tenebris, egreſsi ſunt viri: nec co-
gnoui quò abierint. Sequimini cito
eos,quia comprehendetis eos.
6 Ipſa autem aſcendere fecerat eos
in tectum & abſconderat eos ſub cul-
mis lini ab ea ordinatis ſuper tectum.
7 Viri autem perſequuti ſunt eos
itinere Iordanis vſque ad vada: portá
verò clauſerunt, ſimul ac egreſsi ſunt
qui eos perſequebantur.
8 Antequam verò dormirent, ipſa
aſcendit ſuper tectum ad eos.
9 Et ait ad viros:Noui quòd Ieho-
ua dederit vobis terram eò quòd ceci-
dit terror veſter ſuper nos, & quòd

defluxerunt omnes habitatores terræ à facie veſtra.

10 Audiuimus enim quomodo arefecerit Iehoua aquas maris ſuph à facie veſtra dum exiiſtis ex AEgypto: & quæ feciſtis duobus regibus AEmorrhæi, qui erant trans Iordanem: Sihon & Og quos interemiſtis.

11 Audiuimus: & diſſolutũ eſt cor noſtrum, neque conſtitit vltra ſpiritus à facie veſtra. Iehoua enim Deus veſter Deus eſt in cælo ſurſum & ſuper terram deorſum.

12 Nunc ergo iurate mihi quæſo per Iehouam (feci enim vobiſcum miſericordiam) quòd facietis etiam vos cum domo patris mei miſericordiam, & dabitis mihi ſignum verum,

13 Quòd viuos ſeruabitis patrem meum, & matrem meam, & fratres meos, & ſorores meas, & omnes qui ſunt eorũ, eruetíſque animas noſtras à morte.

14 Di-

14 Dixerunt ei viri: anima noſtra
pro vobis ad moriendum: modò non
prodideris ſermonem noſtrum hunc:
tunc erit, vbi tradiderit Iehoua nobis
terrã, faciemus tecum miſericordiam
& veritatem.
15 Demiſit itaque eos fune per fe-
neſtram: domus enim eius erat in pa-
riete muri, & in muro ipſa habitabat.
16 Dixit autem eis: ad montem per-
gite, ne forte occurrant vobis qui in-
ſequuntur, & latitate illic tribus die-
bus, donec redeant qui inſequuntur,
& poſtea ibitis per viam veſtram.
17 Tunc dixerunt ei viri: Innoxii
erimus à iuramento tuo hoc quo nos
adiuraſti.
18 Ecce quũ ingrediemur terram
funiculum hunc fili coccinei ligabis
in feneſtra, per quam demiſeris nos:
patrem verò tuum & matrem tuam
congregabis ad te in domum, & om-
nem familiam patris tui.

19 Erit autem, quicunque egressus
fuerit è valuis domus tuæ foras, sanguis eius erit in caput eius, nos verò innoxii. quicunque verò tecum fuerit in domo, sanguis illius in caput nostrũ si manus iniecta fuerit in eum.

20 Si verò prodideris sermonem
hunc nostrum, erimus innoxii à iuramento quo adiurasti nos.

21 Respondit illa: Vt loquuti estis,
ita sit. Tunc dimisit eos, & abierunt, ligauítque filum coccineũ in fenestra.

22 Profecti venerunt ad montem,
& manserunt ibi tribus diebus, donec reuerterentur qui insequuti fuerant, qui quæsierunt per omnem viam nec inuenerunt.

23 Reuersi ergo duo illi postquam
descenderunt è monte transierunt, veneruntque ad Iosue filiũ Nun, & narrauerunt ei quæcunque acciderãt sibi.

24 Dixeruntque ad Iosue: Tradidit
Iehoua in manus nostras totã terram.

Diſſoluti enim ſunt omnes habitatores terræ à facie noſtra.

1 *Miſerat autem Ioſue.)* Alia fuit explorandi ratio de qua nunc agitur, quam ſuperior dum Ioſue cum aliis vndecim miſſus eſt, vt luſtratis omnibus terræ plagis, de eius ſitu, natura, fœcunditate, aliiſque dotibus, de vrbium amplitudine, & frequentia, de incolis, & eorum moribus ad totum populum referrent. Nempe quo ſe libentius ad expeditionem accingerent qui alioqui erant ſegniores. Etſi autem ex primo capite Deuteronomii apparet, Moſen flagitāte populo miſiſſe delectos viros qui terram inſpicerent: alibi tamen refert, id Dei iuſſu ſe feciſſe. Ergo & Deo authore profecti ſunt illi duodecim, & in finem paulò diuerſum, vt terra diligenter perſpecta, excellentiæ eius præcones eſſent ad inſtigādos populi animos. Nunc autē duos clàm mittit Ioſue, qui conſiderent an liber pateat tranſitus nec ne, ſecurine ſint ciues Iericho, an ad reſiſtendum parati & inſtructi. Denique ſpeculatores mittit, ex quorum relatu præcaueat omnia pericula. Quare in vtranque partē agitari poteſt quæſtio, probandumne ſit eius conſilium, an nimia ſolicitudo damnanda: præſertim quia videtur plus æquo innixus fuiſſe ſuæ prudētię, dum inconſulto Deo tam circunſpectus fuit ad cauenda pericula. Verum quia neque exprimitur, oraculo fuiſſe admonitum, vt vaſa colligere iuberet, ac edictum promulgaret de tranſitu Iordanis: quum tamen res ipſa clamet, de caſtris mouēdis nonniſi præ-

Deut. 1.22

Num. 13.4

eunte Deo cogitaſſe: probabilè quoque eſt, in mittendis ſpeculatoribus ſciſcitatum eſſe quid Deo placeret: aut quia videbat ipſe Deus hoc ſubſidio confirmationis opus eſſe, vltro tale conſiliũ ſeruo ſuo inſpiraſſe. Quidquid ſit, dum præcipit Ioſue ſuis nunciis vt conſiderent Iericho, ad eam oppugnandam ſe cõparat: ideóque certior fieri cupit, qua parte facilior & tutior pateat acceſſus.

1 *Ingreſsi ſunt domum.*) Cur nomen meretricis quidam fugiant, & זונה exponant quæ cauponam exercet, non video: niſi quòd probroſum eſſe ducebant hoſpitium ſcorti, vel eximere volebant à dedecore mulierem, quæ non tantùm humaniter exceperat nuncios, ſed fortitudine & prudentia ſingulari ſaluos præſtiterat. Id quidem Rabinis ſolennè eſt, quò gentis ſuæ exiſtimationi cõſulant, Scripturam audacter torquere, ſuíſque commentis inuertere quod minus videtur honorificum. Atqui veriſimile eſt, dum fugitant nuncii hominum conſpectum & frequentiam, ac celebritatem declinant, veniſſe ad mulierem quæ in obſcuro receſſu habitabat. Domus enim contigua erat vrbis muro: imò paries exterior domus in muro locatus erat. Vnde colligitur fuiſſe angulum ignobilem procul à foro: ſicuti meretrices angiportus & loca ſolitaria vtplurimum incolunt. Nec verò conſentaneum eſt, vulgarem fuiſſe cauponam, quæ promiſcuè aperta eſſet quibuſlibet, quia nec familiari colloquio tanta fuiſſet libertas: & difficilis ad eos occultandos ratio. Sic igitur ſtatuo: dum ſe clanculum in-

ſinuant,

ſinuāt,ſtatim ſe in latebras abdidiſſe.Porrò quòd mulier ad turpem quæſtum antè expoſita paulo poſt in corpus electi populi coaluit,vt fieret Eccleſiæ membrum, id Dei gratiam magis illuſtrat, dum in lupanar penetrauit, vt inde non Rahab modò,ſed patrem quoque & fratres extraheret. Certe quum nomen זונה vbíque fere ſcortum ſignificet: nulla ratio hîc cogit à recepto vſu diſcedere.

2 *Nunciatum eſt regi.)* Probabilè eſt, vt dubiis temporibus, & in metu belli fieri ſolet, appoſitos fuiſſe cuſtodes, qui ſuſpectos hoſpites notarent. Propinqui erant Iſraelitæ, qui apertè profeſſi fuerant apud Idumæos & Moabitas ſe in terra Chanaan ſedem quærere:formidoloſa erat eorum multitudo: cæſis duobus vicinis regibus amplam ditionem occupauerāt: celebris vt paulo poſt videbimus,erat fama de trāſitu maris rubri.Nimiæ ergo ſocordiæ fuiſſet, liberum tranſitum per vrbem Iericho in finibus ſitam,aduenis quibuſlibet permittere in diſcrimine tam manifeſto.Non ergo mirum eſt,homines incognitos, & quos multa indicia prodebant hoſtili animo veniſſe,ſtatim fuiſſe ad regē delatos.Quanquam ſimul colligimus, fuiſſe diuinitus excæcatos, quòd portas diligentius non cuſtodierint: quia facile erat,ex quo ingreſſi fuerant retineri,ſi mediocris adhibita fuiſſet ſedulitas. Imò protinus examinari oportuit: atque ita nullo negocio fuiſſent deprehenſi. Sic ergo trepidarunt ciues Iericho,vt Dei iudicio obſtupefacti,nihil ratione vel conſilio agerent. Interea in eaſdem fere an-

guſtias redacti ſunt duo nuncii, acſi ad pœnam trahendi eſſent. Rex eos accerſit: latent in caupona: vita eorum ex lingua mulieris non ſecus atque è filo pendet. Putarunt nonnulli, caſtigatam hoc modo fuiſſe diffidentiam Ioſue, quia ſolo Dei ductu fretus debuerat ſecurè traiicere Iordanem. Verùm exitus in diuerſam potius ſententiam nos ducit, Deum ereptis è tanto diſcrimine nunciis, animos populo addidiſſe: quia in illo potentiæ ſuæ documento palam oſtendit, ſe pro ſalute populi & fœlici in terrá ingreſſu excubare.

4 *Mulier accepit viros.)* Coniicere licet, antequam iuſſa fuerit Rahab eos repræſentare, ſparſum fuiſſe rumorem de eorum aduentu, atque ita aliquantulum temporis datum fuiſſe ad eos occultandos. Et certe, audito regis mandato, niſi rebus ad fallendum probè compoſitis, non fuiſſet tergiuerſandi locus: multo autem minus auſa fuiſſet tam ſecurè mentiri. Verùm quia ſuos hoſpites ſic texerat, vt difficilis eſſet inueſtigatio, prodit intrepidè in medium, & callido reſponſo ſe expedit. Iam hîc quæritur, primù fueritne excuſabilis patriæ proditio: deinde an mendacium vitio caruerit. Scimus naturaliter ingenitum nobis eſſe patriæ amorem, quæ velut cõmunis eſt mater. Quùm ergo ſciret Rahab de clade vrbis agi, cuius indigena & alumna erat, deteſtanda videtur fuiſſe inhumanitas, ſpeculatores conſilio & ope iuuare. Puerile effugium eſt, nondum profeſſos fuiſſe hoſtes bello non indicto: quando ſatis liquet in ciuium ſuorũ perniciem conſpiraſſe. Ergo ſola cognitio, quam Deus animo e-

ius

ius indidit, eam eximit à culpa tanquam ſolutam communi lege. Laudatur à duobus Apoſtolis eius fides, qui ſimul teſtantur, officium quod ſpeculatoribus præſtitit, Deo fuiſſe gratũ. Non mirum igitur, ſi Deus vbi mulierem extraneã traducere dignatus eſt ad populum ſuum, & in Eccleſiæ corpus inſerere, à gente profana & maledicta ſegregauit. Quanuis itaque ad eum vſque diẽ obſtricta fuiſſet ſuis popularibus: vbi tamen cooptata fuit in corpus Eccleſiæ, noua conditio quædam manu miſſio fuit à iure ſocietatis, quo inter ſe deuincti ſunt ciues. Denique vt fide tranſiret in nouum populum, renunciare oportuit ſuis popularibus. Et quia tantùm Dei iudicio acquieuit, nullum in proditione fuit crimen. De mendacio ſic habendum eſt: quamuis in bonum finem tenderet, non tamen fuiſſe extra culpam. Nam qui mendacium officioſum prorſus excuſant, non ſatis attendunt, quam precioſa ſit Deo veritas. Ergo quamuis fratres noſtros iuuare, eorum ſaluti conſulere, & ipſos ſubleuare propoſitum ſit: nunquam mentiri fas erit: quia rectũ eſſe non poteſt, quod Dei naturæ eſt contrarium. Atqui Deus eſt veritas. Neque tamen ideo virtutis laude exuitur opus Rahab, quanuis macula ſit aſperſum. Sæpe enim contingit, dum ſancti rectã viã tenere ſtudent, in obliquos tamen circuitus diuertere. Dum Rebecca filio ſuo Iacob benedictionẽ procurat, oraculo ſubſcribit. In eiuſmodi obſequio pius & laude dignus zelus perſpicitur. Atqui filium Iacob ſubornãdo in locũ Eſau, non dubium eſt quin ab officio deflectat. Vafrities er-

Hebr.11 31, & Iacob. 2. 25

Ge.27

go opus per se laudabile aliquatenus contaminat. Neque tamen particulare vitium gratiam prorsus abrogat sancto eius studio: quia Dei indúlgentia sepelitur, ne in rationem veniat. Perperá quoque Rahab, dum nuncios abiisse mentitur: præcipua tamen actio Deo grata, quia vitium virtuti admistum non imputatur. Interea sicuti voluit Deus liberari speculatores, ita mendacio protegi eorum vitam non probauit.

7 *Viri persequuti sunt.*) Tanta credulitas ostendit, fuisse à Deo infatuatos. Etsi autem ipsis delusis multum profecerat Rahab: noua tamen iniicitur anxietas, quia portis occlusis vrbs instar carceris spem exitus adimebat. Serio itaque examine rursus fuerunt experrecti ad Deum inuocandum. Nam quum ex eorũ relatu scripta fuerit hæc historia, quid tunc ageretur minimè eos latuit: præsertim quúm amplificandæ gratiæ suæ causa Deus eos consultò obiecerit aliis atque aliis discriminibus. Et iam quum edocti fuissent se quæri, vbi refertur fuisse peruigiles, sollicitos ac perplexos fuisse colligimus. Trepidationem verò non parum auxit, quod narratum est, ab exitu prohiberi. Apparet tamen Rahab nullo modo fuisse exterritam, quando præsenti animo & sedatis verbis de sua & familiæ incolumitate paciscitur. Atque in hac constantia relucet quæ alibi cõmendatur eius fides: quia humanitus nunquam contempto regis & populi furore, semimortuis hospitibus supplicasset. Ridiculum quidem multis videtur elogiũ quo eam insigniunt tam Iacobus quam author epistolæ ad Hebræos, dum

Heb.11. 31, & Iacob.2. 25

dum eam recēsent in catalogo fidelium. Verùm quiſquis circunſtantias omnes prudenter expendet, facile iudicabit præditam fuiſſe viua fide. Primò ſi à fructibus arbor cognoſcitur, hîc effectus fidei cernimus non vulgares, qui totidem ſunt eius teſtimonia. Deinde ex ſemine pietatis hæc ſententia prodiit, iam quodammodo victas eſſe & proſtratas gentes vicinas, quia terrore diuinitus immiſſo perculſi ſunt omniũ animi. Occurrunt eiuſmodi voces in profanis quoque ſcriptoribus: quas Deus vt ſibi regendis & flectendis quocunque voluerit hominum cordibus imperium vendicaret, expreſſit. Verùm quod illi quaſi pſittaci garriunt, Rahab ex ſincero affectu pronuncians Deum terram deſtinaſſe filiis Iſrael, quia omnes incolæ defluxerint coram ipſis, imperium Deo vendicat in hominum corda, quod ei mundi ſuperbia abrogat. Etſi enim omnium temporum experientia docuit, plures exercitus cæſos fuiſſe vel profligatos ſubito & inopinato pauore, quam vi & impreſſione hoſtium: mox tamen euanuit illa cognitio. Hinc factum eſt, vt ſuam fortitudinem ſemper extulerint victores, & ex proſpero ſucceſſu gloriati ſint, ſe bellicoſos ac ſtrenuos fuiſſe. Senſerunt fateor, interdum aliunde vel conferri vel eripi pugnandi audaciam & animoſos ſpiritus: vnde fortunam plurimum in bello pollere confeſſi ſunt, vel prorſus dominari: & de Panicis terroribus iactatum prouerbium: vota quoque nũcupata ſunt tam Ioui Statori, quam pauori: ſed nunquam ſeriò eorum animis inſedit hæc perſuaſio, vnumquemque for-

tem esse, prout Deus præsentem animum indiderit: timidum verò, prout deiecerit eius audaciam. Diuinitus ergo factũ esse agnoscit Rahab, vt terrore perculsæ gentes Chanaan præiudicio quodam seipsas damnent: ac inde colligit, quod ita formidabiles sint filii Israel, præsagiũ esse victoriæ, quia Deo duce militent. Quòd autẽ omnium animi conciderant quasi liquefacti, & tamen obstinata væcordia se ad resistendum parabant: inde perspicitur vbi Dei manu fracti & contriti iacent impii, non tamen subigi ad recipiendum iugũ: sed in suo pauore & anxietate manere indomabiles. Atque hîc notandum, quomodo in communi metu differant fideles ab incredulis: qua etiam in parte fidem Rahab perspicere licet. Timebat enim ipsa non secus ac vnus quilibet è populo. Sed dum reputat sibi negocium esse cum Deo, statuit non aliud sibi esse remedium, quam humiliter & placidè cedendo, malum declinare: quia resistendo nihil proficiet. Quid autẽ miseri omnes regionis incolæ? Quanuis pauore exanimati iaceant, non tamen frangitur eorum peruicacia, quin se ad conflictum stimulent.

10 *Quomodo siccauerit Iehoua.*) Præcipuam consternationis causam recẽset, quòd rumor de inauditis antè miraculis sparsus opinionem indiderat omniũ animis, Deum pro Israelitis bellare. Neque enim dubium erat, quin via per mare rubrũ diuinitus patefacta esset: quando aquæ nunquam mutata natura coaceruatæ essent in solidos cumulos, nisi ita iubente Deo naturæ authore

thore. Illa igitur elementi cōuersio palam ostendit, Deum stare à parte eius gentis, cui siccū transitū per aquas & abyssos dederat. Victoriæ quoque contra Og & Sihon, vt erant insignes, meritò censeri debuerant testimonia eiusdem erga Israelitas fauoris. Quanquā hoc posterius membrum coniectura duntaxat subnixū fuit: in transitu verò maris probatio plena & solida: non secus acsi manum è cælo Deus extendisset. Persuasio igitur occupauit omnium animos, Deum in populi Israelitici expeditione præcipuum esse ducem: vnde pauor & consternatio. Atqui simul probabile est, falsa imaginatione deceptos esse, acsi Deus Israel in certamine superior fuisset diis Ægypti: sicuti Pœtæ fingūt prout quisque Deus in patrocinium suum hanc vel illam gentem recepit, cū aliis bellare atque ita inter se confligere dum singuli tuentur suos clientes. At verò fides Rahab altius transcendit, dū soli Deo Israel summam potentiam cum æternitate adscribit. Id enim continet elogium Iehouæ. Itaque non somniat pro vulgari more, quempiam ex turba deorum Israelitas auxilio suo iuuare: sed quem illis fauere vulgo notum erat, verum & vnicū Deum prædicat & agnoscit. Videmus ergo vt ex cōmuni auditu longe supra suos populares profecerit.

11 *Iehoua Deus vester ipse est.)* Hîc verò tanquam in speculo dilucida apparet imago fidei Rahab, vbi prostratis omnibus idolis, cœli & terræ imperium vni Deo Israelis asserit. Neque enim obscurū est, vbi Deo Israelis subiicitur cælum & terra, omnia gentium commenta repu-

diari, quibus maiestas Dei, & potentia, & gloria discerpitur. Vnde perspicitur, non temere fidei titulo insigniri Rahab à duobus Apostolis. Id quidem subsannant superbi quidam & fastidiosi homines: sed vtinā expenderent quid sit Deum verum & vnum ab omnibus fictitiis discernere, & simul ita extollere eius potentiam, vt censeatur totum mundum regere pro suo arbitrio. Nec verò dubitanter loquitur Rahab, sed absolutè pronunciat, quidquid est potentiæ residere in solo Deo Israelis, vt omnibus elemētis imperet, omnia ordinet sursum ac deorsum, résque humanas constituat. Interea non nego fidem eius fuisse implicitam: imò libenter admitto, germen duntaxat fuisse pietatis, quod nondum ad æternam salutem sufficeret. Tenendum est nihilominus, quamlibet tenuis & exigua esset Dei cognitio in hac muliere, dum se eius imperio addicit, proferre electionis suæ documentum, & ex illo semine germinare fidem, quæ deinde in iustam mensuram adoleuit.

Heb. 11. 31, & Iacob. 2. 25

12 *Nunc itaque iurate.*) Aliud fidei specimen, quòd in certa possessione terræ Chanaan filios Abrahæ locat, non alio argumento freta, nisi quòd illis diuinitus promissam audierat. Neque enim Deum latronibus fauere existimauit, qui iniusta violentia & effreni libidine in alienos fines irrumperet: quin potius statuit, venire illos in terrā Chanaan quia eius dominium illis Deus adiudicauerat. Nec verò credibile est, quū transitum peterent ab Idumæis & reliquis, tacuisse quorsum tenderent. Imò gentibus illis nota erat pro-

promiſsio Abrahæ data, cuius memoriá iterum renouauerat abdicatio Eſau. Porro in ſermone Rahab iterũ refulget quod de fide prædicat author epiſtolæ ad Hebræos, viſionem eſſe rerum non apparentium. Habitat Rahab apud ſuos in vrbe munita. Hoſpitibus ſemimortuis perinde vitam ſuam cõmendat, acſi terra iam potiti, ſuo arbitrio ſeruare quoſlibet poſſent ac perdere. Hæc certe voluntaria deditio perinde fuit acſi Dei promiſſioné amplexa, in eius patrocinium ſe conferret. Iuſiurandum porrò exigit, quia ſæpe in expugnandis vrbibus feruor & perturbatio memoriá officii excutit. Eadem ratione com memorat quá erga eos exercuit humanitatem: vt gratitudo magis ad fidem præſtandá eos extimulet. Etſi enim ſatis apud eos valere debebat iuriſiurandi religio: bis tamen inhumanũ ac turpe fuit hoſpitæ à qua liberati fuerant, non referre gratiam. Humanitatis verò eſt, quòd de patre quoque & conſanguineis ſollicita eſt. Naturale id quidem: ſed multi ita ſibi addicti ſunt, vt filii patrum morte vitam ſuam redimere non dubitent: tantum abeſt, vt animum & ſtudium applicent ad eos ſeruandos. Hebr. 11.1

14 *Anima noſtra in mortem.)* Morté ſibi imprecantur, niſi Rahab ſeruandæ curam fideliter ſuſcipiant. Nam quòd vertunt quidá, Trademus animas noſtras, videtur remotum vel nimis reſtrictum: quando non aliud propoſitũ eſt, quam ſe coram Deo obligare. Sele igitur tanquá piacula conſtituunt, ſi quid aduerſi patiatur Rahab eorum negligentia. Particulam, *Pro vobis*, ad pa-

trem, fratres & sorores referri dubium non est. Itaque vitam suam obnoxiã reddunt, vt ab ipsis exigatur sanguis, nisi familia Rahab maneat incolumis. Atque in eo sita est iurandi sanctitas, quanuis impune fallere liceat quoad homines, vt Deus tamen interpositus testis rationem perfidiæ reposcat. Facere misericordiã & veritatem tantundem Hebræis valet, ac fideliter, sincere, constanter humanitatis officio defungi. Exceptio autem inseritur, modò ne Rahab prodat sermonem, non diffidentiæ causa, vt vulgo exponunt: sed tantum vt melius sibi caueat Rahab. Fidelis ergo fuit hæc admonitio, & ex pura beneuolentia manauit: quia periculum erat, ne Rahab suosemet indicio proderet. In summa, ostendunt quanti intersit, rem latere quasi sepultam: ne mulier pactum inconsideratè iactando, sibi mortem accerseret. Qua in re ostendunt, seriò eius salutẽ se curare, quãdo maturè præueniunt, ne sibi eripiatur beneficii facultas. Quòd distinctè etiam præcipiũt, ne quis domo exeat, séque innoxios fore profitentur, siquis in publico occisus fuerit, inde vtilem doctrinam colligere licet, sobrietatem in iuramentis sedulò colendam esse, ne futiliter quidlibet promittendo, nomen Dei profanemus. Consiliũ Rahab, vt diuertant in montem illicque triduo quiescant, ostendit cum fide minimè pugnare cautiones, quæ manifestis periculis occurrunt. Non dubium est, quin trepidè in montem obrepserint nuncii: interea tamẽ fiducia quam ex notabili Dei auxilio conceperant, eorum gressus direxit ne quid tumultuosè

multuosè agerent. Quæstio rursus à quibusdam mouetur, quum crimen sit muros transilire, an licuerit per fenestram vrbe egredi. Verùm tenendum est, non vbique sanctos fuisse muros vrbiũ: quia non vbique fuerunt Romuli, qui ad fratres necandos prætextum captarent. Deinde lex illa vt Cicero admonet, æquitate temperanda est: quia præmio quam pœna dignior est, qui repellendi hostis causa murum conscenderit. Finis legis est, vt murorũ custodia securi sint ciues. Qui igitur nec contemptu, nec proteruia, nec fraude, nec tumultuosè: sed necessitate coactus muros transcenderit, perperam ideo trahetur in capitis discrimen. Si quis excipiat, mali esse exempli rem, id quidem fateor: sed vbi vitam eripere ab iniusta violentia aut latrocinio propositũ est, modò absque offensione cuiusquam aut noxa id fiat, necessitas excusat. Sic Paulo quod per sportam demissus est quum Damasci periclitaretur, vitio minimè vertendum fuit: quia vim & crudelitatem sceleratorum absque tumultu fugere, diuinitus permissum est. Act.9. 25

24 *Nunciarunt Iosue dicendo.)* Docet hic locus, Iosue in eligendis speculatoribus non fuisse deceptum, quia ex sermone cordatos & rara integritate præditos fuisse apparet. Alii forte nondum à concepto semel pauore recreati tota castra turbassent. Hi verò dum admirabilem Dei gratiam tam in fœlici suæ expeditionis euentu, quam in superato periculo reputant, Iosue & populum ad intrepidè pergendum hortantur. Etsi autem sola promissio ad terram occupandã suf-

ficere debuerat: eo tamen vſque indulget Deus ſuorum infirmitati, vt tollendæ dubitationis cauſá quod pollicitus eſt, experimentis confirmet. Conſternatio itaque gentium probauit non fruſtra loquutum eſſe Deum, quum iam illas fugare inciperet, & quaſi immiſſis crabronibus abigere. Ratiocinantur enim exemplo Rahab, terram ſibi eſſe datam, quia incolæ metu fere euanuerint. Ideo illatiuam particulam poſui, quum tamen ad verbum legatur, atque etiam. Verum ſatis liquet cõfirmari quod dixerãt hoc modo. Et certe diſſoluti ſunt omnium animi, ac ſi Dei manu ſe profligari ſentirent.

CAPVT III.

1 SVrrexit autem Iehoſua ſummo mane, & profecti ſunt è Sittim, veneruntque vſque ad Iordanem ipſe & omnes filii Iſrael, pernoctaueruntque illic antequam tranſirent.

2 Et fuit à fine trium dierũ, vt præfecti tranſirent per medium caſtrorũ,

3 Præciperentque populo dicendo, Quum videritis arcam fœderis Iehouæ

uæ Dei veſtri, & ſacerdotes Leuitas
portantes eam proficiſcemini è loco
veſtro, ibitíſque poſt illam.
4 Veruntamen interſtitiũ erit in-
ter vos & ipſam fere duûm milium
cubitorum in menſura: ne appropin-
quetis ei, vt cognoſcatis viá per quam
ambulaturi eſtis. Non enim tranſiſtis
per viam iſtam heri vel nudiuſtertius.
5 Dixerat autem Ioſue ad populum:
*ſanctificate vos. Cras enim faciet Ie- *aut, præpa-rate
houa in medio veſtri mirabilia.
6 Loquutus autem eſt Ioſue ad ſa-
cerdotes dicendo, Tollite arcam fœ-
deris, & tranſite ante populum. Tule-
runt itaque arcam fœderis, & ambu-
larunt ante populum.
7 Dixerat autẽ Iehoua ad Ioſuam,
Hodie incipiá magnificare te in ocu-
lis totius Iſrael, vt ſciant, quomodo fui
cum Moſe, ſic me fore tecum.
8 Tu ergo præcipies ſacerdotibus
portantibus arcam fœderis, dicendo:

Quùm ingreſsi fueritis vſque ad ex-
tremum aquæ Iordanis, in Iordane
ſtabitis.

9 Dixítque Ioſue ad filios Iſrael,
accedite huc, & audite verba Iehouæ
Dei veſtri.

10 Dixit item Ioſue, In hoc cogno-
ſcetis quòd Deus viuens eſt in medio
veſtri, & quòd expellendo expellet à
facie veſtra Chananæum, Hitthæum,
& Hiuæum, & Pheriſæum, & Gerge-
ſæum, & Amorrhæum, & Iebuſæum.

11 Ecce arca fœderis dominatoris
vniuerſæ terræ tranſibit ante vos per
Iordanem.

12 Nunc ergo tollite vobis duode-
cim viros è tribubus Iſrael, ſingulos
per ſingulas tribus.

13 Quum autem quieuerint plantæ
pedum ſacerdotum portãtium arcam
Iehouæ dominatoris vniuerſæ terræ
in aquis Iordanis, aquæ Iordanis inter-
cidentur, & aquæ* ſupernè fluentes
conſi-

*vel de ſuper, vel deſurſum

consistent in aceruo vno.

1 *Surrexit mane.)* Tenendum est quod ante docui, Iosuam castra nō mouisse postridie quam reuersi fuerūt speculatores: sed ipsis demum auditis, mandasse per præfectos vt vasa colligerent, quia triduo pòst transituri erant Iordanem. Ergo quòd mane surrexit non refertur simpliciter ad eorum reditum, sed potius ad promulgationem edicti. Triduo completo, rursus per castra emissi sunt præfecti, qui de modo traiectionis populum commonefacerent. Hæc quamuis sparsim narrentur, facile tamen est contexere historiæ filum. Antequam verò palam fieret, qua ratione patefacturus viam esset populo, multitudo ad ripam fluminis exposita tumultuandi causam habuit. Vadis quidē Iordanis traiiciebatur. Verùm tunc intumuerant aquæ atque exundauerant, vt transitum facile prohiberent vel expeditis hominibus. Spes itaque nulla dabatur, mulieres & paruulos cum animalibus & impedimentis reliquis posse transportari in vlteriorem ripam. Quòd autem obiecta desperationis materia, dubium & sibi incomprehensibilem euentum sedatis animis expectant, ex hac fidei obedientia patet, quam dissimiles fuerint patribus, qui ad minimas quasque occasiones turbulento impetu efferebantur cōtra Deum & Mosen. Quæ mutatio non absque singulari spiritus Dei operatione contigit.

2 *A fine trium dierum.)* Nempe ex quo indicta fuerat profectio. Neque enim ad ripam diu-

tius vna nocte ſubſtiterunt. Sed quia tempus tridui ad traiiciendum fuerat præfixum: ea autem ſpe deiiciebātur, nunc hortatur eos Ioſue vt obſtaculis ac difficultatibus valere iuſſis, attenti ſint ad Dei virtutem. Etſi enim nondum deſignatur miraculi forma, dum tamen arca fœderis producitur inſtar vexilli ad iter regēdum, colligere promptum fuit, Deum aliquid inſolitum parare. Ac dum ſuſpenſi tenentur, iterum ſerio examine probata fuit eorum fides: quia raræ virtutis fuit, præcepto ſimpliciter morē gerere: atque ita arcam ſequi quum de ſucceſſu nondum plane edocti eſſent. Atqui hoc præcipuum eſt fidei caput, nō inquirere curioſè quid facturus ſit Deus, nec ſubtiliter diſceptare quomodo fieri poſſit quod pronunciat: verùm curas omnes quibus angimur, reiicere in eius prouidentiam: & quoniam immenſa eſt eius potentia, vt in eam recumbamus, ſenſus noſtros attollere ſupra mundum, & fide amplecti quod ratione nō capimus.

4 *Veruntamen interſtitium.*) Quum minoribus Leuitis, quibus geſtandæ arcæ iniuncta erat prouincia, ſeuerè interdictum fuerit ne eam attingerent, vel nudam conſpicerent, vulgus ab illius acceſſu longa diſtantia prohiberi mirum non eſt. Ergo commendatur arcæ dignitas, dum iubetur populus longe ſe ab eius acceſſu ſubducendo, venerationem ſuā teſtari. Et ſcimus quid Vziæ contigerit, dum eam à petulcis bobus excuti videns, zelo inconſiderato manum ſuā ſupponit. Quāuis enim familiariter nos ad ſe Deus inuitet, fiducia tamen ſecuritatem & audaciam

Num. 4.15

1. Sa. 6

mini-

minimè gignit, quin potius ſemper coniúcta eſt cum metu. Hac ratione arca fœderis ſuaue quidem & iucundum fuit gratiæ Dei pignus: vt tamen formidabilis eſſet eius maieſtas ad domandam carnis ſuperbiam. Porrò hæc humilitas & modeſtia ſimul ad fidem exercendam valuit, ne Dei gratiam nimis anguſtis finibus conſtringerent, ſed longe diſſiti ab arca, ſtatuerent propinquam ſibi eſſe Dei virtutem. In fine verſus oſtenditur, quam neceſſarium illis ſit diuinitus regi per iter incognitum: vt ſolicitudo & metus eos ſub arcæ protectione contineat.

5 *Dixerat Ioſue.*) Inſolitam quidem Dei potentiam in ferendo auxilio proponi oportuit, ne ſegnities ex hæſitatione remoram adferret: quò tamen penderent Iſraelitæ ex mero Dei conſilio, ſpeciem miraculi nondum aperte deſignat Ioſue, niſi forte vno cõtextu legere placeat quod paulo poſt ſequitur. Atque hæc vera fidei probatio eſt, ſic recumbere in Dei conſilium, vt non ſciſcitemur nimis anxiè de forma agendi vel euentu. Quia verbum קדש nunc præparare ſignificat, nunc ſanctificare, & vterque ſenſus non male conuenit, liberam optionem relinquere viſum eſt. Nam & fides nos ad percipiendam Dei virtutem præparat: & quum ſe propius manifeſtabat Deus, ſolenni ritu ſe conſecrabant. Sicuti vidimus in promulgatione Legis Moſen Dei iuſſu ſanctificaſſe populũ. Quod exponunt quidam, populo tantum in hunc finẽ mandari vt ſe purget ab inquinamentis, ne quid tranſitum Iordanis impediat, videtur eſſe nimis reſtrictum. Exo. 19

6 *Loquutus est ad sacerdotes.)* Probabile est, admonitos fuisse sacerdotes, quorsum vellet Deus arcam præire, vt ad exequendũ imperium promptiores essent: quia & totus populus mox de intercisione aquarũ fit certior. Iã antè quum in castris edixerant præfecti, vt arcam fœderis sequeretur populus: sacerdotes minimè latebat quod obituri erant munus. Disertè enim pronuntiatum fuit duces vel antesignanos fore. Verùm vbi omnes fuerunt in procinctu, palam explicuit Iosue quod acceperat oraculum. Neque enim consentaneum esset, clarius vulgo quam ipsis patefactam fuisse Dei gratiam. Atqui continuò pòst subiicitur, populum de miraculo fuisse edoctum. Itaque statuo, postquam aliquandiu suspensos tenuit Deus sacerdotes cum multitudine, comperta omnium obedientia palam denunciasse quod facturus erat. Primò itaque narratur, sacerdotibus iniunctum fuisse à Iosue, vt arcam portarent ante populum: deinde ne quis putaret, eum temere vel proprio arbitrio id tentasse, simul inseritur promissio, qua instructus ad præcipiendum fuit. Etsi autem illic disertè non exprimitur, abruptũ iri cursum Iordanis: ex sermone tamen Iosue ad populum habito colligere licet, prolixius loquutũ esse Deum, & distinctius exposuisse quod facere decreuerat. Neque enim quidquam retulit Iosue quod non ex ore Dei ipsius intellexisset. Imò antequam rem ipsam proferat, iubet audire Dei verba: atque ita præfatur omnium quæ dicturus est Deum sibi esse authorem.

10 *In hoc cognoscetis.)* Miraculi vim longius extendit quam ad terræ ingressum: & meritò: quia illis tantùm patefieri iter in terrá hostilem, vnde nullus deinde esset regressus, nihil aliud erat quam in mortem exponi. Nam aut deprehẽsi in angustiis & regione incognita facile concidissent, vel periissent confecti inedia & rerum omnium egestate. Prædicit ergo Iosue, quum Deus flumen retroaget, perinde fore acsi manum porrigeret ad profligandos omnes terræ incolas: & quod in transitu Iordanis specimen edet suæ potentiæ, simul obtinendæ contra omnes populos victoriæ certum fore præsagium. Hinc scietis, inquit, Deum vobis præstò esse. in quẽ finem? non solùm vt pedem ponatis in terra Chanaan, sed etiam vt ea potiamini. Nam certe quum de profligandis gentibus fit mentio, tranquilla & vacua possessio notatur. Itaque sicuti fluuium scindendo clare ostendit Deus virtutẽ suam apud Israelitas residere: ita vicissim spem perpetui auxilii concipere debuit populus, acsi hostes suos iam sterni & pessundari videret. Neque enim Deus opus manuum suarum in medio cursu mutilum Psa. 136 & inchoatum deserit. Vt Deus in hæreditatem promissam suos inducat, Iordane interciso siccum iter patefacit. Quid ergo magis peruersum, quam in momentaneo illo actu subsistere, nec confidere in futurum tempus, donec pacata obtingeret terræ fruitio? Prudenter itaque hoc exẽplo contexere discamus quæ ad salutis nostræ summam pertinent Dei beneficia, vt læta exordia spem similis exitus foueant & alant in animis

noſtris. Quod autem dicit Ioſue populū ex miraculo cogniturum Dei præſentiam, obliquè diffidentiam eius perſtringit: quia ad ſolidam certitudinem ſufficere ſimplex Dei promiſſio debuerat in qua ſola niſi fundata ſit noſtra fides, ſubinde vacillare neceſſe eſt. Verùm quanuis propriè in vna Dei veritate recumbere debeat fides, id tamen non obſtat, quin experimentalis cognitio eam adiuuet tanquam ſecundaria imbecillitatis eius fultura, & ſubſidium eius confirmationi vtile. Nam & Deus quod nobis voce pollicitus eſt reipſa obſignat: & quotquot nobis proponit ſuæ gratiæ & virtutis documenta, totidem vult eſſe approbationes ſuæ vocis & ad eximendam dubitationem adminicula.

11 *Ecce arca Dominatoris.*) Primò dicit arcam præituram: deinde explicat in quem finem: nempe vt loco cedat Iordanis tanquā Dei conPſa.114 ſpectu tremefactus, vt in Pſalmo dicitur. Quæ autem de viris duodecim inſeritur narratio abrupta eſt: quia breuiter tantùm delibat quæ poſtea fuſius & clarius tradet. Nunc ſolùm teneamus, quum arca præceſſit, Deum ſuam virtutem explicuiſſe in regendo populo. Atque hac ratione cōmendata fuit cultus Legalis ſanctitas, quum perſpicerent Iſraelitæ non inane eſſe quod Deus apud ipſos depoſuerat ſuæ præſentiæ ſymbolū. Neque enim aliter quam ſi Iordani conſpicua fuiſſet Dei maieſtas, in eius obſequium coactus eſt. Simul tamen meminerimus, non alia ratione adductum eſſe Deum, vt gratiam ſuam in arca exereret, niſi quia illic tabulas ſui fœderis locauerat.

uerat. Porrò quia res difficilis erat creditu: animos populi reuocat Iosue ad considerandã quæ omnes difficultates superat Dei potentiam. Neque enim frigidum est elogium *Dominatoris vniuersæ terræ*, quo hîc Deus insignitur: sed eius imperium extollit supra omnia mundi elementa, ne dubitent Israelitæ, quum sub eius ditione sint maria & fluuii, aquas licet natura sint fluidæ, solo eius nutu fore stabiles.

14 Et fuit, quũ proficisceretur populus ad transeundum Iordanem, sacerdotes qui portabant arcam fœderis erant ante populum.

15 Postquam autem venerunt qui portabant arcam vsque ad Iordanem, & pedes sacerdotum portantium arcã intincti fuerunt in extremo aquarum (Iordanis autem erat plenus vltra omnes suas ripas toto tẽpore messis)

16 Constiterunt aquæ quæ descẽdebant desuper, & assurrexerunt in aceruum vnum procul valde, ab Adã vrbe quæ est ad latus Sarthan, & quæ descendebãt ad mare solitudinis, mare salis cõsumptæ sunt, interciderunt:

populus autem tranſierunt è regione
Iericho.

17 Stabant autem ſacerdotes por-
tantes arcam fœderis Iehouæ in ſicco
in medio Iordanis* expediti, totus ve-
rò Iſrael tranſibant per ſiccum donec
finem facerẽt vniuerſa gens tranſeun-
di Iordanis.

* præparati.

15 *Poſtquam venerunt.)* Non vulgari laude digna fuit ſacerdotum virtus, vltra alueũ quoque intrepidè pergẽdo penetrare in aquã ipſam, quum ſtatim metuẽda eſſet ſubmerſio. Pedibus enim intinctis quid ſperare poterant, niſi mox ſe reperturos profundum gurgitem quo abſorberentur? Quòd ergo non terrentur fluminis occurſu quominus ad præſcriptum locum perſeueranter contendant, ſignum eſt raræ alacritatis ex fiducia conceptæ. Acceſſit peculiaris tentatio, quod tunc Iordanis exundauerat, vt ſolet quotannis ęſtatis initio. Neque enim cooperta planitie notari poterat riparum tractus, nec vadum obſeruari: & illuuies late diffuſa timorem & curam augebat. Et cum his quidem obſtaculis certare voluit Deus populum ſuum & pręſertim ſacerdotes, quo illuſtrior eſſet fidei & conſtantiæ ipſorum victoria: ſimul tamen obiecta difficultate magis extulit miraculi gloriã, dum eius imperio ceſſerint aquæ, & in firmam congeriem

coag-

coagmentatæ ſunt, quæ ripas ſuas exceſſerant. Primò formam miraculi exponit, tollendæ dubitationis cauſa, ne profani homines ſubtiliter exquirerent alias cauſas ad obruendam Dei gratiam. Poteſt quidem fieri, vt breui tempore cohibeatur aquarum fluxus, & ſpacium aliquod ſiccum appareat, vel mutetur curſus, & aliò ſe auertat. Sed aquas ſtare in aceruũ congeſtas, nunquam certe naturaliter contigit vel fortuitò. Hac ratione dicitur, aquas quæ ante ex ſuperiore loco fluebant vt deſcenſu ipſo quærerent continuos exitus, tunc ſtetiſſe. Nec verò dubium eſt, quin formidinẽ incuſſerit incredibile illud ſpectaculum: quò melius agnoſcerent Iſraelitæ ſe in media morte ſeruari. Quid enim erat illa congeries niſi ſepulchrum ad obruendam totam multitudinem, ſi aquæ pro ſua natura liquefactæ eſſent? Si ambulaſſent ſuper aquas, põtis vice fuiſſet illis fides. Nunc verò dum impendent aquarum montes eorum capitibus, perinde eſt ac ſi ſub aquis reperirẽt vacuum & planum iter. Deſignatur locus inter duas vrbes, ne vnquam intercidat memoria: ſicuti etiam voluit illic Deus lapides ſtatui in perpetuum monumentum, quò ſeculis omnibus tam præclarum beneficiũ apud poſteros celebraretur.

CAPVT IIII.

1 ET fuit, poſtquam finẽ fecit tota gens traiiciendi Iordanis:

quia loquutus erat Iehoua ad Iosuam
dicendo,
2 Tollite vobis è populo duodecim
viros virum vnum ex quâque tribu.
3 Et præcipite illis dicendo: Tollite
vobis hinc è medio Iordanis à loco v-
bi ſtant pedes ſacerdotum expedito-
rum, duodecim lapides quos feretis
vobiſcum, & deponetis in loco vbi
hac nocte manebitis.
4 Tunc vocauit Ioſue duodecim
viros quos ordinauerat è filiis Iſrael,
ſingulos ex quâque tribu.
5 Et dixit illis Ioſue, Tranſite ante
arcam Iehouæ Dei veſtri per medium
Iordanis, & tollat quiſque ex vobis la-
pidem vnum ſuper humerum ſuum,
pro numero tribuum filiorum Iſrael.
*Hebr. in medio veſtri.
6 Vt ſit hoc inter* vos ſignũ quum
interrogauerint filii veſtri cras patres
ſuos, quid ſunt lapides iſti apud vos?
7 Tunc reſpondeatis eis, quòd in-
terciſæ fuerint aquæ Iordanis ante ar-
cam

cá fœderis Iehouę, quum in quá, transiret Iordané, intercisæ fuerint aquæ Iordanis, tunc facti fuerint lapides isti in monumentum filiis Israel perpetuò.

8 Fecerunt itaque filii Israel sicut præceperat Iosue, & sustulerunt duodecim lapides è medio Iordanis sicut loquutus fuerat Iehoua ad Iosuam pro numero tribuum filiorum Israel, tulerũtque eos secum ad locum vbi per noctauerunt, & reposuerunt illic.

9 Duodecim quoque lapides erexit Iosue in medio Iordanis sub statione pedum sacerdotum qui portabant arcam fœderis, manseruntque ibi vsque in hunc diem.

1 *Et fuit, postquam.)* Quod breuiter & obscurè attigerat de viris duodecim, nunc prolixius exponit. Dixerat iussu Dei electos fuisse quemque ex sua tribu: sed abrupto sermone finem subticuerat. Nunc dicit mandato Iosue sustulisse duodecim lapides ac deposuisse in Gilgal, vt apud posteros extaret insigne monumentum. Porrò quia tantum commemorat quid factum

fuerit poſt tranſitum populi: quod interponitur, per tempus pluſquam perfectum verti debet. Copulam verò vice rationalis particulæ accipi facile apparet. Summa eſt, antequã pedem mouerent ſacerdotes è medio flumine vbi conſtiterant, lapides ab eorum pedibus fuiſſe ſumptos, & locatos in Gilgal, vt perpetui eſſent miraculi teſtes: atque ita Ioſue fideliter fuiſſe exequutum quod Deus præceperat. Vocauit ergo Ioſue viros quos ante delegerat: ſed non abſque Dei iuſſu: quò ſcilicet plus authoritatis haberet teſtimonium. Nam ſi trophæum eiuſmodi ſpõte erexiſſet Ioſue, laudanda quidem fuiſſet eius pietas: ſed contempta forte fuiſſet admonitio tantùm hominis arbitrio cõſtituta. Nunc autem vbi ſignũ Deus ipſe attollit, id negligenter præterire nefas eſt. Itaque monumentum ſumma attentione dignum ſignificat, dum filios interrogantes inducit, quid ſibi velint lapides.

7 *Tunc reſpondeatis.*) Quanuis per ſe non loquantur lapides, monumentum tamẽ parentibus materiam loquendi præbuit, vt filiis teſtatum facerent Dei beneficium. Atque hîc tum propagãdæ pietatis ſtudium exigitur à ſenibus, tum erudiendis liberis iubentur operam impendere. Voluit enim per ſingulas ętates Deus hanc doctrinam per manus tradi: vt qui tunc nõdum nati erant, à parentibus tamen edocti, teſtes eſſent ex auditu: quãuis rem oculis non vidiſſent. Pro numero autem tribuũ poſiti ſunt lapides, vt ſingulæ proprio ſymbolo ad gratitudinẽ incitarentur. Duæ quidem tribus & dimidia, quibus

bus trans Iordanem obtigerat hæreditas, transitu illo seorsum opus non habuerant. Sed quia in commune bonũ totius generis Abrahæ possessa à reliquis fuit terra Chanaan, separari alios ab aliis nõ oportuit, quorum eadem vel cõmunis erat ratio. Etsi verò hactenus nõ nisi duodecim virorum facta fuit mentio, ex clausula tamen apparet, propositũ toti populo fuisse Dei mãdatum: quia dicitur, filios Israel obtemperasse verbis Iosue. Quin etiam probabile est, suffragiis fuisse delectos, qui lapides deferrent omnium nomine.

9 *Duodecim quoque lapides.)* Nullus sub aqua videtur fuisse lapidum vsus: ideóque absurdum fuisse lapides obruere in loco profundo. Nam in aliis qui locati fuerunt in Gilgal, quia palam conspiciebãtur, data fuit inquirendi occasio. At verò absconditos ab hominum oculis in imo fundo latere nihil profuit ad mentes excitãdas. Inutile quidem, fateor, fuisset monumentum silentio prorsus sepultum. Sed quum inter se narrarent relictum illic fuisse vestigium trãsitus, valuit ad fidei confirmationem audire quod non cernebãt. Arca fœderis sanctuario inclusa erat, & opposito velo tegebatur: neque tamen fructu carebat occultus eius splendor, quum ex lege discerent, reconditum illic esse Dei fœdus. Potest etiã fieri, vt quum fluuius minueretur, interdũ apparuerit cacumen acerui. Verùm quod dixi magis probabile est, quamuis lapides defoderit Iosue in medio amne, vtiliter coram populo fixisse testimonium, quod hominum sermone

postea celebraretur.

10 Sacerdotes autẽ portantes arcã
stabãt in medio Iordanis donec com-
pleretur omnis sermo quem præcepe-
rat Iehoua ad Iosuam, vt diceret po-
pulo: prorsus vt præceperat Moses ipsi
Iosue: festinauit autem populus tran-
seundo.

11 Quum verò transeundi finem fe-
cisset vniuersus populus transiuit ar-
ca Iehouæ, & sacerdotes corã populo.

12 Transierunt quoque filii Ru-
ben, & filii Gad, & dimidia tribus Me-
nasse armati ante filios Israel: quem-
admodum loquutus fuerat ad eos
Moses.

13 Quadraginta milia armatorum
transierunt coram Iehoua ad prælium
ad campestria Iericho.

14 Eo die magnificauit Iehoua Io-
suam in oculis totius Israelis: & timue-
runt eum quemadmodum timuerant
Mosen omnibus diebus vitæ eius.

15 Lo-

15 Loquutus est autem Iehoua ad Iosuam dicendo,

16 Præcipe sacerdotibus portantibus arcam testimonii vt ascendant è Iordane.

17 Et præcepit Iosue sacerdotibus dicendo, Ascendite ex Iordane.

18 Porrò quum ascẽdissent sacerdotes portantes arcam fœderis Iehouæ è medio Iordane, & translatæ essent plantæ pedum sacerdotum in siccũ, reuersæ sunt aquæ Iordanis ad locum suum, & fluxerũt sicut heri, & nudiustertius super omnes ripas eius.

10 *Sacerdotes autem.)* Vbi aliis festinãtibus iubemur consistere, scimus quàm facilè in hac remora obrepat tædium, quia deterior videtur nostra cõditio. Meritò itaque laudatur sacerdotum patientia, quòd toto populo ad ripam vlteriorem celeriter currente, soli in sua statione placidè quieuerint. Poterat enim dubitatio obrepere, ne aquarum moles quæ eorũ capitibus imminebat, subito defluxu eos absorberet. Pietatem ergo suam nõ minus testati sunt illic manendo, quam dum in aduersum fluuium tendere ausi sunt. Ita initio apparuit eorum prompti-

tudo, constantia deinde accessit, quæ palàm faceret non impetu tantùm obsequutos esse Deo. Firmum enim quod laudatur propositum nonnisi ex viua radice manare potuit. Modestiæ fuit, quòd nihil tentarunt inconsideraté, sed ad Dei sermonem tãquam ad normam, composita fuit tota actio. Etsi autem probabile est, nouo oraculo edoctum fuisse Iosue quid factu esset opus, dicitur tamen sequutus quod præceperat Moses. Quod ego sic interpretor, Mosen diligenter mandasse, vt ex ore Dei penderet: ipsum verò fuisse penitus morigerum, atque ideo semper obseruasse quid Deo placeret. Denique præceptum Mosis cuius fit mentio, generale fuit: Deus autem prout ferebat res nata, Iosue specialiter admonuit.

12 *Transierunt quoque filii Ruben.)* Expeditionem duarum tribuum & dimidiæ commemorat: quoniam non sua priuatim causa profecti sunt ad obeundam militiã: sed vt fratres quorum virtute parta illis fuerat possessio, in terra Chanaan occupanda vicissim adiuuarent. Hanc legem imposuerat Moses, séque iureiurãdo obstrinxerãt, reliqui populi se fore comites, donec quietam sedem adepti omnes forent. Idem rursus polliciti fuerunt, quum mouenda essent castra: sicut cap. 1. vidimus. Verùm ex hac narratione colligimus, nonnisi partem fuisse delectam. Numerantur enim duntaxat quadraginta milia virorum: nempe tertia pars aut circiter eorũ qui censi paulò antè fuerant. Porrò quia vbique dicuntur satisfecisse suis promissis, probabilis elicitur

citur coniectura, Mosis consilium nō fuisse, pręcisè exigere, vt omnes qui nomina dederāt, relictis vxoribus & liberis, militarent in terra Chanaan, donec prorsus debellatum foret. Et certè, durum ac crudele fuisset, imbellem turbam multis gentibus infestis circundatam absque custodia deserere. Nec verò hostium reliquiæ à vicinis gentibus adiutæ in tanta occasione diu cessassent, quin mulieres & pueros trucidando, se vlciscerentur. Præsidium ergo in regione nondum satis pacata manere oportuit, quod ad prohibendas incursiones sufficeret. Nec verò adeo rigidus fuit Moses quin miseris cōsuleret. Quin etiam pro sua prudentia & æquitate nunquam pręsidio nudasset quā nuper armis occupauerāt ditionem. Adde quòd concursus tantę multitudinis impedimēto fuisset magis quàm adiumento in acquirenda terra Chanaan. Hac itaque moderatione contentus fuit Moses, ne Rubenitæ & Gaditæ fratribus in gerendo bello occupatis, ipsi resides & otiosi prouētus suos domi comederent, ac eos destituerent suo auxilio, quibus acceptam ferre debebant quam nacti erant hæreditatem. Atque in eo perspecta fuit quadraginta milium sinceritas, quòd tribulibus suis quietis, onera, molestias, & pericula militiæ non detrectant. Promptum erat causari, sibi non minus iustam esse vacationis causam. Quòd igitur delectu habito alacriter pergunt quò iubentur, neque fratribus immunitatem inuidēt, inde apparet fuisse sponte & liberaliter ad officium paratos. Quanquam dubium non est, accepto flo-

re,ansam querimoniis & litibus fuisse pręcisam. Neque enim contendere ęquum fuit,quin senibus & emeritis, vel teneris & debilibus parcerent: nisi fortè diuinare quispiam malit,non iudicio,sed sorte conscriptum fuisse exercitũ.Mihi tamen potius videtur, vt quisque erat robustissimus & ad ferendos labores maximè idoneus, nomen dedisse.

14 *Eo die magnificauit.)* Non fuit hic quidẽ præcipuus miraculi finis,vt Iosue potentia & au thoritate præstaret: sed quum publicæ vtilitatis magnopere referret, Iosue imperium stabiliri, merito tanquam beneficentiæ Dei cumulus id ponitur,fuisse quasi sacris insignibus ornatum, quæ venerationem apud populum parerent, nequis eum contemnere auderet. Nisi enim à capite regatur promiscua multitudo sponte dissipatur. Deus ergo vt populi sui saluti prospiceret,Iosuam insigniuit eximia nota,quæ eius vocationem assereret. Discẽdum autem est ex hoc loco,eos omnes à Deo nobis commendari per quorum manum excellenter virtutem suã profert,vt iustum apud nos honorem ac reuerentiã obtineant.Porro siquis obiiciat, quod dicitur populus timuisse Iosuam,sicut Mosen timuerat, multis seditionibus & turbis refelli, quas non proterue modò,sed furiosè contra eum excitauerant.Facilis solutio est, nõ comprehendi totũ tempus ex quo egressi fuerant ex Ægypto, sed tantùm notari illud,quo subacti plagis ac mansuefacti, Mosen obedienter colere cœperant. Tranquilla enim gubernatio nunc describitur,

acsi

acſi peruicaciá veteré exuiſſent: præſertim verò, vbi tumultuoſis patribus mortuis ſucceſſit melior ſoboles. Itaque non legimus quidquá fuiſſe negotii in illis regendis ac flectendis. Quod iam expoſui, nunc breuius attingo. Nam dum eos hortatus initio fuit Ioſue ad obſequium, ſe fore obſequentes dixerunt, ſicut antè fuerant Moſi.

16 *Præcipe ſacerdotibus.)* Clarius exprimitur quam ſedatis & compoſitis animis ad Dei nutú attenti fuerint ſacerdotes; quia pedem non mouerunt donec receptui canere iuſſit Ioſue. Sicuti auté raræ virtutis fuit ita eſſe morigeros & obſequétes: ita paterna Dei ſolicitudo in eo refulget, quòd ſingulos fere progreſſus dirigere voce ſua & moderari grauatus non eſt, ne qua perplexitas tardiores eos redderet. Sequitur lucuſetior miraculi cófirmatio, quòd ſimulac ripam tranſcenderunt, Iordanis more ſuo iterum fluere cœpit. Niſi enim rediiſſet ad priſtinam naturam, & quidé repentè: multi occultá cauſam, ſed fortuitá mutationis imaginati eſſent. Verùm vbi Deus minimis temporum articulis potétiam & gratiá ſuá illuſtrat, tollitur omnis dubitatio. Quú primum madefacti ſunt pedes ſacerdotum, Iordanis retroceſſit: nunc eorum diſceſſu liberum curſum recuperat, ídque eodem quo in ripam venerunt momento. Siccum enim hîc accipitur pro ea parte, quæ exundatione tecta non erat. Ita fluuius quanuis mutus, optimus fuit præco, dum pluſquam ſonora voce teſtatus eſt Deo Iſraelis ſubeſſe cælum & terram.

19 Populus autem aſcẽdit è Iorda-
ne decima die primi menſis, & caſtra-
metati ſunt in Gilgal ad plagã Orien-
talem Iericho.

20 Ac duodecim lapides quos tule-
rãt ex Iordane ſtatuit Ioſue in Gilgal.

21 Et loquutus eſt ad filios Iſrael,
dicendo: Quum interrogauerint cras
filii veſtri patres ſuos dicendo, Quid
lapides iſti?

22 Indicabitis filiis veſtris dicendo,
Per aridam tranſiuit Iſrael Iordanem
iſtum:

23 Quoniam ſiccauit Iehoua Deus
veſter aquas Iordanis à facie veſtra do
nec tranſiretis: quemadmodum fecit
Iehoua Deus veſter mari Suph quod
ſiccauit à facie noſtra donec tranſire-
mus.

24 Vt cognoſcant omnes populi
terrę manum Iehouę, quòd fortis ſit:
vt timeatis Iehouam Deum veſtrum
cunctis diebus.

19 *Populus autem.)* Cur notetur dies quo terram ingreſſi ſunt, & in ea prima caſtra locarunt, videbimus proximo capite. Nomen verò primæ ſtationis Gilgal ponitur κατ' πρόληψιν: quia ſic poſtea vocatus fuit à Ioſue poſt nouam circuncisionem: & etymologia ſuo loco videbitur. Porrò hîc præcipue agitur de monumento duodecim lapidum: cuius etſi facta antè fuerat mentio, nunc tamen quaſi ſolennis dedicatio narratur: nempe quòd Ioſue non modò extruxerit aceruum, ſed eius vſum commendauerit populo, vt à patribus ad filios celebris vigeret gratiæ Dei memoria. Quum verò filios ſciſcitantes inducit quid ſibi velint lapides illi, colligimus ita fuiſſe diſpoſitos, vt ſpectantium ſenſum afficerent. Nam ſi temerè nullóque ordine fuiſſent congeſti, nunquam poſteris in mentem veniſſet de ſignificatione inquirere. Ergo in collocatione fuit notabilis ratio, quæ non permitteret ſpectaculum illud negligi. Cæterum quia fœdus Dei quo genus Abrahæ adoptauerat continua ſerie firmum erat in mille ætates, propter corporis vnitatem quòd Deus patribus mortuis præſtiterat beneficium ad filios communiter transfertur, qui longo pòſt tempore nati erát. Atque hæc coniunctio vehementius excitare debuit eorum animos: quia admoniti hoc modo fuerunt poſteri, quod pridem maioribus datum fuerat, ad ſe quoque pertinere. Alioqui frigidè exceptum fuiſſet reſponſum, ſi ad vnum diem reſtricta fuiſſet Dei gratia. Verùm vbi audiunt filii filiorum ſiccatum à facie ſua fuiſſe Iordanem multis ante-

quam nascerétur seculis, agnoscunt se illum esse populum, erga quem se protulerat mirificus ille Dei fauor. Eadem ratio est de arefacto mari rubro, quamuis res non adeo vetusta foret. Certe duo soli erant superstites Caleb & Iosue, qui egressi essent ex Ægypto: sic tamen alloquitur totum populum aci oculatus esset testis miraculi. Siccauit à facie nostra Deus mare rubrum. Nempe quia in gratiam perpetuæ adoptionis quæ à patribus ad filios transibat, id fuerat factum. Porrò transitum maris rubri in memoriam reuocari operæprecium fuit, non modò vt similitudo miraculi fidem faceret: verùm vt audita Iordanis historia simul renouaretur superius illud miraculum, quamuis nullum eius visibile symbolum ante oculos extaret.

24 *Vt cognoscant omnes populi.*) Commemorat Deum illud edidisse potentiæ suæ specimen, non vt tãtùm prædicaretur in populo suo, sed vt fama longe latéque spargeretur inter gentes. Etsi enim laudem suã voluit residere in Zion: voluit tamen opera sua aliquatenus innotescere extraneis, vt fateri cogerentur eum esse verum Deum: & quem libenter spreuissent eum inuiti metuerent: sicuti in cantico Mosis dicitur, Inimici nostri sunt iudices. Significat enim, velint nolint increduli, ex cognitione tamen operum Dei illis extorqueri hanc confessionem. Verùm quia nihil illis profuit, scire quanta esset Dei fortitudo, discernit eos Iosue ab Israelitis, quibus peculiarem scientiam attribuit, nempe quæ generet serium Dei timorem. Vt cognoscant gentes, inquit:

Deut. 32.31

quin tu verò timeas Deum tuum. Ergo dum lucem tenebris ſuis obruunt increduli, diſcamus ex conſideratione operum Dei proficere in timore eius. Addit, cunctis diebus, quia gratia de qua nunc agitur in plures ætates diffuſa fuit.

CAPVT V.

1 FVIT autem quũ audiſſent omnes reges AEmorrhęi qui erant trans Iordanem ad Occidentem, & omnes reges Chananęi, qui iuxta mare, quòd ſiccaſſet Iehoua aquas Iordanis à facie filiorũ Iſrael donec tranſirẽt, liquefactum fuit cor eorum, neque fuit amplius in eis ſpiritus à facie filiorum Iſrael.

2 Eo tempore dixit Iehoua ad Ioſuam, Fac tibi cultros acutos, & iterum circuncide filios Iſrael ſecundò.

3 Et fecit ſibi Ioſue cultros acutos, circũcidítque filios Iſrael in colle prępatiorum.

4 Hęc autem eſt cauſa cur circun-

ciderit Ioſua. Vniuerſus populus qui e-
greſſus fuerat ex AEgypto, maſculi
omnes viri bellatores mortui erant in
deſerto in itinere poſteaquã egreſsi e-
rant ex AEgypto.
5 Nam circunciſus fuerat totus po-
pulus qui egreſſus eſt, at totum popu-
lum, qui natus fuerat in deſerto in iti-
nere, poſtquam egreſsi erãt ex AEgy-
to, non circunciderant.
6 Nam quadraginta annis ambu-
lauerunt filii Iſrael per deſertum, do-
nec conſumeretur vniuerſa gens vi-
rorum bellatorum, qui egreſsi fuerant
ex AEgyptó, qui non audierãt vocem
Iehouę, quibus iurauerat Iehoua quòd
non oſtenderet terram de qua iuraue-
rat Iehoua patribus eorum ſe daturum
illis terrâm fluentem lacte & melle.
7 Filios itaque eorum quos ſubſti-
tuit in locum ipſorum circuncidit Io-
ſue, quia incircunciſi erant: neque e-
nim eos circunciderat in itinere.

8 Quum

8 Quum autem fuit circuncisus vniuersus populus manserunt in loco suo in castris donec sanarentur.

9 Dixit Iehoua ad Iosuam, Hodie deuolui opprobriũ AEgypti à vobis. Et vocauit nomẽ loci illius Gilgal, vsque in hunc diem.

1 *Fuit autem quum audissent.)* Huc vsque apud eos valuit agnitio formidabilis Dei potentiæ, vt pauore attoniti deficerent: verùm animos eorũ nõ flexit ad quærẽdũ mali remediũ. Liquefactum ergo fuit cor eorum, quia consilio & viribus destituti se nõ mouerunt: sed quoad cõtumaciam, eadem semper durities eos constrinxit. Et iam alibi vidimus sic terrore exanimari incredulos, vt tamen non desinant Deo reluctari: sic concidere, vt sua ferocia cælum impetant. Ergo metus qui ad cauẽdum eos stimulare debuerat, nihil aliud quam præcipites egit. Verùm diuinitus territi fuerunt in populi gratiam, quò expeditior esset victoria: & animosiores essent Israelitæ quum viderent cum hostibus iam fractis & semimortuis fore negocium, atque ita eorũ infirmitati pepercit Deus, acsi obstaculis remotis viam patefecisset: quia plus satis alioqui timidi & pigri erant. Summa igitur est, priusquam confligerent, hostes eorum fuisse iam prostratos, quia miraculi fama timorem incusserat.

2 *Eo tempore.)* Videtur maxime absurdum &

prodigio ſimile, circuncisionem tandiu fuiſſe intermiſſam: præſertim quia quotidianis documentis admonitos diligentius ſolito attendere decebat ad colenda pietatis exercitia. Symbolū erat adoptionis vnde illis obtigerat liberatio. Certe dum ad extrema redacti ſub tyrãnide gemebant, ſemper circunciderunt ſuos liberos. Et ſcimus quam ſeuerè minetur Deus, ſi quis octauum diem prætereat, ſe vltorē fore. Quòd ſi neglecta fuiſſet obſeruatio in Ægypto, quia tunc videri poterat Dei fœdus quodammodo obſoletum, magis excuſabilis fuiſſet ſegnities. Nunc verò quū de integro affulget Dei veritas ad ſtabiliēdum fœdus, quænam excuſatio niſi viciſſim teſtentur, ſe Dei eſſe populum? Defenſio quam afferūt interpretes, prorſus friuola eſt. Fateor aſſidue fuiſſe in procinctu, ſemper fuiſſe incertos quando migrandū foret. Verùm perperam inde colligi dico, nullum illis fuiſſe liberū diem: quia crudele fuiſſet teneros fœtus circuncidere, dum paulo poſt mouenda erant caſtra. Nihil enim tanti eſſe debuit, vt ſecurè contemnerent quod dictum fuerat Abrahæ: anima quæ circūciſa non fuerit, excidetur è populo ſuo. Quod ſi periculum eſſet mortis, optimum & vnicum erat compendium, recumbere in paternã Dei prouidentiam, qui certe paſſus non eſſet, infantibus exitiale eſſe ſuum præceptum. Denique omiſſio periculi reſpectu non aliunde naſci poterat quam ex diffidentia. Quòd ſi in certū diſcrimen coniecti eſſent infantes, parendum nihilominus fuit Deo: quia obſignatio fœderis qua recipiebantur in Ec-

Gen. 17 14

in Ecclesiam, centum vitis erat preciosior. Nec verò tantam ignauiam tulisset Moses, nisi alia ratione inductus. Porrò in re dubia coniicio, non à primo die egressus destitisse à circuncidendis filiis: sed tantùm ex quo propter suam peruicaciam retroacti sunt. Et hac ratione tam accuratè exprimitur defectio & pœna. Neque enim dicitur, rursus fuisse circuncisos, quòd in illa peregrinatione subinde mutandus esset locus: sed quia oportuit effluere quadraginta annos, donec cõsumerentur scelerati illi apostatæ, qui se promissa hæreditate abdicauerãt. Hæc igitur causa notanda est, quòd filii Israel vagati sint per desertum donec tota illa gens aboleretur, quæ Deum sequi abnuerat: ex qua, meo iudicio, colligere licet, in signum maledictionis vel reiectionis cessasse toto illo tempore circuncisionis vsum. Verum quidem est, pœnã hanc innoxiis fuisse inflictam: sed vtile fuit, patres castigari in eorum persona, acsi Deus in posterũ eos repudiaret. Quum ergo cernerent nihil à profanis & extraneis sobolem suam differre, simul patefactum fuit quid essent promeriti. Emergit tamen absurditas, primum quòd illis damnatis, mox eorum soboles recepta fuit in gratiam: deinde quòd ipsis quoque relicta fuit spes veniæ: præcipuè verò, quòd priuati non sunt aliis sacramentis, quorum aliter non poterant esse participes, nisi à profanis gentibus segregati. Deus quidẽ fateor, eos repudiando simul testatur se propitiũ fore eorum liberis: verùm cernere in sua sobole repudii signũ donec omnes periissent, vtilis fuit castigatio. Pi-

gnus enim gratiæ ſuæ non niſi ad tempus Deus retraxit, & apud ſe quaſi reconditum ſeruauit vſque ad eorum mortem. Itaque hæc pœna liberis qui poſtea nati ſunt inflicta propriè non fuit: verùm ſuſpenſio perinde valuit, acſi Deus palam faceret circũciſionem ſe differre, ne profanaretur, donec eius renouãdę veniret opportunitas. Siquis excipiat, abſurdum fuiſſe paſcha celebrare in præputio, fateor ſecundum ordinẽ vſitatum. Neque enim ad paſcha & ſacrificia admiſſi fuerunt niſi qui initiati eſſent in Dei cultũ: ſicuti neque hodie myſterium Cœnæ aliis commune eſt, quam qui iam per Baptiſmum in Eccleſiã ſunt recepti. Sed Deo liberum fuit ordinaria ratione ad tempus mutata, participes facere aliorum ſacrorum, quibus circunciſionem ademerat. Ita in vna parte excommunicatus fuit populus: adminiculis tamẽ idoneis interea ſubleuatus eſt, ne deſperaret. Quẽadmodum ſi pater filio infenſus, pugnũ attollat, acſi vellet procul abigere, & tamen altera manu domi eum retineat: minis terreat ac verberibus, nolit tamen à ſe diſcedere. Hæc mihi videtur fuiſſe ratio cur Deus præcipuo adoptionis pignore populum ſpolians, aliis tamẽ adminiculis deſtitui noluerit. Siquis obiiciat, diſertè exprimi nullos fuiſſe in itinere circunciſos ex quo egreſſi ſunt: reſpõdeo, breuitatis cauſa non exactè omnia notari: colligi tamen poſſe ex contextu, non alios præputium geſtaſſe, niſi qui poſt ſeditionẽ nati erãt. Dicitur enim, filios eorum quos ipſis ſubſtituit Deus, Ioſue circuncidit. Vnde apparet nouũ populum

pulum

pulum fuisse tunc creatum, qui peruersis defectoribus substitueretur. Porrò tristis ac dura fuit hæc probatio, quòd Deus populum antè circúcidi noluit quam ab hostibus vndique obsideretur. Commodior certe & tutior fuisset ratio, antequam Iordanem traiicerent, in regione Basan, quæ profligatis incolis pacata erat, se circuncidere. Expectat Deus vsquedum inter medios hostes inclusi, eorum libidini & violétiæ pateát: acsi consulto eos morti obiiceret. Nam omnes ex vulnere debilitatos simul decumbere oportuit: vt nullo negocio iugulari potuerīt. Si enim duobus filiis Iacob impune in vrbem Sichem perrumpere liberum fuit, & ciuibus occisis eam diripere: quanto facilius vicinis gentibus fuit, Israelitas eodem modo sauciatos aggredi & passim trucidare? Fuit igitur, vt dixi, hoc valde asperum examen: quò maiori laude digna est promptitudo obsequii. Quanquam locus ipse videtur Dei consilio electus, quò propensiores essent ad parendum. Si trans Iordanem idem mandatum fuisset, timendum erat ne animos desponderét, & hac remora iniecta, iterum detrectarent terram ingredi. Núc quum fęlicibus auspiciis quasi Dei manu in possessionem adducti, sublato hoc vno obstaculo certam debellandi spem concipiunt, nihil mirum si libétius obtéperent quam si nondum fuissent tam præclarè cōfirmati. Ipse quoque terræ conspectus stimulos addere debuit, quum ideo se rursus Deo consecrari intelligerent, ne terram sanctam polluerent eorum præputia.

Gen. 34

9 *Dixit Iehoua ad Ioſuam.*) Opprobrium Ægypti quidam exponunt, quòd præputiũ eos ſimiles redderet Ægyptiis, profanos ſcilicet ac ignominiæ macula notatos: acſi dictum eſſet receptos eſſe in Dei peculium, vbi deintegro inſigniti fuerunt hac nota, vt ab immundis gentibus differrent. Alii actiuè accipiunt, factum eſſe ne poſthac ludibrio ſint Ægyptiis, acſi Deus eos fefelliſſet: quod tanquam longè petitum repudio. Alii non fore amplius falſo dedecori obnoxios, acſi deos gentis illius coluiſſent. Ego verò exiſtimo potius intelligi, liberatos eſſe inuidia criminis, quo alioqui grauati eſſent. Odioſum erat excuſſo iugo à rege ſub cuius ditione agebãt, deſciuiſſe. Porro quia iactabant Deum iniuſtæ tyrannidis fuiſſe vindicem, exprobrare facile erat falſò eos obtendere nomen Dei. Ergo pro fugitiuis habiti eſſent, niſi ad eluendum dedecus oppoſita fuiſſet circunciſio, qua iam obſignata erat Dei electio in eorum carne antequam deſcenderent in AEgyptum. Proinde vetuſti fœderis inſtauratione palam factum eſt, non fuiſſe rebelles legitimo imperio, nec propria temeritate abiiſſe, ſed libertatem à Deo fuiſſe redditam, qui pridem eos in fidem & clientelam receperat. Ab hac deuolutione probri nomen loco impoſitũ fuit. Nam qui Gilgal putant vocari reſciſſam pelliculam, quia ſit velut rotundus circulus, diſcedunt à verbis, & commentum minimè neceſſarium longè accerſunt, quum res per ſe liqueat, locum fuiſſe vocatum reuolutionem, quia illic Deus populum ſuum ab ignominia qua indignè onera-

onerabatur,asseruit.Quod Iosephus libertatem interpretatur,vanum & ridiculum est. Vnde apparet nõ minus linguæ Hebraicæ fuisse ignarum quàm scientiæ legalis.

10 Itaque castrametati sunt filii Israel in Gilgal,& fecerũt Pęsach quartadecima die mensis ad vesperum in campestribus Iericho.

11 Et comederũt è fructu terræ postridie Pęsach infermentata,& polentam ipsomet die.

12 Et cessauit Man postridie postquam comederunt è frumento terræ: neque fuit vltra filiis Israel Man, sed comederunt è fructu terræ Chanaan eo anno.

13 Contigit autem quum esset Iosue apud Iericho, vt leuaret oculos suos ac aspiceret:& ecce vir stabat cõtra eum,in cuius manu erat gladius euaginatus:& iuit Iosue ad eum, dixítque illi, Ex nostris es? an ex aduersariis nostris?

14 Et dixit:Non:ſed ſum princeps exercitus Iehouæ:nunc veni. Et cecidit Ioſue in faciem ſuam ad terram, & adorauit, dixítque ei: Quid Dominus meus loquitur ad ſeruum ſuum?

15 Et dixit princeps exercitus Iehouæ ad Ioſuam: Solue calceamẽtum tuum è pedibus tuis: quia locus ſuper quem ſtas, ſanctitas eſt. Et ita fecit Ioſue.

Hîc narratur legitimo die celebratum fuiſſe Paſcha. Quanquam ſunt qui putent quaſi de re inſolita verba fieri: atque inde colligunt, per quadraginta annos fuiſſe interruptum, ſicut omiſſa fuit circuncisio. nempe quia abſurdum fuiſſet, præputiatos ad ſacrum epulum ſe ingerere: deinde quia ab initio anni ſecundi non legimus Paſcha fuiſſe immolatum. Atqui probabile non eſt, quod Deus perpetuum eſſe nuper iuſſerat repente fuiſſe abiectum. Dictum enim illis fuerat, Nox obſeruabilis erit apud filios Iſrael in cunctas generationes ſuas. Quomodo conueniet, biennio pòſt obſoleuiſſe quod ſeculis omnibus inuiolabile eſſe debuit? Cuius deinde ſocordiæ fuiſſet tam exiguo tempore ſepelire beneficii recentis memoriam? Atqui præputium bonam partem arcebat, ne myſteriũ profanaretur. ſimul enim dictum fuerat: Nemo incircunciſus

Exo.12. 42. | Exo.12. 48.

cunciſus accedet. Iam reſpondi, fuiſſe id extraordinarium priuilegium, quòd lege ſoluti ſunt filii Iſrael. Nam certe interea ſacrificiis vſi ſunt, & ſe exercuerunt in reliquo cultu legali: quod nefas fuiſſet, niſi ex præſcripta legis forma aliquid fuiſſet diuinitus remiſſum. Prohibitos fuiſſe ab atrio Dei immundos omnes certum eſt. Illic ſacrificia obtulerunt filii Iſrael in præputio: quod tantundem fuit ac Paſcha immolare. Ergo tolerantia permiſſum illis fuit, quod ſecundum legis normam non licebat. Quod autem ſecundum illud Paſcha commemorat Moſes, id fit alio conſilio: nempe vt oblique perſtringat incuriã & pigritiem populi, qui anniuerſarium ſacrum in fine primi anni nõ obiiſſet niſi admonitus. Etſi enim edixerat Deus, vt per omnes ætates renouarent quotannis redemptionis ſuæ memoriam, iam ante finem anni obrepſerat obliuio, vt in officio ceſſarent. Neque enim fruſtra nouo oraculo vrgentur: ſed quia ſponte non erant ſatis attenti. Adeo autem locus ille non probat Paſchatis deinde vſum intercidiſſe: vt probabilis inde cõiectura elici queat, fuiſſe quotannis obſeruatum: quia anno vertente anteuertit Deus, vt in poſterum diligenter cauerent, ne vnquam ab iniuncto ſibi mandato deflecterent.

12 *Poſtridie Paſah.*) An tunc primùm inceperint tritico veſci non ſatis liquet. Habitauerãt enim in regione nõ inculta & mediocriter fertili. Certe in duorum regum ditione fuit annonæ copia, quæ incolis ſufficeret. Filios Iſrael paſſos eſſe corrumpi & putreſcere quod illic inue-

nerant frumentum, conſentaneum non videtur. Carnes verò quæ ex ſacrificiis reſtabant comediſſe non dubito. Fieri itaque poteſt, vt nō prorſus abſtinuerint à pane triticeo: & tamen à victu conſueto non diſceſſerint. Nam tātæ multitudini alimenta non ſuppeditaſſet regio, quæ decimæ parti attributa fuit. Minimè ambiguum eſt quin iuſta æſtimatio ſeruata fuerit, quum duas tribus & dimidiam Moſes illic locauit. Ergo victū nondum nactæ erant duodecim tribus: præſertim quum bello vaſtata eſſet regio, nec agriculturæ operam darent Iſraelitæ, quibus tutum non erat à caſtris diſcedere. Quare Man ad eos alendos neceſſarium fuit, donec plenior obtingeret copia: quod factum eſt in terra Chanaan: ideóque tunc reuerſi ſunt ad communem victum. Cur autem in illum vſque diem diſtulerint, neſcitur: niſi quòd ſanatis vulneribus dies aliquot conſumere oportuit in colligenda annona: panem verò conficere non permiſerit religio, ne ſabbatum violarent. Etſi autem ſancta illis fuit quies, ex circunſtantia tamen colligitur feſtinaſſe: quia iam antè parata erat farina: quum molere & coquere vno die non potuerint. Quicquid ſit, viatico proſequutus eſt eos Deus, quandiu penurię ſubueniendum fuit. Quòd autem ſubitò & in ipſo articulo Man defecit, valere debuit ad teſtificandam rurſus Dei gratiam: quia inde apparuit Man temporale fuiſſe ſubſidium, quod tam ex nubibus quam paterna Dei prouidentia fluxerat. Porrò de prouentu anni ſuperioris hoc eſſe intelligēdum patet, ac quęſtionem ea de re mouere

uere

uere ſuperuacuum eſt:quia nimis præcipitanter volaſſent ad hornum triticum nondum bene maturum: & ante menſem vix coaceruare poterant quod tantæ multitudini ſufficeret. Cur ergo in re tam clara laborẽt interpretes,nõ video.

13 *Accidit quum Ioſue.*) Hîc refertur inſignis viſio,qua redditus fuit animoſior Ioſue. Quanquam autem munus ſuum ſtrenuè obibat, vtile tamen fuit,currenti calcar addere. Neque tamẽ priuatim eius cauſa apparuit Angelus,ſed ad cõfirmationem totius populi.Imò longius reſpexit Deus, vt certioribus documentis teſtatam poſteris faceret gratiam,quæ nunquam ſatis expenſa fuit.Etſi enim magnificè iactabant,ſe Dei manu plantatos eſſe in terra ſancta: vix tamen adducti ſunt tot miraculis,vt ſeriò agnoſcerent, ſe illic eſſe Dei inquilinos.Itaque viſio hæc ſeculis omnibus prodeſſe debuit, ne ambiguum eſſet Dei beneficium.Quòd dicitur leuaſſe oculos,ad certitudinem valet: nequis euanido ſpectro aciẽ eius perſtrictam fuiſſe exiſtimet. Formidabile verò ſpectaculum primo intuitu fuit:quia veriſimile eſt Ioſue tunc fuiſſe ſolum,ſiue orandi cauſa,ſiue vrbis inſpiciendæ conſilio, ab hominum frequentia ſeceſſerit: atque hoc ſecundum magis placet,ſeorſum fuiſſe ſpeculatum qua parte vrbs eſſet oppugnanda,ne alios terreret difficultas.Certe comites abfuiſſe apparet, dum ſolus occurrit:nec dubium quin paratus ad certamẽ, ſi in hoſtem incidiſſet.Cæterùm tanquam de homine interrogat,quia Angelum nõ agnoſcit niſi ex reſponſo.Atque hæc dubitatio viſioni plus fi-

dei rursus conciliat, dum paulatim ab hominis quem alloquitur aspectu ad Angeli cognitioné deducitur. Quanquam verba sonant, non quélibet fuisse Angelum, sed præcipuæ excellentiæ. Vocat enim se principem exercitus Dei, quod tá de electo populo, quàm de Angelis potest intelligi: sed prior sententia rectior est: quia nihil insolitum profert Deus: sed quod antè legimus præstitum Mosi fuisse, continuat. Ac scimus Mosen ipsum hoc beneficium aliis omnibus prætulisse: & meritò: quia palam & familiariter Deus illic gloriam suá manifestabat. Itaque promiscuè vocatur Angelus, & insignitur elogio Dei ęterni.

1.Cor. 10.4. Cuius rei Paulus nobis idoneus est testis, qui disertè testatur fuisse Christum. Et Moses ipse in persona Mediatoris Deum præsenté amplexus

Exo.32 37. est. Nam vbi post vitulum fabrefactum pronunciat Deus, se non fore amplius populi ducem, simul se vnũ ex Angelis daturũ promittit, sed quasi ex turba: quod Moses vehemẽter deprecatur. Népe quia remoto Mediatore, sperare nõ poterat Deũ fore propitiũ. Rarũ itaque fauoris Dei pignꝰ fuit, pręsto adesse principé & caput Ecclesię, cui Moses assueuerat. Et certe non aliter rata potuit esse Dei adoptio, quá per manũ Mediatoris.

14 *Non: sed dux exercitus.*) Quanuis negatio aptè vtrique membro conueniat: quia neque Israelita erat neque Chananęus: acsi præcisè negaret se esse hominem mortalem, commodè tamen restringere licebit ad secundum membrũ, vbi rogabat Iosue an esset ex hostibus. Porrò quando in ea re parum est momenti: satis sit tenere

nere

nere quod prȩcipuum eſt, veniſſe vt præeſſet electo populo, quem honorificè appellat Dei exercitum. Quòd ſe alium à Deo facit, in eo notatur perſonalis diſtinctio, non autem ſcinditur vnitas eſſentię. Diximus apud Moſen ſępe nomẽ Iehouæ adſcribi Angelo prȩſidi: qui haud dubie vnigenitus erat Dei Filius. Nempe quia & verus eſt Deus: & tamẽ in perſona Mediatoris per diſpenſationem, Deo inferior. Iam quod docent veteres libenter recipio, dũ apparuit olim Chriſtus in forma hominis, præludium fuiſſe myſterii quod deinde fuit exhibitum, quando manifeſtatus eſt in carne Deus. Cauendum tamen ne imaginemur Chriſtum tunc induiſſe carnẽ: quãdo non legitur Filium ſuum miſiſſe Deus in carne ante plenitudinem temporum: deinde quatenus homo eſt, Filiũ Dauidis eſſe oportet. Verùm vt apud Ezechielem legitur, ſimilitudo hominis duntaxat fuit. Cæterùm fueritne ſubſtantiale corpus an forma exterior dũtaxat, argutius diſputare ſuperuacuum eſt, contẽdere verò noxium. Supereſt vna quȩſtio, quomodo ſe nunc veniſſe dicat princeps exercitus Dei, qui populũ fidei ſuæ commiſſum non deſeruerat: & nuper incomparabile præſentiæ ſuæ ſpecimẽ ediderat in traiectu Iordanis. Atqui trito Scripturæ vſu dicitur ad nos venire Deus, vbi reipſa ſentimus eius auxilium, quod remotum videtur, niſi experientia patefiat. Perinde igitur eſt, acſi operã ſuã ad obeunda quæ inſtabant, certamina offerret: ac ſuo aduentu promitteret fœlicem debellandi exitum. Ex adoratione certò colligi non poteſt,

Ezec. 1

an Iosue Christo probè cognito diuinum honorem exhibuerit. Verum rogando quid Adonai seruo suo præcipiat, imperium defert quod non nisi in Deum competit.

15 *Solue calceamentum.)* Tantum quò sanctior sit visio, in signum reuerentiæ & timoris exigit magnus Angelus, vt calceos exuat Iosue. Idem & Moses sibi iniunctũ fuisse refert in monte Sinai, non alia ratione, nisi quòd gloriam suam Deus illic manifestabat. Neque enim aliũde maior vni quam alteri loco sanctitas, nisi ex peculiari dignatione. Ita Iacob exclamat locum vbi propius Deum cognouerat, esse domum eius, terribilem locum & portam cæli. Ergo quòd iubetur sanctus vir calceos sibi detrahere, hac ceremonia Deus obsignat præsentiæ suæ fidem, & plus ponderis addit visioni: non quòd pedum nuditas per se censeatur in Dei cultu: sed quia eiusmodi subsidiis adiuuanda est hominum infirmitas, quò se melius ad venerationé excitent & comparent. Porrò sicuti Deus loca in quibus apparet, sanctificat sua præsentia: ita mihi probabile est hóc elogio commendari præstantiam terræ Chanaan, in qua sibi domicilium elegerat Deus, vt purè illic coleretur. Vnde & passim vocatur eius requies. Laudatur in fine versus obedientia Iosue, vt eius exemplo discat posteritas sanctè in ea terra pietatem colere. Ita videtur tacita subesse comparatio, vel antithesis, quæ extollat terram Chanaan præ aliis regionibus.

Exod. 3.5

Gen. 26.17

Psal. 95. 11, & 132 14

CAPVT

CAPVT VI.

1 IEricho autem erat clausa & claudebatur propter filios Israel, nec poterat quisquam egredi vel ingredi.

2 Dixítque Iehoua ad Iosuam, Ecce tradidi in manum tuam Iericho, & regem eius, & virtute præstantes.

3 Circuibitis itaque vrbem, omnes viri bellatores circundando eā semel: sic facies sex diebus.

4 Porrò septem sacerdotes ferent septem cornua arietina ante arcā: Die autem septima circuibitis vrbem septem vicibus, & sacerdotes ipsi clangent tubis.

5 Quū verò protraxerint sonitum cornu arietino: vbi primum audieritis vocem tubæ, vociferabitur vniuersus populus vociferatione magna, & concidet murus vrbis sub se: populus verò ascendet quisque è regione sua.

6 Vocauit ergo Iosue filius Nun sacerdotes, & dixit eis, Tollite arcã fœderis, & septem sacerdotes accipiant septem tubas arietinas coram arca Iehouæ.

7 Dixit quoque ad populũ, Transite, & circuite vrbẽ, & armatus quisque præcedat arcam Iehouæ.

8 Et fuit postquã loquutus est Iosue ad populum, tulerunt septẽ sacerdotes septem tubas arietinas, & transeuntes ante arcam Iehouæ clanxerunt tubis: Arca autem fœderis Iehouæ sequebatur ipsos.

9 Et armatus quisque præcedebat sacerdotes clangentes tubis, Et qui cogebat agmen sequebatur arcam eundo & clangendo tubis.

10 Populo autem præceperat Iosue, dicendo, Non vociferabimini, nec facietis audire vocem vestram, neque egredietur ex ore vestro verbum, vsque ad diem quo dixero vobis, vocifera-

feramini:tunc vociferabimini.
11 Circuiuit itaque arca Iehouæ vr-
bẽ,circundando ſemel, & reuerſi ſunt
in caſtra:manſerúntque illic.
12 Rurſum ſurrexit Ioſue mane,tu-
lerúntque ſacerdotes arcam Iehouæ.
13 Septem autem ſacerdotes feren-
tes ſeptẽ tubas arietinas præcedebant
arcam Iehouæ, eundo: & clangebant
tubis. Armatus verò præcedebat eos,
& qui cogebat agmen ſequebatur ar-
cam Iehouæ eundo,& clãgendo tubis.
14 Circuiuerunt ergo vrbem die
ſecundo vice alia, reuerſíque ſunt ad
caſtra,ſic fecerunt ſex diebus.
15 Vbi autẽ aduenit ſeptimus dies,
ſurrexerunt ſimul ac aſcendit aurora,
& circuiuerunt vrbẽ ſecundum eun-
dem morem ſeptem vicibus: tantum
die illa circuiuerunt vrbẽ ſeptem vi-
cibus.
16 Septima autem vice quum clan-
gerent ſacerdotes tubis,dixit Ioſue ad

populum, Vociferamini, tradidit Ieho
ua vobis vrbem.

17 Erit autẽ vrbs anathema, ipſa &
quęcunque in ea ſunt, Iehouę: tantùm
Rahab meretrix viuet, ipſa & quicũ-
que fuerint cum ea domi: quia abſcō-
didit nuncios quos miſimus.

18 Veruntamẽ vos cauete ab ana-
themate, ne forte contingatis aliquid
de anathemate, tollatíſque de anathe
mate, & ponatis caſtra Iſrael anathe-
ma, & turbetis ea.

19 Omne autem argẽtum, & au-
rum, & vaſa ærea & ferrea, ſanctitas
erunt Iehouę: theſaurum Iehouę in-
gredientur.

1 *Iericho erat clauſa.)* Dicit Iericho fuiſſe clauſam, quia non aperiebantur portæ: ſicut belli tempore cuſtodiuntur vrbes diligentius ſolito. Addit vehementiæ cauſa, portas fuiſſe obſeratas: quaſi diceret, attentos ad cuſtodiam fuiſſe incolas, ne incauti opprimerentur. Ita eius potiundæ non alia ſpes, niſi vi & manu expugnaretur, quia per inſidias capi non potuit. Hoc ad gratiam Dei illuſtrandam valet, quia longa & moleſta obſidio

dio fatigaſſet filios Iſrael, niſi maturè oblatum fuiſſet è cælo remedium. Interea periculum erat, ne in angulum coacti inedia & fame conſumerentur: quia in regione infeſta nulla erat pabulandi facultas. Deus ergo ne ad vrbem vnam deſideant, inſolito miraculo ſuccurrit: ac muris quidem euerſis ingreſſum illis patefecit, quò deinde confidentius alias vrbes inuaderēt. Nunc videmus quomodo inter ſe cohęreant duo primi verſus, Iericho fuiſſe clauſá, & ita filios Iſrael fuiſſe ab acceſſu prohibitos: Deum verò fuiſſe pollicitum illius ſe expugnatorem fore: quia ſcilicet hoc modo anteuertere voluit, ne anxia deliberatione ſe torquerēt. In ſumma, Deus hoc tā fælici facilis victoriæ exordio prouidet, ne in futurum animos deſpondeant. Notandus interea populi illius ſtupor, qui Dei potētiæ muros ſuos & portas opponit, aci difficilius eſſet paucos aſſeres confringi vel diſſolui, quam areſieri Iordanem.

3 *Circuibitis itaque.*) Promiſſio quidem per ſe ad ſpem victoriæ idonea & efficax: ſed cui ratio agendi tam ludicra fidem abrogat. Iubet Deus vno circuitu quotidie vrbem luſtrare vſque ad ſeptimum diem, quo iubet ſepties eos circuire, clangere tubis & vociferari: quod totum nihil aliud fuit, quam pueriliter ludere. Verùm hoc examine probari eorum fidem operępretiū fuit: vt in re ipſa nihil præter meram fruſtrationem cernentes, acquieſcerent nihilominus in Dei oraculo: quo etiam conſilio ſæpe virtutem ſuam ſub infirmitate ad tempus occultat, & ina-

nibus nugis videtur ludere, vt eius debilitas tãdem omni potentia fortior appareat, & ſtultitia ſupra omnem ſapientiam refulgeat. Sic dum ratione ſua faceſſere iuſſa ab eius ore pendent Iſraelitæ, ineptiendo longe plus proficiunt, quam ſi violento conatu irruptionem facerent, muroſque quatefacerent validiſſimis & innumeris machinis. Tantùm eos ad breue tempus ſtulteſcere oportuit, neque appetere nimium acumẽ, anxiè ac ſubtiliter de euentu ſciſcitando: quia id fuiſſet Dei potentiæ quodammodo viã obſtruere. Interea quanquam ludibrio eſſe potuit circularis eorum ambulatio, tandem proſpero ſucceſſu cognitum fuit, Deum nihil fruſtra pręcipere. Alia etiam dubitatio & cura obrepere potuit eorum mentibus, ſi ſubitò erumperent vrbis ciues, nullo negocio diſſipatum iri exercitum, quũ longe diffuſus totam vrbem circundaret, nec acie diſpoſita incederet ad excipiendos inſultus. Sed hac quoque in parte quicquid ſollicitudinis eos angebat, reiicere in Deum oportuit: quia ſancta eſt quæ in eius prouidẽtiam recumbit ſecuritas. Acceſſit ad exercendam eorum tolerantiam repetita per ſeptẽ dies vrbis luſtratio. Quid enim minus conſentaneum, quam ſexies abſque profectu ſe fatigare? Iam quorſum ſilentium, niſi vt timiditatem prodẽdo, hoſtes ad pugnam elicerent, quibus tamen occurrere animus non erat? Verùm quia profani homines feruẽter ſatagendo ſæpe omnia miſcent ac peruertunt, tacẽdi & quieſcendi vices ſuis iniungit Deus, quò ſe ad exequẽda ſimpliciter eius iuſſa melius aſſuefaciant.

faciant. Hoc quoque notatu dignum est, non depromi è sanctuario argēteas tubas, quibus clangant sacerdotes: sed tantùm cornua arietina illis dari. Certe ad confidentiam longe plus valuisset sacrarum tubarum sonitus: sed melius probata fuit eorum obedientia, dum symbolo vulgari contenti fuerunt. Porrò ita dispositi fuerūt progressus, vt maior pars arcam præcederet quæ per armatos intelligitur: sequerentur autem qui solebant impedimenta comitari. Nam eorum erat curare ne postremum agmen dissiparetur. Quia nomen Congregantis obscurum erat, reddidi quod erat apud Latinos magis vsitatum. Quòd tribui Dan has partes quidam attribuunt firmum non est, quia tunc non fuerunt pro more aliarum expeditionum dispositi.

15 *Vbi aduenit septimus.)* Hîc quoque visus est Deus toties populum circumagēdo non modò rem tenere suspensam, sed miseros qui frustra se fatigabant, data opera ludificari. Cur enim derepente vrbem aggredi non iubet? Cur in pristino silentio vsque ad lassitudinem eos continet neque ora ad vociferandum aperit? Verùm huius tolerantiæ fructus docet, nihil esse melius quam temporum articulos, & agendi opportunitates relinquere in eius arbitrio, neque festinatione nostra anteuertere eius prouidentiam, in qua nisi acquiescimus, viam obstruimus eius virtuti. Quum ergo tuba clangerent sacerdotes, voluit Deus populum suo clamore succinere, vt hoc documento probaret, nullos impetus quos à seipsis excitant homines sibi probari: sed in pri-

mis requiri zeli moderationem, cuius vnica regula eſt, nec linguam, nec pedes, nec manus mouere donec ipſe præcipiat. Cornua enim arietina eius imperium hauddubie repræſentarunt.

17 *Erit vrbs anathema.)* Quanquam Deus ſtatuerat, populum ſuum non modò ſpoliis & præda ditare: ſed etiam locare in vrbibus quas non extruxerant: peculiaris tamen ratio fuit in prima vrbe: quia æquum fuit tãquam primitias, conſecrari. Itaque tam ædificia quam ſupellectilem ſibi vni aſſerit, ac vetat quidquam in priuatos vſus conferri. Potuit quidem hoc tyrocinium graue & moleſtum eſſe populo, vltro domos euertere, in quibus commodè habitaſſent, & corrumpere quæ vtilia fuiſſent ſubſidia. Sed debuit æquis animis, quia à pugna abſtinuerat, prædam non attingere: Deóque libenter cedere ac remittere victoriæ præmium, cuius ſolo nutu muri vrbis corruerãt, & vna cum illis conciderant ciuiũ animi. Deus quidem hoc gratitudinis pignore ita contentus fuit, vt tamen populus maturè diſceret, nihil niſi ex gratuita eius liberalitate eſſe ſuum. Eodem enim iure addictæ fuiſſent aliæ quoque vrbes excidio, niſi quia ſuis habitandas conceſſit. De voce חרם breuiter id tantum nunc repetam ex aliis locis: dum refertur ad ſacras oblationes, pro abolitione ſumi hominum reſpectu, vt rebus eo modo deuotis non ſecus renuncient, acſi in nihilum eſſent redactæ. Id eſt Græcis ἀνάθημα vel ἀνάθεμα quaſi ſepoſitum: nos lingua Gallica aptè interdictum vocamus. Hinc exhortatio, vt caueant ab anathemate: quia perie-

rat

rat quoad homines,quod vni Deo erat separatum. Aliter proximo versu accipitur,ne castra Israel sint in anathema, quia simpliciter notatur excidium,perditio,vel interitus. Porrò vasa ex metallis fabrefacta destinauit Deus in vsum sanctuarii, alia omnia incendio consumi vel aliis modis deleri iussit.

20 Itaque vociferatus est populus
postquam clanxerunt tubis. Quum e-
nim audisset populus vocem tubarũ,
vociferatus est vociferatione maxi-
ma, & cecidit murus subtus,tum ascē-
dit populus in vrbem quisque è regio-
ne sua, & ceperunt eam.
21 Et perdiderunt omnia quę erāt
in vrbe,à viro vsque ad mulierem, à
puero vsque ad senem, ad bouem &
ouem, & asinum,acie gladii.
22 Duobus autem viris qui explo-
rauerant terram dixit Iosue, Ingredi-
mini domum mulieris meretricis, &
inde educite eam, & quęcunque ha-
bet,quemadmodum iurastis ei.
23 Ingressi itaque exploratores edu
xerunt Rahab, & patrem eius, & ma-

trem eius, & fratres eius, & quæcunque habebat, & totam cognationem eius eduxerunt, ac locarunt extra castra Iſrael.

24 Vrbem verò ſuccenderunt igni, & quæcunque erant in ea: tantummodo aurum, & argentum, vaſa ærea & ferrea poſuerũt in theſauro domus Iehouæ.

25 Itaque Rahab meretricem, & domum patris eius, & quæcũque habebat viuere fecit Ioſue: habitauítque in medio Iſrael vſque ad hunc diem, quia abſconderat nuntios quos miſerat Ioſue ad explorandum Iericho.

26 Adiurauit autem Ioſue tempore illo dicendo, Maledictus vir coram Iehoua qui ſurget vt ædificet vrbem iſtã Iericho. In primogenito ſuo fundabit eam, & in minore ſuo ſtatuet portas eius.

27 Fuit autẽ Iehoua cum Ioſue, & fama eius fuit in tota terra.

20 *Itaque vociferatus.)* Hîc laudatur populi obſequium,& ſimul Dei veritas celebratur. Fidē ſuam clamore teſtati ſunt,quia perſuaſi erant nō fruſtra id ſibi præcipi: & Deus viciſſim dum paſſus nō eſt ipſos operam ludere,fidem verbo ſuo aſſeruit. Altera nihilo inferior virtus,quòd ſpreto illicito quæſtu, totam prædam alacriter perdiderūt. Neque enim dubium, quin multis obrepſerit iſta cogitatio,quorſum Deus tātas opes perire vult? cur nobis inuidet quæ dedit in manum? cur non potius nos exhilarat, vt materiā gratiarum actionis ſuppeditet? Ergo rationibus quæ officium interrumpere poterant,valere iuſſis,vltro abiicere quæ in manibus erant ſpolia, & vrbis vnius opes,raræ & eximiæ continentiæ fuit. Quòd nullo ætatis & ſexus diſcrimine tā fœminas quam pueros infantes ac ſenes iam caducos & decrepitos promiſcuè trucidarunt,videri poſſet immanis ſtrages,niſi Dei iuſſu fuiſſet edita. Sed quia ipſe in cuius arbitrio ſunt vita & mors,iuſtè ad interitum deſtinauerat gentes illas,faceſſat omnis diſceptatio. Adde quòd iam quatuor ſeculis eas tolerauerat,donec completa eſſet ipſorum iniquitas. Quis nunc de immodico rigore queratur, vbi Deus tam diu iudicium ſuum ſuſpendit? Si excipiat quiſpiam, ſaltē pueros infantes adhuc immunes fuiſſe à culpa, in promptu eſt ſolutio,quia maledicta erat ac reproba ſoboles,iuſtè periiſſe. Hoc quidem fixum manere debet,quod atrociter & barbara ſæuitia factum eſſet, ſi pro ſua libidine & iracundia teneros fœtus cum matribus iugulaſſent Iſrae-

litæ, nunc meritò conferri piam & laude dignã ſtrenuitatem, ſanctóque zelo adſcribi, dum exequuntur Dei mandatum, qui terram Chanaan hoc modo fœdis & pridem fœtidis ac putrefactis ſordibus purgare voluit.

22 *Duobus autem viris.)* Fides quidẽ Ioſue in ſeruandis promiſſis & integritas in hac ſollicitudine apparent: verùm quia anathemati ſubiecta erat tota vrbs, de exceptione vnius familiæ moueri poteſt quæſtio. Neque enim liberũ fuit homini mortali, quidquam in Dei ſentẽtia mutare. Verùm quia de ſua impunitate Rahab nõ niſi Spiritus inſtinctu pepigerat: nihil in ea ſeruanda Ioſue niſi conſideratè & prudenter feciſſe ſtatuo. Adde quod nulla adhuc religio nũcios tenebat, antequam de vrbis excidio pronunciatum eſſet. Audierant quidem in genere, delendas eſſe omnes illas gentes: libera tamẽ fuit cum vna muliere pactio, quæ ſponte à ſuis deſciuerat. Quanquam ſolutio longe expeditior poſtea occurret: nẽpe dum ex Dei præſcripto hortati ſunt Iſraelitæ ad deditionem quoſcunque aggrediebantur, ſpe veniæ propoſita: illi autem excæcati pertinaciter abnuerũt pacem ſibi oblatam, quia Deus omnes perdere decreuerat. Quum publicè omnes in ſuam perniciem fuerint obdurati: ſequitur Rahab priuilegio fuiſſe exemptam, vt aliis pereuntibus incolumis euaderet. Prudenter ergo reputauit Ioſue, non abſque peculiari Dei gratia mulierem quæ ſponte ad Eccleſiam tranſierat, mature fuiſſe ereptam. Diſſimilis quidem patris & totius familiæ ratio: ſed quando

ſponte

ſponte ſe omnes abdicant à priſtino ſtatu, ſalutē quam ipſis ſtipulata erat Rahab, promptitudine obediendi cōfirmant. Porrò diſcamus exemplo Ioſue, quanuis malitioſè & data opera fidem nō violemus, non tamen id ad teſtandam probitatem ſufficere, niſi ſedulò conemur quam dedimus fidem præſtare. Neque enim tātùm patitur Rahab à ſuis hoſpitibus liberari: ſed maturè cauet nequid iniuriæ in primo tumultu ſuſtineat: & quo propenſiores ſint ad officium, admonet interpoſito iureiurando ita fuiſſe pollicitos.

23 *Ingreſſi itaque.)* Haud dubie ſaluos eſſe Deus voluit, quorū ita flexit animos ad amplexandam liberationem. Alioqui eam non minus ſuperbè nec minore ludibrio quam duo generi Loth repudiaſſent. Sed longe melius etiamnum illis cōſulitur, dum reiecti extra caſtra, ſeuera inuitatione ad ſuperioris vitæ abnegationem vocantur. Nam ſi protinus admiſſi eſſent, & populo indifferenter permixti, nūquam illis forte veniſſet in mentem ſua immunditics, atque hoc modo in ea obtorpuiſſent. Nunc vbi ſeorſum locantur, ne gregem ſua cōtagione inficiant, ſimul incutitur pudor, qui ad ſeriam conuerſionē eos ſollicitet. Neque enim conuenit, fuiſſe quaſi in tuto ſepoſitos, ne quis in turba violenter contra eos inſurgeret: quia ſummo omnium fauore & gratulatione fuiſſent excepti: in ſolitudine autē facilius & quidem impune, offenſi fuiſſent. Priſtina igitur illis immūdities ante oculos fuit poſita, ne polluti temere prorumperent in ſanctum cœtum: ſed potius hoc rudimento aſſuefierent

ad mutandum vitæ genus. Sequitur enim paulò pòst, habitasse in medio populi: nempe quia inquinamentis purgati, non alio loco haberi cœperunt, quam si fuissent oriūdi ex genere Abrahæ. Denique significat, ex quo professi sunt se antè fuisse in sordibus, promiscuè cum aliis admissos. Et hac cooptatione Rahab insignem adepta est fidei suæ fructum.

26 *Adiurauit autem.*) Ergo consecratio non modò in vnum diem valere debuit, sed omnibus seculis posteros commonefacere, vrbem illam non nisi diuinitus fuisse expugnatam. Itaque ruinas & vastitatem, loco trophæi in perpetuum monumentum extare voluit: quia noua structura instar lituræ futura erat ad miraculum delendum. Ergo vt loci deformitas memoriam potẽtiæ Dei & gratiæ ad posteros renouet, dira execratione sancit Iosue, nequis vrbem ædificet semel dirutam. Colligimus autẽ ex hoc loco, adminiculis indigere torporem hominum, ne Dei beneficia obliuiscendo sepeliant. Ideo spectaculum in quo conspicua populo fuit Dei virtus, quasi obliqua fuit ingratitudinis exprobratio. Imprecationis verò summa est, vt siquis aggressus vnquam fuerit extruere Iericho, infausto & lugubri euentu sentiat, sceleratum & nefandum fuisse opus. Nam fundamenta iacere in primogenito tantundem valet, ac filium proiicere, vt obrutus & attritus lapidū mole infœliciter pereat. Sic portas locare in minore filio, tãtundem valet ac ædificium moliri quod non nisi filii interitu surgat. Ita in sua progenie damnatur qui

eo

eo vesaniæ prorumperet. Nec verò Iosue ex proprio sensu hanc maledictionem protulit: sed præco fuit cælestis vindictæ. Quo magis prodigiosum est, repertum in populo Dei fuisse hominem quem formidabilis ista adiuratio solẽnibus verbis concepta à sacrilega temeritate non arceret: sicuti tempore Achab exortus est Hiel ciuis Bethel, qui Deum quasi ex professo hac in re lacessere ausus est. Verùm simul testatur sacra historia, non irritum fuisse oraculum, quod Deus pronuntiauerat in manu Iosue: quia in Abiram primogenito nouam Iericho fundauit, & in Segub filio minore erexit portas eius: vt in sobolis suæ exitio agnosceret, quid sit inuito & repugnãte Deo quidquam tentare. 1. Reg. 16

CAPVT VII.

1 TRANGRESSI autem sunt transgresione filii Israel in anathemate: quia Achan filius Charmi filii Zabdi, filii Zerah de tribu Iehuda abstulit de anathemate: & accẽsa est excandescentia Iehouę contra filios Israel. Achan

2 Porrò misit Iosue viros è Iericho contra Ai, quæ erat iuxta Bethauẽ ad

orientem Bethel,& loquutus eſt cum
illis dicendo, Aſcendite & explorate
terram. Aſcenderunt itaque viri,&
explorauerunt Ai.

3 Qui reuerſi ad Ioſuam, dixerunt
ei,Ne aſcendat totus populus: circiter
duo millia virorum aut circiter tria
millia virorum aſcendant, & percu-
tient Ai.

4 Aſcenderunt ergo illuc è popu-
lo fere tria millia virorum, & fugerũt
coram viris Ai.

5 Percuſſerúntque ex eis circiter
triginta & ſex viros, & perſequuti
ſunt eos à porta vſque ad Sebarim,&
percuſſerunt eos in deſcenſu:atque i-
ta liquefactum eſt cor populi, fuítque
velut aqua.

6 Porrò Ioſue ſcidit veſtimēta ſua
procidítque in faciem ſuam in terram
coram arca Iehouæ vſque ad veſperá,
ipſe & ſeniores Iſrael,& poſuerũt pul-
uerem ſuper caput ſuum.

7 Dixítque Ioſue, Ah ah, Domina-
tor Iehoua, vt quid traduxiſti populũ
hunc trans Iordanem, vt traderes nos
in manũ Amorrhæi qui perdat nos?
Atque vtinam libuiſſet nobis manere
in deſerto trans Iordanem!
8 O Domine quid dicam poſtquã
vertit Iſrael ceruicem coram inimicis
ſuis?
9 Audiéntque Chananęus & o-
mnes incolæ terræ, & vertent ſe cõtra
nos, diſperdéntque nomen noſtrum è
terra: quid verò facies nomini tuo
magno?

1 *Tranſgreſsi ſunt.)* Refertur vnius hominis crimen, & quidem clandeſtinum, cuius culpa in totum populum tranſcribitur: neque id modò: ſed in plures inſontes reiicitur pœna. Atqui minimè conſentaneum videtur, priuato & occulto ſcelere totum populum, qui conſcius non erat, damnari. Reſpondeo, non eſſe nouum, vt in totum corpus redundet vnius membri peccatum. Si ratio nos lateret, ſatis ſupérque nobis eſſe debet, tranſgreſſionem imputari filiis Iſrael, dum ad vnum hominem noxa reſtringitur. Verùm quia

quia vt plurimum contingit, conniuendo etiam nō malos alere fratrum peccata, pars culpæ meritò reiicitur in eos omnes, quos dissimulatio societate implicat. Hac ratione Paulus Corinthiis omnibus exprobrat priuatum vnius hominis flagitium, & in eorum fastum inuehitur, quòd tāta ignominia fœdati adhuc gloriari audeant. Verùm hîc excipere promptum est, furtum omnes latuisse: ideóque non esse locum prouerbio, eū perpetrare crimen, qui dum impedire potest, nihilominus fieri patitur. Fateor certe, nō liquere cur toti populo imputetur priuatum crimen, nisi quòd forte non satis diligēter antè animaduerterant in maleficia: vnde fieri potuit, vt hic miser audacior fuerit ad peccandum. Et certe, furtim obrepunt ac pullulant malæ herbæ, fructúsque noxios producunt, nisi citò reuulsæ fuerint. Quanquam ratio cur Deus totum populū reū faciat occulti furti, altior est ac magis recondita: quia insolito documento voluit in posterū admonitos, vnius scelere posse omnes fieri reos, quò diligentius ad cauenda vitia attenderēt. Nihil ergo melius, quàm suspensas tenere nostras mentes, donec libri aperiantur, vbi clarè patebunt quæ nunc nostra caligine obtenebrantur Dei iudicia. Sufficiat nobis, priuata labe infectū fuisse totum populū: quia sic pronuntiauit summus Iudex, coram quo nunc obmutescere, sicuti ad eius tribunal semel nos sisti oportet. Refertur ex qua stirpe fuerit progenitus Achā, augendæ & quasi propagandæ ignominiæ causa: acsi diceretur, familiæ suæ & totius gentis fuisse probrum.

1. Cor. 5.4.5.6.

probrum. Nam scriptor historiæ ad tribũ vsque Iuda ascendit. Quo docemur, vbi quispiam ex nostris turpiter & scelerate se gerit, quodámodo in eius persona verecundiæ notam nobis inuri, vt humiliemur, non quod propinquis omnibus scelerati hominis insultare æquum sit: sed vt diligentius incũbant omnes consanguinei ad mutuas correctiones: deinde vel suam conniuentiã, vel propria delicta puniri agnoscant. Iam scandali maior obiecta fuit occasio ad omnes turbãdos, quòd in tribu Iuda, quæ flos & decus erat totius gentis, deprehensum fuit tale facinus. Et certe admirabili Dei consilio factum est, vt resideret in illa tribu prærogatiua, quæ spem futuri regni foueret. Atqui vbi inter principia decus hoc ob vnius hominis culpam deformitate fœdatum est, non parum infirmas mentes ea res turbare potuit. Verùm seuera correctione deletum fuit quod alioqui conceptum erat scãdalũ. Vnde colligimus, vbi improbis maledicendi occasio data est, nullum tollendis Ecclesiæ probris aptius esse remedium, quam si in peccata grauiter animaduersum fuerit.

2 *Porrò misit Iosue.)* Explorare situm vrbis, & accessus omnes cõsiderare prudentiæ fuit: ne temere per ignota loca se proiiciendo, insidiis circunuenirentur. Sed quum necesse esset paulò pòst totis copiis longius progredi: exiguam manum præmittere vrbis expugnandæ causa, non videtur fuisse solertiæ militaris. Itaque mirũ non fuisset, subita eruptione terreri & fugari duo vel tria millia hominum. Et certe multitudini vtile

erat, viginti aut triginta millia ad pabulandũ huc & illuc ſpargi. Adde quod in ſtrage edenda, quãuis iugulum ſponte præberent omnes, ſatis fuit negotii ad fatigandos paucos homines. Quod ergo repulſa ſunt tria millia vel circiter, iuſta fuit ſecuritatis ac deſidiæ merces. Verùm paucitatem non fuiſſe in cauſa cur diſſiparentur, Spiritus ſanctus pronuntiat, vt damni culpa illic minimè quærenda ſit. Potius factum eſt arcano Dei conſilio, quum ſignum iræ ſuæ oſtendere vellet, vt tamen in exiguo numero id fieret minore iactura. Et certe rarum clementiæ ſpecimen fuit, populum leniter & ſine magna clade caſtigando, expergefacere, vt malo ſtatim remedium quęreret. Forte etiam non auſi fuiſſent ciues Ai impetum facere in Iſraelitas, ſi iuſto exercitu vrbem aggreſſi forent. Viam itaque patefecit Deus ſuo iudicio: quod tamẽ ita mitigauit, vt tantùm detegeret occultum crimen, quo alioqui tanquam lenta tabe conſumptus fuiſſet populus. Quanquam autem mirum nõ fuit, proſterni Iſraelitas qui iniquo loco pugnabant in deſcenſu: palam tamen apparuit, metu & defectione animi, antequam manus confererent, fuiſſe victos: quia terga vertendo, ex loco ſuperiore in accliuem vallem ceſſerunt. Quod probroſè verò cõtempti fuerint ab hoſtibus, ex cõfidentia & ſtrenuitate patet, quòd incitato curſu fugiẽtes perſequi non dubitauerunt verſus caſtra. Acceſſit trepidatio in caſtris, quæ omnium corda liquefecit. Fateor quidem fuiſſe timendi cauſam, quia hactenus quaſi ludẽdo tot victorias adepti, ſe tur-

piter

piter ſuccubuiſſe cernebant. Magis autem nos conturbant res inſolitæ. Verùm cæleſti magis terrore fuerunt perculſi, quam morte triginta hominum & trium millium fuga.

6 *Porro Ioſue ſcidit.*) Quanquam cladis vel ignominiæ acceptæ cauſam aliò reiicere promptum erat: deinde animoſum ducem minimè ducebat tantopere deiici triginta hominibus amiſſis: præſertim quum auctis in centuplum copiis hoſtes ab itinere adhuc laſſos frangere non difficile eſſet: non abs re tamē mœrore oppreſſus animum propè deſpondet. Neque enim cogitationem illam, quæ victos ſuſtētat ac recreat, dubios eſſe bellorum euentus, admittere patiebatur Dei promiſſio, ſemper fore victores. Quoniam ergo ſpei non reſpondet ſucceſſus, quod verum erat, ſtatuit: non alia de cauſa infæliciter pugnaſſe, niſi quòd deſtituti eſſent promiſſo Dei auxilio. Ergo tam ipſe quam ſeniores non tantùm triſtitiæ & dolori ſe tradunt: ſed ſuſcipiunt ſolennem luctum, vt in rebus maximè afflictis fieri ſolet, ſcindendo veſtes, & puluerem ſuper capita ſpargendo. Etſi autem ritus iſte incredulis quoque vſitatus fuit ad teſtādum dolorem: ſpecialis tamen fuit ratio piis & Dei cultoribus, vt iram eius ſuppliciter deprecarentur. Ideo in veſtium ſciſſura & aliis continebatur pœnitentiæ profeſſio: quod etiam colligitur ex annexa precatione: quæ tamen partim ex fide & ſincero pietatis affectu, partim ex immodica perturbatione mixta eſt. Quòd ad Deum rectà ſe cōuertunt, & agnoſcunt in manu eius qua inflictum

fuit vulnus, paratam esse medicinam, ex fide manat: doloris tamen excessu abrepti metas transiliunt. Hinc expostulandi libertas, hinc præposterum votum, Vtiná libuisset manere in deserto! Neque verò nouum est, vbi sancto zelo ad Deú quærendum adspirant piæ mentes, lucem fidei obnubilari affectuú vehementia & impetu. Hocauté modo vitiarentur omnes preces, nisi Deus pro immensa indulgentia ignosceret, ac maculis absterfis, eas tanquam puras susciperet. Et tamen quum ita libere expostulando reiiciant curas in Deum, simplicitas hęc licet venia indigeat, gratior longe est quam ficta hypocritarum modestia, qui sedulò nę qua vox confidentiæ testis erumpat se cohibendo, intus contumacia turgent ac crepant. Excidit à moderatione Iosue, vbi cum Deo litigat, quòd populum eduxerit è deserto: ad maiorem verò intemperiem prosilit, vbi turbulentum votum Dei promissioni decretóque opponit, Vtinam è deserto nunquam exiissemus! Atqui id erat Dei fœdus abrogare. Sed quia propositum erat tueri atque asserere Dei gloriam, excusata fuit vehementia, quæ meritò alioqui Deum prouocasset. Hinc docemur, sanctos dú ad rectú scopú cótendunt, sæpe impingere & labi: idque in precibus quoque interdum contingere, vbi maximè fidei puritatem & compositum obedientiæ affectum lucere decebat. Porrò Iosue de gloria Dei præcipuè fuisse solicitum ex proximo versu patet, vbi eius patrocinium quasi sibi iniunctum suscipit. Quid dicá, inquit, vbi obiectum fuerit, populum terga vertisse?

tisse? Ac meritò cõqueritur, nihil sibi esse quod respondeat: quia Deus testem eum ac præconẽ suæ gratiæ creauerat, vnde perpetuus victoriarũ tenor erat sperãdus. Quum ergo magnificè Dei potentiam pro munere sibi diuinitus mandato extulisset, cõtrario euentu eum turpiter obmutescere necesse fuit. Videmus itaque nulla re magis torqueri, quam vocationis suæ dedecore: nõ vt suæ existimationi consulat, sed ne periclitetur Dei veritas coram mundo. Denique, quia nonnisi Dei iussu populum adduxerat in terrã Chanaan, eum in aduerso euentu authorem compellat & vindicem: acsi diceret, quando in has angustias abs te coniectus sum, vt frustrator videri possim: tuum est occurrere, & mihi suggerere defensionis materiam.

9 *Audientque.*) Proponit alterũ metũ, quia vicini omnes qui vel malis subacti vel miraculis expauefacti quiescebant, sumpta confidentia repente impetum facient contra populum. Fuit autem id probabile, sicuti Dei potentia eos fregerat & reddiderat attonitos, ita audacter descẽsuros in prælium, simulatque desiissent Deum sibi infestum sentire. Ergo periculum futuri temporis Deo obiicit nisi maturè prospiciat, quia hac occasione arrepta, Chananæi qui hactenus torpore constricti iacebant, vltro insiliẽt, & populum exanimem aggressi facile delebunt. Cæterum ex clausula patet, nõ simpliciter commẽdare populi salutẽ, sed in primis satagere, vt salua Deo maneat nominis sui dignitas, nec subiaceat impiorum petulãtiæ: quod futurum erat, si eie-

ctus fuiſſet populus ab hæreditate toties promiſ
Deut. ſa. Nota eſt Dei vox quæ refertur in cantico Mo-
32.27 ſis, Animus eſſet eos perdere niſi timerem ho-
ſtium ſuperbiam: ne forte dicant, Excelſa eſt ma-
nus noſtra, Iehoua hæc omnia non fecit. Quod
ergo Deus ſe humanitus pronuntiat veritum
fuiſſe, nunc cauendum eſſe Ioſue dicit, ne clade
populi eouſque inſoleſcant hoſtes, vt triumphos
agant de ipſo Deo.

10 Tunc dixit Iehoua ad Ioſuam, Surge. Vt quid tu ita procidis ſuper faciem tuam?

11 Peccauit Iſrael, atque adeo tranſgreſsi ſunt pactum meum quod præcepi illis, atque etiam tulerunt de anathemate, atque etiã furati ſunt, atque etiam mentiti, atque etiam repoſuerunt in vaſa ſua.

12 Itaque non potuerunt filii Iſrael ſtare coram inimicis ſuis: ceruicẽ vertent coram inimicis ſuis, quia ſunt in anathema, non perſeuerabo eſſe vobiſcum, niſi deleatis anathema è medio veſtri.

13 Surge, ſanctifica populũ, & dicas,

cas, Sanctificate vos in craſtinũ: ſic e-
nim dicit Iehoua Deus Iſrael: Anathe-
ma eſt in medio tui Iſrael: non pote-
ris ſtare corã inimicis tuis, donec ab-
ſtuleritis anathema è medio veſtri.
14 Accedetis ergo mane per tribus
veſtras, & tribus quam deprehendet
Iehoua accedet per familias, & fami-
lia quam deprehẽdet Iehoua accedet
per domos: & domus quam deprehẽ-
det Iehoua accedet per viros.
15 Qui autem deprehenſus fuerit
in anathemate, cõburetur igni, ipſe,
& omnia quæ eius ſunt: quòd tranſ-
greſſus fuerit pactum Iehouę, & quòd
fecerit nefas in Iſrael.
16 Surrexit itaque Ioſue mane, &
accedere fecit Iſraelẽ per tribus ſuas,
& deprehenſa eſt tribus Iuda.
17 Tunc applicuit cognationes Iu-
da, & deprehendit cognationem Za-
ri, applicuit deinde familiam Zari per
viros, & deprehẽſa eſt familia Zabdi:

18 Et applicuit domum eius per viros, & deprehenſus eſt Achan filius Carmi, filii Zabdi, filii Zera, de tribu Iuda.

10 *Tunc dixit.*) Non reprehēdit Deus ſimpliciter, quòd Ioſue humi proſtratus defleuerit cladem populi: quando hæc ratio fuit impetrandæ veniæ, ſuppliciter procidere coram eo: ſed quòd intemperanter ſe mœrori dediderit. Quāquam obiurgatio ad futurum magis quam ad præteritum tempus referri debet: quia iubet facere lugendi finem, acſi diceret, ſatis ſupérque iacuiſſe proſtratum, tollendam eſſe deſidiā, quia alio remedio ſit opus. Sed prius oſtēſa mali cauſa, rationem eius tollendi præſcribit. Infauſtum ergo prælii euentum fuiſſe admonet, quia ſcelere populi offenſus, eius defenſionem abiecerit. Diximus ante, cur priuati ſacrilegii pœnam in omnes tranſcribat: quia etſi ſuo & aliorum iudicio rei non tenebantur, iudicium tamē Dei quo in eādem ſimul coniecti ſunt damnationem, occultas habuit rationes, de quibus etſi forte liceat ſobriè ſciſcitari, curioſius tamen perueſtigare fas nō eſt. Rarū tamen clemētiæ exemplū, quòd dānationē ore eius ad omnes extendens, nō niſi in vnā domum, quæ piaculo fœdata erat, animaduertit. Quæ ſequuntur ad crimen exaggerādum valent: atque ideo particula גם non abſque vehemētia toties repetitur: quia alioqui extenuaſſent criminis atrocitatem. Ergo vbi dicit, etiam tranſ-

transſgreſſos eſſe pactũ, ſignificat non leuiter deliquiſſe. Ac pactum nominat prohibitionẽ quã vidimus: quia mutua ſtipulatione adhibita, vt ſuæ eſſent primitiæ, totius terræ ſpolia Iſraelitis permiſerat. Itaque non intelligit pactum generale, ſed in anathemate ſe fraudatum eſſe conqueritur: quemadmodum continuò pòſt explicandi cauſa ſubiicit, etiam de anathemate tuliſſe; idque nõ abſque ſacrilegio, dũ furati ſunt quod ſibi vendicauerat. Mentiendi verbum pro fruſtrari ſpem conceptam accipitur, vel pro fallere, vt paſſim. Extremũ eſt, quod tametſi primo intuitu leue multi ducerent, non tamen abs re ponitur tanquam ſceleris cumulus, quòd in eorum vaſis reconditum ſit anathema. Nam certe lucri cupiditas interdum eos ſollicitat qui alioqui nõ prorſus ſunt improbi: in occultatione verò & cuſtodia magis ſe prodit obſtinatio, vbi malefícii author nulla pœnitentia tangitur. Proximo verſu nomen anathematis ſumitur diuerſo ſenſu pro execratione: quia propter aurum ſubreptum maledicti erant filii Iſrael, & propè exitio deuoti.

13 *Surge, ſanctifica populum.*) Quanquam verbum קדש latius patet: quia tamen de expiãdo populo agitur, non dubito quin ſolennem ſanctificandi ritum præſcribat. Itaque non ſatis meo iudicio exprimunt ſcriptoris mentem qui generaliter vertũt præparare. Quin potius quia ſiſtendi quodammodo erant in Dei cõſpectum, ne illuc immundi prodirẽt, luſtratione opus fuit. Notanda autem quoad Ioſue ſanctificãdi ratio,

quòd ſcilicet purgationem legalem populo indicit. Etſi autem ceremonia per ſe leuis fuiſſet momenti, plurimum tamen valuit ad expergefaciendum rudem populum. Externa enim oblatio eos adducere debuit ad ſpiritualem munditiem. Continentia verò à rebus alioqui licitis eos admonuit, ſummam & exquiſitam puritatẽ ab illis requiri. Prædicitur autem illis quid futurum ſit, quò diligẽtius ſe quiſque examinet. Imò gradatim procedit Deus, acſi inducias ad reſipiſcendum dare vellet. Neque enim alia excogitari poteſt ratio cur à tribu ad familias, & tandem ad vnum hominem deſcenderit. Vnde cognoſcitur prodigioſus ſtupor Achã, qui pudore forte victus impudentiam ſuam duplicat: dum ſe audacter ingerens, illudere Deo nõ dubitat. Cur enim vbi ſe deprehẽſum videt, nõ ſponte occurrit, & fatetur crimen, ſed pertinaciter expectat dum inuitus trahatur? Verùm hæc iuſta eſt eorũ merces, qui ſe diabolo excęcandos tradunt. Iam vbi in damnatione ſuæ tribus, deinde familiæ palam agnouit non tantùm vrgeri ſe & conſtringi Dei manu: quomodo tunc ſaltem non proſiliit vt voluntaria deditione ſuppliciter vindictam deprecaretur? Apparet ergo mentẽ eius & ſenſus omnes fuiſſe à diabolo faſcinatos poſtquã in ſcelere obduruerat. Etſi autem non omnia maleficia in lucem Deus protrahit eodem modo, nec ſortis iactu ſemper vtitur: hoc tamẽ exẽplo docuit, nihil tam occultum eſſe quod ſuo tempore non retegat. Forma quidem manifeſtationis erit diuerſa: verùm quiſque pro ſe cogitet, quę fugiũt

totius

totius mundi notitiam, minimè esse Deo abscondita, & in eius arbitrio esse, palam facere. Etsi enim peccatum velut sopitum iaceat, pro foribus tamen cubat & miserum hominem obsidet, donec oppresserit.

19 Tunc dixit Iosue ad Achan, fili
mi, da nunc gloriã Iehouæ Deo Israel,
& ede ei confessionem, atque indica
mihi quid feceris, ne abscondas à me.

20 Respondit Achã ad Iosuã, & ait,
Verè ego peccaui Iehouæ Deo Israel,
& sic & sic feci.

21 Vidi inter spolia pallium Babylõ
nicum bonum, & ducentos siclos ar-
genteos, & ligulam auream vnam, cu
ius pondus erat quinquaginta siclo-
rum, quæ concupiui & abstuli: & ec-
ce abscondita sunt in terra, in medio
tabernaculi mei, & argentum subtus.

22 Misit itaque Iosue nuncios qui
cucurrerũt ad tabernaculum: ecce ab-
scõditum erat in tabernaculo eius, &
argentum sub eo.

23 Acceperúntque ea è medio ta-

bernaculi, & attulerunt ea ad Iosuá & ad omnes filios Israel, ſtátuerúntque coram Iehoua.

24 Tollens igitur Iosue Achan filium Zera, & argentum, & pallium, & ligulam auream, & filios eius, & filias eius, & boues eius, & aſinos eius, & pecudes eius, & tabernaculum eius, & omnia quæ erant eius, ſimúlque vniuerſus Iſrael cum eo deduxerunt in vallem Achor.

25 Dixit Ioſue, Cur turbaſti nos? Turbet te Iehoua hodie, & obruerunt eum vniuerſus Iſrael lapidibus, combuſſerúntque eos igni poſtquam lapidauerunt eos lapidibus.

26 Et ſtatuerũt ſuper eum aceruum lapidum magnum vſque in hunc diẽ, & auerſus eſt Iehoua ab ira excandeſcentiæ ſuę: ideo vocarunt nomen loci illius vallem Achor vſque in hunc diem.

19 *Tunc dixit Ioſue.*) Etſi ſorte duntaxat, quæ for-

fortuitò cadere videtur, illaqueatus tenetur Achan: quia tamen pronunciauit Deus, quisnam esset author criminis se quasi digito ostésurum, non dubitanter interrogat Iosue: sed rem compertam fateri iubet. Probabile quidem est, tritá füisse adiurationis formam, sicuti apud Ioánem, Io.9.24
Scribæ & Sacerdotes cæcú cui reddiderat Christus oculos adiurant iisdem verbis, vt de miraculo respődeat. Specialis tamen fuit ratio, cur Achan hortatus fuerit Iosue ad dandam gloriam Deo, quia inficiando vel tergiuersando fidem illius decreto abrogasset. Res enim iam sorte erat definita. Simpliciter ergo Iosue ipsum Dei sententiæ subscribere iubet, ne frustra litigando scelus augeat. Filium neque ironicè neque simulate nominat: sed verè testatur ac sincerè paterno se esse erga eum affectu, qué iam morti destinauerat. Quo exemplo docétur iudices, dum scelera puniunt sic temperare suum rigorem, ne exuant humanitatis affectum: & rursum ita misericordes esse, ne dissoluti sint ac remissi. Denique ita sint patres eorum quos damnant, ne mansuetudine mollescat seueritas. Multi blanditiis miseros demulcent, fingendo se velle ignoscere: elicita autem confessione, carnifici repéte tradunt, qui falso impunitatem sperauerant. Iosue autem reum ad Dei tribunal citasse contentus, inani veniæ spe eum minimè demulcet. Ita demum liberior est ad ferendam quæ à Deo dictata est sententiam.

20 *Respődit Achan.)* Quia iam attonitus erat non subterfugit, neque crimen extenuat, neque

ad obſcurãdum colores inducit: quin potius ingenuè rem totam explicat. Itaque ad extorquẽdam confeſſionem plus valuit ſacrum Dei nomen quam tormenta quælibet. Neque tamen certum pœnitentiæ indicium fuit eiuſmodi ſimplicitas: ſed tanquam pauore exanimatus apertè prodidit quod libenter texiſſet. Nec verò nouũ eſt, poſtquam aliquandiu elabi tentarunt reprobi, atque etiam in ſuis vitiis obtorpuerũt, repente fieri voluntarios ſuos teſtes, non quod ſponte eô deſcendant, ſed quia Deus inuitos trahit, & quodammodo agit præcipites. Quanquam multorum hypocriſin qui ſuis ambagibus claram lucem obnubilant, damnabit tam aperta reſponſio. Emphatica enim loquutio eſt, hoc & illud feci: quæ ſignificat diſtinctè & ordine ſingulas rei geſtæ partes fuiſſe expoſitas. Nec verò tantùm facinus agnoſcit, ſed omiſſa defenſione ac omni prætextu reiecto, ſeipſum in qualitate quoque ipſa condemnat. Peccaui, inquit, quod non diceret niſi ſacrilegii conſcius: vnde apparet errorem vel incogitantiã non obtẽdere.

22 *Miſit itaque Ioſue.)* Quanquam nouum non eſt, currendo & properando nuncios ſuum obſequium probare: feſtinatio tamen cuius nũc fit mentio, oſtendit trepidè omnes fuiſſe intentos, vt quam citiſſimè piaculum è medio tollerẽt. Ergo quia eos angebat ac cruciabat ſeuera illa denunciatio, Non ero vobiſcum donec purgati ſitis ab anathemate: ideo non tantùm ad exequenda Ioſue mandata, ſed multomagis ad Deum placandum celeriter currunt. Porrò ex rebus forte

ablatis, vbi antè oculos productæ sũt, satis superque patefacta fuit ignominię & cladis acceptæ causa. Dictũ fuerat, ideo terga vertisse hostibus, quia anathemate polluti destituerẽtur solito Dei auxilio. nũc ex cõspectu rei furtiuæ colligere prõptũ est, Deũ meritò illis fuisse infestum. Inde etiã admoniti fuerunt, quãti faceret Deus sibi totius terrę Chanaã primitias illibatas offerri, ne sua liberalitas vnquã ex ipsorũ memoria intercideret. Simul didicerũt, quũ in occultissimos quosque recessus penetret Dei cognitio, frustra ad eludendum eius iudicium integumenta captari.

24 *Tollens itaque Iosue.*) Duas ob causas extra castra educitur: ne labem ac pollutionem ex cęde contrahant (sicuti Deus semper in legitimis quoque pœnis manere voluit aliquod humanitatis vestigiũ) deinde ne quod inquinamẽtum in populo resideat. Primò igitur extra castra pœnam sontibus infligere solenne fuit, quo magis à fundẽdo sanguine obhorrerẽt. Sed nunc mẽbrũ putridum à corpore resectum fuit, & castra sordibus expiata. Ac exemplum memorabile fuisse agnoscimus, quod nomen loco impositum fuit. Si quem conturbat vel offendit pœnę atrocitas: semper eò redire conuenit, quamuis à Dei iudiciis ratio nostra dissideat, pię tamen modestię & sobrietatis freno cohibendam esse audaciam, ne improbemus quicquid nobis nõ placet. Durum quidem, imò immane & barbarum videtur, teneros pueros qui extra culpam erant, ad crudele suppliciũ rapi, vt lapidentur & exurantur. Quod in bruta animalia eodem modo sæuitum est, nõ

ita mirum: quia vt creata ſunt hominum cauſa, meritò ſuos dominos ſequũtur. Ergo quidquid poſſedit Achan vnà cum ipſo periit tanquam acceſſio. Verùm pueros ob crimen patris lapidari & comburi, immitis fuit vindicta. Atque hic pœnam de ſceleribus parentum palam filiis Deus infligit, contra quàm per Ezechielem pronunciet. Verùm quomodo neminem perdat inſontem, & reiiciat tamẽ ſcelera patrum in filios breuiter explicui, vbi narratum fuit de communi vrbis excidio & promiſcua ætatum ſtrage. Qui tunc gladio conſumpti ſunt infantes & paruuli ideo tanquam indignè occiſos deflemus, quia nulla eorum culpa apparet. Verùm ſi reputamus quanto altius penetret Dei cognitio quam mẽtis noſtræ intelligentia, potius acquieſcemus eius decreto, quam noſtra temeritate veſanáque ſuperbia nos efferendo, in præcipitium ruamus. Certè inconſiderato odio correptus non fuit vt inhumaniter filios Achan occideret. Nam quum eſſent figmentum & opus manuum eius, ſimul inſculpta in eorum carne erat circunciſio, minimè fallax adoptionis ſymbolum, eos tamẽ morti addicit. Quid nobis hic reliquum, niſi vt infirmitatis noſtræ cõſcii, incomprehenſibili eius cõſilio cedamus? Fieri poteſt, vt mors illis ad medicinã profuerit. Quòd ſi reprobi erant, nõ potuit immatura eſſe eorum damnatio. Adde quòd vitam quam dedit poteſt Deus quoties viſum eſt, non magis morbo quã alio quolibet modo auferre. Diſcerpet fera beſtia infantem ac laniabit. Alterum viruléto morſu ſerpens extinguet. Gadet vnus

det vnus in aquam, alter in ignem, alium nutrix suffocabit, alium conteret lapis. Imo nonnullis antequam lucem aspiciant vterus est sepulchrũ. Nullas ex tot mortibus nisi Dei arbitrio accidere certum est. Quis tamen propterea audebit litem contra eum mouere? Quod siquis eo vsque insaniat, quid proficiet? Tenendũ quidẽ est, nullos eius mãdato perire, nisi quos morti destinauerat. Cæterum ex quo recensentur eius boues, asini, & oues, colligimus fuisse satis locupletem: vt penuria eum ad scelus non impulerit. In quo se prodidit inexplebilis eius cupiditas, quòd res furtiuas non ad vsum sed ad luxuriam appetiuerit.

25 *Dixit Iosue.*) Videtur nimis dura esse insultatio: acsi propositum esset miserum hominẽ, quem ad patientiam hortari debuerat, propè ad furorem adigere. Verùm mihi dubium non est quin populi causa ita loquutus sit, vt omnibus vtile esset exẽplum. Ita statuo, noluisse Achan desperatione obruere: sed in eius persona ostẽdere, quam graue sit crimen, Ecclesiam Dei turbare. Quanquam fieri potest, vt homo superbus cõquestus fuerit non acceptam esse suam satisfactionem, qua se probè defunctum putabat, ideóque Iosuæ corrigendæ vel frangẽdæ eius contumaciæ causa asperius inuectus sit. Nam & interrogatio subindicat, illũ expostulasse: & vbi Deũ iudicem appellat, videtur compescere hominem præfractum. Quòd totus populus lapides proiecit, factum est in signum detestationis, acsi testatum facerent, ab eo crimine quod vlciscebantur

tur,ſe fuiſſe remotos & adhuc abhorrere. Congeries lapidum partim ad poſteros monumentum fuit,partim eò ſpectauit,ne ſi locus eſſet vacuus quiſpiam inde vel per imprudentiam particulas auri vel argenti legeret. Quamuis enim prius iuſſiſſet Deus aurum ſibi offerri, noluit tamen furto pollui ſuum ſanctuarium.

CAPVT VIII.

1 DIxítque Iehoua ad Ioſuá,
Ne timeas,nec formides,
ſume tecum omnem populum bellicoſum, & ſurge,aſcende in Ai. Vide,dedi in manu tua regem Ai, ac populum eius, vrbẽ eius,& terram eius.
2 Faciéſque Ai,& regi eius,quemadmodum feciſti Iericho & regi eius: tamẽ ſpolia eius,& animalia eius prædabimini vobis. Colloca autẽ inſidias vrbi à tergo eius.
3 Surrexit itaque Ioſue, & omnis populus bellicoſus, vt aſcenderent in Ai, & elegit Ioſue triginta millia viro-

rorum fortium robore, misítque eos
nocte.

4 Ac præcepit eis dicendo, Attendite vos, Insidiabimini vrbi à tergo eius, nec remoueatis vos ab ea procul, sed estote omnes vos parati.

5 Et ego & omnis populus qui mecum est accedemus ad vrbẽ: cum autẽ egredientur in occursum nostrũ, sicut prius, fugiemus ante eos:

6 Tunc egrediẽtur post nos, donec auellamus eos ab vrbe: dicent enim, Fugiunt ante nos, vt prius: & fugiemus ante eos.

7 Vos autem surgetis ex insidiis, & expelletis habitatores vrbis, tradétque eam Iehoua Deus vester in manu vestra.

8 Quũ ceperitis vrbem, succendetis eam igni, secundum sermonem Iehouæ facietis. Videte, præcepi vobis.

9 Misit itaque eos Iosue, & perrexerunt ad insidias, mãserúntque inter

Bethel & Ai, ab occidente Ai. Mansit autem Iosue nocte illa in medio populi.

10 Postea surrexit Iosue summo manè, recensuítque populum, atque ascẽdit ipse & seniores Israel ante populũ versus Ai.

11 Omnísque populus bellicosus, qui erat cũ eo ascẽderunt & appropinquarunt, venerúntque è regione vrbis, & castrametati sunt ab Aquilone Ai. Vallis autẽ erat inter ipsum & Ai.

12 Tulítque præterea circiter quinque millia virorũ, quos locauit in insidiis inter Bethel & Ai ab occidente vrbi.

13 Et propius accessit populus tota castra quæ erant ab Aquilone vrbi, & insidiæ eius ab occidente ipsi vrbi, perrexítque Iosue nocte illa in mediũ vallis.

14 Porrò quum videret rex Ai, festinauerunt & mane surrexerunt, at-

que

que egreſsi ſunt homines vrbis in oc-
curſum Iſrael ad prælium, ipſe & vni-
uerſus populus eius ad tempus cõſti-
tutum ante campeſtria: neſciebat au-
tem quòd inſidiæ ſibi eſſent à tergo
vrbis.
15 Et profligati ſunt Ioſue, & vni-
uerſus Iſrael ante eos, & fugerunt per
viam deſerti.
16 Et congregati ſunt totus popu-
lus qui in vrbe erat, vt perſequeretur
eos. Et perſequuti ſunt Ioſuam, abſtra-
ctíque ſunt ab vrbe.
17 Neque remanſit quiſquam ex
Ai & Bethel, qui non egreſſus ſit poſt
Iſrael, & reliquerunt vrbem apertam,
& perſequuti ſunt Iſraelem.
18 Dixit autem Iehoua ad Ioſuam,
Eleua haſtã quæ eſt in manu tua con-
tra Ai, quia in manu tua dabo eam. Et
eleuauit Ioſue haſtã quæ erat in manu
ſua contra vrbem.
19 Tum inſidiæ ſurrexerunt repẽtè

è loco ſuo,& cucurrerunt quũ eleuaſ-
ſet manum ſuam,venerúntque ad vr-
bem,& ceperunt eam, & feſtinarunt
vrbem ſuccendere igni.

20 Vertẽtes autem ſeſe viri Ai vi-
derunt,& ecce aſcendebat fumus vr-
bis in cælum,neque erant eis ſpatia ad
fugiendum huc & illuc.Populus autẽ
qui fugerat in deſertũ,verſus eſt con-
tra perſequentes.

21 Ioſue itaque & vniuerſus Iſrael
vbi viderũt quòd inſidiæ cepiſſẽt vr-
bem,aſcendiſſẽtque fumus vrbis,re-
uerſi ſunt,& percuſſerunt viros Ai.

22 Illi præterea egreſsi ſunt ex vr-
be in occurſum eorum,fuerúntque Iſ-
raeli in medio,iſti hinc,& illi inde. Et
percuſſerunt eos, donec nemo rema-
neret eis ſuperſtes & euaſor.

23 Regem quoque Ai ceperunt vi-
uum,& ſtiterunt eum coram Ioſue.

24 Quum autẽ finẽ feciſſet Iſrael
cædendi omnes habitatores Ai in de-
ſerto

ſerto quo perſequuti fuerãt eos,& ce-
cidiſſent omnes ipſi acie gladii donec
çonſumerentur, reuerſus eſt vniuer-
ſus Iſrael ad Ai, & percuſſerunt eam
acie gladii.

25 Fuítque numerus omnium qui
ceciderũt die illa à viro vſque ad mu-
lierẽ circiter duodecim millia omnes
viri Ai.

26 Porrò Ioſue non reduxit manũ
ſuam,quam eleuauerat ad lanceã,do-
nec interficeret omnes habitatores Ai.

27 Tantùm animalia & ſpolia vr-
bis eius ſibi prædati ſunt filii Iſrael ſe-
cundum ſermonem Iehouæ,quẽ præ-
ceperat ipſi Ioſuæ.

28 Succẽdit igitur Ioſue Ai,& po-
ſuit eam aceruum ſempiternũ vaſti-
ſtatem vſque ad hunc diem.

29 Regem verò Ai ſuſpendit in li-
gno vſque ad tempus veſpertinum,
cúmque occubuiſſet ſol, præcepit Io-
ſue & depoſuerunt cadauer eius è li-

gno, & proiecerunt illud ad introitũ portæ vrbis,& statuerunt super illud aceruum lapidum grandem vsque ad hunc diem.

1 *Dixitque Iehoua.*)Magnopere interfuit tam Iosue quam populo nouum animum facere, vt confidenter ad impetendam vrbem Ai se accingerent,à qua nuper cum iactura &maiori dedecore fuerãt repulsi.Deus ergo, vt intrepidè hãc expeditionem suscipiant,promittit se vrbem illis daturum.Eodem consilio & ratione astu potius quam aperto marte pugnare, hostes extra elicere, & insidias in loco occulto statui iubet, quæ incautos circunueniant.Nullius enim propè negocii fuisset,pauca millia ingenti multitudine obrui,si vrbem repète & ex inopinato aggressi essent.Verùm quia ante vidimus, liquefacta fuisse omnium corda,eorum infirmitati cõsuluit Deus,ne plus iniungeret oneris, quam essent ferẽdo,donec à nimio pauore recreati, mãdata eius alacrius capescerent.Verum quidẽ est, vsum nunc fuisse eorũ industria, partim ne semper miraculis inhiarent,ac se dederent ignauiæ, partim vt in diuersis & inæqualibus agendi modis nihilominus semper agnoscerent eandem eius potentiam.Sed hæc specialis ratio minimè omittenda:quia nondum recreati erant ex terrore,vix potuisse ad apertum conflictum trahi, nisi tanquam subsidium addita esset fallendi solertia.Quanquã primum gradum obtinet promissio,

missio, Ne timeas: quia tradidi eam in manus tuas: quæ tametsi verbo tenus ad Iosue dirigitur, communiter tamẽ ad totum populum pertinet: quia maximè necesse fuit, omnes ad vnũ, soluta anxietate, noua fiducia instrui. Porrò quòd vrbem iubet exuri sicuti Iericho, videtur id concedere populi dolori, vt dedecoris memoria hac vindicta aboleatur: quò tamen libentius expeditionem suscipiant, spolia illis relinquit in præmium victoriæ.

13 *Surrexit Iosue.*) Probabile non est, omnes è castris fuisse excitos: sed exercitũ fuisse confectum ex ea multitudine, quæ magis ad bellandũ assuefacta erat. Copiosum certè fuisse exercitum inde apparet, quòd quinque millia ad insidias ablegat. Etsi enim videntur initio triginta quinque millia numerari, ex contextu tamen liquet, non fuisse tãtum numerum. Quin potius coniicio, triginta millia eum duxisse, quæ palam pugnarent: quinque autem millia peculiariter fuisse seposita ad insidias. Quòd maturè Iosue partes sibi iniunctas exequitur, & mane iter arripit, quantopere efficax fuerit Dei promissio, ex tãta festinatione perspicitur. Nisi enim metu soluti fuissent omnium animi, nunquam tam prõptos ad obsequium reperisset. Videtur quidem parum prudenter tãtam turbam dimittere, quæ occultis itineribus ad locum insidiis aptũ perueniat. Nam vt optimè compositis agminibus taciti pergerent: solo tamen pedum motu strepitum excitari necesse fuit. Iam siquis dicat, neminem illis fuisse obuium, quia omnes regionis

incolæ desertis agris in vrbem confugerant: certe paulò pòst narrabitur, antequam proxime vrbem accederent Israelitæ, eorum aduentum cognitum fuisse à rege Ai: quod vix absque speculatoribus fieri potuit. Iam vt demus neminem in agris occurrisse: præterire tamen difficile fuit, & noctu insidias locare in loco opportuno, ilticque considere, quin aliquo se indicio proderent. Quòd ad consilium Iosue, quanuis minore turba negocium posse confici prospiceret, coactus tamen videtur recenti adhuc populi trepidatione diligentius cauere, ne quid tentaret cũ periculo. Nam si pauci ab exercitu dimissi essent, forte refugissent prouinciam, qua in discrimen coniiciebantur. Deus interea plusquam clementer populo suo indulget, cui hostes tam facile vincẽdos tradit. Mirificus verò fauor in eo præsertim apparet, quòd omnes excæcat, ne quidquam de insidiis subolfaciant. Nec verò dubito, vbi dicitur eos nesciuisse, quin scriptor historiæ rarum & insolitum Dei beneficium cõmendet, quia triginta milia quæ Iosue comitabantur, deinde quinque alia quasi vmbra manus suæ protexerit, vt omnes hostes laterẽt. Iam vbi quinque milium fit mentio, non ita interpretor, quasi nouas insidias submiserit Iosue, acsi multitudo iam nimia non sufficeret: sed nunc demum ostendit quomodo triginta quinque quæ armauerat hominum milia distribuerit. Quorsum enim tantæ multitudini tam exiguũ subsidiũ? Iam idẽ locus designatur qui ante, vbi subsistere iussi sunt: quod in duas turmas non quadraret.

15 Et

15 *Et profligati sunt Iosue.)* Alterum stratagema, quòd fugam simulando, hostes procul abstrahunt, ne sit illis deinde in vrbẽ receptus, quia antè flagrauit incendio, quã suspicarentur quidquam sibi mali à tergo metuendum esse. Dum ergo Israelitas quasi victos persequitur rex Ai, pars exercitus, quæ versus Bethel latebat, satis habuit temporis ad capiendam vrbem, vt serò agnoscerent ciues prorsus se periisse. Nam quũ iam antè repulsi passim trucidarentur, cõspecta vrbis flamma desperatione fracti sunt, & vndique circunuenti, nequis effugeret. Quod hîc quærunt nonnulli, dolóne & per insidias liceat hostes opprimere, ex crassa imperitia nascitur. Certum enim est non feriendo solùm geri bella, sed eos censeri optimos duces, qui arte & consilio pollẽt magis quam impetu: deinde vt quisque longo vsu factus est veterator, ita optimum esse militem. Ergo si legitimum sit bellum, extra controuersiam est, consuetis vincendi artibus patefactam esse viam: modò ne vel pactis induciis, vel alio modo fidem datam fallamus.

17 *Nec remansit quisquam.)* Liquebit ex contextu, deprehensos fuisse aliquos in vrbe & occisos: ideoque tenendum est, nõ omnes absque exceptione eruptionem fecisse, vt senes quoque & fœminæ & imbellis turba se in campos proiecerint: sed sensus est, nihil ad custodiendã vrbem relictum fuisse præsidii. Idem & de Bethel pronunciat, vnde coniicere promptum est, Bethel quia exiguum erat oppidulum, militasse sub alieno ductu. Hinc factum est, vt propria vrbe

quam tueri non poterant, relicta & deserta, omnes suas vires obtulerint regi Ai, cuius forte tributarii erant. Porrò an ad Regem Ai profecti sint ante aduentum populi Israelitici, vt coniunctis copiis pugnarent, incertum est. Probabilis tamen coniectura est, quia pares non erant ad resistendum, ex compacto in vrbem munitam & magis populosam venisse. Certe non aliter putarunt se fore saluos, quam si sub vmbra vicinæ vrbis quæ longe excellebat conseruarentur.

18 *Dixit autem Iehoua.)* Docet hic locus, vel rara vrbis munitione, vel audacia ciuium, vel trepidatione populi Israelitici redditam fuisse difficilem victoriam: quia Deus hastæ eleuatione se vrbis fore expugnatorem promittit. Porrò in re indubia superuacuum fuisset symbolum. Sollicitos ergo & perplexos fuisse animos oportet, quando Deus fiduciæ vexillum manu Iosue attollit ne fathiscant. Quanquam paulò pòst notatur diuersus finis, vbi dicitur insidias hoc modo fuisse excitas & cucurrisse. Quòd si illud surgendi signum fuit, non conueniet, in hasta ostẽsam fuisse victricem Dei potentiam, quæ dubitationem omnibus eximeret. Verùm quia nõ exprimitur, militibus ad insidias dispositis causam exeundi fuisse, quòd hastam viderint, fieri potest, vt sponte progressi sint, vel quia opportunum erat tempus, vel quia clamor & strepitus admonuit iam commissum esse prelium. Nec verò credibile est, longo spacio interposito cõspectam ab illis fuisse hastam: præsertim quia Iosue in valle substiterat. Adhæc, si dicamus eleuationem hastæ quæ alio

liò ſpectabat, illis quoque profuiſſe, vt magis animarentur, in eo nihil erit abſurdi. Hoc quidem fixum manere debet, ſolenni teſſera certiores de fœlici prælii euentu fuiſſe redditos: deinde non aliud fuiſſe Ioſue conſilium, quam ſuos ex Dei mandato incitare. Sequitur enim tandem, Ioſue non retraxiſſe manum niſi vrbe capta, hoſtibus vbique deletis bellóque illo profligato: Vnde apparet, in medio conflictu geſtaſſe quaſi inſigne triumphi, ne de ſucceſſu Iſraelitæ ambigerent. Quamuis enim eos iuberet manus conſerere, & armis fortiter vti: ſimul tamen clarè denunciabat eos iam viciſſe. Etſi verò ſeriem rei geſtæ nonnihil obſcurat, quòd bis idem repetitur: ſumma tamen ſatis liquet: filios Iſrael retroceſſiſſe metum fingendo, nec antè initium pugnandi eſſe factũ, quam ciues Ai à reditu & vrbis ſuæ defenſione excluſi eſſent: poſtquam verò confligere cœperant duo exercitus, alios ſurrexiſſe ex inſidiis: tantámque fuiſſe feſtinationem, vt flamma ex incendio erumperet, quum terga verterunt hoſtes: vnde coniicere licuit, vrbem ab Iſraelitis teneri: ſed præcipuam ſtragem fuiſſe editam, vbi in occurſum prodierunt qui in vrbe erant: quia tunc vndique deprehenſi nihil amplius remoræ attulerunt vel reſiſtendo, vel fugiendo. Ergo deſperatione exanimes, & ſimul in anguſtias redacti paſſim cæſi fuerunt. Quòd autem ſubiicitur, non antè editam fuiſſe in vrbe ſtragem, quam reuerſi ſunt qui fugam ſimulauerant, ita interpretor, cõiunctis viribus irrupiſſe, vt collecta preda occiderent quicunque adhuc erant reſidui. Siquis exci-

piat, quum prælium committeretur, fuisse exustá, respondeo, ignem quidem fuisse suppositum, vt cognosceret vterque exercitus, Israelitas ea potiri: sed non fuisse consumptam incendio. Neque enim momento temporis prædam rapere & abigere promptum fuit, imò vasa & bona copiam supellectilis extra efferre: absurdum verò fuisset, quæ Deus spolia concesserat, vltro perdere. Videmus ergo primum ignem, delendæ totius vrbis causa non fuisse accensũ, sed quia pars vrbis flagrabat, indicium fuisse expugnationis: quanquam absque sanguine & sudore per apertas portas Israelitæ ingressi sũt. Idque paulò pòst confirmatur, dum adscribitur incendium ipsi Iosue: non tantùm quia eius ductu vrbs fuit exusta, sed quia reuersus à prælio funditus diruendam curauit: sicuti mox additur, posuisse in aceruum lapidum, vt perpetua esset vastitas.

25 *Fuitque numerus.*) Sensus non est, omnes qui occisi sunt fuisse incolas Ai: sed quicunque illic habitabant fuisse occisos, vt ne vnus quidem effugerit. Antè enim visum fuit, ciues Bethel simul fuisse permixtos: neque postea fiet eius vrbis mentio: vnde elicitur probabilis coniectura, relicto oppido parum munito, in locum tutiorem se contulisse, quem sperabant facile posse defendi. Simpliciter ergo verba sonant, omnes qui egressi erant, & qui in vrbe reperti sunt, ad vnum fuisse interfectos. Quanquam si cui magis placet, numerum hunc restringi ad senes, ægrotos, pueros, & mulieres, quorũ strages intra muros fuit edita, non contendam. Si tamen reputamus, vrbi non

bi non adeo amplæ nec populosæ coniunctum fuisse oppidulum, magis probabile est, qui in acie ceciderunt simul comprehendi.

26 *Iosue non reduxit.*) Quia hastã tollendo, signũ & tesserã bene sperãdi quasi è cœlo dabat, nõ antè destitit in eius intuitu defixos retinere suorũ animos, quam vrbe potiti essent. Qua perseverãtia satis probauit, quã ab ambitione remotus foret: tãtùm abest vt quidquã vanæ ostẽtationis præ se tulerit. Perinde enim fuit, ac si ducis munere se abdicãs, totã victorię laudẽ in Deũ transcriberet. Quam robustus esset bellator, ex aliis locis patet. Nũc ergo libẽter defunctus esset militaribus officiis: idque ad existimationẽ ac gloriã fuisset lõge aptius. Atqui tanquã manu ad hastã alligatus, tãtùm hortatur suos milites, vt in Deum solũ respiciant, cui resignat prælii successum. Cæterùm ita feriando plus profecit, quàm si magnos hostium aceruos hinc inde manu prostrasset: simúlque eius ocium qualibet agilitate laudabilius fuit.

29 *Regem Ai.*) Quanquam videtur in Regem fuisse asperior, vt populi odia expleret: mihi tamen dubiũ non est, quin fideliter exequi studuerit Dei iudicium. Solent quidem victores Regibus captis parcere, quia aliquid venerationis trahere secum videtur eorum dignitas: verùm inter gentes illas alia fuit regum conditio, in quibus præcipuè ostendere voluit Deus quantopere detestaretur quæ tandiu tolerauerat scelera. Nam quum omnes exitio essent addicti, meritò in ipsis capitibus à quibus interitus causa manabat, seuerior & atrocior apparuit Dei vindicta.

Adde quòd inflicta regibus ignominia vulgus magis probroſum reddidit, ne importuna miſericordia populus ad omnes delẽdos ſegnior foret vel remiſſior. Et Deus cõſultò regem viuum tradidit in manum Ioſue, quô inſignior eſſet atque ad exemplum magis notabilis eius pœna. Si promiſcuè cum aliis occubuiſſet in conflictu, a hac peculiari infamia fuiſſet exemptus. Nũc poſt mortem quoque in eius cadauer animaduertit Deus. Imò poſtquam ſuſpenſus fuit, proiicitur ad portam vrbis, vbi è ſolio iudicia exercuerat, & monumentum erigitur ad poſteros continuandi dedecoris cauſa. Inſeritur tamen ſepultura: vt ſciamus nihil fuiſſe geſtum tumultuoſo impetu, quia diligenter ſeruauit Ioſue quod Moſes in Lege præſcripſerat: nempe vt qui in patibulis ſuſpenſi erant, ante ſolis occaſum tollerentur, quia execrabile eſt eiuſmodi ſpectaculum. Et certe quum mortuos ſub terra recõdere humanum ſit, laniandos feris proiicere vel auibus, immane eſt. Ergo ne populus ad barbariem aſſuefieret, Deus maleficos ita ſuſpendi permiſit, ne plus vno die penderent inſepulti. Quô autẽ ad officiũ, quod alioqui facile neglectum fuiſſet, magis attenderet populus, pronunciat Moſes maledictũ eſſe quiſquis pendet in ligno: acſi diceret, terram illo mortis genere contaminari, niſi ſtatim è medio tollatur offendiculum.

Deut. 21.23

30 Tunc ædificauit Ioſue altare Iehouæ Deo Iſraël in monte Ebal,

31 Quemadmodum præceperat

Moſes

Moſes ſeruus Iehouæ filiis Iſrael: ſicut
ſcriptum eſt in libro Legis Moſis, alta- Exo.20.25
re ex lapidibus integris, ſuperquos nō Deut.27.5
leuauerant ferrum: & immolauerunt
ſuper illud holocauſta Iehouæ, & ſa-
crificauerunt hoſtias proſperitatum.
32 Scripſit quoque ibi in lapidi-
bus repetitam Legem Moſis, quā ſcri-
pſit coram filiis Iſrael.
33 Vniuerſus autem Iſrael, & ſenio-
res eius, & præfecti, & Iudices eius ſta
bant hinc & inde ad arcam coram ſa-
cerdotibus Leuitis portantibus arcam
fœderis Iehouę, tam peregrinus quam
indigena: dimidia pars eius contra
montem Garizin, & dimidia pars eius
contra montē Ebal: quemadmodum
pręceperat Moſes ſeruus Iehouæ, vt
benediceret populo Iſrael primùm.
34 Et poſthęc legit omnia verba Le
gis, benedictionem & maledictionem
ſecundum id totum quod ſcriptū eſt
in libro Legis.

35 Non fuit quidquam ex omnibus quæ pręceperat Moſes quod non legerit Ioſue corã vniuerſo cœtu Iſrael, & mulieribus, & paruulis, & peregrinis verſantibus in medio ipſorum.

30 *Tunc ædificauit.)* Hoc ſibi primum extraordinarium ſacrificium offerri Deus in terra Chanaã voluerat, quo teſtata fieret populi gratitudo, & ſolenni ritu terra inciperet conſecrari. Neque enim antè liberè & in proprio ſolo id fieri potuit, donec regio aliqua vacua contigiſſet. Duo autem ſimul mandauerat Deus: vt in monte Ebal altare extruerẽt: deinde vt lapides duos ſtatuerẽt ac linerent calce, in quibus legem deſcriberent, vt in tranſitu quibuſlibet eius lectio eſſet expoſita. Vtrumque nũc legimus fideliter fuiſſe præſtitum. Tertium pręceptum erat de recitãdis benedictionibus & maledictionibus: quod etiã Ioſue non minore diligentia exequutus eſt. Nunc vt ab altari incipiam, dicitur ſecundum Dei mãdatum fuiſſe compoſitum ex lapidibus impolitis. Integri enim lapides ſuper quos ferrum non aſcendit, vocantur rudes nullóque artificio formati. Hoc de altari cuius nunc fit mentio, ſpecialiter traditur Deuteronomii 27. Verùm idem in genere de aliis omnibus antè proditum fuerat. In ratione fruſtra allegoriam fabricant interpretes, manum & induſtriam hominum prohiberi, quia ſimul atque afferimus noſtra commenta, vitiatur Dei cultus. Verè quidem hoc & ſcitè dicitur:

Deut. 27. 2. 3. 4

tur:ſed extra locum, quia nõ aliud fuit Deo propoſitum, quam vetare perpetua altaria. Scimus enim hanc fuiſſe ritè ſacrificãdi Legem, vt vnum omnibus eſſet altare tum ad fouẽdum inter eos cõſenſum, tum vt omnibus corruptelis obuiam iretur, ne qua obreperet aduentitia ſuperſtitio, denique vt religio vna & ſimplex maneret: quia ex altarium varietate procliuis fuiſſet lapſus ad diſcordiam. Ita diſtractus fuiſſet populus, & diſſipata ſincera pietas. Iam verò locum eligere non fuit in arbitrio populi: ſed Deus id ſibi paſſim apud Moſen vendicat. Ergo exercitia pietatis reſtringit ad eum locum, vbi poſuerit memoriam ſui nominis. Porrò quia non ſtatim patefacta fuit Dei volũtas, nec locus deſignatus, ne interea cultus eius ceſſaret, permiſſum fuit vbi arca ſtationem haberet, altare ſtatuere: ſed ex indigeſta lapidum cõgerie, vel ex ceſpitibus, vt eſſet temporarium duntaxat. Notent lectores, optionem datam fuiſſe populo vt facerent ex lapidibus aſperis, ne forma venerationem afferret, vel ex terra quæ ſponte deflueret. In ſumma, hoc ad commẽdationem perpetui altaris valuit, ex quo mõtem Sion elegit Deus. Quamobrem dicitur in Pſalmo, Lætatus ſum quia ſtabunt pedes noſtri in atriis tuis Ieruſalem. Quæ alii pacifica vertunt, ego non abs re ſacrificia proſperitatum: quia vel ad petendos fœlices ſucceſſus offerebãtur, vel ad gratias agendas, & nomen Hebraicum non male conuenit: vt plenius apud Moſen reperient lectores.

Pſalm. 122.1.2

32 *Scripſit quoque in lapidibus.)* Diuerſa fuit la

pidum de quibus nũc agitur ratio, in quibus voluit Deus ſemper extare Legis ſuæ monumentũ, vt tanquã oppoſitis clauſtris munita eſſet pura religio contra ſuperſtitiones Ægypti. Itaque calce illiti erant, quò magis eſſent conſpicui, & diſtinctior lectio ſcripturæ. Eorum verò ſententię libenter ſubſcribo, qui per Legem repetitam intelligunt exemplar deſcriptum: quod vulgus copiam vel duplum nominat. Quanquam mihi credibile non eſt, totum volumen illic fuiſſe exaratum: nec verò lapides quanlibet magni tam prolixos ſermones capere poterãt. Itaque Legis nomine ſummam & ſanctiones notari exiſtimo: vnde palam factum eſt, etiam exteris qui terram ingrediebantur, quiſnam Deus illic coleretur: & ſublata fuit erroris excuſatio, dum Lex non in libro recõdita, ſed omnium oculis patefacta fuit. Denique quanuis muti eſſent ſacerdotes, clarè lapides ipſi loquuti ſunt.

33 *Vniuerſus autem.)* Tertium ſpecimen obedientiæ, quod omnes tribus Iſrael locauit Ioſue in monte Garizin & in monte Ebal, vt ſenis ordinibus inter ſe reſpõderent. Sic enim diſpoſitæ erant, vt ſex tenerent montem Ebal, totidẽ è regione ſtarent in monte Garizin. Leuitæ autẽ medium ſpacium occupabãt cum arca fœderis, vt Deus vndique à ſuo populo circundaretur. Dicitur verò Ioſue ſtetiſſe vt benediceret populo primùm: nempe quia Dei conſilium fuit, populum ſuauiter & amabili comitate ad ſe allicere. Etſi enim Moſes, quò perſtringat populi contumaciam, maledictiones tantùm cõmemorat:

certum

certum est tamen fuisse quasi accidentales: quia genuina hæc fuit ratio, vt benedictiones ad obsequium flecterent parum alioqui morigeros. Verùm vbi nihil profuit tam humana inuitatio, additæ sunt maledictiones in nouum subsidium & remedium. Deus amplam mercedem pollicitus fuerat seruis suis qui Legi obedirent. Rursum propositis maledictionibus transgressores terruerat. Nunc coguntur singuli eius iudicio palã subscribere, dum ad singulas sententias respondent, Amen. Hoc enim modo non solùm audiũt se damnari ore Dei, sed tãquam missi ab eo præcones quæ ipsos maneat pœna denuntiant. Similis promulgatio facta erat in planitie Moab vltra Iordanem: sed nunc sanctius astringuntur, & agnoscunt qua lege habitaturi sint in terra Chanaan. Accessit non leue pondus, quod paruuli quoque adhibiti sunt testes.

CAPVT IX.

1 QVVM autem audissent
omnes reges qui erant
trans Iordanem in mõ-
te, & in planitie, & in to
to tractu maris magni è regione Li-
bani, Hittheus, Amorrheus, Chana-
næus, Pheriseus, Hiuæus, & Iebusæus,
2 Congregauerunt se pariter ad
pugnandum cum Iosue & Israel vno

consensu.
3 Habitatores verò Gibeō audien-
tes quod fecerat Iosue vrbi Iericho &
Ai,
4 Egerunt etiam ipsi callidè. Nam
abierunt, & finxerunt se legatos esse,
& tulerunt saccos vetustos in suis asi-
nis, & vtres vini vetustos, & ruptos
ac colligatos,
5 Et calceamenta vetusta, & resar-
ta in pedibus suis, & vestes vetustas
super se, & totus panis viatici eorum
aridus ac mucidus.
6 Perrexerunt ergo ad Iosue in ca-
stra in Gilgal, dixerúntque ei & viris
Israel, E terra longinqua venimus, ita-
que nunc percutite nobiscum fœdus.
7 Tunc responderunt viri Israel ad
Hiuæum, Forte in medio mei tu habi-
tas, & quomodo percutiá tecũ fœdus?
8 At illi dixerunt ad Iosuam, Serui
tui sumus. Quibus ait Iosua, Quinam
estis, & vnde venistis?
9 Re-

9 Reſponderunt ei, E terra longin-
qua valde venerunt ſerui tui in nomi-
ne Iehouæ Dei tui. Audiuimus enim
famam eius, & quæcunque fecit in
AEgypto,

10 Quæcunque item fecit duobus
regibus Amorrhæi, qui erāt trans Ior-
danem, Sehon regi Heſebon, & Og re-
gi Baſan in Aſtaroth.

11 Dixerúntque nobis ſeniores no-
ſtri, & omnes habitatores terræ no-
ſtræ, Tollite in manu veſtra eſcam pro
itinere, & ite in occurſum eorum, ac
dicite illis, Serui veſtri ſumus, & nunc
percutite nobiſcum fœdus.

12 Iſte eſt panis noſter, calidũ pro
viatico parauimus è domibus noſtris
quo die egreſsi ſumus vt veniremus
ad vos, nunc autem aruit, & ſiccus eſt.

13 Et iſti ſunt vtres vini, quos im-
pleueramus nouos, & ecce rupti ſunt.
Et iſta veſtimenta noſtra, & calcea-
menta noſtra vetuſtate attrita ſunt ob

longum iter.

14 Sumpſerunt ergo viri de viatico eorum,& os Iehouę nõ interrogauerunt.

15 Et fecit cum eis Ioſue pacem, & percuſsit cum eis fœdus quod ſineret eos viuere, iurauerúntque eis principes congregationis.

1 *Quum audiſſent.)* Quando reges iſtos minimè ab initio latuit populi aduentus,certum eſt diuinitus ſecuritate vel potius ſocordia inebriatas fuiſſe eorum mentes, ne facta conſpiratione protinus occurrerent.Fuit enim nimii ſtuporis, non ante ſibi proſpicere, quàm dum clade duarum vrbium violenter excitati ſunt è ſuo veterno.Nam quia commune erat bellum,quædá voluntaria fuit deditio, nullum vicinis ſubſidium mittere,imò nõ habere paratum exercitum, qui pro earum defenſione validam impreſſionem faceret.Verùm hoc modo pepercit Deus ſuorũ infirmitati,quibus coniunctæ tot gentium vires non parum formidinis attuliſſent. Certum ergo eſt,earũ deſidia & torpore Iſraelitas factos fuiſſe expeditiores.Spatium enim datum interea fuit, quò ſeipſos colligerent: & qui ſolis hoſtium nominibus fuiſſent turbati,ad eos excipiendos ſe per ocium comparant. Ita quanuis reprobi nihil non moliri cupiant ad perdendam Eccleſiá: Deus

Deus tamen vt nocẽdi facultatem adimat, dissipat & peruertit eorum consilia: imò spiritũ vindemiat. Ab altera parte se prodit furiosa eorum audacia, quòd manifesto miraculo non flectuntur, quominus inexpugnabili Dei potentiæ se tãquam rabidæ belluæ opponant. Fama ad eos allata fuit de expugnatione vrbis Iericho. An hominum consilio vel industria? an conatu? an machinis euersa fuerat? Imò sponte muri corruerant. Qua igitur fiducia ad arma contra cælum suscipienda conspirant?

3 *Habitatores vero Gibeon.*) Soli habitatores Gibeon repudiato bellandi cõsilio, ad fraudem animos applicant, vt prætextu longæ distantiæ pacem impetrent. Porrò odiosum erat apud vicinos id tentare: quia id erat quodammodo facere discessionem, ianuã aperire Israelitis, vires sociorum diminuere. Etsi autem reprehensione digna fuit stulta credulitas Iosue & procerum, quibus nulla religio fuit, re nondum comperta inconsideratè pacisci: Deus tamen qui educere solet lucẽ è tenebris, id vertit suis in bonũ: quia relaxatio illis data fuit, vt in solo pacato consisterent. Rectè quidem & prudenter Gibeonitæ, dum sibi quiduis potius ferendum statuunt, quã frustra resistẽdo, magis Deum in se prouocare. Sed fraude & illicitis artibus circunuenire quos cupiunt habere propitios, non minus absurdũ & ridiculum, quã rationi & æquitati aduersum fuit. Quæ enim potuit esse fœderis stabilitas, quod non nisi crassa fraude subnixũ erat? se alienigenas ex regione procul dissita venisse simu-

lant. Cum laruis ergo paciſcitur Ioſue: nec quidquam obligationis contrahit, niſi ſecundum eorum verba. Ita calliditas qua ſe inſinuabant, nihil prodeſſe debuit. Verùm vt maior adhuc vigebat inter homines integritas: ſatis illis fuit vel errore extortum iuſiurandum: quod certò perſuaſi erant populum Iſrael non violaturum. Quòd dicitur, ipſos etiam egiſſe callidè, perperam referunt quidam ad ſtratagema, quo vſus fuerat Ioſue in fallendis ciuibus Ai: nec minus inſcitè alii trahunt ad tempus Iacob, cuius filii Leui &
Gen.34 Simeon fraudulenter oppreſſerant Sichimitas. Atqui potius ſubeſt antitheſis inter hoſtilem apparatum regum, & occultam vafritiem qua ipſi adorti ſunt Ioſue. Poſtquam ergo dictum fuit, alios coniuraſſe vt ſimul deſcenderent in apertum certamen: ſubiicitur Gibeonitarum dolus: ideóque ſenſus eſt, negocium oblatũ fuiſſe ipſi Ioſue non tantùm à profeſſis hoſtibus, qui ſe ad pugnandum congregauerant: ſed à callida vnius gentis ſimulatione. Quæritur tamen quorſum tam anxiè laborauerint in re minimè neceſſaria. Videbimus enim alibi, iuſſos fuiſſe Iſraelitas omnibus pacem offerre, quò deinde iuſtũ & legitimum bellum indicerent. Sed quia paſſim vulgatum erat, eos ſedem habitationis quærere in terra Chanaan (quod aſſequi non poterant niſi profligatis incolis) conſtituunt Gibeonitæ non aliter ad miſericordiam poſſe flecti quam fallacia deluſos: quia nunquã ſponte & ſcientes paſſi fuiſſent quam inuaſerant terram ab aliis occupari. Imò quia præceptum de omnibus perdendis in-

dis innotuerat,hæc neceſſitas eos ad aſtutiā cōpulit,quia ſpes omnis ſalutis impetrandæ adempta erat.Et hac etiam ratione paulò pòſt fraudē neceſſitate expreſſam deprecantur. Exoritur tamen hîc quæſtio: quia mox excipiūt Iſraelitæ ſibi non eſſe liberum paciſci cum gentibus Chanaā: ſed omnes ſibi eſſe exterminādas.Hæc certe duo inter ſe diſcrepant:ad deditionem hortari: neque ſupplices & voluntarios admittere. Verùm quanuis Deus pro more & vſu conſueto iura belli ſeruari voluerit, atque ita ſub conditione pacem offerri ſi modò cederēt:tentari duntaxat voluit gentium illarum animos, vt propria obſtinatione accerſerent ſibi exitium: populo autē Iſraelitico denūtiatum erat,vt funditus eas perderet:hinc meritò ſumitur hæc ſententia, non poſſe tolerari qui in terra Chanaan habitant; quibuſcum fœdus percutere nefas erat.Ac vtrūque diſertè poſtea exprimetur, omnes pertinaciter bellum geſſiſſe,quia Dei ſententia fuerat,vt indurarentur corda eorum & perirēt.Vnde colligere licuit,ſeruari non poſſe qui morti addicti erant.Siquis obiiciat, Gibeonitas quum pacem vltro appeterent,fuiſſe igitur exemptos : reſpōdeo,Iſraelitas non expendere in præſentia ſolennem illum ritum,qui effectu carebat: ſed promiſſionem ſolam cum mandato Dei arripere.Ita fit vt nullam ſpem reſiduam faciant:quia ſimpliciter & præciſè mandatum fuerat, vt omnibus ad vnum interfectis,terram purgarent,& ſuccederent in locum mortuorum.

6 *Pertexerunt ergo.)* Dixi ſummo iure eua-

nidum & irritum fuiſſe eiuſmodi fœdus. Quid enim dum fiunt voti compotes adipiſcuntur, niſi vt ſalui ſint, ſi ex remota & longinqua orbis plaga venerint? Et quò ſæpius idem mendacium inculcant, pactionem magis ac magis abrogant dolo elicitam, quãdo nonniſi in hæc verba concipitur, ne quid moleſtiæ afferant Iſraelitæ populo alieno & procul diſſito: præſertim quum omnes incolas terræ Chanaan nominatim excludãt Iſraelitæ. Nullum igitur ex fraude precium obtingere illis debuit. Nihilo etiam magis eos iuuat, quòd fallaci nominis Dei prætextu obnubilant mentem Ioſue. Obtendunt ſe veniſſe in nomine Dei: acſi profiterẽtur ſe Deo dare gloriam: & quidem Deo Iſraelis: vbi ſubeſt tacita ſuperſtitionum quibus aſſueti erant reiectio. Nam ſi verum eſt, miraculorum quæ in Ægypto edita erant fama permotos veniſſe, ſummã potentiam concedunt Deo Iſraelis licet incognito.

14 *Sumpſerunt ergo viri.)* Inſipida ſunt commenta, guſtaſſe panem vt ex ſapore colligerent, an vetuſtate eſſet rancidus: vel epulo fœdus confirmaſſe. Potius enim meo iudicio, perſtringitur nimia credulitas, quòd leuiter acquieuerint fabuloſæ narrationi, & dum attenti ſunt ad ſolum panem, non reputauerint figmentum illud colore deſtitui. Et certe niſi hebetati fuiſſent eorum ſenſus, multa ſtatim occurriſſent ad refutandos Gibeonitas. Sed quia interdum contingit, acutiſſimos oculos inani ſpectaculo perſtringi: grauius damnatur eorum error, quòd ſciſcitati non ſunt quid Deo placeret. In promptu erat re-

rat remedium, si nihil aggressi essent nisi præeunte oraculo. Res verò digna erat de qua sedulò inquirerẽt. Signũ ergo crassæ incuriæ fuit, quum præsto adesset sacerdos qui per Vrim & Thumim responsum à Deo peteret, de re obscura inconsideratè decernere, acsi nullũ consilium suppeteret. Quô minus excusabilis fuit eorum temeritas cum tam supino gratiæ Dei neglectu coniuncta.

16 Post tres autem dies à fœdere cum illis inito audierunt, quòd propinqui essent ipsis, & in medio ipsorum habitarent.

17 Profectique sunt filii Israel, & venerunt ad vrbes ipsorum die tertio. Vrbes autẽ eorum erant Gibeon, Chephirat, Beeroth, Ciriath-iearim

18 Et non percusserunt eos filii Israel eo quòd iurassent eis principes congregationis per Iehouam Deum Israel: & murmurauit tota congregatio contra principes.

19 Tunc dixerunt omnes principes ad totam congregationem, Nos iurauimus eis per Iehouã Deum Israel,

ideo nunc nõ poſſumus attingere eos.
20 Hoc faciemus eis, ſeruabimus
eos viuos, ne ſit contra nos ira propter
iuſiurandum quod iurauimus eis.
21 Dixerunt itaque illis principes,
Viuant, & cædant ligna, & fodiant a-
quam toti congregationi, quemad-
modum loquuti ſunt eis cuncti prin-
cipes.
22 Vocauit itaque eos Ioſue, & lo-
quutus eſt ad eos dicẽdo, Vt quid de-
cepiſtis nos dicendo, Remoti ſumus à
vobis valde, cùm in medio noſtri ha-
bitetis?
23 Nunc ergo maledicti eſtis, nec
delebuntur ex vobis ſerui, & cæden-
tes ligna, & fodientes aquam pro do-
mo Dei mei.
24 Qui reſponderunt ad Ioſue, at-
que dixerunt, Cùm renunciando re-
nunciatum fuit ſeruis tuis quomodo
præceperat Iehoua Deus tuus Moſi ſer-
uo ſuo, vt daret vobis terrã, & diſper-

deret omnes habitatores terræ à facie
veſtra, timuimus valde animabus no-
ſtris à facie veſtra,& fecimus iſtud.
25 Et nunc ecce ſumus in manu
tua,ſicut placet, & ſicut rectum eſt in
oculis tuis vt facias nobis,facies.
26 Et fecit eis ita, liberauítque eos
in manu filiorum Iſrael, nec interfe-
cerunt eos.
27 Conſtituítque eos Ioſue eo die
cęſores lignorum, & hauſtores aquę
congregationi, & altari Iehouę vſque
in hunc diem in loco quem elegerit.

16 *Poſt tres autem dies.*) Quòd triduo pòſt errore deprehenſo caſtigata fuit eorum leuitas, ea pœnæ celeritas plus infamiæ & pudoris incutere debuit. Sic enim cognitũ fuit,eos per ignauiam& ſocordiam pluſquã turpiter fuiſſe lapſos, quia de re propemodum ante oculos expoſita inquirere non ſuſtinuerint. Quòd pacatum eſt illis iter in ea regione, ſecurè vrbes ingrediuntur,liberum reperiunt commeatum,id fit paterna Dei indulgentia, qui non ſolùm ignoſcit eorum delicto, ſed in bonum vertit quod meritò damnoſum illis fuiſſet. Hîc verò narratur, non ſæuiiſſe filios Iſrael hoſtiliter in illa regione: quia

Gibeonitis promiſſa iureiurádo interpoſito fuerat incolumitas. Nunc primò quæritur, an vlla religio tenuerit filios Iſrael, quibus nihil minus in animo fuerat, quam fidem ſuam impoſtoribus obſtringere. Suboritur deinde alia quæſtio, an non fuerit in arbitrio populi, quod ſtultè & perperam duces promiſerant, reſcindere. Quantum ad theſin ſpectat, iuriſiurandi religio eouſque ſancta apud nos eſſe debet, ne erroris prætextu à pactis diſcedamus etiá in quibus fuimus decepti: quando ſacrum Dei nomen totius mundi opibus precioſius eſt. Quanuis itaque parum conſideratè iurauerit quiſpiam, nulla iactura vel diſpendium fidem eius ſoluet. Nec dubito quin hoc ſenſu dicat Dauid, veros Dei cultores ſi iurauerint in malum, non mutare: quia damnum perferent potius, quam promiſſa retractando contemptui exponant Dei nomen. Statuo igitur, ſi ſola in rationem veniat priuata vtilitas, quidquid iurando promiſerimus præſtandum eſſe. Atque ex verbis apparet, veritos fuiſſe Iſraelitas ne Dei ſui nomen infamiæ ſubiicerét apud Gentes Chanaan. Emphaticè enim poſitum interpretor: quia iurauerant per Deum Iſrael. Verùm peculiaris ratio liberum fecit Iſraelitis doloſæ pactioni non ſtare: quia non tantùm ſuo iure ceſſerant, ſed perperam deciderant ex Dei mandato: quod vel in minimo apice attingere fas non erat. Penes ipſos non erat, aut victis parcere, aut ferre deditionis leges. Nunc tanquam de negocio ſibi permiſſo tranſigunt. Videmus itaque vt nomen Dei bis profanauerint, dum prætextu iuramenti

Pſalm. 15.4

raměti pertinaciter defendunt quod ſtultè promiſerant. Quòd autem tãtum defert vulgus ſuis ducibus, vt manus abſtineat à Gibeonitis, in eo ſe prodit ſeculi integritas. Promptum enim alioqui fuiſſet eludere, paucorum hominum placito non teneri totum populũ: ſicuti olim à Romanis pax Caudina repudiata fuit, in quam ſoli Conſules, & Legati, ac Tribuni, ſenatus & populi iniuſſu iurauerant. Plus ergo laudis meretur rudis illa ſimplicitas, in qua maior viguit religio, quam nimis arguta diſquiſitio, in qua ſibi hodie placet ac plaudit maior pars hominum. Etſi autem indignatur populus, duces plus æquo ſibi ſumpſiſſe, modeſtiæ tamen eſt quòd non vltra murmur & ſtrepitum progreditur.

20 *Hoc faciemus eis.*) Quanuis ex pacto vitam concedant Gibeonitis, non tamẽ niſi dimidia ex parte ratũ habent fœdus. Nam quum plena Gibeonitis præſtanda eſſet incolumitas, nunc libertas vita ipſa charior eripitur. Vnde cõiicimus, Ioſue cũ reliquis, vt in re dubia & perplexa, medium aliquid excogitaſſe, ne prorſus inane eſſet iuſiurandum. Præcipua quidem huius cõſilii ratio fuit, multitudinem placare: quia tamen indignè ferebant verba ſibi eſſe data à Gibeonitis, vafritiem vlti ſunt, ne impunitas ludibrium augeret. Porrò fuit hæc dura cõditio, nõ tantùm addici ad operas ſeruiles, ſed abſtrahi à ſuis domibus, vt vagam & erraticam vitam agerent. Calonum munus illis iniungitur vile non minus quam laborioſum. Sed cumulus moleſtiæ eſt, ligna cædere & haurire aquam, vbicun-

que Deo placuerit arcam locare.

22 *Vocauit eos Iosue.)* Quia tristem sententiam & acerbam laturus erat, præfatur nihil se iniquum statuere, quia nihil minus conueniat, quam dolos & fallacias suis authoribus lucrum afferre. Expostulat igitur, quòd mentiendo periculum à se depulerint: deinde mox pronunciat maledictos esse: qua voce interpretor culpã seruitutis in illos reiici, quòd nihil perferant durius quam promeriti sunt dolo vel perfidia: acsi diceret, damnationis quam profert materiam in ipsis residere. Asperum quidem, nullum temporis finem dari laboribus quibus mancipantur: sicuti & verba sonant, Nunquam desinent ex vobis esse serui: sed nihil iniuriæ fieri illis pronuntiat, quia sponte vel suo vitio maledicti sint. Ipsi quidem obiecta quæ eos coegit necessitate, crimen extenuant: neque tamen pœnam detrectant, qua agnoscunt iustè se castigari. Fieri quidem potest, vt metu oppressi nihil recusauerint: imò placidè nec sine assentatione impositis sibi legibus acquieuerint. Quid enim proficerent litigando? Verùm quia male sibi conscii erant, nec poterant crimẽ prorsus diluere: nõ dubito quin secum valde humaniter agi censuerint, modò salua esset vita.

CAPVT X.

1
VVM audisset Adonizedec rex Ierusalem quòd cepisset Iosue Ai, & eã perdidisset (quẽadmo-

dum fecerat Iericho, & regi eius, quòd
ſic feciſſet Ai & regi eius) & quòd pa-
cem feciſſent habitatores Gibeon cũ
Iſrael, & eſſent inter ipſos:

2 Tunc timuerunt valde, quòd ci-
uitas magna eſſet Gibeon tanquã vna
è ciuitatibus regiis, quia maior erat
quàm Ai, omnéſque viri eius fortes.

3 Propterea miſit Adonizedec
rex Ieruſalem ad Hoham regem He-
bron, & ad Piram regẽ Iarmuth, & ad
Iaphiam regem Lachis, & ad Debir
regem Eglon, dicendo,

4 Aſcẽdite ad me, & ſuppetias fer-
te mihi, vt percutiamus Gibeon qui
pacem fecit cum Ioſue, & filiis Iſrael.

5 Congregati ſunt itaque, & aſcẽ-
derunt quinque reges Amorrhęi, rex
Ieruſalẽ, rex Hebron, rex Iarmuth, rex
Lachis, rex Eglon, ipſi & omnes exer-
citus eorũ, & caſtrametati ſunt iuxta
Gibeõ, pugnauerúntque aduerſus eã.

6 Miſerunt ergo viri Gibeon ad

Iosue ad castra in Gilgal, dicendo, Ne contrahas manus tuas à seruis tuis: ascéde ad nos citò, & serua nos, atque auxiliare nobis: congregati enim sunt contra nos omnes reges Amorrhæi habitantes in monte.

7 Ascendit itaque Iosue de Gilgal, ipse, & vniuersus populus bellator cũ eo, omnes potentes viribus.

8 Dixit autem Iehoua ad Iosue, Ne timeas ab eis: in manum enim tuã tradidi eos, nec consistet quisquam ex eis in conspectu tuo.

9 Et venit ad eos Iosue repente: tota enim nocte ascendit de Gilgal.

10 Et contriuit eos Iehoua coram Israel, percussítque eos plaga magna in Gibeon, & persequutus est eos per viam ascensus Beth-horõ, & percussit eos vsque Azecah, & vsque Makedah.

11 Dum autem fugerent à facie Israel, & essent in descensu Beth-oron, Iehoua demisit super eos lapides magnos

gnos è cœlo vſque ad Azecah, & mor
tui ſunt: plures mortui ſunt lapidibus
grandinis, quam quos interfecerunt
filii Iſrael gladio.

12 Tunc loquutus eſt Ioſue ad Ie-
houam die qua tradidit Iehoua A-
morrhæum corá filiis Iſrael. Dixítque
in oculis Iſrael Sol in Gibeon expecta,
& luna in valle Aialon.

13 Et expectauit ſol, & luna conſti-
tit, donec vlciſceretur ſe gens de ini-
micis ſuis. Annon hoc ſcriptum eſt in
libro * Iaſar? Stetit ergo ſol in medio * vel
cœli, nec feſtinauit occumbere circiter recti?
die vna integra.

14 Et non fuit ſicut dies illa ante
eam nec poſt eam, qua exaudiuit Ie-
houa vocem viri: Iehoua enim pugna-
bat pro Iſrael.

1 *Quum audiſſet.*) Quod ante breuiter per-
ſtrinxerat nunc fuſius proſequitur de conſpira-
tione regum, qui tam in montibus quam in pla-
nitie habitabant. Nam ex quo dixerat metu tan-

dem fuisse perculsos, vt commune bellum simul susciperent, abrupta illa narratione mox transierat ad Gibeonitas. Quod autē de regibus communiter dixerat, nunc confert in vnius hominis personam: non quòd solus Adonizedec timuerit: sed quia omnes alios concitauerit, & dux atque author præcipuus fuerit gerendi belli contra Israelitas. Idque satis exprimitur plurali verbi numero. Quum audisset Adonizedec, timuerūt valde: vnde apparet eundem omnibus fuisse animum: sed quia in trepidatione alii cessabant, hunc qui authoritate pollebat, & propinquior erat periculo, vocasse quatuor alios ad arma. Ergo initio capitis repetitur quomodo societatem coierint quinque reges, vt Israelitis occurrerent ad propulsandā quæ omnibus instabat cladem. Verùm quia se interea dediderant Gibeonitæ, in ipsos primò arma vertunt: tum vt pœnā sumendo quasi de patriæ proditoribus, exemplum statuerent omnibus vicinis: tum vt illis victis terrorem incuterent hostibus, suos autem milites ad fiduciam animarent. Aggredi ergo constituunt Gibeonitas qui sua legatione rupturam fecerant, vt viam patefacerent Israelitis. Et honestus quidem belli prætextus fuit, eorum mollitiē vlcisci, qui extraneis ad omnia vastanda manum porrigere maluerant, quam vicinos fideliter defendere. Gibeonitæ verò experti sunt quā inutile esset astutum consilium: nisi misericordia Israelitarum seruati essent. Interea passus est Deus eos periclitari, vt bis liberati, libentius ac placidius iugo se subiicerent.

6 Mi-

6 *Miserunt itaque viri Gibeon.*) Series historiæ inuersa est: quia certe non expectauerũt Gibeonitæ dum obsiderentur: sed quum viderent armari & instrui exercitum: nec dubiũ esset quin sustinẽdi ipsis essent primi impetus, quia omniũ odia in se conflauerant, antequam oppugnẽtur, maturè confugiunt ad fidem Iosue. Nam eos deserere quibus data fuerat vita, neque rectũ, neque humanum, neque fas fuisset. Imò quia fœdus sequuta erat deditio, contra vim & iniuriam defendi oportuit. Meritò itaque implorãt Israelitas, sub quorum erant clientela: nec verò cunctatur Iosue, quia suarum partium esse iudicat, quos semel recepit in suam clientelam, tueri. Fefellerant quidem: sed ex quo fraus detecta fuerat, vt eam excusatione interposita, confessi erãt, venia rursus data fuerat. Ita æquitas & officii religio cõstrictos tenebat Israelitas, ne eorum curam abiicerent. Laude tamen digna est Iosue promptitudo, quòd rogatus absque mora succurrit. Dicitur enim tota nocte iter fecisse, vt pro salute totius populi diligentius festinare nõ potuerit. Si eadem semper in profanis gentibus valuisset sinceritas, in tẽpore iuuissent potius suos fœderatos quam vlti essent clades ipsis illatas. Neque tamen particula repente, restringi debet ad vnum diem, quasi tridui iter nocte vna emẽsus, postridie Gibeonitis apparuerit. Tãtùm notatur summa celeritas quòd in crastinum profectionem non distulit. Nam quũ antè castra mouissent Israelitæ ab Ai, aut illa vicinia, non ante triduum fines Gibeonitarum ingressi sunt. Vt

L.ii.

demus, lente tunc acie disposita fuisse progressos, longius aberat Iosue quando nunc ad opem Gibeonitis ferendam fuit accersitus. Vidimus enim Gilgal à transitu Iordanis primam fuisse stationem, vt remotior esset quam Iericho. Si cui videtur absurdum, ex quo aliquot vrbium ditionem occupauerat, retro cursum flectendo, vacuam hostibus reliquisse, in qua deinde recuperanda subeundus esset nouus labor: respondeo, non fuisse timendum ne longius obuiam prodirent, & expeditionem susciperent magno discrimine & pari molestia plenam. Probabile enim est, dum ad oppugnandam Iericho habitus fuit delectus, mulieres, paruulos, totámque imbellē turbam cum impedimentis in illo pacato angulo substitisse, quū ab opposita ripa Iordanis præsidio essent qui relicti fuerant ex Rubenitis & Gaditis cum dimidia tribu Manasse. Quorsum enim pueros & mulieres alias grauidas, alias puerperas, alias nutrices cum teneris pueris in prælia traxissent? Vnde tantæ multitudini annona inter hostiū incursiones? vnde aquatio quæ tantæ animalium copiæ sufficeret? Sic igitur statuo, Iosue & milites ad sua tabernacula reuersos esse, vt cum vxoribus & liberis se paulisper reficerent, ac spolia illic deponerēt, quibus fuerant locupletati.

8 *Dixit Iehoua.*) Dubium est, anteuerteritne Deus, & Iosue oraculo suo armauerit, & extraxerit è Gilgal antequam pedem moueret, an verò iam accinctum confirmauerit. Mihi rectius illud videtur, Iosue non temere simulac rogatus

fuit,

fuit, Deo incõsulto prorupisse: sed tãdem quum de eius voluntate factus esset certior, arma intrepidè & alacriter sumpsisse: præsertim quũ nuper ob nimiam facilitaté castigatus fuisset, probabili coniectura elicitur, nihil in re perplexa tétasse nisi ex Dei mandato. Ergo miseros Gibeonitas respexit Deus, quando passus non est, suorum auxilio eos destitui. Porrò instruitur Iosue victoriæ fiducia, vt ipsis succurrat: quia nos acrius Deus promittendo quàm iubédo ad præstandum officium extimulat: tametsi quod vni promittitur, ad omnes pertinet. Sed honoris causa peculiariter deponitur apud Iosue quod deinde ad exercitum suũ perferat. Neque enim promiscuè quibuslibet loquutus est è cælo: sed eximios tãtùm seruos & electos Prophetas hac prærogatiua ornauit. Porrò notatu dignum est, Iosue non fuisse Dei promissione abusum ad segnitiem: sed eo vehementius fuisse accensum ex quo de fœlici euentu fuit edoctus. Multi enim dum fidem ostentant, peruersa securitate resides fiunt ac ignaui. Audit sibi in manu esse victoriã: vt potiatur, celeriter ad pugnãdum currit. Nam fœlicem euentum nõ vt tardior esset vel remissior, sciebat sibi patefactum esse: sed quò maiore studio eniteretur. Hinc factum est, vt hostes ex inopinato deprehenderit.

10 *Contriuit eos Iehoua.*) Gladiis quidem populi primam stragem edidit: sed propria virtute. Vnde colligimus, quoties operatur per homines, nihil decedere eius gloriæ, quin sibi in solidum védicet quidquid factum est. Neque enim

dum vtitur hominum opera socios aduocat in subsidium, vel quidquam ab illis mutuatur: sed quum penes ipsum sit, quidquid visum est solo nutu implere, homines quoque ipsos adhibet tanquam instrumenta, vt manu sua & arbitrio regi ostẽdat. Interea vtrunque verè dicitur, hostes vel à Deo, vel ab Israelitis fuisse profligatos & contritos, quia Deus per Israelitas eos cõtriuit. In altera strage clarius apparuit Dei manus, dum grandine prostrati sunt. Et disertè exprimitur, plures fuisse grandine percussos, quã manu occisos, ne obscurum esset, victoriã è cælo partam fuisse. Vnde rursus colligitur, grandinem hanc non fuisse visitatam: vt naturaliter excitari solent procellæ: plures enim fuissent vulnerati, vel palati ac disiecti, quam repente extincti: deinde nisi eam directè iaculatus esset Deus, pars super Israelitarum capita cecidisset. Nunc vbi alter exercitus seorsum impetitur, alter verò à noxa immunis tanquam ad auxiliares copias accedit, clarè liquet è cælo Deum pugnare. Eodem quoque spectat quod dicitur, Deum proiecisse è cælo magnos lapides grandinis. Sensus enim est, extraordinario impetu irruisse, & magnitudine excessisse communem modum. Siquando tempestas in medio prẹlio coorta alteri parti vtilis fuit, signum fauoris sui dare visus est Deus. Hinc illud, O nimium dilecte Deo tibi militat ẹther. Verùm hîc refertur insignius miraculum in quo palam Deus virtutem suam exeruit.

12 *Tunc loquutus est Iosue Iehouæ.)* Ad verbum ita legitur: quanquam exponunt quidam,

Coram

Coram Iehoua: quia Deum alloqui, quem ſuppliciter rogandum eſſe dictat pietas, videtur parum eſſe conſentaneum fidei modeſtiæ, & continuò pòſt ſubiicitur, Ioſue verba ſua ad ſolem direxiſſe. Ego verò non dubito, priore membro notari precationem aut votum, altero autem fiduciæ teſtimonium, poſtquã exauditus eſt. Soli enim mandare vt ſe ſiſteret, niſi impetrata venia, temerarium fuiſſet ac ſuperbum. Deum itaque conſulit & rogat: mox accepto reſponſo, audacter imperat ſoli quod Deo placere cognoſcit. Atque hęc eſt vis & prerogatiua fidei quã Chriſtus commendat, vt ſuo imperio ſubiiciat montes & maria. Quo enim magis ſe exinaniunt pii, eo liberalius in eos ſuam virtutem Deus transfert: & quando fides annexa eſt verbo, ſuam in ea potentiam demonſtrat. Denique fides à verbo in quo fundata eſt, imperii fiduciam mutuatur. Ita Helias cælum clauſit aperuitque ſuo mãdato, & ignem à cælo attraxit. Ita Chriſtus diſcipulos inſtruit cæleſti poteſtate, vt ſibi elementa ſubiiciant. Tantùm cauẽdum eſt, ne quis ſuo arbitrio ad inconſiderata iuſſa proſiliat. Qua ratione Ioſue non antè aggreſſus eſt morari & cohibere ſolis curſum, quam de conſilio Dei probè edoctus. Etſi autem vbi dicitur loquutus eſſe cum Deo, hoc verbo nõ ſatis exprimitur quæ Dei ſeruum in concipiendis precibus decet modeſtia & ſubmiſſio: nobis ſufficiat breuiter ſubindicari, Ioſue quod optabat poſtulaſſe à Deo, & quum exoraſſet, liberum & magnanimum fuiſſe pręconem incredibilis miraculi quod nõ-

Mat. 17. 20
Luc. 17. 6
1. Reg. 17 & 18

dum contigerat. Nunquam enim coram omnibus tam ſecurè ſoli præcipere auſus fuiſſet, niſi ſuæ vocationis ſibi probè conſcius. Alioqui turpe & pudẽdum probrum ſubiturus erat. Quòd ergo non dubitanter in hanc vocem erumpit, vt ſol & luna deflectant à perpetua naturæ lege, perinde eſt acſi eos adiuraret per immẽſam Dei potentiam, qua præditus eſt. Hîc autem refulget ſingularis Dei fauor erga Eccleſiam, quòd ſicuti in gratiam humani generis quotidiano ſolis curſu diem à nocte diuidit, & molem illam ingentem infatigabili pernicitate aſſidue verſat: ita ad breue tempus conſiſtere voluit, donec deleti eſſent Iſraelis hoſtes.

13 *Expectauit ſol.)* Non minus intempeſtiuè quæſtionem mouent quidam, quomodo ſol ſteterit in Gibeon, quàm inſcitè expediunt. Neque enim ſubtiliter Ioſue ſolẽ locauit in aliquo puncto: vt neceſſe ſit fingere pugnam in ſolſtitio æſtiuo fuiſſe commiſſam: ſed quia vergebat in regionem Aialon, quoad proſpicere oculis licebat, illic Ioſue morari & quieſcere illum iubet: vt maneret ſupra orizontem quem vocant. In ſumma, retrahitur ſol ab occaſu ad quem iam inflexus erat. Nec de numero horarum anxiè laboro: quia mihi ſatis eſt, diem fuiſſe tota nocte prorogatum. Si quæ illius ſeculi extarent hiſtoriæ, illic hauddubie celebraretur tam inſigne miraculum: ne tamẽ ambigua ſit eius fides, ſcriptor libri alibi fuiſſe proditum commemorat: quanquam periit liber quem citat, nec de nomine Iazar ſatis conuenit. Qui Moſen deſignari volunt,

volunt, frigidè trahunt ad generales prædictiones quod hîc narratur exemplum. Quia electum populum sic appellat Moses, melius quadrabit, rerum gestarum commentarios notari. Ego certe vel Deum, vel Israelem potius, quam authorẽ historiæ intelligo.

14 *Et non fuit sicut.*) Iterum postea in gratiam regis Ezechiæ ordinariũ solis cursum fuisse mutatũ legimus apud Isaiam, & in sacra historia. Nã Isa. 38.
vt persuasus esset, vitam sibi adhuc productam 2. Reg. 20. 8.
per quindecim annos, vmbra solis per decem gradus quibus descenderat retracta est. Non ergo præcisè negatur fuisse quidquam simile alteri concessum: sed miraculum extollitur tanquã singulare. Quòd verbum שמע quidam vertunt obedire, tanquam asperius reiicio. Etsi enim dicitur in Psalmo Deus facere secundum desiderium seruorum suorum, quod tantundem valet ac morem gerere, fugere tamen præstat quidquid videtur Deum in ordinem cogere. Simpliciter ergo miraculi præstantia laudatur, quia nihil antea tale visum erat, nec deinde contigerit. Secundo membro versus, tam humanitas Dei & facilitas commendatur in exaudiendo Iosue, quàm paternus erga populum fauor pro quo dicitur pugnasse.
Psal. 145. 19.

15 Reuersus autem est Iosue & vniuersus Israel cum eo ad castra in Gilgal.

Gilgal

16 Fugerãt verò ipsi reges, & abs-

conderant ſe in ſpelunca in Makeda.

17 Et nunciatum eſt Ioſue his verbis, Inuēti ſunt quinque reges abſconditi in ſpelunca in Makeda.

18 Tunc dixit Ioſue, Deuoluite ſaxa magna ad os ſpeluncæ, & conſtituite iuxta eā viros vt cuſtodiant eos.

19 Vos autem perſequimini inimicos veſtros, & caudam eorũ cædite, nec ſinatis eos ingredi vrbes ſuas: tradidit enim eos Iehoua Deus veſter in manum veſtram.

20 Quum autem finem feciſſet Ioſue, & filii Iſrael percutiendi plaga magna valde donec conſumerentur, & ſuperſtites qui euaſerant ex ipſis ingreſsi eſſent vrbes munitas,

21 Reuerſi ſunt vniuerſus populus ad caſtra ad Ioſue in Makeda in pace: non mouit contra filios Iſrael quiſquam linguam ſuam.

22 Tunc dixit Ioſue, Aperite os ſpeluncæ, & adducite ad me quinque

illos

illos reges de ſpelunca.
23 Atque ita fecerunt, nempe edu-
xerunt ad eum quinque illos reges de
ſpelunca, regem Ieruſalem, regem He-
bron , regem Iarmuth , regem Lachis,
regem Eglon.
24 Qúmque eduxiſsét quinque
reges illos ad Ioſue, vocauit Ioſue om-
nes viros Iſrael , dixítque ducibus vi-
rorum bellatorum, qui profecti erant
ſecum, Accedite, ponite pedes veſtros
ſuper colla regum iſtorum. Et acceſſe-
runt , poſuerúntque pedes ſuos ſuper
colla ipſorum.
25 Tunc dixit ad eos Ioſue , Ne ti-
meatis, & ne paueatis, fortes eſtote, &
roborate vos : ſic enim faciet Iehoua
omnibus inimicis veſtris contra quos
pugnatis.
26 Poſt hæc percuſsit eos Ioſue , &
interfecit eos, & ſuſpendit in quinque
lignis , fuerúntque ſuſpenſi in lignis
vſque ad veſperum.

27 Fuit præterea tempore quo occumbit sol, præcepit Iosue, & deposuerũt eos è lignis, proiecerúntque eos in speluncam in qua se absconderant, & posuerũt lapides magnos ad os speluncæ vsque ad hunc diem.

28 Makedam verò cepit Iosue eo die, & percussit eam acie gladii, & regem eius occidit vnà cum illis, & nullam animam quæ esset in ea reliquit superstitem, fecítque regi Makeda quemadmodum fecerat regi Iericho.

15 *Reuersus est.*) Inseritur hic versus non suo loco. Nam paulò pòst attexitur finis prælii: deinde supplicium de regibus sumptum, quod est prælii appendix. Additur etiam tunc castrametatum fuisse in Makeda: tandem in fine capitis repetitur quod hîc neglecto temporis ordine positum fuerat de reditu in Gilgal. Cohæret ergo cum superioribus quod narratur de regum fuga & absconsione. Nam quum in medio pugnæ ardore nunciatum esset, eos in spelunca delitescere: prudenter cauit Iosue, ne si insisteret illis capiendis, reliqui dilaberentur. Tantum iussit obstrui magnis lapidibus os speluncæ, & custodes apposuit, vt tanquam carcere inclusi opportunè tandem ad mortem extraherentur. Hinc autem

apparet

apparet, ingentem fuisse exercitum, quòd quum acriter terga fugientium vrgerent Israelitæ, & sol ipse spacium cædendi daret: fieri tamen non potuit, quin se multi reciperent in vrbes munitas. Verùm ad testandam Dei gratiam id satis valuit, quòd ad lassitudinem vsque obuios quosque impune strauerunt, & reuersi sunt incolumes. Nam vbi dicitur, neminem ausum fuisse mouere linguam, notatur quoad Israelitas incruenta victoria: acsi non ad bellũ sed ad trucidationem egressi essent.

18 *Tunc dixit Iosue.)* Exercitu prostrato nũc libere & quasi per ocium Iosue regibus pœnam infligit: in qua nobis semper considerandum est Dei mandatum. Alioqui barbara fuisset atrocitas & immanis superbia, calcare pedibus colla regum, & mortuos in patibulis suspendere. Nam certe nuper diuinitus fuerant euecti in sacram dignitatem, & in regio solio locati. Quare exultare in eorum contumelia minimè humanum fuisset, nisi Deo ita iubẽte. Cæterum quia sic voluit, acquiescere oportet eius sententiæ, nec inquirere fas est cur tam seuerus fuerit. Quãquam simul tenendum est quod antè attigi, quũ à minimo vsque ad maximum digni omnes essent interitu, quia ad summum vsque cumulum peruenerat eorum iniquitas, reges qui sceleribus alios superauerant, duriorem pœnam fuisse promeritos: deinde in eorum persona statuendum inexorabilis rigoris fuisse exemplum, ne peruersa clementiæ affectatione populus ad ignoscendum esset propensior. Volebat Deus omnes de-

leri: huius verò iudicii exequutionem populo ſuo iniunxerat. Niſi ad has partes obeundas acriter eos ſtimulaſſet, reperti fuiſſent ſpecioſi dādæ veniæ prætextus. Deteſtabilis autem miſericordia, quæ Dei authoritatem pro hominum arbitrio imminuit. Iam vbi ne regio quidē honori parcitur, anſa humanitati præciditur erga plebeios & totum vulgus. Atque hoc quidem documento oſtendit Deus, quanti electum populum faceret: quia raræ dignationis fuit, reges eorum pedibus ſubiicere, vt eorum præſtātiæ non ſecus acſi viles eſſent latrunculi inſultarent: ſicut in Pſalmo dicitur, Gladius biceps in manu eorum, vt faciant vindictam in nationibus: vinciant reges eorum compedibus, & proceres eorum vinculis ferreis: vt faciant iudicium ſcriptum: decor hic omnibus ſanctis eius. Simul valuit formidabile illud ſpectaculum ad incutiēdum terrorem, ne gentium mores imitarentur Iſraelitæ in quarum ſcelera Deum tam grauiter animaduertere viderant. Ideo ſæpius apud Moſen occurrit hæc admonitio. Vidiſti vt Deus vltus ſit gentes quæ fuerūt ante te in terra Chanaā. Ergo caue ne peruerſis eorū operibus prouoces iram Dei tui. In ſumma, quo ſanctius coleretur, iuſſit terram omnibus inquinamentis purgari, & quia nimis ſcelerati fuerant incolæ, ſuam in eos maledictionem nouo & inſolito modo extare voluit.

Pſal. 149.6. 7.8.9

25 *Ne timeatis.*) Iam in quinque regum perſona Ioſue de aliis omnibus qui reſtabant triumphum agit. Perinde enim ad fiduciam ſuos hortatur, acſi iacerent ſub pedibus qui adhuc integri

tegri erant. Vnde colligimus dum pedibus attriti ſunt pauci illi, quaſi in ſublime fuiſſe erectum totum populum, vt alios omnes deſpiceret quaſi iam proſtratos. Et certe illic clarius perſpecta fuit Dei potentia, quæ animos in poſterum faceret. Suſpenſos autem fuiſſe notandum eſt, non vt aſperius in eos ſæuiret Ioſue: ſed tantùm ignominiæ cauſa, quia iam erant interfecti. Sed vtile fuit proſtare in omnium conſpectu memorabilem Dei vindictam. Forte & Dei conſilium fuit, reliquas gentes deſperatione efferare & adigere in rabiem, quò celeriorem interitum ſibi accerſerent, dum Iſraelitas ſua pertinacia ad iracundiã acuunt. Eodem dedecore afficitur rex Makeda, qui tamen ſuas copias nõ eduxerat. Similis clades infligitur toti populo, qui intra ſuos muros quieuerat. Ac probabile quidem eſt, hoſtiliter aliquid tentaſſe: præcipua tamen cauſa fuit, quòd Deus vnam de omnibus ſententiam tulerat. Cur veſpere proiecta fuerint cadauera in ſpelũcam, alibi expoſui. Porrò hæc hiſtoria tanquam ſpeculum nobis demonſtrat, vbi conſcendit Deus tribunal, vt coram ipſo euaneſcat totus mundi ſplendor: imò vt eorum gloriam qui excellere viſi ſunt, ſuo iudicio in extremũ probrũ vertat.

29 Tranſiuit deinde Ioſue & vniuerſus Iſrael cum eo de Makeda in Libna, & oppugnauit Libna,

30 Tradiditque Iehoua illam etiã

in manu Iſrael,& regem eius, & per-
cuſsit eam acie gladii, omnémque a-
nimam quæ erat in ea: non reliquit in
ea ſuperſtitem,fecítque regi eius quẽ-
admodum fecerat regi Iericho.

31 Poſtea tranſiuit Ioſue,& vniuer-
ſus Iſrael cum eo de Libna in Lachis,
& caſtrametatus eſt iuxta eam,& op-
pugnauit eam.

32 Dedítque Iehoua Lachis in ma-
num Iſrael,& cepit eam die ſecunda,
& percuſsit eam acie gladii, omném-
que animam quæ erat in ea prorſus vt
fecerat Libna.

33 Aſcẽdit autem Horam rex Ge-
ſer ad opem ferendam Lachis, & per-
cuſsit eum Ioſue ac populum eius, vt
non reliquerit ei ſuperſtitem.

34 Tranſiuit inſuper Ioſue & vni-
uerſus Iſrael cum eo de Lachis in E-
glon,& caſtrametati ſunt cõtra eam,
& oppugnauerunt eam,

35 Ceperúntque eam die illo, &

percuſſerunt

percuſſerunt acie gladii, & omnem a-
nimam quæ illic erat, die illa interfe-
cit prorſus vt fecerat Lachis.
36 Aſcẽdit poſtea Ioſue & vniuer-
ſus Iſrael cum eo ab Eglon, in Hebrõ,
& oppugnauerunt eam.
37 Et ceperunt eam & percuſſerũt
acie gladii, & regem eius, & omnia
oppida eius, atque omnem animam
quæ illic erat: non reliquit ſuperſti-
tem prorſus vt fecerat Eglon. Perdidit
ergo eam atque omnem animá quæ
illic erat.
38 Poſtea reuerſus eſt Ioſue, & v-
niuerſus Iſrael cum eo in Debir, & op-
pugnauit eam.
39 Et ceperunt eam, & percuſſerũt
acie gladii, & regẽ eius, & omnia op-
pida eius, percuſſerúntque eos acie
gladii, atque interfecerunt omnem a-
nimam quæ illic erat. Non reliquit ſu-
perſtitem, quemadmodum fecerat
Hebron, ſic fecit Debir, & regi eius: &

quemadmodum fecerat Libna, & regi eius.

40 Percuſsit itaque Ioſue omnem terram mõtanam, & Meridianam, & campeſtrem, & deſcenſus acliues, & omnes reges earum: non reliquit ſuperſtitem: & omnem animam interfecit, quemadmodum præceperat Iehoua Deus Iſrael.

41 Percuſsit itaque Ioſue à Cades Barne vſque ad Aſa, & vniuerſam terram Goſen vſque Gibeon.

42 Cunctos verò reges iſtos, & terram eorum cepit Ioſue ſimul: quia Iehoua Deus Iſraelis pugnabat pro Iſraele.

43 Inde reuerſus eſt Ioſue ac vniuerſus Iſrael cũ eo in caſtra in Gilgal.

29 *Tranſiuit deinde.)* Nunc deſcribitur vrbium expugnatio, ex quibus conflatus fuerat exercitus, vbi Deus virtutem ſuam nõ minus quã in acie admirabilem reddidit: præſertim ſi celeritatem reputemus. Nam etſi nonnihil conſternationis attulerant qui trepidi illuc refugerãt ex prælio:

prælio: ſedato tamen metu ad defenſionem vtiles eſſe poterant. Præſidium quidem ex eorum numero creuerat. Quòd itaque exiguo tempore omnes capit Ioſue, ac minoribus oppidis potitur, in ſucceſſu illo non minus incredibili quã inexpectato, manifeſta refulſit Dei præſentia. Nã vt tantùm portas clauderent obſeſſi: quia tamẽ Ioſue neque ſcalas attulerat quibus muros tranſcenderet, nec machinas quibus dirueret, potuit vnaquæque obſidio aliquid remoræ & tædii afferre. Ergo vbi vnam, poſtridie quam aggreſſus eſt, alteram eodem expugnat, continuæ victoriæ & tam faciles & expeditæ humanum modum ſuperant. Quare non abs re in fine capitis ſuo elogio celebratur Dei gratia, quòd palam factum ſit, pro Iſraele pugnare, dum ſemel tot reges cũ eorum ditione cepit Ioſue: quia nunquam ita feſtinanter quaſi inſpiciendi cauſa, tranſiiſſet ab vrbe in vrbem, niſi obſtaculis remotis patefactũ diuinitus fuiſſet iter. Creuit etiam miraculum, quòd rex Geſer, qui in aliorum auxilium haud-dubie nõ ſine fiducia venerat, repente nulloque negocio profligatus fuit, nec moratus eſt continuum pergendi tenorem. Porrò qui in vrbibus fuerunt interfecti, quaſi in ſpeculo eos repræſentant, quorum pœnam ſuſpendit Deus vbi in alios vindicat. Nam etſi modici temporis relaxatione ſibi plaudũt, deterior tamen eſt eorum conditio, quam ſi mox ad mortem traherentur. Miſerum fuiſſet in acie occumbere. Elapſi, vrbiũ ſe mœnibus tuentur. Atqui illic quod longe acerbius erat, vxores, & liberi in eorum cõſpectu

iugulantur:& mors illis magis cõtumeliosa quã si pugnando fuissent occisi. Non est itaque cur inuideamus reprobis breues inducias quãtisper ipsos Deus tolerat, quia vbi securitatẽ sibi pro-
1. Thess. 5.3 miserint repentinus superueniet interitus. Interea discamus non abuti Dei patientia quantisper iudicium suum differt: acsi quando videbimur periculo vno defuncti, vel si ad nos protegendos se offerant latebræ, ne ideo nobis placeamus: quin potius nobis veniat in mentem il-
Ier. 24. lud Ieremiæ, ficus præcoces saltẽ habere aliquid saporis, alias verò propter amaritudinẽ reiici.

40 *Percussit omnem terram.*) Hîc rursum interponitur Dei authoritas, quæ Iosue ab omni crudelitatis nota absoluat. Si enim suo arbitrio promiscuè sæuiisset in mulieres & pueros, nulla excusatio, quin detestabilis esset immanitas, cuius ne in feris quidem & propè belluinis gentib⁹ simile quidquã legitur. Verùm quod omnes alioqui horrerent amplecti reuerenter conuenit, quia à Deo profectum. Meritò inter virtutes præcipuè laudatur clementia: nempe vbi suæ iracundiæ moderantur qui læsi sunt, & quibus priuatim iusta esset occasio fundendi sanguinis. Sed quia Deus gladios populi sui destinauerat interficiendis Æmorrhæis, non aliud potuit Iosue quam parere eius imperio. Itaque hac voce non tantùm obstruuntur omnium ora: sed mẽtes etiam coercentur, ne ad sinistra iudicia prosiliãt. Siquis audiat, Iosue absque discrimine obuios omnes interfecisse, quanuis supplices abiectis armis pacẽ peterent, placidos animos turbaret

baret nuda & ſimplex narratio: ſed quũ additur, ſicuti Deus pręceperat, nihilo magis obloqui fas eſt, quã vbi de ſceleratis pœna exigitur. Etſi autẽ noſtro iudicio pueri ſaltem ac multæ quoque mulieres eſſent extra culpã, meminerimus noſtris legibus cæleſte tribunal minimè ſubijci. Quin potius vbi ſic videmus ardere virides plã-tas, nos qui lignũ aridum ſumus, nobis metuamus à grauiore interitu. Et certe ſi ſe quiſque probè excutiat, cẽtum mortibus dignũ reperiet. Cur non itaque Deus materiam vnius mortis iuſtam agnoſcet in fœtu vixdum matris vterum egreſſo? Fruſtra quidem obſtreperis querelis exagitabimus, quòd ſobolem quoque gẽtis maledictæ in eundem coniecit interitum: quia figulo nihilominus in ſua vaſa vel potius in lutũ, ſumma erit poteſtas. Vltimus verſus confirmat quod antè dixi, fuiſſe toti populo ſtationem in Gilgal: ac milites qui ad bellum exierant illuc reuerſos, tum vt ſe à laſſitudine reficerent, tum vt prædas deponerent in tuto. Neque enim cõſentaneum fuiſſet longius ſpargi, donec ſortitio monſtraſſet vbi ſingulis manendum eſſet.

CAPVT XI.

1 QVVM autem audiſſet Iabim rex Haſor, miſit ad Iobab regem Madam, & ad regem Simerõ, & ad regem Achſaph.

2 Ad reges quoque qui habitabant
ab Aquilone in montanis,& in pla-
nitię ad Meridiem Cineroth,& in pla
nitie in Naphoth-Dor ab Occidente.
3 Ad Chananæum ab Oriente &
Occidente, & Amorrhæum, & Hit-
thæum,& Pherisæum, & Iebusæum
in montanis,& Hiuæum sub Hermon
in terra Mispath.
4 Et egressi sunt ipsi, & omnes e-
xercitus eorũ cum ipsis, populus mul-
tus tanquam arena quæ est iuxta lit-
tus maris, præ multitudine, & equi, &
currus multi valde.
5 Congregati sunt omnes reges i-
sti, & venientes castrametati sunt pa-
riter ad aquas Merom, vt pugnarent
cum Israele.
6 Dixit autem Iehoua ad Iosuam,
Ne timeas à facie eorũ: cras enim hoc
tempore tradam omnes istos occisos
coram Israele, equos eorum subner-
uabis, & currus eorũ combures igni.

7 Venit

7 Venit itaque Iosue, & cunctus
populus bellator cum eo aduersus i-
psos ad aquas Merom repente, & ir-
ruerunt in eos.
8 Et tradidit eos Iehoua in manũ
Israelis, percusserúntque eos, & perse-
quuti sunt vsque ad Sidonem magná,
& vsque ad feruores aquarũ, & vsque
ad campum Mispe ad Orientem: ac
percusserunt eos donec nõ reliquerit
eis superstitem.
9 Fecítque eis Iosue quemadmo-
dum dixerat ei Iehoua, equos eorum
subneruauit, & currus eorum com-
bussit igni.
10 Et reuersus Iosue eodem tem-
pore cepit Hasor, & regem eius per-
cussit gladio, Hasor enim antea fuerat
caput omnium istorum regnorum.
11 Percusserunt quoque omnem a-
nimam quæ illic erat, acie gladii per-
dendo: non remansit vlla anima: &
Hasor combussit igni.

12 Omnes vrbes regum iſtorum, & vniuerſos reges earũ cepit Ioſue, percuſsítque eos acie gladii, perdẽdo eos ſicuti præceperat Moſes ſeruus Iehouæ.

13 Tãtummodo omnes vrbes quæ manebant in ſtatu ſuo non combuſſit Iſrael, præter Haſor ſolam, quam cõbuſsit Ioſue.

14 Et omnia ſpolia vrbium iſtarũ, & iumẽta prædati ſunt ſibi filii Iſrael: veruntamẽ omnes homines percuſſerunt acie gladii quouſque perderẽt eos: non reliquerunt vllam animam, quemadmodum præceperat Iehoua Moſi ſeruo ſuo: ſic præcepit Moſes Ioſue, & Ioſue ſic fecit, vt non omitteret quidquam ex omnibus quæ præceperat Iehoua Moſi.

1 *Quum audiſſet Iabin.*) In hac quoque noua conſpiratione iterum refulget pluſquam paterna Dei cura in præcauendis ſuorum periculis, ſimulque in leuanda infirmitate indulgentia & huma-

humanitas. Si vicinis regibus Iabin cum fœderatis, quorum nunc fit mentio, ſocium ſe eſſet profeſſus, grauior incubuiſſet belli moles Iſraelitis: maior eos ſollicitudo & anxietas turbaſſet. Facile quidem Deo fuiſſet, tam illas ingentes copias ſimul proſternere, quam diſcutere metum & terrorem: noluit tamen præter modum ſuos alioqui debiles premere, vt nimia multitudine obiecta expaueſcerent ac demum conciderent: ſed multas gentes quæ ſe tempeſtiuè armare debuerant, quaſi ſopitas & attonitas tenuit: donec inſignibus victoriis ad reſidua bella gerenda electus populus animoſior factus eſſet. Amplam ditionem vaſtant ac diripiunt, nudatam incolis, & opibus exinanitam relinquunt. Nemo ex vicinis qui mox impetum facturi erant, ſe commouet. Reuiſunt ſecuri vxores & liberos. Vbi collectis animis ad nouum bellum parati ſunt, repente exoritur maximus exercitus ex diuerſis populis conflatus, qui hactenus quieſcendo vincendi ſpacium dederant. Quòd enim ſerius expergefacti ſunt, perinde fuit ac ſi pactæ fuiſſent induciæ. Itaque Deus non tantùm pro electo populo pugnauit: ſed hoſtes ſcindendo, illius vires multis vicibus renouauit. Quam formidabilis fuiſſet hic occurſus, niſi paulatim aſſuefacti fuiſſent Iſraelitæ ad pugnandi audaciam, & ſimul manifeſtum Dei auxilium experti? Multitudo confertur arenæ maris, deinde currus & equites: quo apparatu mirum fuit non exanimari qui equitatu prorſus carebant. Gradatim ergo producti ſunt quoad ferebat eorum facultas. Nam certe ſupe-

rioribus prælíis, tãquam iucundis præludiis eos tantùm exercuerat. Adde quod pluribus victoriis ſubinde teſtatam fecit ſuam potentiam, ne leuius æſtimaretur quã par erat. Si enim omnes fuiſſent ſimul profligati: magnificè quidem celebratæ fuiſſent Dei laudes: ſed memoriam intercidere facile erat. Diſtinctè ergo & ſeorſum plura documenta in medium proponi oportuit: ne victoriam vnam fortunæ adſcriberent.

6 *Dixit autem Iehoua.)* Quo plus negocii & difficultatis erat in delẽdo tam populoſo & tam bene inſtructo exercitu, eo magis neceſſaria fuit noua fiduciæ acceſſio. Itaque Deus ſeruo ſuo Ioſue apparet, ac promittit eundem quem prius aliquoties dederat ſucceſſum. Diligenter notandum eſt, quoties ſuas promiſſiones iterat, commonefieri homines ſuæ vel obliuionis, vel ſocordiæ, vel leuitatis. Niſi enim identidem adhibeantur noua fidei fomenta, mox effluunt & euaneſcunt. Et tamen peruerſo faſtidio laboramus, vt ferè pigeat idem bis audire. Quare diſcamus, quoties occurrunt noua certamina, in animos reuocare Dei promiſſiones, quæ corrigant languorem noſtrum, vel ſegnitiem excitẽt. Præſertim quod in genere dictum eſt, ad quotidianos vſus accommodemus: ſicuti nũc Deus quod de omnibus gentibus pronunciauerat ſpecialiter in re præſenti certum firmúmque fore aſſerit. Cæterum ex circunſtantia temporis colligitur, Reges iſtos aliquantum itineris fuiſſe emenſos, vt Ioſue & populum in Gilgal inuaderent. Oraculo enim ſubnectitur expeditio Ioſue. Promittitur

titur in craſtinum diem victoria. Non procul itaque aberant. Et lacus Merom vbi caſtra locauerant, qui Iordani cõtiguus eſt, longe propius accedit ad Gilgal quam Geneſara, ex cuius tractu pars hoſtium profecta erat. Dicunt autem lacum hunc vel diminui vel creſcere, prout niues rigidæ ſubſidunt in montibus, vel liqueſcunt. Porrò quòd Ioſue & populo præcipitur, vt ſuccidant equorum crura vel poplites, & currus exurant, ſpectauit hauddubiè ad tollendas quæ profanis gentibus in vſu erant magis exquiſitas bellandi rationes. Militare quidem ipſos, & ſtrenuè cum hoſtibus confligere oportuit: ſed ita vt à Deo ſolo penderent, vt eius virtute ſe fortes eſſe reputarent, recumberẽt in eum ſolum: quod fieri vix poterat, ſi equeſtribus copiis & curruum apparatu fuiſſent inſtructi. Scimus enim vt ſplendor ille perſtringat oculos, & ſuperba confidentia mentes inebriet. Iam lex lata erat, ne reges ſibi e- Deut.
quos & currus pararent: quia ſcilicet nihil pro- 17.16
cliuius fuiſſet, quam ad ſuas munitiones transferre, quod Deus ſibi vindicabat. Inde illud commune dictum: Hi in curribus, hi in equis: nos au- Pſalm.
tem in nomine Iehouæ Dei noſtri tollemus ve- 20.8
xillum. Voluit etiã Deus audaciæ materiam ſuis adimere, vt finibus ſuis contenti placidè quieſcerent: neque vicinos iniuſtè aggrederentur. Atque experientia docuit, quum praua ambitio reges impuliſſet ad equos emendos, non minus temere quã infœliciter ab illis ſuſcepta fuiſſe bella. Equos ergo neruis ſuccidis inutiles reddi ad bellandum, & currus aboleri neceſſe fuit, ne Iſraeli-

tæ gentium moribus aſſueſcerent.

8 *Tradidit eos Iehoua.)* Magnitudo ſtragis inde colligitur, quod cæſi ſunt vſque ad Sidoné, quæ longe à lacu Merom diſtabat. Vocatur autem magna ob celebritaté emporii, & quia vrbs erat præ aliis populoſa. Neque enim comparatur cum alia minore & eiuſdé nominis. Hebraicum nomen Mozerephoth, quod táquam proprium quidam retinent, vertere placuit feruores: quia probabile eſt aquas calidas illic ebulíiſſe. Sicuti verò conſternatio quæ illos in fugam adeo effuſam rapuit, palam oſtendit arcano Dei inſtinctu præcipites fuiſſe actos: ita Iſraelitas qui per tot diſcrimina fugientes perſequi auſi ſunt, cæleſti virtute certum eſt vltra humanum modum fuiſſe tranſuectos. Laudatur deinde tam abſtinentia Ioſue quam obſequii promptitudo. Neque enim tot equorum & curruum iacturam libenter facturus erat, niſi viciſſet Dei timor. Nam quæ noſtra eſt ſolertia ad excogitandos prætextus, obtendere plauſibile erat, quamuis ad vſum militarem eos non aptaret, preciũ tamen minimè eſſe ſpernendum. Atqui non aliud ſibi conſiderandum duxit, niſi quid Deo placeret. Iam quia ſuis virtutibus adeptus erat, vt populum haberet facilé & morigerũ, quod omnes præſtiterunt meritò in vnius laude ponitur.

12 *Omnes vrbes regum iſtorum.)* Profligato exercitu regionem populari & vaſtare, vrbes capere & diripere ceperunt. Quum dicitur, vrbes quæ manebant integræ non fuiſſe exuſtas, inde probabilis coniectura elicitur, quaſdam vi & impetu

petu fuiſſe captas, atque ita dirutas. Sola Hazor poſt expugnationem & ſedato ardore fuit incẽdio cõſumpta: quia ſcilicet facem prætulerat inflammando bello. Cæterum quod antè vidimus, Ioſue non iracundiæ frena laxaſſe dum omnes à minimo vſque ad maximum interfecit, ſæpius & clarius hoc loco repetitur. Nam quod nondum expreſſum fuerat nunc diſertè deſignatur: Ioſue fideliter defunctum eſſe ſuis partibus, quia impleuit quidquid Deus per Moſen iniũxerat. Perinde ergo fuit acſi manus ſuas conſecraſſet Deo, vbi ex eius mãdato gentes illas deleuit. Ita tenendum eſt, quamuis totus mundus nos damnet, ſufficere tamen ad nos omni culpa liberandos, Deum habere authorem. Interea prudenter expendere conuenit quid ferat cuiuſque vocatio: ne ſi quis pro zeli ſui licentia imitari velit Ioſue, crudelis & ſanguinarius iudicetur potius quam ſeuerus Dei miniſter.

16 Et cepit Ioſue omnem terram iſtam montanam, & omnem auſtralem, omnémque terram Goſen & planitiem atque campeſtria, montẽ quoque Iſrael & planitiem eius.

17 A monte Læni qui aſſurgit verſus Seir vſque Baalgad in campo Libani ſub monte Hermon: omnes quoque reges eorũ cepit, & percuſsit eos

& interfecit.

18 Diebus multis gessit Iosue cum omnibus regibus istis bellum.

19 Non fuit vrbs quæ pacem fecerit cum filiis Israel præter Hiuæos habitatores Gibeon: omnes ceperunt prælio.

20 Quia à Iehoua fuit, vt induraret cor eorum in occursum belli cum Israel: vt deleret eos, nec restaret illis misericordia: sed vt disperderet eos, sicut præceperat Iehoua Mosi.

21 Venit autem Iosue tempore illo, & excidit Anakim è montanis: ex Hebron, ex Debir, ex Anab, & ex omni mõte Iehuda, & ex omni mõte Israel: vnà cum vrbibus eorum deleuit eos Iosue.

22 Non remãsit ex Anakim in terra filiorum Israel: tantùm in Gad & in Asdod residui fuerunt.

23 Accepit itaque Iosue totam terram prorsus vt dixerat Iehoua Mosi,

& tradidit eam in hæreditatem Iſraeli ſecundum diuiſiones eorum per tribus ſuas: & terra quieuit à bello.

16 *Et cepit Ioſue.)* In continua victoriarum ſerie quum terra ſponte veteres incolas euomeret vt vacua cederet Iſraelitis poſſeſſio, palam apparuit quod dicitur in Pſalmo, quamuis fortiter pugnauerint non tamẽ gladio ſuo acquiſiiſſe terram, nec ſalutem brachio ſuo ſibi peperiſſe: ſed manu & brachio, & ſplendore vultus Dei omnia adeptos. Hoc conſilio recenſentur loca & regiones, vt ſciamus Deum opus quod cœperat, continuo tenore pertexuiſſe. Cæterum falluntur qui certum montem notari putant ſub nomine Iſrael: quia liquebit ex fine capitis montanã partem Iſrael & Iuda promiſcuè ſic vocari. Eſt itaque numeri enallage: quia montes decẽ tribuum montibus Iehuda comparantur. Ideoque ſubaudienda antitheſis. In altero monte cognomen eſt ambiguum. quidam accipiunt pro diuiſione, acſi fuiſſet diſſectus: alii pro læui, quoniam arboribus carebat, vt caput redditur glabrum caluitie. Libera ſit optio lectoribus in re incerta & leuis momenti.

Pſalm. 44.4

18 *Diebus multis.)* Antè intra exiguum tempus & quaſi celeri curſu quinque regna occupauerat: in aliis diuerſa fuit ratio, non cunctatione vel tædio vel pigritia: ſed quia variè populum ſuum exercuit Deus, vt multiplex gratia luculentius fulgeret, quæ plærunque apud nos vileſcit,

si vno & eodem modo se exerat. Ergo sicuti antè ad commendationem potentiæ Dei valuit incredibilis facilitas, dum momēto profligati sunt hostes, ita lenta militia pluribus documentis Dei auxilium patefecit. Neque id repente accidit &
Deut. 7.22 inexpectatū, quia Deus ita fore per Mosen prædixerat, ne si terra in solitudinem statim redacta esset, irrumperent feræ bestiæ. Denique hîc quasi in speculo perspicimus, quidquid promiserat Deus per Mosen, reipsa & non obscuro euentu fuisse sancitum. Verùm cum fide promissionum Dei simul considerandus est rarus erga electum populum fauor, quòd tanquam prouidus paterfamilias nihil quod ad illius vtilitatē faceret, neglexit, vel omisit.

Prouidus paterfamilias Deus est.

19 *Non fuit vrbs quæ pacem.*) Huic sententiæ primo intuitu repugnat quod passim occurrit a-
Ex. 23. 32, & deuter. 7.2 pud Mosen, ne percutiant Israelitæ fœdus cum illis gentibus, vel vllas pacis conditiones admittant: sed funditus perdant & deleant sobolem & nomen. Quum ergo exclusi essent ab omni pactione, ac frustra de pace acturi essent: absurdum est eorum contumaciæ imputari quem liberum non erat deprecari interitū. Fingamus enim legatos obuiam misisse cum ramis olearum: ad pacificandum fuisse intentos. Excepisset protinus Iosue, sibi fas non esse transigere, quia Deus vetuerat. Quare si centies bellum effugere tentassent, pereundum erat nihilominus. Cur ergo vitio illis vertitur, quòd pacē non petierint? Quasi verò necessitate compulsi nō fuerint ad pugnādum, postquam videbant cum implacabili po-

pulo

pulo esse negociū. Quòd si aliter agere liberum non fuit, iniustè illis culpa adscribitur, quòd coacti se hostiū furori opposuerint. Respondeo, quanuis clementer eos recipere vetiti fuerint Israelitæ, quô tamen iustum esset bellum, hostiliter fuisse exceptos. Atque id arcana Dei prouidentia mirabiliter gubernatum fuit, vt exitio addicti vltro se offerrēt, & Israelitas lacessendo perniciem sibi accerserent. Deus itaque qui veniam illis negari iusserat, idem eos ad cæcum furorem impulit, ne locum darent misericordiæ. Atque hac in parte populum non oportuit nimis sagacem esse vel curiosum. Nam quum ab vna parte interdiceret Deus, ne ad vllum fœdus descenderent: & simul tamen nollet hostiliter sæuire nisi essent prouocati, nimis anxia disceptatio valde turbasset eorum animos. Quare vna ratio expediendæ perplexitatis fuit, curam illam in Dei sinum reiicere. Et ipse pro sua incomprehensibili sapiētia prospexit, ne quo obstaculo, vbi ad rem ventum est, abrumperetur cursus populi. Sic reges trās Iordanem quum priores arma sumpsissent, meritò dederunt suæ temeritatis pœnas. Neque enim infestis armis eos aggressi sūt Israelitæ donec essent prouocati. Eodē quoque modo ciues Iericho quum portas clausissent, bellū ipsi indixerūt. Similis aliorum ratio, qui sua contumacia causam pugnandi dederunt Israelitis. Nunc apparet quam aptè inter se conueniant, Deum mandasse Mosi, vt perderētur gentes quas destinauerat ad interitum: ideóque viam patefecisse suo decreto, vbi reprobos obdurauit. Pri-

mo itaque in gradu locatur Dei voluntas, vt emineat tanquam præcipua cauſa. Nam quia ad cumulum peruenerat illorum iniquitas, ſtatuit eos delere. Inde fluxit datum Moſi præceptum: quod tamē effectu caruiſſet, niſi eorum qui perdendi erant pertinacia & obſtinatione armatus eſſet populus ad exequendum Dei iudicium. In hũc finem illos Deus obdurat, vt à ſe miſericordiam auertant: vnde & durities iſta vocatur eius opus, quia effectum conſilii eius ſtabilit. Nunc ſi rem adeo dillucidam ſuis nebulis obſcurare conentur qui Deum è cælo ſpeculari fingunt quid hominibus libeat, nec hominum corda arcano eius inſtinctu frenari ſuſtinent: quid aliud quam ſuam impudentiam prodent? Deo tantum concedunt vt permittat: hoc autem modo ſuſpendunt eius conſilium ab hominum placito. Quid autem ſpiritus? à Deo eſſe obdurationem, vt præcipitet quos vult perdere.

21 *Venit autem Ioſue.*) De filiis Anak alibi viſum fuit. Progenies fuit Gigãtum, quorum proceritate terruerant populum exploratores, vt pergere noluerit in terram Chanaã. Ergo quum ita eſſent formidabiles, operæprecium fuit è medio tolli, quô alacrior eſſet populus ad bene ſperãdum. Spectaculum enim ipſis obuerſari, quod aſſidue eos pungeret ac angeret, perquam noxium fuiſſet: quia Dei gloriam in ſuperioribus victoriis obſcurabat timor, & fidem obruebat, quum in animis ſuis voluerent ſibi reſtare difficillimum omnium certamen. Proinde non abs re inter reliqua Dei auxilia hoc memoratur, dum

talibus

talibus monſtris purgata fuit terra tranquillam habitationem populo fuiſſe conceſſam. Quô enim min⁹ credibile erat poſſe debellari, inſignior fuit Dei potentia.

23 *Accepit itaque Ioſue.*) Quãquam multũ abfuit, quin Ioſue acquiſierit totam terram: verè tamen dicitur, obtinuiſſe totam terram, ſicut Deus Moſi teſtatus erat: qua voce reſtringitur generalis ſententia. Siquidem nominatim addita fuerat exceptio, nonniſi paulatim obuenturam quã Deus pollicitus erat ditionem, ne deinde cum truculentis & ſyluestribus beluis pugnandum foret, ſi in deſertam ſolitudinem ſe proiiceret. Deus itaque licet nondum in poſſeſſione regionis promiſſæ locaſſet populum, tamen quaſi ex formula præſtitit quod pepigerat: quia cõmodum hoſpitium & quod in præſentia ſufficeret, dedit. Atque ex verbis elicitur, alias etiã plagas comprehendi, quæ nondum in manum & poteſtatẽ venerãt. Dicitur enim quod acquiſierat diſtribuiſſe ſecundum familias. Atqui deinde in partitione videbimus, in ſortem cõiectas fuiſſe plagas, quæ mortuo tandem Ioſue, imò multis pôſt ſeculis, ſubiectæ ſunt populi imperio. Nunc ſenſus verborum liquet, viuo adhuc & ſuperſtite Ioſua exhibitum fuiſſe certum ſpecimen promiſſionis, vt ſecurè licuerit terram ſorte diuidere.

Deut. 7.22.

CAPVT XII.

1 HI ſunt reges terræ quos
percuſſerunt filii Iſrael,
& quorum poſſederunt
terram trans Iordanem,
ad ortum ſolis à torrẽte Arnon vſque
ad montem Hermon, & omnem pla-
nitiem Orientalem.
2 Sehon rex Emorrhæus qui ha-
bitabat in Hesbon, qui dominabatur
ab Aroer ad ripam torrentis Arnon,
& ad medium torrẽtis, & ad mediam
partem Gilead, vſque ad Iabbok tor-
rentẽ, qui eſt terminus filiorum Am-
mon.
3 Et à planitie vſque ad mare Ci-
neroth ad Orientem, & vſque ad ma-
re deſerti, mare ſalis ad Orientem per
viam Beth-hageſimoth, & ab Auſtro
ſub effuſionibus Piſga.
4 Terminus præterea Og regis Ba-
ſan ex reſiduo Rephaim qui habitabat
in Aſtaroth, & in Hedrei.

5 Qui

5 Qui dominabatur in monte Her-
mon, & in Salchah, & in toto Baſan,
vſque ad terminũ Geſſuri,& Maacha-
thi: & mediam partem Gilead,termi-
nus Sehon regis Hesbon.

6 Moſes ſeruus Iehouæ, & filii Iſ-
rael percuſſerunt eos, & dedit eam
Moſes ſeruus Iehouæ in poſſeſsionem
Rubenitis,& Gaditis, & dimidiæ tri-
bui Manaſſe.

7 Iſti autem ſunt reges terræ quos
percuſsit Ioſue, & filii Iſrael trans Ior-
danem ad Occidentem, à Baal-gad in
campo Libani,vſque ad montem Le-
nem qui aſſurgit in Seir, & tradidit
eam Ioſue tribubus Iſrael in poſſeſsio-
nem ſecundum partes eorum,

8 In montanis,& in planitie, & in
campeſtribus,& in Aſdoth, & in de-
ſerto, & in Auſtro: Hitthæus, Emor-
rhæus,Chananęus,Pheriſæus,Hiuęus,
& Iebuſæus.

9 Rex Iericho vnus, rex Ai, qui e-

N. iii.

rat è latere Beth-el vnus.

10 Rex Ierusalem vnus, rex Hebrō vnus.

11 Rex Iarmuth vnus, rex Lachis vnus.

12 Rex Eglon vnus, rex Iesser vnus.

13 Rex Debir vnus, rex Ieder vnus.

14 Rex Hormah vnus, rex Arad vnus.

15 Rex Libna vnus, rex Adullam vnus.

16 Rex Makeda vnus, rex Beth-el vnus.

17 Rex Tapua vnus, rex Epher vnus.

18 Rex Aphek vnus, rex Lasaron vnus.

19 Rex Madō vnus, rex Asor vnus.

20 Rex Simron Meron vnus, rex Achsaph vnus.

21 Rex Taanach vnus, rex Megiddo vnus.

22 Rex Kedesch vnus, rex Iocnam

ād Carmelum vnus.

23 Rex Dor ad Naphath-dor vnus, rex Goim in Gilgal vnus.

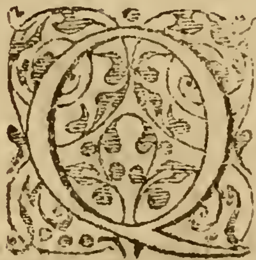
24 Rex Thirſa vnus: omnes reges triginta & vnus.

1 *Hi ſunt reges.*) Caput hoc non longa expoſitione indiget: quia tātùm reges enumerat quorum ditionibus potiti ſunt Iſraelitæ. Sunt autem duo trans Iordanem, Og & Sihon, qui late dominabātur: in terra verò Chanaan triginta vnus. Etſi autem prolixius narrata ſunt ſingula quorū ἀνακεφαλαίωσις nunc breuiter refertur: non tamen abſque optima ratione ante oculos nobis ſtatuitur quaſi viua pictura gratiæ Dei, quæ fœdus eū Abrahā percuſſum probauit ratum firmúmque eſſe. Abrahæ dictū fuerat, Semini tuo dabo terram hanc: tempus quoque donationi præfixum fuerat. Hìc viua fidei à Deo præſtitæ effigies non ſecus occurrit, quàm ſi nos Deus in rem præſentem adduceret. Octogenarius erat Ioſue quum terram ingreſſus eſt. In ſene qui potuit tantum eſſe vigoris, vt tot bellis gerendis & perferendis militiæ oneribus ſufficeret, niſi cæleſti virtute ſuffultus humanum modum ſuperaſſet? Continuus autem vincēdi tenor, proſperitas in quoſlibet euentus, non dubia nec varia in expugnandis vrbibus facilitas: expeditionum celeritas, & inflexibilis conſtantia, nonne clara manus Dei fuerunt documēta, perinde acſi è cælo apparuiſ-

Gen. 12. 7, & 13. 15, & 15. 18

ſet? Atque hoc conſilio ſuis limitibus finiuntur regiones, ex quarum amplitudine melius eluceſcat Dei potentia:ſed tantùm apud eos quibus cognitus eſt earũ ſitus. Itaque niſi quis chorographian teneat, in nominibus longius inſiſtere,ſtultę & vanæ curioſitatis eſſet.Fateor quidem vtiliter obſeruari loca, quorum vt ſæpe fit in Scripturis mentio,ita cognitio paulò familiarior nobis eſſe debet.Sicuti dum termini ſtatuũtur in torrẽte Iabboc,in agro Libani & lacu Geneſara,qui hîc vocatur mare Cineroth, & alibi Cinereth.Nam mediocris obſeruatio ad hiſtoriam intelligendam nos iuuabit. Si autem vltra non datur, ſinamus peritos ſubtilius quæ nos fugiunt,excutere.Etſi autem his Regulis anguſtę fuerunt ditiones,neque magni populi: videbimus tamen primariis earũ vrbibus annexa fuiſſe multa oppida: numerus præſertim ex ſorte Leuitarum colligi poterit.Iam altera ex parte ſi reputemus quomodo angulus vnus ſenes, paruulos, ac mulieres,imò magnam partem populi cum animalibus capere & alere potuerit, in admirationem nos rapiet inæſtimabilis Dei gratia,qua factum eſt ne horribili cõfuſione omnia miſcerentur.

CAPVT XIII.

1
VVM autẽ ſenuiſſet Ioſue, veniſſet in dies, dixit ei Iehoua, Tu ſenuiſti,veniſti in dies,& mul

ta terra

ta terra admodum ſupereſt ad poſsi-
dendum:
2 Hæc eſt terra quę reſidua eſt, o-
mnes limites Philiſthinorũ, & omnis
Geſſuri.
3 A Nilo qui eſt è regione AEgy-
pti vſque ad terminũ Hebron,qui eſt Ecron
ab Aquilone, quæ Chananeę reputa-
tur, quinque principatus Philiſthino-
rũ, Azathęus, Aſdodæus, Aſcalonęus,
Gitthæus, & Ekronęus, & Auęi.
4 Ab Auſtro vniuerſa terra Cha-
nanæi & Meara, quæ eſt Sidoniorum
vſque ad Pæra, vſque ad terminum
Emorrhæi.
5 Et terra Gibli, & totus Libanus
ad Ortum ſolis à Baal-gad ſub monte
Hermon,donec peruenias Hemath.
6 Omnes habitatores montis à Li-
bano vſque ad feruores aquarum: o-
mnes Sidonios ego expellam à facie Sidon,
filiorum Iſrael:tantùm iacias ſortem,
vt ſit in hęreditatem Iſraeli,ſicut prę-

cepi tibi.

7 Nunc ergo diuide terram istam in hæreditatem nouē tribubus, & dimidiæ tribui Manasse.

8 Pręter eam Rubenitæ, & Gaditæ acceperunt partes suas, quas dedit iis Moses trans Iordanem ad Orientem sicut dedit eis Moses seruus Iehouæ.

9 Ab Aroer quæ est iuxta ripam fluminis Arnon, & vrbem ipsam quæ est in medio vallis, & totam planitiē Medeba vsque ad Dibon.

10 Et omnes vrbes Sihon regis Amorrhęi, qui regnabat in Hesbon, vsque ad terminum filiorum Ammon.

11 Et Gilead, & terminum Gessuri, & Maachati, & totū montē Hermō, & vniuersum Basan vsque ad Salchah.

12 Vniuersum regnū Og in Basan, qui regnabat in Astaroth, & in Edrei: hic supererat ex residuo Rephaim, quos percussit Moses & expulit.

13 Non expulerunt autem filii Israel

rael Gessuri & Maachathi: propterea habitauit Gessur & Maachat in medio Israel vsque ad hunc diem.

14 Tantùm tribui Leui non dedit hereditatem, sacrificia Iehouę Dei Israel sunt hęreditas eius, quemadmodum loquutus est de ea.

um. 18.21.

1 *Quum autem senuisset.*) Quoniã supra vidimus, terrã fuisse subactis vno & triginta regibus pacatam: probabile est, ne populus sub continua militia fathisceret, aliquid cessationis fuisse datũ leuãdi tædii causa. Neque id reprehẽsione dignũ fuit, modò nõ nisi ad tẽpus interquiescerẽt, sempérque intẽti essent ad metam sibi propositam. Verùm ne illa quæ ad reparãdum nouũ vigorẽ dabatur intermissio, desidiæ occasio foret: nouo stimulo Deus eos ad pergendũ sollicitat. Iubet enim totã hęreditatẽ diuidi in tribus: & totũ tractũ maris Mediterranei, qui ab hostibus possidebatur, in sortem venire. Absurda quidem & ludicra, imò ludibrii plena videri potuit eiusmodi partitio, quum de alienis nõ secus ac propriis inter se trãsigerẽt. Sed optimo consilio eã Deus constituit. Primò enim abiecta spe promissionis contenti fuissent præsenti statu. Imò quanuis iacta sorte, illis in solidum asseruerit Deus quidquid promiserat: sua tamen ignauia quantum in se erat, fidem abrogarunt eius verbis. Nec verò per eos stetit, quo minus concisa & mutila iace-

ret eius veritas. Sortitio igitur illis esse debuit certæ possessionis arrha, vt semper essent in procinctu. Iam quibus obtigit in hostico sua portio, quia interim erant inquilini & tanquam in precario hospitio extra hæreditatem suam degebāt, tanquam exactores aliis dati sunt qui assidue ipsos vrgerent. Et certe nimii stuporis fuit, quod diuinitus assignatum erat, negligere ac deserere. Iam videmus in quem finem sortito oportuerit totam terram distribui, & vnamquanque tribum locari in sua sede. Id quoque viuo Iosue fieri necesse fuit, quia post eius mortem minus ad obsequium propensi fuissent Israelitæ. Nemo enim successit cuius authoritas rem ita difficilem impetraret. Adhæc quia iam per os Mosis Deus ita fieri mandauerat, nisi partibus sibi impositis defunctus esset, labefactum fuisset totum opus sublato legitimo ministro. Porrò tametsi non designatur tempus, probabile tamen est, quum spes non esset, Iosue viuo & superstite populum rursus arma sumpturum, vt fines suos latius extēderet, tunc demum terram partiri aggressum: acsi clamaret ac solenni testificatione promitteret effectum distributionis ratum fore, quia Dei veritas hominis interitu non excideret.

2 *Hæc est terra.*) Reuocantur in memoriam veteres termini pridem à Deo positi: vt certò persuasi sint Iosue & populus, fœdus cum Abraham percussum tādem completum iri omni ex parte. Quare iubentur ad ea quæ restant acquirenda studium suum adiicere. Apta verò erit anagoge, si accommodetur hæc perseuerantia ad eam

eam quæ à nobis exigitur: nempe vt quæ retro sunt obliti enitamur ad præmium supernæ vocationis,& nos ad signum propositum extēdamus. Nihil enim profuerit in stadio cucurrisse nisi ad metam vsque pertingere studeamus. Exordium fit à fluuio, qui Ægyptum versus mare disterminat à terra sancta: siue is sit Nilus,vt nos ex recepta opinione vertimus: siue exiguum flumen quod oppidum Rhinocorneam alluit,quæ à multis creditur esse Raphia vel Raphane. Extra controuersiam quidem est,ab ea plaga hæreditatem populi contiguam Ægypto fuisse. Etsi autem consensum plurium sequutus sum,non vltra protensos fuisse limites quam ad agrum minus cultum & quasi desertum,ne damnosa esset nimia vicinitas,si familiaris & propior cum Ægyptiis fuisset vsus: diuersam tamen sententiam minime repudio. In primo versu nascitur quæstio: quia postquā dictum est quinque fuisse circa littus maris principatus, adduntur sexto loco Auæi. Quidam non censeri inter quinque existimant,quia ignobilis fuerit prouincia. Verùm cogitent lectores, an non potius obliqua sit antithesis inter populum liberum & sui iuris, ac quinque principatus. Quia igitur diuersa fuit Auæorum conditio, seorsum numerantur. Et ideo nomen plurale ad distinctionem est positum. Cæterùm principatuum recitatio non ex cuiusque dignitate vel opulentia petita est: sed primum gradum obtinet Aza,quia Ægypto vicinior,quæ eadem ratio in Asdod & reliquis valet. Græci suo more supponunt suum γ loco γ.

Atque ita Gazam nominant quæ Hebræis est Aza: sicuti ex Amorrha Gomorrham faciunt. Quo satis detegitur eorum error qui finxerunt nomé esse Persicum ab opibus sic dictum: quia Cambyses bellum in Græcia gesturus thesauros suos illic deposuerat. Sed quia apud Lucam mentio fit Gazæ desertæ: apparet vrbem eiusdem nominis propè quidem, sed alio loco fuisse extructam. Asdod ea est quam Græci dixerunt Azotum. Perducitur autem totus hic tractus maritimus vel qui ad mare vergit vsque ad Sidonem. Et sunt qui putent, Phœnices Gazæ quoque & Azoti olim fuisse dominos. Quam lõge se portendat Libanus satis notum est. Montem enim Hermon aliquando comprehendit: & propter longitudinem pars antilibanus cognominatur. De monte Hermon reperient lectores Deuter. 4. Versus Orientem est Hæmath quæ & Antiochia Syrię.

Act. 8. 26.

6 *Omnes habitatores montis.)* Iterum monetur Iosue, quanuis regiones illas nondum possideant Israelitæ, ne tamen sortitionem differat, Dei promissione fretus, quia malignè eius virtuti detraheret si ambigeret de euẽtu. Ideo dicitur, Tantùm quod tui officii est præsta in distributione terræ: nec à sorte eximatur quod adhuc securè obtinent hostes: quia mihi curæ erit quod promisi implere. Hinc discamus, in suscipiendis negociis sic pendere ab ore Dei, ne qua dubitatio nos moretur. Non est quidem nostrum, vanas spes nobis fabricare: verùm vbi in Deo fundata est nostra fiducia, tantummodo obtempe-

ramus

remus ſuis mandatis: quia metuendum non eſt, ne euentus nos fruſtretur. Poſtea nouem tribubus & dimidiæ terram Chanaan aſſignat: quia trans Iordanem Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manaſſe data ſit ſua portio. Etſi autem videtur in his verbis eſſe battologia, Quas dedit illis Moſes, ſicut dedit illis Moſes, nihil tamen ſuperfluum eſt: quia ſecundo membro confirmatur donatio: acſi Deus ratum eſſe iuberet quod factum eſt. Sicut ergo dedit illis Moſes terram illam, ita in eius poſſeſſione tranquilli maneant. Hac quoque ratione inſignitur elogio ſerui Dei: ne quis conuellat decretum illud quod ex Dei authoritate protulit fidelis miniſter. Et certe litibus obuiam ire neceſſe fuit, quæ alioqui quotidie ſubortæ forent.

14 *Tantum tribui Leui.)* Neceſſaria fuit hæc quoque exceptio, ne ſe Leuitæ iniuſtè fuiſſe exhæredatos obtenderent, atque ita de ſuo iure mouerent magnas turbas. Admonet igitur huius diſtinctionis Moſen eſſe authorem: ſimúlque docet, non eſſe cur querantur ſibi quidquam fuiſſe ereptum, quia præclara compenſatio data fuerit. Quanuis autem non diſtribuerentur ex æquo ſacrificia inter Leuitas: ſatis tamen eſt alimenta ex primitiis & decimis fuiſſe omnibus data. Porrò ſicuti Deus mercede eos allicit ad ſubeundam ſacrorum curam: ita viciſſim populum hortatur ad ſacras oblationes fideliter perſoluendas, vbi victum Leuitarum pronuntiat ſua eſſe ſacrificia.

15 Dedit ergo Moſes tribui filiorũ

Ruben per familias ſuas:
16 Fuítque illis terminus ab Aroer,
quæ eſt iuxta ripam torrentis Arnon,
& vrbs quæ eſt in medio vallis, & v-
niuerſa planities quæ eſt iuxta Me-
deba:
17 Hesbon & omnes vrbes eius,
quæ erãt in planitie: Dibõ & Bamoth-
baal, & Beth-baalmeon,
18 Et Iahaſah, & Cedemoth, &
Mephaath.
19 Et Ciriathaim, & Sibmah, &
Sereth-ſahar in monte vallis,
20 Et Beth-peor, & Aſdoth-Piſ-
gah, & Beth-ieſimoth.
21 Et omnes vrbes planitiei, & v-
niuerſum regnum Sihõ regis Emor-
rhæi, qui regnabat in Hesbon, quem
percuſsit Moſes: & principes Midian,
Eui & Rekem, & Sur, & Hur, & Re-
ba, duces Sihon habitatores terræ.
22 Et Bileam filium Beor diuina-
torem occiderunt filii Iſrael gladio cũ
inter-

interfectis eorum.

23 Fuit autem terminus filiorum
Ruben, Iordanis & terminus. Hæc est
hæreditas filiorum Ruben per fami-
lias suas, vrbes, & villæ earum.

24 Dedítque Moses tribui Gad, fi-
liis Gad per familias suas:

25 Et fuit eis terminus Iazer, & o-
mnes vrbes Gilead, & dimidiũ terræ
filiorum Ammõ, vsque ad Aroer, quæ
est coram Rabbah:

26 Et ab Hesbõ vsque ad Ramath
ipsius Mispe, & Bethonim: & à Maha-
naim vsque ad terminũ ipsius Debir.

27 Et in valle Beth-harã, & Beth-
nimrah, & Succoth, & Saphõ: residuũ
regni Sihon regis Hesbon, Iordanem
& confinium, vsque ad extremũ ma-
ris Chinnereth, trans Iordanem ad
Orientem.

28 Hæc est hæreditas filiorum Gad
per familias suas, vrbes & villæ earũ.

29 Dedit præterea Moses dimidiæ

tribui Manasse: fuítque dimidię tribui filiorũ Manasse per familias suas,

30 Fuit, inquam, terminus eorum à Mahanaim omnis Basan totius regni Og regis Basan, & omnes Hanoth-Iair, quę sunt in Basan, sexaginta vrbes.

31 Et dimidium Gilead, & Astharoth, & Edrei, vrbes regni Og in Basan, filiorum Machir, filii Manasse, dimidię parti filiorum Machir, per familias suas.

32 Istę sunt hęreditates quas tradidit Moses in cãpestribus Moab à transitu Iordanis ipsi Iericho ad Orientem.

33 Tribui autem Leui non dedit Moses hęreditatem: Iehoua Deus Israel ipse est hęreditas eorum, quemadmodum dixit *illis.

*vel de illis.

15 *Dedit ergo Moses.*) Quod visus fuerat satis clarè dixisse, nunc distinctius persequitur, non tantùm vt lectio populũ incitet ad gratias agendas,

das, dum publicis monumentis consignatum erit Dei beneficium, & quasi ante oculos versabitur: sed etiam vt sua quisque hæreditate sine molestia & iurgio fruatur. Scimus quam ingeniosa sit hominum cupiditas ad excogitãdos litigandi prætextus: vt nemini ius suum saluum esse possit, nisi liquida & perspicua iuris definitio controuersias omnes tollat. Extra sortem data fuerat illa regio. Excipere aliis promptum erat, quia iusta dimensio non fuerat seruata, corrigendam esse inæqualitatem. Ne qua igitur intẽpestiua disceptatio pacem vnquam cõturbet, termini vbique Dei authoritate figuntur, & claustris oppositis dirimuntur quælibet contentiones. Neque enim vno verbo solùm adiudicat Deus tribui Ruben totum regnum Sihon: sed summum limitem ducit ab Aroer ad ripam Arnon, atque ita toto circuitu eos vel restringit vel dilatat, vt ne vnius quidem iugeri ambigua sit possessio. Porrò quá vtilis fuerit tam exacta descriptio, ex profanis historiis licet cognoscere, vbi passim occurrunt nõ odiosæ tantùm, sed perniciosæ quoque inter vicinos contentiones de finibus. Adhæc sedulitas, quam Deus vt suis caueret, ac foueret mutuam inter eos pacem, suscipere grauatus non est, verè paternum eius amorem demonstrat, quia nihil omisit, quod eorum tranquillitati conduceret. Ac sane nisi maturè prospectum foret, intestinis certaminibus fuissent consumpti. Iterum lectoribus excusatus esse velim, si in describendo vrbium situ nõ anxiè laborem: ac ne in nominibus quidem sim curiosus. Imò facile patiar appellati-

uè ſumi & Latinè conuerti quæ tãquam propria relinquere in ſua lingua viſum eſt. Id notatu dignum, vbi de Madianitarum terra agitur, principes qui illic dominabãtur vocari Satrapas Sihõ, vt ſciamus, eiuſdẽ cladis fuiſſe ſocios, quia ſe iniuſto bello implicuerant, ac pertinebãt ad imperiũ Sihon profeſſi hoſtis. Ac quô melius liqueret iuſtè periiſſe, dicitur Balaam inter eos fuiſſe occiſus, cuius lingua conati fuerant grauius vulnerare Iſraelitas quã mille gladiis: ac ſi dictum eſſet, in ſtrage ipſa repertum fuiſſe hoſtile vexillum, quo profeſſi fuerant ſe contra Iſraelitas militare. Vbi legitur, Iordanem fuiſſe terminum & terminũ, ne inanis ſit reperitio, commodè vertere licebit, terminum illis fuiſſe Iordanem ſecundum ſuos fines.

24 *Dedit Moſes tribui Gad*) Eadem in tribu Gad obſeruanda ratio, diligenter ſepiri legitimis finibus, ne litigioſa ſit eorum poſſeſſio. Interim commendatur Dei liberalitas, quòd magni nominis gentes expulerit, in quarum locum eos ſubſtituerat. Quod in dimidia tribu Manaſſe clarius exprimitur, dum in parte hæreditatis eorum numerantur ſexaginta vrbes. Vnde etiam palam factum eſt, Moſen non errore fuiſſe munificum, quia Deum non latebat, quot vrbes pro immenſa ſua largitate illis daret. In clauſula iterũ excluditur tribus Leui, ne prætexant in poſterum Leuitæ quod Gaditis & Rubenitis ac dimidiæ tribui Menaſſe extra ſortem obtigerat, ſibi quoque eſſe commune: quia nominatim ſortiri cum fratribus ſuis vetantur: quod argutè pro ſuo commodo

modo interpretari promptum erat, ſibi in aliis relictam eſſe partem. Nunc autem non vocantur ſacrificia hæreditas eorum, vt paulò antè, ſed ipſe Deus: quo niſi ſint contenti, nimis ſuperbum & intolerabile faſtidium produnt.

CAPVT XIIII.

1 HAEC ſunt quę in hęreditatē acceperūt filii Iſrael in terra Chanaā, quę illis tradiderūt in hęreditatē Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius Nun, & capita tribuum filiorum Iſrael.

2 Per ſortem hęreditatis eorū, ſicut pręceperat Iehoua per manum Moſis, vt daret nouem tribubus, & dimidię tribui.

3 Dederat enim Moſes duabus tribubus, & dimidię tribui citra Iordanem: Leuitis autem non dederat hęreditatē in medio eorum.

4 Fuerūt enim filii Ioſeph duę tribus Manaſſe & Ephraim: ideo non dederūt partem Leuitis in terra pręter vr-

bes ad habitandum, & ſuburbana ea-
rum pro armentis & gregibus ipſorũ.
5 Quemadmodum pręceperat Mo-
ſes ſic fecerunt filii Iſrael, & diuiſerũt
terram.
6 Acceſſerunt autem filii Iuda ad Io-
ſuam in Gilgal, dixítque ad eum Ca-
leb filius Iephune Keniſæus, Tu noſti
verbum quod loquutus eſt Iehoua ad
Moſen virum Dei de me, & de te, in
Cades-barnea:
7 Quadragenarius eram quando
miſit me Moſes ſeruus Iehouæ de Ca-
des-barnea ad explorãdam terram, &
retuli ei rem ſicuti erat in corde meo.
8 Et quum fratres mei qui deſcẽde-
rant mecum diſſoluerent cor populi,
ego perſeueranter ſequutus ſum Ieho-
uam Deum meum.
9 Et iurauit Moſes illo die, dicendo,
Si nõ terra quam calcauit pes tuus, tua
erit in hęreditatem & filiis tuis in æ-
ternum, quia perſeueranter ſequutus

es Iehouam Deum meum.
10 Nunc autem Iehoua concessit
mihi vitam sicuti dixerat. Iā quadra-
ginta quinque anni sunt, ex quo tem-
pore pronunciauit Iehoua hanc rem
Mosi, ex quo ambulauit Israel per de-
sertum: & nunc quidem hodie sum
quinque & octoginta annorum.
11 Et adhuc sum hodie vegetus vt
eo die, quo misit me Moses: quātus e-
rat tunc vigor meus, tantus hodie est
vigor meus ad prælium, & ad exeun-
dum, & ad ingrediendum:
12 Nunc ergo da mihi montem i-
stum, vt loquutus est Iehoua eo die.
Tu enim audiuisti eo die quòd Ana-
kim sint ibi, & vrbes magnæ & muni
tæ: forte Iehoua *erit* mecū; & expellā
eos quemadmodum dixit Iehoua.
13 Et benedixit ei Iosue, deditque
Hebron ipsi Caleb filio Iephune in hę
reditatem.
14 Idcirco fuit Hebron ipsius Ca-

leb filii Iephune Kenisęi in hæreditatem, vsque ad diem hūc, eo quòd perseueranter sequutus est Iehouam Deū Israel.

15 Nomen autem Hebron antea fuit Ciriath-arba, qui Arba homo magnus inter Anakim fuit: & terra quieuit à bello.

1 *Hæc sunt quæ in hæreditatem.*) Nunc ad terram Chanaan descēdit, de qua oportuit nouem tribus & dimidiam sortiri. Atque huius quidem narrationis filum, vt videbimus, mox abrumpet. Opportunus tamen fuit transitus ab ea regione cuius diuersa erat conditio: vt sciant lectores posthac de terra Chanaan fore sermonem, quæ sorte diuidenda erat. Diximus autem Iosue & Eleazar non tātùm partitos esse quod iam acquisierant Israelitæ: sed quum in Dei promissionem recumberent, quidquid suis promiserat securè complexos esse non secus ac iam vsu captum. Videbimus quidem non statim plenā fuisse partitionem: sed quum prima exiit sors Iuda, aliis in spe relictæ fuerūt suæ vices. Verùm emergit difficilis quæstio, quomodo terram distribuerint Iosue, Eleazar, & principes, si iactæ fuerunt sortes. Neque enim hominum sententia, vel arbitrio, vel authoritate sortitio regitur. Siquis respōdeat, præfuisse ne qua fraus obreperet, nondum so-

dum solutus est nodus, imò effugium illud refelletur ex contextu. Sciendum igitur est, non simpliciter electos fuisse qui sortito terram diuiderent: sed qui deinde iusta proportione cuiusque tribus fines vel ampliarent vel restringerent. Quòd autem nuda sorte non potuerit trãsigi negocium, facilè liquet. Nam quum secundum homines nihil sit magis fortuitũ quam sortis euentus, nesciebant an dimidiam tribum Manasse locare vellet Deus vbi sedem obtinuit tribus Iuda: an loco Ephraim futurus esset Zabulon. Longius itaque progredi liberum ab initio non fuit, quàm vt terram diuiderent in decem plagas vel prouincias: sic tamẽ vt cuiusque maneret indefinitum spacium. Nam si data fuisset singulis optio, alii optassent in terræ vmbilico habitare, alii sumpsissent quietam stationem, alii vbertatem agrorum, vel cæli temperiem, ac loci amœnitatem sequuti essent. Atqui sors Iudæos velut in capite constituit, tribum verò Zabulon relegauit ad littus maris: tribum Beniamin fecit Iudæis vicinam, tribũ Ephraim longius submouit. Denique hæc fuit sortis potestas, vt ab Ægypto Syriam versus, à plaga Septẽtrionali ad mare Mediterraneum caderent sortes decem, vt alii finitimi essent AEgyptiis, alii maritima loca incolerent, alii tenerẽt partem altiorem, alii in mediis vallibus subsiderent. Hoc constituto, restabant præfectis populi suæ partes, vt pro iure analogico fines vndique circunscriberent. Fuit igitur in eorum arbitrio supputare quot millia capitum essent in vnaquaque tribu: & secũdum

paucitatem vel copiam hominum ſingulis adiudicare vel plus vel minus ſpacii. Nam ex Dei pręcepto ſeruanda proportio fuit: vt quò plures erant vel pauciores, ſicuti reperti fuerant in cēſu, regio illis amplior vel anguſtior terminaretur. Nume.26. Eorundē principū iudicio permiſſum fuit, vt vel in lōgitudinem vel in latitudinem dirigerent limites, prout commodior ratio exigebat. Iam memoria quoque tenendum eſt quod legitur Numer.34.cap. Decem qui vocātur nunc Familiarum capita, non ſuffragiis hominum, ſed voce Dei fuiſſe creatos ad munus hoc exequendum. Ita ſingulæ tribus habebant proprios cognitores, nequa fraus aut vis interueniret. Deinde nefas erat qui à Deo nominati fuerant, habere ſuſpectos. En quomodo dedit Ioſue terram, quæ tamen ſortitioni ſubiecta fuit.

4 *Leuitis non dederunt.*) Tertiò idem repetitur de Leuitis, non veniſſe in numerum, vt caput vnum facerent: ſed alio conſilio, quia ſcilicet continuò pòſt ſequitur, filios Ioſeph in duas tribus fuiſſe diuiſos, atque ita priuilegio duplicatā illis fuiſſe portionem. Sic enim vaticinatus fuerat Iacob: imò tanquam arbiter à Deo datus filium Ioſeph reliquis hac in parte prætulerat. Ergo Leuitas ſibi aſſumpſit in peculium, & in eorū locū ſubſtituit alterā ex duabus familiis Ioſeph.

Gen.49

6 *Acceſſerunt filii Iuda.*) Inſeritur narratio, qua abrumpitur quod de terræ partitione dici cœptum erat: nempe quòd poſtulauerit Caleb montem Hebron ſibi dari, vt à Moſe promiſſus erat. Id autem longo antè tempore accidit, quā

bellandi

bellandi finem populus fecisset ac sortiri oporteret. Quintus enim annus numeratur à terræ ingressu: nec verò locum iam pacatum & hostibus vacuum sibi relinqui vult: sed in medio armorum strepitu ac feruore permitti sibi cupit, illum profligatis cæsisque Gigantibus acquirere. Tantùm cauet, ne vbi sua virtute Gigantes domuerit, laboris sui mercede fraudetur. Ratio cauendi est, ne in communem tribus sortẽ veniat. Ideo non solus ipse causam suscipit: sed tribules quoque filii Iuda subscribũt: quia extraordinario hoc munere quod in vnam familiam conferebatur fiebat, vt tãtundem omnibus accresceret. Quãuis ergo solus Caleb verba faciat, adest tamen tota tribus cuius intererat illum hoc pręmio locupletari. Cur verò nomẽ Kenisæi inditũ fuerit ipsi Caleb, mihi non liquet. Sic etiam vocatur Numer. 32. Nec verò me latet quid alii diuinent: nempe ita cognominatũ fuisse à Kenas, vel quòd apud Kenisæos habitauerit ipse, aut quispiam è maioribus. Sed apud me nihil firmũ. Quid si ab aliquo insigni actu titulum adeptus fuerit? Sicuti victores interdum cognomen ex gentibus subactis assumunt. Primò, quia neque in publicas tabulas relata erat promissio, nec eius quisquam erat testis superstes pręter Iosuam, ipsum compellat. Probabile autem est, quum exploratores decem nomina Enakim ad terrendum populum obiectarent, Caleb vt eorum improbitatem refelleret, quod verum erat respondisse eos quum aspiceret in monte Hebrõ, adeo non fuisse terribiles, vt eos seorsum aggressurus

esset,

eſſet, modò illis expulſis ſuccederet. Atque hac lege habitationem à Moſe fuiſſe conceſſam in eo loco quem ſua fortitudine acquiſiiſſet.

7 *Quadragenarius eram)* Videtur paulo ſplendidius quam pium & modeſtum hominẽ deceat, virtutem ſuam iactare. Verùm meminerimus quum res per ſe odioſa eſſet multíſque querelis obnoxia, neceſſariam fuiſſe raram cõmendationem, quæ inuidiam dilueret. Commemorat igitur ſe bona fide retuliſſe quod cognouerat de terra. Nam hac particula, Sicuti erat in corde meo, ſinceritatem notari certum eſt: atque ita fallacibus verbis cor opponi. Ridiculum enim commentum eſt, dixiſſe in corde, quia in itinere nihil tale proferre auſus fuerat, ne à comitibus occideretur. Nihil ergo aliud ſignificat, quam ſe abſque fuco & ſimulatione probè perfunctum eſſe mandatis ſibi iniunctis. Laudem ſuæ integritatis amplificat, quòd quum omnes collegas, excepto Ioſue, haberet aduerſarios, nõ tamen ceſſerit eorum malitiæ, nec ſceleſta conſpiratione fractus fuerit, ſed conſtanter perſtiterit in propoſito. Ad verbum legitur, Impleui ire poſt Deum meum. Senſus tamen clarus eſt, non fuiſſe abductum ab officii fide praua machinatione decem hominum, quam difficile erat ſuſtinere, eo quòd inflexibili perſeuerantia Deum ſequutus ſit. Nempe quia certo perſuaſus erat, Deum expeditionis eſſe authorem, à qua perfidi illi populum retrahere tentabant. Cæterùm diſcamus ex hoc loco, niſi vltima primis reſpõdeant, bona principia euaneſcere: deinde hanc demum

demum constantiam laude esse dignam, vbi Deum sequimur.

9 *Tunc iurauit Moses.*) Hic iam vnus fructus legationis probè & fideliter obitæ, hæreditate potiri, qua priuatur totus populus. Etsi enim inter Dei beneficia iure censetur vitæ diuturnitas: finis tamen hic annectitur, vt hæreditatem quæ aliis negatur obtineat Caleb: quod non vulgaris fuit prærogatiuæ. Exinde celebrat Dei fidem, quia sibi vitam prorogauerit: neque id modò, sed vigorem & robur contulerit, vt octogenario maior, nihilo debilior sit quam in flore ætatis. Aliorum etiam viridis fuit senectus, sed paucorum: deinde ad hunc æquabilem tenorem non accessit, vt octogesimo quinto anno maneret virile robur prorsus integrum. Neque enim ducis modò peritiam sibi & fortitudinem arrogat, sed militare robur. Addit alia quoque munia & vitæ actiones. Nam ingredi & exire tantundem Hebræis valet, atque peragere & exequi omnes officii nostri partes. Re ipsa autem id confirmat Caleb, dum sibi Gigantes deposcit quos aggrediatur & expellat. Neque tamen stolido fastu effertur ad victoriæ fiduciam: sed prosperum euentum sperat ex Dei auxilio. Videtur quidē absurda esse dubitationis nota, Forte: acsi fortuito se ad pugnā accingeret. Qui modestiæ causa putāt ipsum sibi diffidere, & considerare suam infirmitatē, neque totū neque nihil dicunt. Certe omittunt quod præcipuum est, referri istud Forte, ad cōmunem hominum sensum, qualis ex præsentis rei statu concipi poterat.

terat. Sed in primis expendere conuenit eius conſilium. Si montem ſibi dari petiiſſet, in quo occupando nihil fuiſſet negocii: difficilius erat impetrare. Nunc verò rei difficultate propoſita, ſibi apud Ioſue & principes fauorem conciliat: quia vbi eius voto annuerint, nihil tamen concedent, niſi arduũ, dubium, & periculoſum certamen obeat. Quum ergo ſciret trepidare & expaueſcere filios Iſrael ad famam Gigãtum, ex eorum opinione loquitur, quaſi de re perplexa & confuſa. Quod ad ipſum attinet, verba clarè demonſtrant quam non incerto aut vacillante animo quod ſibi dictum fuerat, præſumpſerit. Expellam, inquit, eos ſicut pronunciauit Iehoua. Dicemúſne vbi Dei ſententiam profert, eum ambigere, acſi quod promiſit facturus ſit nécne? Certe patet, quô maior eſſet impetrãdi facilitas, tantùm monuiſſe quanti diſcriminis eſſet negocium. Quanquam Hebræis nouum non eſt, hac voce difficultatem ſimpliciter notare, vtcunque nulla diffidentia inquietudine animos agitet. Quantæ verò molis fuerit expellere Gigantes ex ea munitione inde colligitur, quòd nõ niſi mortuo demum Ioſue eos aggredi auſus eſt Caleb.

13 *Benedixit ei.*) Ita bene precatus eſt, vt ſimul gratularetur. Nam ad exemplum fuit vtile, publicè eius virtutem celebrari, qua alii ad ſuperandos omnes metus incitarentur. Perinde enim fuit, acſi Gigantes ex ſublimi deſpiceret. Benedictio igitur Caleb laudem in ſe continet, quę ad populum exhortandum valeat. In fine capitis dicitur, nomẽ Hebron fuiſſe Ciriath-Arba. Vbi no-

bi notandum eſt, non montem ipſum intelligi, ſed primariam vrbem, cuius frequenter occurrit mentio in Scriptura. Sic autem dicitur fuiſſe cognominata à famoſæ proceritatis Gigante: quo refellitur eorum commētum qui à quatuor Patriarchis illic ſepultis ſic dictum volunt, Adam, Abraham, Iſaac, & Iacob. Patet autem Caleb minimè conſuluiſſe præſenti otio, vel domeſticæ vtilitati, quando ad locum ſibi datum multis pòſt annis non aſpirat. Quare non minus totius populi interfuit, quàm vnius priuatæ familiæ, pro ſingulari beneficio tribui, quod adhuc ab incōprehenſibili Dei gratia pendebat, & erat in mera ſpe reconditum. Minus etiam debuit odioſa eſſe donatio, cuius effectus ſine incredibili Dei virtute ratus non fuiſſet. Naſcitur tamen quæſtio, quum Hebron nō tātùm Leuitis ceſſerit in portionē, ſed vna fuerit ex vrbibus refugii, quomodo firma ſteterit donatio. Si dicamus Caleb aliis oppidis contentum, ius ſuum Leuitis reſignaſſe, nondum planè ſoluitur nodus, quia diſertè conſtituitur dominus illius vrbis. Verùm ſi reputamus, tantùm ius habitationis in vrbibus Leuitis conceſſum fuiſſe, nulla erit repugnantia. Interea tamen nō parua laude digna fuit moderatio Caleb, qui in parte ſibi extra ordinem, & priuilegio data hoſpitium Leuitis non negauit.

CAPVT XV.

1 FVítque ſors tribui filiorũ
Iehuda per familias eorũ
iuxta terminum Edom,
& deſertum Sin ad Au-
ſtrum ab extremo Auſtri.

2 Fuítque eis terminus Meridiei ab
extremo maris ſalis, hoc eſt à petra
quæ reſpicit ad Meridiem.

3 Et egreditur verſus Meridiẽ Maa-
le-acrabim, & illinc tranſit in Sin: pro-
grediẽs autem à Meridie in Cadeſ-bar
nea traſit illinc in Eſron, & rurſum a-
ſcẽdit in Adar, vnde circuit in Carcaa.

4 Inde tranſit in Aſmon, & egredi
tur ad torrentem AEgypti: ſúntque
egreſſus huius termini ad Occidẽtem:
iſte erit vobis terminus ad Meridiem.

5 Terminus verò ad Orientem, eſt
mare ſalis vſque ad extremitatem Ior
danis, terminus autem anguli Aqui-
lonaris à petra maris ab extremo Ior-
danis.

6 Aſcen.

6 Aſcēdítque terminus iſte in Beth-
hoglah, & trāſit ab Aquilone ad Beth
araba: atque illinc aſcendit terminus
iſte ad lapidem Bohan filii Ruben.
7 Aſcendit præterea terminus iſte
in Debir à valle Achor, & verſus A-
quilonem reſpicit ad Gilgal, quæ eſt è
regione aſcenſus Adūmim, quæ qui-
dem eſt ab Auſtro torrenti: & tranſit
terminus iſte ad aquas En-ſemes, ſúnt
que exitus eius ad En-rogel.
8 Et aſcendit terminus iſte ad val-
lem filii Hinnō, ad latus Iebuſæi à Me-
ridie, ipſa eſt Ieruſalem: aſcendit inſu-
per terminus iſte ad verticem montis
qui eſt è regione vallis Hinnom ad
Occidentem, quæ quidem eſt in ex-
tremitate vallis Rephaim ad Aqui-
lonem.
9 Circuit autem terminus à verti-
ce ipſius mōtis, ad fontē aquæ Neph-
thoah, & egreditur ad vrbes montis
Ephron, circuítque terminus iſte in

Baala, ipſa eſt Ciriath-iearim.

10 Et illinc girat terminus iſte à Baala ad Occidentem ad montē Seir, & illinc pertranſit ad latus mōtis Iearim ab Aquilone, ipſa eſt Cheſalon, deſcēdítque in Beth-ſemes, & pertrāſit in Timna.

11 Egreditúrque terminus ad latus Ecrō ad Aquilonem, & circuit terminus iſte ad Sichron, pertranſítque vſque ad mōtem Baala, & illinc egreditur in Iabneel: ſúntque exitus huius termini ad mare.

12 Porrò terminus Occidentalis ad mare magnum, & terminum, iſte eſt terminus filiorum Iehuda per circuitum, per familias ſuas.

13 Caleb autem filio Iephune dedit partem in medio filiorum Iehuda ſecundum ſermonem Iehouæ ad Ioſue, Ciriath-arba patris Anac, ipſa eſt Hebron.

1 Iam præfatus ſum in delineando locorū ſitu

& ex-

& excutiendis nominibus non fore me curiosum, partim quia me in topographica sciētia vel chorographica nō esse exercitatum fateor: partim quia magni laboris non nisi tenuis fructus ad lectores rediret. Imò forte maxima pars absque vtilitate valde sudaret. Quod ad rē pertinet, obseruandum non tantùm in loco excelso cadere sortem tribus Iuda, vt ipsa regionis eminentia dignitatem futuri regni commendet: sed nomen eius primum exire in eiusdem rei præsagium. Quod iam armis partum erat diuidere incipiunt. Tribuum decem nomina coniiciuntur in vrnam. Iuda omnibus aliis prefertur. Quis non videt attolli in summum gradum, vt ratum sit vaticinium Iacob? Iam intra fines hîc positos satis notum est fuisse opima pascua & vites generosas ac fœcunditate celebres. Hoc modo dum sors respondet vaticinio Iacob, illam non casu cecidisse plane liquet: sanctum verò patriarcham quod à Spiritu dictatum erat protulisse. Si qui sint locorum peritiores, illis quidē iucunda erit & vtilis argutior disquisitio. Verùm ne rudiores pigeat ignota nomina legere, non mediocre operæpretium se fecisse existiment, modò breuem quam attigi summam teneant, in sublime efferri tribum Iuda, vt supra alias cōspicua emineat, donec inde sceptrū exurgat: deinde vitiferam & pascuis nobilē regionē assignari eius posteris; adhæc, vt totus populus agnosceret non fortuitum fuisse iactum, qui tribus antè seculis prædictus fuerat. Præterea indoctis quoque ex multiplici ambitu colligere promptum

eſt,ſpacioſam fuiſſe plagam,quã tribus vna ſortita eſt.Nam etſi poſtea contigit aliqua diminutio:ſemper tamen latiſſimè dominati ſunt. Memoria verò tenendum eſt quod dixi, ſorte nihil aliud fuiſſe declaratum,quam filiis Iuda terminum eſſe contiguũ terræ Ædon & filiis Sin:eoſdem finitimos ab altera parte torrentis AEgypti marique Mediterraneo: qui verò electi erãt diuiſores,quoad ferebat eorum iudicium, pro multitudine hominum emenſos eſſe quanta illis portio cederet,nec longius extendiſſe eorum fines: eandem quoque rationem ſequutos eſſe in aliis,vt poſtulabat vicinitas. Nec verò obſtitit error quo minus firmum fuerit quod decreuerant. Nam ſicut eos non puduit ex parte retractare partitionem non ſatis conſideratè factam: ita viciſſim populus quum agnoſceret eos optima fide & probitate in negocio verſatos eſſe, libentius ſe ſubmiſit eorum decreto: nec obſtitit particularis error quo minus rata maneret generalis actio. Verbum vnum attingere de vrbe Iebus, cuius nomen poſtea fuit Ieroſolyma, operæpretium erit. Quum iam arcano Dei conſilio in ſacrarium electa eſſet,illicque futura eſſet regni ſedes:fuiſſe tamen poſſeſſam ab hoſtibus,vſque ad tempus Dauidis.Nam in tam diuturna priuatione eius loci, in quo fundata erat reliquæ terræ ſanctitas, pręſtãtia,& decus: dilucida apparuit Dei maledictio,ad puniẽdam populi ignauiam.Siquidem perinde erat acſi terræ adempta eſſet præcipua dignitas & ornamẽtum. Sed ex altera parte refulſit mirabilis Dei bonitas,

bonitas, quòd Iebuſęi qui poſt tempus ſibi prorogatum, altiſſimas radices egiſſe viſi fuerant, ex ſecura tamen ſtatione tandem euulſi ſunt.

13 *Caleb autem filio Iephune.)* Ridiculum fuit ſi ex præſenti ſtatu iudicium fieret, ſæpius imaginariam donationem celebrare, cuius nullũ fructum percepit Caleb viuo Ioſue. Sed hîc tam veritas Dei quam ſancti viri fiducia, quæ in eius promiſſioné recubuit, commendatur. Quanquã ergo vanam ſollicitudinem Chaleb, & inanem Ioſue liberalitatem tunc luſiſſent naſuti homines, ac loci ipſius incolæ, ſi ad eos perlatus fuiſſet rumor, ſuperbè nec abſque ſubſannatione ſpreuiſſent. Deus tamen conſtantiam ſui decreti tandem reipſa patefecit. Caleb verò quãuis cerneret ab acceſſu montis ſe arceri, teſtatus eſt ſe nudo Dei ſermone eſſe contentum: ſicuti hoc rectum eſt fidei ſpecimen, rerum quæ promiſſæ ſunt fruitione libẽter carere, donec tempus aduenerit. Porrò hic locus & ſimiles docent, Gigantes qui paſſim vocãtur Enakim, ſic fuiſſe cognominatos ab authore ſui generis Enac, atque ita vocem eſſe Gentilitiam. Quando autem filios Enac profligauerit, paulò pòſt videbimus. Interea docet hic locus, Caleb quum obtenderet nomẽ Moſis, minimè fucum feciſſe, vel quidquam falſò protuliſſe: quia palam nunc aſſeritur, Moſen ex Dei præcepto ita ſtatuiſſe.

14 Expulit inde Caleb tres filios Enac, Sezadi, & Ahiman, & Thalmai,

qui fuerant filii Enach

15 Aſcendítque inde ad habitatores Debir, cuius nomen antea fuit Ciriath-ſepher.

16 Dixítque Caleb, Qui percuſſerit Ciriath-ſepher, & ceperit eam, dabo ei Achſa filiam meam in vxorem.

17 Cepit autem eam Othoniel filius Cenas fratris Caleb: dedítque ei Achſa filiam ſuam in vxorem.

18 Fuítque quum veniret ipſa ſuaſit illi, vt peteret à patre ſuo agrum, & deſcendit de aſino, dixítque ei Caleb, Quid tibi eſt?

19 Illa reſpondit, Da mihi benedictionem: quandoquidem terram aridam dediſti mihi, da mihi fontes aquarum. Et dedit ei fontes ſuperiores, & fontes inferiores.

20 Iſta eſt hæreditas tribus filiorũ Iehuda per familias ſuas.

21 Fuerunt autem vrbes in extremitate tribus filiorum Iehuda iuxta

termi-

terminum Edom ad Meridiem, Cab-
ſeel, & Eder, & Iagur,
22 Et Cina, & Dimona, & Adada,
23 Et Cedes, & Haſor, & Ithnan,
24 Ziph, & Telem, & Bealoth,
25 Et Haſor in Hadatha, & Ce-
rioth, Heſron, ipſa eſt Haſor.
26 Amam, & Sema, & Molada,
27 Et Haſar-Gadda, & Heſmon,
Beth-phelet.
28 Et Haſar-ſual, & Beerſeba, &
Biziotheia,
29 Baala, & Iim, & Aſem,
30 Et Eltholad, & Cheſil, & Horma
31 Et Siclag, & Mādmānah, & Sé-
ſannah.
32 Et Lebaoth, & Silhim, & Ain, &
Rimon: omnes vrbes viginti & no-
uem, & villæ earum.
33 In planitie Eſthaol, & Sora, &
Aſnah,
34 Et Zanoah, & En-gannim, &
Thaphuah, & Enam,

35 Iarmuth,& Adulam,Sochoh,&
Azecah,

36 Et Saaraim, & Adithaim, &
Gederah,& Gederothaim: vrbes qua-
tuordecim,& villæ earum.

37 Senã,& Hadaſa,& Migdalgad,

38 Et Dilan,& Miſpeh, & Iocteel.

39 Lachis, & Boſcath,& Eglon,

40 Et Chabbon, & Lahmam, &
Chithlis.

41 Et Gederoth, Beth-dagon, &
Naamah,& Makeda: vrbes ſexdecim,
& villæ earum.

42 Libna,& Ether,& Aſan,

43 Et Iephtha,& Aſna,& Neſib,

44 Et Cheila,& Achzib,& Mare-
ſah: vrbes nouem & villæ earum.

45 Ecron,& oppida eius, & villæ
eius.

46 Ab Ecron, & ad mare, omnes
quæ ſunt ad latus Aſdod,& villę earũ.

47 Aſdod,oppida eius,& villæ e-
ius: Azza, oppida eius, & villæ eius

vſque

vſque ad torrentem AEgypti,&Mare
magnum,& terminus.
48 Et in monte, Samir,& Iathir, &
Sochoh,
49 Et Danah,& Ciriath-ſannah,ipſa
eſt Debir.
50 Et Anab,& Eſthemoh,& Anim,
51 Et Goſan, & Holon, & Giloh:
vrbes vndecim,& villæ earum.
52 Arab,& Dumah,& Eſan,
53 Et Ianum,& Beth-thappuah,&
Aphecah,
54 Et Huntha,& Ciriath-arba,ipſa
eſt Hebron,& Sior: & vrbes nouem,
& villæ earum.
55 Mahon,Carmel,& Ziph,& Iut-
tah.
56 Et Iezrael,& Iocdean, & Zaura.
57 Cain,Giba, & Thimnah: vrbes
decem,& villæ earum.
58 Hal-hul,& Beth-ſur,& Gedor,
59 Et Maarath,& Bethanoth, & El
thecon:vrbes ſex,& villæ earum.

60 Ciriath-baal,ipsa est Ciriath-iearim, & Rabba: vrbes duæ, & villę earum.

61 In deserto Beth-arabah, Middin, & Sech-acha,

62 Et Nibsan, & vrbs salis, & Engedi: vrbes sex, & villæ earum.

63 Porrò Iebusæos habitatores Ierusalem non potuerunt filii Iehuda expellere: itaque habitauit Iebusęus cum filiis Iehuda in Ierusalem vsque ad diē hanc.

Hîc narratur quod gestum fuisse demum post mortem Iosue ex libro Iudicum patet. Sed ne quæstionem gigneret nouitas, quòd mulieri datus erat pinguis & irriguus ager in patrimoniū, historiam quæ postea accidit, inserere voluit libri scriptor: ne quid in sorte tribus Iuda maneret ambiguum. Primò, dicitur Caleb, expugnata vrbe Hebrō, aggressus fuisse Debir, vel Ciriath-sepher, & generum sibi adoptasse, qui primus illuc ingressus esset. Apparet autem, quādo raro pręmio inuitat suos commilitones ad capiendam vrbem, non parum fuisse negotii. vnde confirmatur quod antè visum est, laboriosum opus ei iniunctum esse cùm data ei fuit possessio, quę magno discrimine acquirenda esset. Ergo vt fortissimum

ſimum quemque animet, filiæ ſuæ nuptias promittit in mercedem ſtrenuitatis, quiſquis murũ ſuperauerit. Tandem additur, Othoniel qui nepos erat ex fratre, præmium hoc ſua virtute fuiſſe adeptum. Quomodo obrepſerit in vulgatem translationẽ, Frater Caleb iunior, neſcio: nec certe vllo colore excuſari poteſt hoc mẽdum. Quare inſcitè ſe torquent nonnulli, quomodo neptẽ ſuam Othoniel duxerit vxorem: quia iam tale cõiugium lege prohibitum fuerat. Atqui colligere promptum eſt, non patruum fuiſſe, ſed tantùm patruelem. Verum hîc quæritur quomodo de filia ſua paciſci auſus fuerit Caleb, donec certior de eius voluntate factus eſſet. Quanquam enim parentum munus eſt filias ſuas elocare: non tamen illis permittitur tyrannicum imperium, vt eas incõſultas addicant quibuſcunque viſum fuerit maritis. Nam cum voluntarii eſſe debeant omnes contractus: in coniugiis maximè vigere debet libertas, nequis inuitus fidẽ ſuam obſtringat. Verùm probabili ratione adductus fuit Caleb, ne de filiæ ſuæ cõſenſu dubitaret: quia verecundè repudiari nõ poterat tam honorifica conditio. Maritus enim dabatur, non quilibet ex vulgo: ſed qui bellica virtute alios omnes antecelleret. Quanquam fieri poteſt, vt in feruore pugnæ inconſideratè promiſerit Caleb, quod præſtare non erat in eius arbitrio. Mihi tamen videtur exponenda fuiſſe pactio ex iure communi, ſi accederet puellæ voluntas. Deus certè votum Caleb exaudiuit, dum generũ obtulit ex animi ſententia. Nam ſi alioqui data fuiſſet optio, neminem

magis optasset.

18 *Fuitque quum veniret.)* Etsi coniicere licet Acsa puellam fuisse egregiis moribus, & probè institutam, cuius nuptiæ singularis præmii loco victori promissæ fuerint: hîc tamen detegitur peruersa eius cupiditas. Sciebat mulieres Dei lege à fundis hæreditariis excludi: at nihilominus appetit, & maritum iniqua expostulatione stimulat. Sic enim ambitiosæ & cupidæ vxores viris molestæ esse non desinunt, donec pudoris, modestiæ, & æquitatis eos obliuisci cogant. Nam etsi virorũ quoque inexplebilis est auaritia: fœminæ tamen magis præcipites feruntur. Quô attẽtius cauere debent viri, ne importunis earum cõsiliis tanquam flabellis accendantur. Sed maior intẽperies se prodit, dum mariti facilitate & patris indulgẽtia audacior redditur. Nam agro sibi dato non contenta, regionem irriguam sibi poscit. Ita vbi quis semel transiliuit recti & honesti modum, vitium illud protinus sequitur impudẽtia. Porrò quòd pater nihil negauit, signum fuit rari amoris. Sed non ideo sequitur, quin meritò exosa sit improba lucri cupiditas, quæ mentes excæcat, rectúmque iudicium peruertit. Quod dicitur Acsa descendisse ex asino, quidam ad simulationem & astutiam referunt, quasi mœrore concideret: atque ita lapsus indicium esse deliquii vel defectionis animi. Verùm simplicius est, quô suppliciter patrẽ rogaret, descendisse ad eius pedes. Quidquid sit, astu & blanditiis sibi conciliauit mulier ius alienum: vnde tantundem diminuta fuit fratrum portio.

Nmu. 27.8

20 *Ista*

20 *Ista est hæreditas.)* Antea quidem fines circũdedit filiis Iuda:sed nunc alia ratione ostenditur, quàm ampla & fertilis illis obtigerit ditio, in quo etiam refulget summa Dei liberalitas. Numerantur centum & tredecim vrbes, cum oppidis & villis. qui numerus non tantùm frequentiã hominum testatur:sed terræ quoque vbertatem. Neque tamen dubium est, quin Dei benedictione noua indita fuerit fertilitas. Fulgere tamen in ipsa terræ natura Dei gratiam oportuit, dum omni bonorum copia refertam populo suo delegit. Nunc si homines tribus respicimus, dimidia pars regionis abũdè sufficere illis potuit ad habitandum. Nam vt octingenti distributi essent in singulas vrbes:residuæ multitudini manebãt oppida & villæ. Et certè paulò pòst detracta fuit portio, quæ tribui Simeõ daretur. Nam ita completa fuit dispersio de qua vaticinatus erat Iacob, Genes.
vt posteritas Simeõ quasi in alieno solo peregrinaretur. 49.7
Ergo à filiis Iuda admissi sunt tanquam hospites.

63 *Porro Iebusæos.)* Hoc ad excusandum populum nihil facit, neque in eum finem ponitur: quia si pro virili incubuissent, & destituti essent successu, recidebat dedecus in ipsum Deum, qui promiserat se illis perpetuum fore ducem, donec terram illis vacuam traderet: ac missurũ crabrones, qui incolas abigerent. Deut. 7.20
Ergo nõ nisi per illorum ignauiam stetit, quominus potiti fuerint vrbe Ierusalem. Itaque non potuerunt, quia obstaculo illis fuit suus torpor, dum quietis desiderio Dei mandatum neglexerunt. Locus notatu di-

gnus: vt diſcamus alacriter vires noſtras experiri in aggrediendis Dei præceptis: nec occaſionem prætermittere, ne ceſſantibus claudatur ianua. Reprehenſione vacaſſet modica dilatio: ſed longi temporis molities Dei benedictionem quodammodo repulit.

CAPVT XVI.

1 EGreſſa eſt autem ſors filiis Ioſeph à Iordane Iericho, ad aquas Iericho, ad Orientem, ad deſertum quod aſcendit à Iericho in montem Beth-el.

2 Egreditúrque à Beth-el in Luz, & hinc pertranſit ad terminum Archi Ataroth.

3 Poſtea aſcendit ad mare, ad terminum Iaphleti, vſque ad terminũ Beth-horon inferiorem, & vſque ad Gazer, ſúntque exitus eius ad Mare.

4 Itaque hæreditatem acceperunt filii Ioſeph, Manaſſes & Ephraim:

5 Fuit autem terminus filiorum Ephraim per familias ſuas: fuit inquam,

termi-

terminus hæreditatis eorum ad Orien
tem ab Atroh-Addar, vſque ad Beth-
horon ſuperiorem.
6 Et exit terminus ille ad Mare, ad
Michmethah ab Aquilone: & circum-
it terminus ad Orientem, ad Thaa-
nath-ſiloh, & trāſit illam ab Oriēte ad
Ianoah.
7 Et deſcēdit à Ianoah in Atharoth,
& Naarath, & peruenit in Iericho, e-
greditúrque ad Iordanem.
8 A Thappuah pergit terminus ad
Mare ad torrentem arundinis, ſúnt-
que exitus eius ad Mare. hæc eſt hære-
ditas tribus filiorum Ephraim per fa-
milias ſuas.
9 Et vrbes ſeparatæ filiis Ephraim
in medio hæreditatis filiorum Manaſ-
ſe, omnes vrbes, & villę earum.
10 Neque expulerunt Chananæum
habitantem in Gazer: Itaque habitauit
Chananæus in medio Ephraim vſque
ad diem hanc, & fuit tributo ſeruiens.

1 *Egreſſa eſt ſors filiis Ioſeph.)* In genere primùm narrat quæ ſors obtigerit duobus filiis Ioſeph: deinde recenſet ſortem Ephraim. Mirum autem eſt, cùm dimidia pars tribus Manaſſe iam locata eſſet trans Iordanem: plus tamen verborũ cõſumi in parte illius reſidua, quàm in tota hæreditate tribus Ephraim: quæ tamẽ vt erat populoſior, ita meritò ſibi vendicabat ampliorem terram. Verùm quod prolixior habetur ſermo de poſteris Manaſſe, id fit per occaſionem: quia iterum repetit ſcriptor libri, quomodo extra ſortem illis data fuerit ſedes in regione Baſan. Deinde cõmemorat ſancitum fuiſſe à Ioſua quod Moſes ex authoritate Dei præceperat quoad filias Selophead. Quum ergo de finibus Ephraim nulla eſſet dubitatio, nec futurum eſſet certamẽ, breuiter perſtringitur eorum ſortitio. Verùm hîc noua quæſtio exoritur, quum ius primogenituræ à Manaſſe ad Ephraim tranſiiſſet, quomodo poſteri eius qui gradu honoris erat ſuperior vrbes ſuas obtinuerint inter filios Manaſſe. Videtur enim hoc modo deterior fuiſſe eorum conditio. Ego verò ſic interpretor, Quum latior eſſet pars Manaſſe quàm pro hominum numero, ſupputatione facta detractas fuiſſe vrbes quæ iuſtam portionem tribus Ephraim conficerent: non vt permixti filiis Manaſſe, quaſi precariò inter ipſos habitarẽt: ſed quia longius protenſi fuerunt eorum termini verſus ipſos, quibus ſufficere poterat anguſtior poſſeſſio. Cæterùm in fine capitis probro notatur mollities Ephraim, quòd Chananæum non expulerit è Gazer, quia ſi viriliter & cordatè

tè progreſſi eſſent ad terram quæ ſorte obuene-
rat vendicandam, in manu erat victoria: quia ni-
hil temere aggreſſi eſſent, eo quòd tãtundem va-
lebat ſortitio, acſi deus ipſe manum è cælo porri-
geret. Sed clarius exprimitur fœda eorum ſegni-
ties, & culpa exaggeratur, quòd tributarios ſibi
fecerint quibuſcum vllo modo tranſigere fas nõ
erat. Quũ itaque diſertè vetuiſſet Deus populũ
ſuum quidquam negotii contrahere cum illis gẽ
tibus, maximè autem paciſci de venia & ſalute, lõ
gè grauius peccarũt filii Ephraim, tributum exi-
gendo, quàm ſi eos abſque pactione toleraſſent.

CAPVT XVII.

1 FVit quoque ſors tribui Manaſſe (ipſe enim fuit primogenitus Ioſeph) ipſi Machir primogenito Manaſſe patri Gilead (ipſe enim fuit vir bellicoſus) fuit inquam, ei Gilead & Baſan.

2 Fuit item filiis Manaſſe reliquis per familias ſuas, filiis Abiezer, & filiis Helec, & filiis Aſrel, & filiis Sechem, & filiis Hepher, & filiis Semida. Iſti ſunt filii Manaſſe, filii Ioſeph mares

per familias suas.

3 Porrò Selophead filio Hepher, filii Gilead, filii Machir, filii Manasse nõ fuerunt filii, sed filiæ: quarum ista sunt nomina, Mahala, & Noa, Hogla, Milcha, & Thirsa.

4 Hę accesserunt in conspectum Eleazar sacerdotis, & in cõspectum Iosue filii Nun, atque in conspectũ principum, dicendo, Iehoua præcepit Mosi vt daret nobis hęreditatẽ in medio fratrum nostrorũ. Itaque dedit eis iuxta sermonem Iehouæ, hęreditatem in medio fratrum patris earum.

5 Et ceciderunt hæreditates Manasse decem, præter terram Gilead & Basan, quæ erant trans Iordanem.

6 Filiæ enim Manasse sortitæ sunt hæreditatem in medio filiorum eius: terra autem Gilead fuit filiis Manasse reliquis.

7 Fuit autem terminus Manasse ab Aser ad Michmethath, quæ est coram

Sechem,

Sechem, & pergit terminus ad dextrã ad habitatores En-thappua.

8 Ipſius Manaſſe fuit terra Thappua: at Thappua quæ erat ad terminũ Manaſſe, eſt filiorum Ephraim.

9 Deſcendítque terminus ad Torrentem arundinis ad Meridiem ipſius Torrẽtis: ciuitates iſtę tribus Ephraim ſunt in medio ciuitatum Manaſſe: at terminus Manaſſe eſt ab Aquilone ipſius Torrentis: ſuntque exitus eius ad Mare.

10 Ad meridiem eſt ipſius Ephraim, & ad Aquilonem ipſius Manaſſe, éſtque Mare terminus eius, & in Aſer occurrunt inter ſe ab Aquilone, & in Iſſachar ab Oriente.

Redit ad tribum Manaſſe, ídque vt confirmet quod antea vidimus de filiabus Selophead. Nam cùm res noua eſſet, fœminas promiſcuè ſuccedere cum viris: quia tamen quinque erant patri ſuo ſuperſtites, probarunt æquum eſſe, ne pater orbitatis ignominiam innoxius ferret, ſe in portionem admitti. Ita Deus per oraculum Moſi re-

ſponderat, vt caput vnum in ſucceſſione efficerent. Nunc quod Dei ore adiudicatum erat, præſtari ſibi poſtulat. Quod adhuc Manaſſe primogeniti nomen retinet, ſic accipere conuenit, ne pugnet cum vaticinio Iacob: quin potius hîc primogenitura eius quodammodo ſepelitur, eiúſque dignitas reſtringitur in præteritum tempus. vbi notandum eſt, adeo tenaces eſſe homines, ſuiſque vtilitatibus addictos, vt raro in mentem veniat ius ſuum aliis tribuere. Decreto cœleſti partẽ obtinuerat filiæ Sclophead, nec quiſquam auſus eſſet verbum cõtrà facere. Interea ſi tacuiſſent, nulla fuiſſet habita illarũ ratio. Ergo ne cunctatio damnoſa ſit, Ioſue & Eleazar adeunt, & vrgent ne legitima ſucceſſione priuentur. Mora quidem nõ interponitur à Ioſue, quominus ſtatim obtineant quod iuſtum eſt. Nec verò populus obmurmurat: vnde colligimus omnes ad æquitatem fuiſſe propenſos: ſed dum quiſque ſua curat, nimis ſecurè alios negligit.

5 *Ceciderunt hæreditates decem.*) Numerantur hoc loco ſeptem ſtirpes in poſteris Manaſſe, Machir primogenitus ſeorſum ſtatuitur: deinde alii ſex. Nunc quæritur quomodo in partes decẽ diuiſa fuerit hæreditas. Quidam aſtutè hũc ſcrupulum diſſimulant. Alii quia nodum ſoluere nequeunt, obtẽdunt meras nugas. Certe valde abſurdum eſt, quinque filiabus datas eſſe quatuor ſortes: nihilo magis conſentaneum, quia pater erat primogenitus duplicatam illis eſſe ſuam partem. Hoc quidem extra controuerſiã eſt, Gilead filium Machir proauũ mulierum de quibus nũc agitur,

agitur, sedē in mōte Gilead & Basan sibi elegisse. Ergo quū iam extra sortem priuilegio hæreditatem adeptus esset, non debuit in terra Chanaan sortiri: nisi forte partem dūtaxat familiæ suæ trās Iordanem locauit. Hepher enim vnus fuit ex eius filiis, sed nō solus: sicuti aliorū quinque fratrū soboles in plura capita distingui potuit, pro quorū numero sortitio fieret. Neque enim scitur in quoto gradu sumptæ fuerint familiæ, quibus cōtigit in terra Chanaan portio. Nec verò aliud hîc legimus quàm iactas fuisse decem sortes inter filios Manasse præter regionem, quam sibi antea acquisierant trans Iordanem. Ita frustra contenditur de numero, quem certum elicere ex præsenti narratione non possumus: quia ante omnia alioqui tenendum esset, quot familiis communis fuerit partitio. Imò fieri potest, vt filiabus Selophead illic datum fuerit patrimonium. Dicuntur quidem habitasse inter fratres patris sui: sed locus non designatur. Quidquid sit non dubito quin seruata mutua æquabilitate, postquam aliis prospectum erat, terram quę sorti subiecta erat distribuerint inter decem familiâs: quarū nomina hîc tacentur.

11 Fuítque ipsi Manasse in Issachar, & in Aser, Beth-sean, & oppida eius: & Ibleā, & oppida eius: & habitatores Dor, & oppida eius: & habitatores Endor, & oppida eius: & habitatores

Thaanach, & oppida eius: & habitato
res Magiddo, & oppida eius, tres re-
giones.
12 Et non potuerunt filii Manasse
expellere habitatores vrbium istarũ,
sed cœpit Chananæus habitare in ter-
ra ipsa.
13 Quum autem roborati essent filii
Israel, posuerunt Chananęum tribu-
tarium, nec expellendo expulerunt
eum.
14 Loquuti sunt autem filii Ioseph
ad Iosue, dicendo, Cur dedisti mihi in
hæreditatem sortem vnam, & hære-
ditatem vnam, quum ego sim populus
multus, ita quòd hucusque benedixe-
rit mihi Iehoua?
15 Dixítque ad eos Iosue, Si popu-
lus multus es, ascende in syluam, &
succide tibi illic in terra Perizęi, & Re-
phaim, si angustus est tibi mons E-
phraim.
16 Cui responderunt filii Ioseph,
Non

Non sufficiet nobis mõs ille: & currus ferrei sũt in omni Chananęo qui habitat in terra vallis, & ei qui habitat in Beth-sean & oppidis eius, & ei qui habitat in valle Iezrael.

17 Dixítque Iosue ad domum Ioseph, nempe ad Ephraim & Manasse, dicendo, Populus multus es, & fortitudo magna est tibi: non erit tibi sors vnica:

18 Mons enim erit tibi, quia sylua est: succides ergo eam, & erunt tibi exitus eius: quia expelles Chananæum, quanquam currus ferrei sint ei, quanquam fortis sit.

11 *Fuitque ipsi Manasse.*) Quomodo ita permixti fuerint, vt quasdam vrbes possederint in sorte Aser & Issachar, quum intra eorum limites habitaret tribus Ephraim, diuinare facile nõ est: nisi quia forte prospectum fuit, ne habitatio cõmodior obnoxia esset multis querimoniis: vel forte prout deinde certius innotuit tota regio, aliquid secundum æquitatis regulam in superiori partitione mutatum fuit. Videtur itaque hæc noua fuisse accessio, postquam compertum fuit

filios Manasse absque aliorum iactura posse dilatari. Nec verò illis data est pacata habitatio, qua statim fruerētur: sed hæreditas illis sub spe reposita fuit, vt in cælesti promissione magis quàm in terrena possessione acquiescerent. Quòd tamen vrbibus illis potiti non sunt, eorum culpæ adscribitur: quia sors illis indubium erat pignus victoriæ. Non potuerunt igitur expellere incolas, quia neque ex animo fuerunt persuasi, Deum esse veracem, & eius virtutem sua pigritia suffocarunt. Sed alterum crimē minus tolerabile: quòd quū illis facile esset omnes delere, non modò segnes fuerunt in exequendo Dei mādato: sed turpi lucro adducti, viuos seruarūt quos Deus exitio destinauerat. Nam quibus tributū imponimus, eos quodammodo recipimus in fidem nostram, & clientelam. vindictæ suæ ministros præfecerat Deus, vires ad eam exercendam suppeditat: ipsi autem non modò cunctantur, sed bene agendi libertatem sibi eripiunt. Nihil ergo mirum si Deus peruersam adeò socordiā seuerè vltus fuerit, vt gentes illæ, quibus cōtra manifestā prohibitionē ignouerāt, fuerint similes aculeis ad configendos eorum oculos, & stimulis ad fodienda latera. Emergit etiam hîc quæstio, quomodo cōcessæ illis fuerint vrbes in tribu Aser & Issachar, quum adhuc incognita esset vtriusque portio. Ergo κατ' πρόληψιν quod nondum impletum erat refertur. Quidquid sit, colligimus propter ignorantiā locorum non ita exactè diuisas fuisse singulas partes, quin necesse fuerit postea corrigere quod plus vel minus pronunciatum fuerat.

Nume. 33.55

Ac o-

Ac omnino in genere sic habendum est de tribu Ephraim,& reliquis,multas vrbes quibus potiti sunt,propter vastitatē nullo fuisse numero.Multas ergo ruinas hîc sepeliri non dubito. Deinde statuendum est,vbi vici fuerunt ignobiles, propter soli vbertatem, & alias commoditates,illic fuisse præclaras vrbes cōditas. Nam certe Sichima satis celebris fuit ad nomen & gradū tenendum: eius tamen nulla hîc fit mentio, sicuti nec Samariæ,quæ quū metropolis esset regni Israel, ad eandem tribum Ephraim pertinebat, vt satis notum est. Patet igitur fuisse ab vnaquaque tribu complures vrbes possessas, de quibus hîc siletur.

14 *Loquuti sunt filii Ioseph.*) Etsi querimoniā suam prætexunt aliquo excusationis colore: male tamen dissimulant plus fuisse comprehensum in vna sorte,quam in tribum vnam competeret.Nescio tamen an confusè pro filiis Ioseph iacta fuerit sortitio:nec certe consentaneum videtur. Non latebat Iosue, nec alios diuisores, Ephraim & Manasse duo efficere capita,vel duas stirpes: ac sæpius antehac dictum fuit,terram diuidi in decem tribus,qui numerus non constabat,nisi tribum Manasse à tribu Ephraim discernerent.Certum igitur est,non fuisse tam crasso errore lapsos,vt duo nomina in vnam sorté cōiicerent.Occultare autē sub nomine Ioseph duas tribus,vt eas fraudarent dimidia sui iuris parte, intolerabilis fuisset iniquitas.Adde quòd distinctè exposita antè fuit vtriusque ditio, suisque terminis descripta.Huc itaque ratio nos ducit,

quum in duas tribus iactæ essent sortes, admirabili Dei consilio factum esse, vt finitimi & contigui inter se essent fratres, quibus communis erat pater. Indignè igitur expostulant sibi nō nisi vnam hæreditatem datam esse: quia nec tanta erat socordia Iosue, nec tam malignus animus, vt eos liquido iure, vel per incogitantiam, vel per inuidiam fraudaret. Sed hinc falsa querimonia de angustis finibus, quòd pro nihilo ducebant quidquid adhuc virtute bellica acquirendū erat: quasi verò alias tribus in solo pacato sors deinde locauerit. ideóque vno verbo eorum disceptationem refellit ac discutit Iosue, & crimē vnde inuidiam conflare ei tentabant, in ipsos retorquet. Si tanta inquit, est vestra copia, & multitudo, cur non in hostes irruitis, quorum regio vobis data est? Neque enim si Dei promissione freti hæreditatem fortiter adieritis ab eo concessam, euentus vos frustrabitur. Videmus quamuis rectè fuisset illis prospectum, sua tamen desidia excæcari, vt se angustiis constrictos querantur, quia ad petendum sortis suæ effectum digitum mouere nolebāt. Quare docet hic locus, si quādo putamus minus nobis præstari quam debetur, diligenter excutiendas esse omnes remoras, ne culpam, quæ in nobis residet, temere in alios regeramus.

16 *Cui responderunt.*) Apparet nimis fuisse sibi deditos, quia tergiuersantur quoad possunt, ne rationi à Iosua propositæ, qua tamen nihil æquius erat, obtemperent. Montē squalidum esse & quasi desertum obiiciunt. Ita vbi illis accesserit mi-

rit, minimũ tamen vtilitatis inde ſenſuros. Quátum ad planitiem, quæ culta erat & fertilis, excipiũt ſe ab ea excludi & arceri propter formidabilem hoſtium apparatum. Itaque commemorãt currus ferreos: acſi nõ antè experti fuiſſent Deũ nullo negotio cõterere tam currus, quam equites. Verùm Ioſue ſimplici cordatóque reſponſo tam eorum auaritiam, quam delitias, torporémque probè caſtigat, Si tibi ſylua hodie non ſatis fructuoſa eſt, cæſis arboribus conficies tibi bonos agros: ita modò ne labori parcas, erit hæc non pœnitenda habitatio. Currus porrò ferrei nõ impedient quo minus tibi pręſtet Deus quod promiſit. Tua eſt hæreditas: ſolùm qua decet fiducia in eam ingredere.

CAPVT XVIII.

1 Congregata eſt autẽ vniuerſa multitudo filiorum Iſrael in Silo, & collocauerunt ibi tabernaculum conuentionis, poſtquam terra ſubiecta erat coram eis.

2 Remanſerant autem è filiis Iſrael quibus non diuiſerant hæreditatem ſuam, ſeptem tribus.

3 Dixítque Ioſue ad filios Iſrael, Vſ-

quequo cessatis ingredi, vt possideatis terram quam dedit nobis Iehoua Deus patrum vestrorum?

4 Tradite ex vobis tres viros per tribum, quos mittam: surgéntque, & ambulabunt per terram, describéntque eam iuxta hęreditatem suam, postea reuertentur ad me.

5 Et partientur eam in septem portiones: Iudas stabit in finibus suis à Meridie: & familiæ Ioseph stabunt in finibus suis ab Aquilone.

6 Vósque describatis terram in septẽ partes, & afferatis ad me huc: tum proiiciam vobis sortem hîc coram Iehoua Deo nostro.

7 Non est enim pars Leuitis in medio vestri, quia sacerdotium Iehouæ est hęreditas eius: Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Manasse acceperunt hæreditatem suam citra Iordanem ad Orientem, quam dedit ei Moses seruus Iehouæ.

8 Surrexerúntque viri illi, atque abierunt, præcepítque Iosue istis qui ibant, vt describerent terram, dicendo, Ite, & ambulate per terram, ac describite eam: postea reuertimini ad me, & hîc proiiciam vobis sortem coram Iehoua in Silo.

9 Abierunt itaque viri, & transierunt per terram, atque descripserunt eam per vrbes in septem partes, in libro: reuersíque sunt ad Iosuam ad castra in Silo.

10 Misit autē eis Iosua sortem in Silo coram Iehoua: partitúsque est ibi Iosua terram filiis Israel secundum partes eorum.

1 *Congregata est autem.)* Hîc refertur celebris conuentus habitus in Silo, vbi deliberatum fuit de iaciendis reliquis sortibus. Nam etsi pio studio sortitionem aggressi erant, fuerat tamen actio interrupta: acsi victoria præcedere deberet distributionem, quæ pendebat à solo ore Dei. Conueniunt igitur in Silo, vt decernāt quid factu opus sit in futurum tempus. Nec verò dubium est, quin cœtum hunc Iosue indixerit, vt pigri-

pigritiam illis excuteret. Neque enim ipsi sponte quidquam proferunt: sed ab obiurgatione incipit, quòd segnes ac remissi sint in adeunda quã Deus ipsis largitus fuerat hæreditate. Colligere itaque ex eius sermone prõptum est, plena quidem alacritatis fuisse exordia: sed nullam fuisse perseuerantiam. Et tamen Spiritus sancti elogio ornata fuit illa obedientia, quæ paulò pòst elanguit. Ac notandum est, populum reprehendi, non quòd sortiri negligat: sed quòd hæreditatem non occupet diuinitus sibi oblatam. Et certe vt signum fiduciæ erat sortitio, ita quæcũque singulis obtigerat regio, certum & fidele erat pignus futuræ possessionis: quia Deus, suam cuique partem assignãdo, minimè ludebat. Verbum רפה quod transtuli cessare, significat etiam remissum esse, vel debilem. Turpis ergo socordiæ eos insimulat, quòd quum maturum aduenerit tempus hostes profligandi, cunctãdo morentur, ac suspendant effectum beneficii Dei. Nã si nuda sorte contenti, quod obtigerat fide amplexi essent, prõpti haud dubie & expediti fuissent ad bellandum: imò quasi victores ad triumphum properassent. Dicitur autem arca posita fuisse in Silo, non tantùm vt consultatio, quasi in Dei conspectu sanctior esset ac grauior: sed quia locus erat pacatus, & ab omni vi externa & iniuria tutior. In primis enim esse curæ debuit, ne ad repentinos insultus exposita esset. Quanuis enim ad propulsandos hostium impetus vndique manus Dei esset extenta: sic tamen inter ipsos habitauit Deus, vt essent veluti custodes ac satel-

satellites. Cæterùm quanuis arcę tunc electa fuerit statio: non tamen perpetuum fuit domiciliũ, sed temporale hospitiũ duntaxat. Neque enim in arbitrio vel suffragiis populi fuit, Deo sedem vbi resideret præfigere: sed expectari debuit quod passim occurrit in Lege, vt alicubi statueret memoriam nominis sui. Quod tandem exhibitum fuit, quum templo dicatus fuit mons Sion. Qua ratione dicitur in Psalmo, Stãdo manebunt pedes nostri in atriis tuis Ierusalem: quibus verbis innuitur, arcam ad illud vsque tẽpus peregrinatam fuisse. Verùm ruina & vastitas Silo tandem docuit, nulla præstantia vel dignitatẽ aduersus Dei vindictam protegi, qui eius beneficia corrumpunt. Vsque ad mortem Heli passus est Deus illic coli sacrum suum nomen: sed quũ tota religio sacerdotum impietate fœdata, & populi ingratitudine fere abolita esset, locus ille formidabili pœnæ documento insignis fuit ad posteros. Itaque Ieremias ciues Ierusalem, qui templo improbè superbiebant iubet oculos dirigere ad illud exemplum, Ecce, inquit, tabernaculum Dei ante in Silo fuit quam apud vos: nũc videtis in quantam ignominiam cõuersa sit antiqua gloria.

Psal. 122.2

1. Sam. 4.

Ierem. 7.12

4 *Tradite ex vobis.*) Iam plagas illas lustrauerãt Caleb & Iosue, & populus sciscitãdo multa cognouerat: vult tamen Iosue quasi ex præsenti aspectu terram distribui: & ternos speculatores iubet eligi pro quaque septem tribuum, vt in ore duorum vel trium finiatur omnis cõtrouersia. Verùm nihil minus consentaneum vide-

tur,quam vnum & viginti homines mittere, qui non modò rectà per hoſtilem terram traiiciant, ſed circumeant per varios & obliquos flexus, ne quis angulus eos lateat,ſupputent longitudinem & latitudinem,inæquales etiam tractus cōſiderent.Nam quencunque habebant obuium, facile ſuſpicari poterat quinam eſſent,& qua de cauſa illis iniuncta eſſet hæc expeditio. Denique liber non patebat reditus,niſi per mille mortes. Nec verò illi cæco & bruto impetu ſubiiſſent tātum diſcrimen,nec Ioſue author illis fuiſſet manifeſti periculi,niſi quia experti erant, gentes illas omnes cæleſti pauore attonitas, nihil magis optare quàm pacem.Etſi enim filiis Iſrael infeſti erant,tot ſtragibus ſubacti, digitum non audebant mouere: ita ſecurè exploratores tanquam per regionem pacatam progreſſi ſunt,vel negotiandi prætextu,vel ſaltem vt innoxii hoſpites. Fieri etiam poteſt vt in plures ordines diuiſi,iter occultius fecerint. Certum quidem eſt,non aliunde tantum ſumpſiſſe animi & fiduciæ, niſi quia freti vmbra alarum Dei,cæcos & ſtupidos non timebant.Hinc prompta quæ hîc laudatur, voluntas:quia niſi perſuaſi fuiſſent diuinitus cōſtrictas eſſe gentium illarum manus,erat iuſta & honeſta renuendi occaſio.

9 *Abierunt itaque viri.*)Hîc iam non tantùm parendi facilitas commendatur, in qua enituit præclara eorum virtus:ſed inſignis quoque Dei fauor: quòd incredibili ſucceſſu pium Ioſue & populi ſtudiū dignatus eſt. Si per ſubterraneos cuniculos reptaſſent,vix effugere poterant innumera

mera diſcrimina: nunc quum vrbes, earúmque ſitus, agros, regionum varietatem, omnes oras annotant, nullóque triſti occurſu fœliciter ad ſuos redeunt, quis dubitet admirabili Dei poté-tia vitam eorum inter mille mortes fuiſſe incolumen? Emphaticè ergo ad celebrandã Dei gratiam dicuntur reuerſi fuiſſe in caſtra: quòd tantundem valet atque fuiſſe Dei manu reductos, quò libẽtius ad ſortiendum populus deſcendit, necdum enim faſtidio bene purgati fuiſſent animi, niſi quòd in illa profectione cernebãt incredibilem Dei gratiam, quæ illis euentum ex voto promittebat. Ideò dicitur Ioſue partitus eſſe ſecũdum cuiuſque portionem, ac ſi in trãquillã ditionẽ eos immitteret: verũ effectus pẽdebat ex Dei preſentia, quia ſufficere illis debuit Dei autoritate rem totam geri, qui ſuos nunquam fruſtratur, etiam dum videtur ludere. Quo autem ſenſu arca fœderis vocetur Deus vel eius facies, ſatis multis locis expoſui.

11 Aſcendit autem ſors tribus filiorum Beniamin per familias ſuas, & exiuit terminus ſortis eorum inter filios Iehuda, & filios Ioſeph:

12 Fuitque eis terminus ad latus Aquilonis à Iordane: & aſcendit terminus ad latus Iericho ab Aquilone, aſcenditque in montem ad mare, ac exi-

tus eius ſunt ad deſertum Bethauen.
13 Illinc autem pertranſit termi-
nus in Luz ad latus Luz Auſtrale (ipſa
eſt Bet-hel) & deſcendit terminus in
Ateroth-Adar, iuxta mõtem, qui eſt à
Meridie ipſi Beth-horon inferiori.
14 Et deſignatur terminus, circuit-
que ad latus Maris ad Meridiem, à mõ-
te qui eſt eregione Beth-horon ad
Meridiem: ſuntque exitus eius ad Ci-
riath-Baal (ipſa eſt Ciriath-Iearim) vr-
bẽ filiorum Iehuda, hoc eſt latus Maris.
15 Latus autem ad Meridiem, ab
extremo Ciriath-Iearim: itaque exit
terminus ad mare, exit inquam, ad
fontem aquarum Nephthoah.
16 Et deſcendit terminus ad extre-
um mõtis, qui eſt eregione vallis Ben-
hinnom, quique eſt in valle Rephaim
ad Aquilonem, deſcendítque ad vallẽ
Hinnõ ad latus Iebuſæi, ad Meridiem,
& illinc deſcendit ad En-rogel.
17 Et circuit ab Aquilone, & exit
ad

ad En-ſemes, atque egreditur ad Ge-
liloth, quæ eſt è regione contra aſcen-
ſum Adummim: & deſcendit Eben
Bohan filii Ruben.

18 Illinc pertranſit ad latus quod
eſt è regione planitiei ad Aquilonem,
& deſcendit in Arabah.

19 Inde pertranſit terminus ad la-
tus Bethhogla ad Aquilonem: ſunt-
que exitus termini ad limitem Maris
ſalis ad Aquilonem, ad extremum Ior-
danis ad Meridiem: iſte eſt terminus
Auſtri.

20 Et Iordanis terminat eum ad la-
tus Orientis. Iſta eſt hæreditas filiorũ
Beniamin per terminos ſuos in circui-
tu per familias ſuas.

21 Fueruntque vrbes iſtæ tribus fi-
liorum Beniamin per familias ſuas,
Iericho, & Beth-hoglah, & vallis Ceſis,

22 Et Beth-araba, & Semaraim, &
Beth-el,

23 Et Auim, & Parah, & Ophrah,

24 Et villa Haamonai,& Ophni,& Gaba: ciuitates duodecim, & villæ earum.

25 Gibon, & Ramah, & Beeroth,

26 Et Miſpeh, & Chephirah, & Moſah,

27 Et Recem, & Irpeel, & Tharalah.

28 Et Sela Eleph, & Iebuſi (ipſa eſt Ieruſalem) Gibath, Ciriath, ciuitates quatuordecim, & villæ earum: iſta eſt hęreditas filiorum Beniamin per familias ſuas.

In ſorte Beniamin nihil occurrit magnopere notatu dignum, niſi quod exigua tribus aliis ordine præfertur. Fateor quidem pro hominum paucitate redactá fuiſſe in anguſtos limites, quia tantùm viginti ſex vrbes obtinuit: fuit tamen id per ſe honorificum, ante alias tribus nobiliores hæreditatem accipere. Adde quòd hoc modo coniuncti ac finitimi fuerũt reliquis filiis Ioſeph, quibuſcum propinquior illis erat cognatio. Fuerunt enim medii inter Ephraim & Manaſſe ab vna parte, & inter tribum Iuda, ab altera. Fuit etiá eximius honor, quod inter alias vrbes, Ieruſalem illis

illis obtigit, vt postea filiis Iuda quasi precariò sedem regiam concederent. Porrò, quum stationem adeo tranquillam nacti essent, mirum est humaniter cum vicinis placidam vitam non coluisse. Atqui tenemus vaticiniũ Iacob, Beniamin lupus rapax, mane rapiet prædam, vespere diuidet spolia. Ergo vel natura nimis cupidos, & tumultuosos fuisse oportet: vel necessitate hodie nobis incognita ad prædandum fuisse impulsos. Quantum attinet ad vrbem Luz, ideo additur alterum nomen, ipsa est Bethel, quia tum demũ nomen inditum à Patriarcha Iacob vsu & consuetudine obtinuit. Non procul aberat Beth-Auen, cuius nomen quod probrosum erat & infame, ad ipsam Bethel translatũ fuit, ex quo impiis superstitionibus fuit corrupta & polluta. Ciriath-Baal dictam fuisse Ciriath-Ieharim probabile est, vt è medio tollerent nomen idoli, quod fuisset veræ pietatis macula. Et certe turpe ac pudendum fuisset, patronum qui Deo vnico aduersus erat, populi ore celebrari.

Gene. 49.27

Gen. 28.19

CAPVT XIX.

1 EGressa est autem sors secunda ipsi Simeon, tribui filiorum Simeon per familias suas: & fuit hęreditas eorũ in medio hæreditatis filiorum Iehuda.

2 Fuítque eis in hæreditate eorum Beer-ſeba, & Seba, & Moladah,

3 Et Haſar-ſual, & Balah, & Aſen,

4 Et Eltholad, & Bethul, & Hormah,

5 Et Siclag, & Beth-Marcaboth, & Haſarſuſa.

6 Et Beth-Lebaoth, & Saruhẽ: vrbes tredecim, & villæ earum.

7 Ain, Rimmõ, & Ether, & Aſan: vrbes quatuor, & villę earum.

8 Et omnes villę quæ erãt per circuitus vrbium iſtarum vſque ad Baalath-beer, Ramath Auſtralem. Iſta eſt hęreditas tribus filiorum Simeon per familias ſuas.

9 De portione filiorum Iehuda facta fuit hęreditas filiorum Simeõ: erat enim portio filiorum Iehuda maior ipſis, itaque hęreditatem acceperunt filii Simeon in medio hæreditatis eorum.

Proximè ſequuta eſt ſors tribus Simeon non tam

tam honoris causa, quàm in notam ignominiæ. Pronuntiauerat Iacob de Simeon & Leui, Dispergam eos ac disiiciam. Pœna quidem Leui nõ solùm mitigata fuit, sed conuersa in eximiam dignitatem: quia locati sunt eius posteri tanquam in speculis ad populum in officio pietatis retinendum. Quantũ verò ad Simeon spectat, quod eius posteris datæ fuerunt certę vrbes in ditione Iuda, hæc fuit manifesta dissipatio de qua vaticinatus fuerat Iacob. Quãuis enim reiecti nõ fuerint in longas distantias, inquilini tamen ac dispersi fuerũt quum in alieno habitauerint. Ergo propter stragem, non minore perfidia, quam crudelitate editam, separati fuerunt in diuersa hospitia. Hoc modo crimen patris reiectum fuit in sinum filiorum, & Deus sentẽtiam quam seruo suo dictauerat re ipsa sanciuit. Sortis etiã veritas clarè fuit comprobata. Quòd autem detrahitur familiæ Iuda aliqua portio, iterum perspicimus, quanlibet prudenter statuerint diuisores æquitatem seruare, errore tamen fuisse lapsos, quem corrigere nõ puduit, simulac fuit deprehensus. Nec absurdum est quanuis Dei Spiritu regerentur, fuisse tamen aliqua in parte deceptos: quia Deus aliquando seruos suos spiritu iudicii destituit, & humanitus hoc vel illud agere patitur, ne in nimia perspicacia exultent. Adde quod populus suæ incuriæ & securæ festinationis pœnam dedit: quia debuerat ab initio melius excutere quantum iuris in singulos competeret: quod neglexit. Magna ditio per inscitiam coaceruata fuerat filiis Iuda, cuius partem aliis

Gen. 49.7.

relinquere coegit æquitas. Atqui præstabat certos limites ipsis semel statui quam spoliari cum molestia. Adde quod vana spe singuli præsumpserant se longè latéque habitaturos, ac si terra sine fine se porrigeret.

9 *De portione filiorum.*) Laude etiam digna moderatio tribus Iuda, quæ nō contēdit iniquū esse, quidquā sibi de portione iam assignata detrahi. Obtendere enim promptum erat Dei nomen, quia nonnisi eius authoritate sedem illam adepti erant. Verùm quia ex communi omnium sententia decernitur plus illis esse datum, quàm quod sine aliorū dispendio & iniuria possideāt, statim desistunt ab omni litigandi prætextu, & certe falsò & perperā Dei nomen iactassent: quia etsi sors eorum ab illo egressa erat quoad regionem: in ipsa tamen amplitudine error interuenerat, quia hominum iudicio, largius quàm decebat fines dilatati fuerāt. Quod ergo agnoscunt sibi cum aliorum iactura male esse datum, libenter dimittunt, fratrésque suos, qui alioqui hæreditate carebant, excipiunt hospitio: imò partiri cum ipsis sustinent quod putabant sine controuersia sibi iam quæsitum esse.

10 Ascendit autem sors tertia filiis Zabulon per familias suas: & fuit terminus hæreditatis eorum vsque ad Sarid.

11 Ascendítque terminus eorum ad

mare:

mare : & Maralah , & pertingit ad
Dabbaſeth : peruenítque ad flumen
quod eſt eregione Iocneam.
12 Reuertitúrque à Sarid ad Orien-
tem,id eſt,ad ortum ſolis, ad terminũ
Chiſloth -Thabor, & illinc egreditur
ad Dobrath,& aſcendit in Iaphia.
13 Inde præterea tranſit ad Orien-
tem,ad ortũ,ad Githah-Hepher,& ad
Ihtah-caſin: & illinc exit in Rimmon,
& gyrat ad Neah;
14 Gyrat item idem terminus ab
Aquilone ad Hannathon : ſúntque e-
greſſus eius ad vallem Iphthael.
15 Et Catthath,& Nahalal ,& Sim-
ron, & Idalah , & Beth-lehem : vrbes
duodecim, & villæ earum.
16 Hæc eſt hæreditas filiorum Za-
bulon per familias ſuas: vrbes iſtæ, &
villæ earum.
17 Ipſi Iſſachar egreſſa eſt ſors quar-
ta,filiis inquam , Iſſachar per familias
ſuas.

18 Et fuit terminus eorũ Iez-rael,
& Chesuloth, & Sunem,
19 Et Hapharaim, & Sion, & Ana-
harath,
20 Et Rabbith, & Cisiõ, & Abeth.
21 Et Remeth, & Enganin, & En-
haddah, & Beth-passeth.
22 Et peruenit terminus in Tha-
bor, & Sahasima, & Beth-semes: erúnt
que exitus termini eorum ad Iorda-
nem: vrbes sedecim, & villæ earum.
23 Hæc est hæreditas tribus filiorũ
Issachar per familias suas: vrbes & vil
læ earum.
24 Egressa est autem sors quinta
tribui filiorum Aser per familias suas.
25 Fuítque terminus eorũ Helcath,
& Hali, & Bethen, & Achsaph,
26 Et Alamelech, & Amad, & Mi-
sal, & peruenit in Carmel ad Mare, &
in Sihor-Libnath.
27 Et reuertitur ad ortum solis in
Beth-dagon, & peruenit in Zabulon,

& in vallem Iphtahel ad Aquilonem,
& in Beth-emec, & Neel: & exit ad
Chabul à ſiniſtra,
28 Et Ebron, & Rehob, & Ham-
mon, & Canah, vſque ad Sidon ma-
gnam:
29 Reuertitúrque terminus in Ra-
ma, vſque ad vrbem munitam petrę:
inde reuertitur terminus in Hoſah:
ſúntque exitus eius ad Mare à funicu-
lo Achzib,
30 Et Vmmah, & Aphec, & Rehob:
vrbes viginti duæ, & villę earum.
31 Hæc eſt hæreditas tribus filiorũ
Aſer per familias ſuas: vrbes iſtæ, &
villæ earum.

10 *Aſcendit autem ſors.)* In ſorte Zabulon di lucida eſt veritas vaticinii Iacob, qui prædixerat habitaturos eſſe circa littus maris. Senex, exul, qui pedem in ſuo ponere non poterat, maritimã regionem addicebat ſoboli filii ſui Zabulon. Quid magis ridiculũ? Nunc autem vbi ſors maritimam regionem iis aſſignat, nõ potuit clarior deſiderari illius ſententiæ approbatio: acſi Deus bis è cælo tonaret. Non ergo littus ſpõte, vel ho- Gene. 49.13

nium suffragio occupat tribus Zabulon, sed regio mari cōtigua diuinitus facta est eius hęreditas. Ita, quanuis errarint homines: lux tamē semper in tenebris fulgida apparuit. Lōgius progreditur Iacob, & illustre discrimen statuit inter Zabulon & Issachar: quòd prior tribus negotiandi causa variè discurret: altera autem in suis tabernaculis otium colet ac vitam sedentariam. Ergo probabile est tractum maris, vbi Zabulon consedit fuisse portuosum, & aptum ad multiplices commeatus. Filios autem Issachar cōtentos fuisse suo prouentu, & fructus quos perceperant ex labore suo & cultura, domi comedisse. Qui regionum illarum periti existimantur, asserunt agrum tribus Aser fuisse frumentarium: quod optimo consensu atque optimo concentu respondet vaticinio Iacob. Quòd nōnisi exiguus vrbiū numerus exprimitur, hinc rursum coniicere licet multas tunc fuisse ruinas quæ non venirent in rationem, & ex quo populus commodè habitauit, extructas fuisse multas vrbes, quibus terrā fuisse ornatam ex aliis locis patet. Et certe apparet, summam diuisionis breuiter fuisse perstrictam, atque ita multa prætermissa, quæ inuestigare nulla religio vetat, modò ne curiositas sine fructu molesta sit. Certe quibus hîc viginti vrbes vel septēdecim tribuuntur, latius dominati sunt. Ergo compendium diuisionis tantùm hîc narratur, quale sumptum fuit ex tumultuario nuntiorum commentario.

Gen. 49.13.14.15

Gen. 49.20

32 Filiis Nephtali exiuit sors sexta,

filiis

filiis inquam, Nephthali per familias
ſuas.

33 Fuítque terminus eorum ab He-
leph,& ab Elon in Saanannim, & A-
dami, Neceb, & Iabneel vſque ad La-
cum: ſúntque exitus eius ad Iordanem.

34 Poſtea reuertitur terminus ad
Mare ad Aznoth-thabor: & progredi-
tur illinc in Huccoc, & peruenit ad
Zabulon à Meridie, & ad Aſer perue-
nit ab Occidente, & ad Iehuda in Ior-
danem, ad ortum ſolis.

35 Et vrbes munitę, Siddim, Ser &
Hammath, Raccath, & Chinnereth,

36 Et Adamah, & Ramah, & Ha-
ſor.

37 Et Cedes, & Hedrei, & En, Ha-
ſor.

38 Et Irō, & Migdal-el, Horem, &
Beth-anath, & Beth-ſemes: vrbes no-
uendecim, & villæ earum.

39 Hæc eſt hæreditas tribus filio-
rum Nephthali per familias ſuas, vr-

bes istę & villę earum.

40 Tribui filiorum Dan per familias suas exiuit sors septima.

41 Fuítque terminus hæreditatis eorum, Sorah, & Esthaol, & It-semes,

42 Et Saalabbin, & Aialon, & Ithlah.

43 Et Elon, & Thimnathah, & Ecron,

44 Et Elthece, & Gibbethon, & Baalath,

45 Et Iehud, & Bene-berac, & Gath-rimon,

46 Et Mehaiarcon, & Raccon cum termino contra Iapho.

47 Et exiuit terminus filiorum Dan ab eis: ascédertúntque filii Dan, & pugnauerunt cum Lesem, ceperúntque eam, ac percusserũt eam acie gladii, & hæreditate acceperunt eam, habitauerúntque in ea: & vocauerũt Lesem Dan secundum nomen Dan patris sui.

48 Hæc eſt hæreditas tribus filio-
rum Dan per familias ſuas, ciuitates i-
ſtæ, & villę earum.

49 Quum autem finem feciſſent
partiendi terram vt poſſiderēt ſingu-
li terminos ſuos, dederunt filii Iſrael
hęreditatem ipſi Ioſue filio Nun in
medio ſui.

50 Secundum ſermonem Iehouæ
dederũt ei vrbem quam petiuit, Thi-
mnath-ſerah in monte Ephraim: &
ædificauit vrbem, habitauítque in ea.

51 Iſtæ ſunt hæreditates quas tradi-
derunt poſsidendas Eleazar ſacerdos,
& Ioſue filius Nun, & principes patrũ
tribuum filiorum Iſrael per ſortem in
Silo coram Iehoua ad oſtium taberna-
culi conuentionis, & finem fecerunt
diuidendi terram.

Nunc de ſorte Nephthali, quæ videtur con-
gruere ingenio & moribus illius familiæ. Iacob Geneſ.
enim teſtatus fuerat mãſuetos fore, & qui blan- 49.21
dis ſermonibus vicinos mulcerent. Hac ratione
videntur contigui ab vna parte fuiſſe filiis Iuda:

alibi autem cincti fuisse fratrum suorum præsidiis. Certè quum dicitur tribus Dan expugnasse Lesen, videtur tacita fieri comparatio, quòd filii Nephtali, non irruperint armata manu in suã hæreditatem: sed placidè se continuerint in ditione pacata: atque ita sub fide & quasi clientela tribus Iuda & aliarum tuti, quietique fuerint. Porrò quod imperium vrbis Lesen diuinitus sibi addictum armis vendicarũt filii Dan, id demum post mortem Iosue contigit. Sed hîc obiter inseritur historia, quę fusius narratur in libro Iudicũ, quia strenuitas fuit laude digna, ius a Deo concessum sic amplecti, vt eo freti, ad profligandos hostes strenuè descenderent.

Iudic. 18

49 *Quum autem finem fecissent.*) Tandem hîc narratur gratitudo populi erga Iosue. Nam etsi ęqua fieri debuit partitio terræ Chanaan inter posteros Abrahæ: virtutum tamen suarum præstantia, promeritus est Iosue honorariũ aliquod præmium. Nec conqueri quisquam potuit, suo dispendio vnum hominem ditari. Nam primùm in cunctatione refulget sancti viri moderatio, quòd non antè priuatim sibi consulit, quam publicus status est compositus. Quotusquisque reperietur qui non post editum vnum vel alterum specimen suæ virtutis ad prædã festinet? non sic Iosue, qui de se non cogitat, donec terra diuisa fuerit. In ipso quoque præmio eadem conspicitur temperãtia & frugalitas. Vrbem sibi & familiæ dari postulat, nempe aceruum lapidum, quia vel diruta erat, & ruinis deformis, vel nulla vrbs fuerat illic extructa. Verùm probabilis coniectura est,

ra eſt, vt inuidia donum careret, ſibi virum ali-
quem minimè opulentum quæſiiſſe. Si cui ab-
ſurdum videtur, non gratuitam operam impen-
diſſe, reputet Dei vocationi liberaliter paruiſſe,
nec mercenario animo ſubiiſſe tot labores, peri-
cula, & moleſtias: ſed quũ officio ſpõte perfun-
ctus eſſet, non repudiandum fuiſſe monumen-
tum gratiæ Dei, niſi peruerſo cõtemptu gloriam
eius obruere vellet. Nam quæ delata fuit præro-
gatiua, nihil aliud quam ſimplex teſtimonium
cœleſtis potentiæ fuit, quæ per eius manum pa-
tefacta fuerat. Nec verò vlla ambitio hîc notari
poteſt, quia nihil ſibi appetit, nec ſuam cupidita-
tem temere ingerit: ſed honorẽ quem iam Deus
in ipſum contulerat cõfirmari rogat populi con-
ſenſu. In quo ſi tacuiſſet, ſignum potius dediſſet
ſocordiæ quam modeſtiæ. Quod in fine capitis
repetitur, Ioſue & Eleazar finem feciſſe diſtri-
buendæ terræ, ad perpetuum ius finium regun-
dorum ſpectat, ne quid mouerent filii Iſrael ad
labefactandum inuiolabile decretum.

CAPVT XX.

1 LOquutus eſt autem Ieho-
ua ad Ioſue dicendo,
2 Alloquere filios Iſrael,
his verbis, Date vrbes re-
fugii, de quibus loquutus ſum ad vos Deut. 19.2
per manum Moſis:

3 Vt fugiat illuc homicida qui percusserit animam per errorem, absque scientia: erúntque vobis in refugium à propinquo sanguinis.

4 Et fugiet ad vnam ex ciuitatibus istis, stabítque ad ostium portæ vrbis, ac loquetur in auribus seniorum vrbis ipsius verba sua, & recolligent eum in vrbem ad se, dabúntque ei locum, & habitabit apud eos.

5 Quum autem persequutus fuerit eum propinquus sanguinis, non tradent homicidam in manum eius: quia absque scientia percussit proximum suum, neque odio habuerat eum ab heri & nudiustertius.

6 Et habitabit in ea ciuitate donec stet ante cœtũ ad iudicium, aut donec moriatur Sacerdos magnus qui erit in diebus illis: tunc enim reuertetur homicida, veniétque ad vrbem suã, & ad domum suam, ad vrbẽ vnde fugerat.

7 Et addixerunt Cedes in Galil in mon-

monte Nephtali, & Sechem in monte
Ephraim & Ciriath-arba (ipsa est He-
bron) in monte Iehuda.
8 De trans Iordane autem Iericho,
ad Orientem dederunt Beser in deser-
to in planitie, de tribu Ruben: & Ra-
moth in Gilead, de tribu Gad: & Go-
lan in Basan, de tribu Manasse.
9 Istæ fuerunt vrbes conuentionis
omnibus filiis Israel, & peregrino qui
peregrinatur in medio eorum: vt fu-
geret illuc quicunque interfecisset a-
liquem per errorem, & nō moreretur
manu propinqui sanguinis, donec ste-
tisset coram cœtu.

1 *Loquutus est autem Iehoua.*) Quòd illis vl-tro non venit in mentem vrbes refugii designa-re, donec iterum admoniti fuerūt, videtur obli-què perstringi eorum segnities. Id iam vltra Ior-danem statutum fuerat ex Dei mandato. Quum par & eadem prorsus ratio esset, quid expectant? Cur non ad finem vsque perducunt quod rectè cœperant? Adde quod magnopere interfuit tuta refugia insontibus constitui, ne terra sanguine pollueretur: quia nisi adhibitum esset illud re-

medium, propinqui eorum qui occisi fuerant, promiscuè eorum mortem vlciscendo, malum duplicassent. Certe populum in cauenda terræ macula & labe cessare non oportuit. Vnde perspicimus quam tardi sint homines non modò ad officium, sed ad salutis suæ curam, nisi Deus exhortationum suarum stimulis eos frequenter pungat ac sollicitet. Cæterum non nisi incogitantia peccasse inde apparet, quòd mox parati sunt ad obsequium, neque procrastinant, neque litibus rem necessariam impediunt vel morantur. Porrò quale fuerit ius istud asylli, alibi dictũ est. Neque enim impunitas data fuit voluntariis cædibus: verùm si quis errore hominẽ sibi non inimicum occiderat, tutum perfugium habuit ad illas vrbes, quæ in eum vsum erant destinatæ. Ita Deus miseris opitulatus est, ne quum extra culpam essent, facti non scelerati indignè pœnam luerent. Interea eorum qui mortui erant cognatis & fratribus hoc Deus per indulgentiam concessit, ne assiduo eorum conspectu à quibus orbati fuerant, exacerbaretur dolor. Postremò ad homicidia detestanda assuefactus fuit populus, quũ homicida, quanuis à crimine absolueretur, patria tamen ac domo carebat, vsque ad mortem Sacerdotis. Nam tẽporale illud exilium clarè ostẽdit quam pretiosus sit Deo humanus sanguis. Ita lex tam publicè quam priuatim iusta & æqua vtilisque fuit. Sed breuiter notandum est, singula hic ordine non referri. Sic enim saluus latere potuit fortuitus homicida, si se iudicio ad causam dicendam sisteret, & ea probè discussa &

cognita

cognita, absolueretur, sicuti fusius apud Mosen de hac tota re disseritur. Deut. 19

7 *Et addixerunt.*) Verbum קדש quod hîc apponitur significat etiam aptare & consecrare. Ego itaque interpretor fuisse delectas prout cõmunis vsus ferebat. Vnde colligitur, vere sibi fuisse moderatos, vt priuata vtilitas publicæ cederet. Porrò Ciriath-arba, quæ postea dicta fuit Hebron, translatam fuisse ad Leuitas quum antea facta esset ditionis Caleb, proximo capite videbimus. Vbi rara, imò incomparabilis sancti viri continentia apparuit, qui libenter tam vrbem quam suburbia, quæ meritò sibi vendicasset, libenter aliis tradidit, simulac sors ostẽdit ita Deo placere. Breuiter autẽ attingere necesse fuit hanc mutationem, quia perfugium Deus tãtum apud vrbes Leuiticas esse voluit: vt illic maiori fide, atque authoritate, innocentia defenderetur.

CAPVT XXI.

1

Ccesserunt autem principes patrum Leuitarum ad Eleazar sacerdotẽ, & ad Iosue filium Nun, & ad principes patrum tribuum filiorum Israel.

2 Loquutíque sunt ad eos in Silo in terra Chanaan, dicendo, Iehoua præ- Nume. 35.2.3

cepit per manum Mosis vt daretis nobis vrbes ad habitandum, & suburbana earum pro animalibus nostris.

3 Dederunt ergo filii Israel Leuitis de hæreditate sua secundũ sermonem Iehouæ vrbes istas, & suburbana earum.

4 Egressa est autem sors per familias Ceathitarũ: fuerúntque filiis Aaron sacerdotis de Leuitis, de tribu Iuda, & de tribu Simeon, & de tribu Beniamin per sortem, vrbes tredecim.

5 Filiis autem Ceath reliquis, de familiis tribus Ephraim, & de tribu Dá, & de dimidia tribu Menasse, per sortem, vrbes decem.

6 Filiis verò Gerson de familiis tribus Issachar, & de tribu Aser, & de tribu Nephtali, & de dimidia tribu Manasse in Basan, per sortem, vrbes tredecim.

7 Filiis Merari per familias suas, de tribu Rubẽ, & de tribu Gad, & de tri-

bu Zabulon, vrbes duodecim.

8 Dederunt, inquam filii Iſrael Le-
uitis vrbes has, & ſuburbana earum;
ſicut præceperat Iehoua per manum
Moſis, per ſortem.

9 Dederunt ergo de tribu filiorũ
Iuda, & de tribu filiorum Simeon vr-
bes iſtas quas vocauit nomine.

10 Fuerúntque filiis Aaron de fa-
miliis Ceat, de filiis Leui: illis enim
fuit ſors prima.

11 Dederúntque eis Ciriath-arba pa
tris Anac (ipſa eſt Hebron) in monte
Iuda, & ſuburbana eius per circuitum
eius.

12 Agrum verò eius vrbis & villas
eius dederunt Caleb filio Iephune in
poſſeſsionem eius.

13 Filiis, inquam, Aaron ſacerdotis
dederunt vrbẽ refugii homicidæ, He-
bron, & ſuburbana eius: & Libna, &
ſuburbana eius:

14 Et Iathir, & ſuburbana eius: &

Esthemoa,& ſuburbana eius:

15 Holon,& ſuburbana eius,& Debir,& ſuburbana eius:

16 Et Ain,& ſuburbana eius: & Iuttah,& ſuburbana eius: & Beth-ſemes, & ſuburbana eius: vrbes nouem de duabus tribubus iſtis.

17 De tribu verò Beniamin,Gibeõ, & ſuburbana eius: & Geba, & ſuburbana eius.

18 Anathoth, & ſuburbana eius: Almon,& ſuburbana eius: vrbes quatuor.

19 Omnes vrbes filiorum Aaron ſacerdotum,tredecim vrbes,& ſuburbana earum.

1 *Acceſſerunt.)* Hîc poſterius narratur quod præcedere debuit. Neque enim ciuitates refugii prius fuerunt datæ,quam aſſignatæ eſſent Leuitis. Huc accedit quod antè dictum fuit, Ioſue & Eleazar finẽ feciſſe diuidendę terrę. Neque enim verè diuiſa fuit terra donec ſua Leuitis habitatio attributa eſſet. Tenendum igitur,quum ſortitio facta fuit decẽ tribuum nomine, detractas fuiſſe vrbes in terra Chanaan, in quibus Leuitæ habi-

habitaret. Iam enim trans Iordanem sua eis portio obtigerat. Cæterum vbi accedunt Leuitæ, & ratum esse postulant Dei munus, vt vrbes possideant cum suburbiis, probabile est fuisse neglectos, donec causam suam agerent. Sic enim accidere solet dum quisque ad sua curanda attentus est, vt fratrum obliuiscatur. Certe turpe fuit vellicari aurem populo, & in memoriam reuocari quod Deus de Leuitis clarè iusserat. Atqui nisi domicilium sibi flagitassent, periculum erat ne iacerent sub dio. Quanquam simul colligere licet, populum incuria & obliuione magis peccasse quam fraudandi cõsilio, quia non cunctatur simulatque monitus est: imò laudatur eorũ obedientia: quòd secundum sermonem Iehouæ præstiterint quod æquum & rectum erat.

4 *Egressa est sors.)* Hîc primò describitur vrbium numerus, dequo paulò pòst dicendum erit. Secundò disertè exprimitur, filiis Aarõ sortẽ cecidisse in tribu Iuda, quod nõ cõtigit fortuito euentu: quia Deus pro admirabili suo cõsilio in ea sede eos locauit, vbi statuerat templum sibi eligere. Tertiò descenditur ad ipsa vrbium nomina, quarum prima refertur Hebron, qua priuari æquo animo passus est Caleb. Si quis obiiciat debuisse potissimum Ierusalem illis dari, vbi legitima futura erat statio: solutio facilis est, mediocres vrbes, vt ferebat eorũ conditio, illis fuisse traditas. Adhæc, Ierusalem nondum tunc erat pacata, quum Iebusæi potirentur eius imperio. Denique absurdum fuisset sedem regiã attribui sacerdotibus. Et in eo melius probata fuit eorũ

religio & fides, quod sponte migrabāt ex natali solo, vt sacris operam impēderent. Nullus enim sacerdos officio functus est, qui nō fieret inquilinus. Eorum tamen infirmitati venia data est, quum vicinis vrbibus donati sunt, ne molestum esset longinquum iter suscipere ad obeundum suum munus. Porrò, quando vni tantùm familiæ nec admodum populosæ tredecim ad habitādum datæ sunt vrbes, hinc confirmatur quod alibi docui, alias tribus plurimis vrbibus fuisse dominatas, quarum nulla fit mentio: idque paulò pòst certius confirmabitur.

20 Familiis verò filiorum Cahath Leuitarum, qui residui erant de filiis Cahath (fuerunt autem vrbes sortis eorum de tribu Ephraim.)

21 Dederunt, inquam, illis vrbem refugii homicidæ Sechem, & suburbana eius in monte Ephraim: & Geser, & suburbana eius.

22 Et Cibsaim, & suburbana eius: & Bethorō, & suburbana eius: vrbes quatuor.

23 De tribu verò Dan, Elthece, & suburbana eius: & Gibbethō, & suburbana eius:

24 Et Aialon, & ſuburbana eius:
& Gath-rimmon, & ſuburbana eius:
vrbes quatuor.
25 De dimidia verò tribu Manaſſe
Thaanach, & ſuburbana eius: Gath-
rimmõ, & ſuburbana eius: vrbes duę.
26 Omnes vrbes decem, & ſubur-
bana earum, familiis filiorũ Cahath
reſiduis.
27 Porrò filiis Gerſon de familiis
Leuitarum, de dimidia tribu Manaſſe
vrbẽ refugii homicidæ, Golan in Ba-
ſan, & ſuburbana eius: Beeſthera &
ſuburbana eius: vrbes duæ.
28 De tribu Iſſachar, Ciſion, &
ſuburbana eius: Dabrath, & ſuburba-
na eius:
29 Iarmuth, & ſuburbana eius: En-
gannim, & ſuburbana eius: vrbes
quatuor.
30 De tribu autem Aſer, Miſal, &
ſuburbana eius: Abdon, & ſuburbana
eius:

31 Helcath,& ſuburbana eius: & Rehob,& ſuburbana eius: vrbes quatuor.

32 De tribu verò Nephtali vrbem refugii homicidę, Cedes in Galil, & ſuburbana eius: & Hamoth-dor, & ſuburbana eius: & Carthan, & ſuburbana eius: vrbes tres.

33 Omnes vrbes Gerſunitarũ per familias ſuas, tredecim vrbes, & ſuburbana earum.

34 Familiis autem filiorum Merari Leuitarum reſiduorum, de tribu Zabulon, Iocneam, & ſuburbana eius: Cartha, & ſuburbana eius:

35 Dimnah, & ſuburbana eius: Nahalal, & ſuburbana eius, vrbes quatuor.

36 De tribu verò Ruben, Beſer, & ſuburbana eius: & Iahaſa, & ſuburbana eius.

37 Cedemoth, & ſuburbana eius: Mephaath, & ſuburbana eius: vrbes

quatuor

quatuor.

38 Et de tribu Gad, vrbem refugii homicidę, Ramoth in Gileath, & ſuburbana eius: & Mahanaim, & ſuburbana eius.

39 Hesbon, & ſuburbana eius: Iaazer, & ſuburbana eius: vrbes quatuor.

40 Omnes vrbes filiorum Merari per familias ſuas qui reſidui erant de familiis Leuitarum, vt fuit ſors eorum, vrbes duodecim.

41 Omnes vrbes Leuitarum in medio poſſeſsionis filiorum Iſrael, vrbes quadraginta octo, & ſuburbana earũ.

42 Fuerunt vrbes iſtę ſingulę, & ſuburbana earum per circuitum ipſarum: ſic omnibus vrbibus iſtis.

43 Dedit itaque Iehoua Iſraeli vniuerſam terrã de qua iurauerat ſe daturum eam patribus eorum: & poſſederunt eam, habitauerúntque in ea.

44 Requiem quoque dedit eis Iehoua in circuitu prorſus vt iurauerat

Iehoua patribus eorum: neque fuit quiſquam qui reſiſteret illis ex omnibus inimicis eorum: omnes inimicos eorum tradidit Iehoua in manũ eorũ.

45 Non cecidit vllũ verbũ ex omni verbo bono quod loquutus fuerat Iehoua ad domũ Iſrael, omnia euenerũt.

20 *Familiis vero filiorum Cahath.)* Cur per ſingulas tribus diſpergi oportuerit Leuitas, quærant lectores apud Moſen. Hæc quidem impoſita fuerat pœna eorum patri ob perfidiam & crudelitatem, quam exercuerat contra Sichimitas: verùm loco ignominiæ diſperſio illis cõuerſa eſt in maximum honorem, vt tanquam cuſtodes in ſingulis regionibus diſpoſiti, populum in puro Dei cultu continerent. Fuerunt quidem vbique inquilini: ſed cum maxima illa dignitate, vt tanquàm Dei procuratores operam darent, ne populus à pietate deſciſceret. Hæc ratio eſt cur tam diligẽter narretur, quot ex quaque tribu illis vrbes obtigerint, vt eſſent vbique in excubiis, ad conſeruandam ſacrorum puritatem.

41 *Omnes vrbes Leuitarum.)* Hic præcipuè locus docet quod iam aliquoties attigi, fines aliarum tribuũ non ita fuiſſe reſtrictos, quin lõge maior fuerit numerus vrbium, quàm fuerit expoſitus. Satis notum eſt, tribum Leui minimam fuiſſe omniũ. Cuius ergo æquitatis fuiſſet quadruplo

druplo magis dilatari quam tribum Zabulon, quam vidimus contentam fuiſſe duodecim vrbibus, quum tamen eſſet populoſior? Tribus Iſſachar numerantur tantùm ſedecim vrbes. Tribus Nephtali nouemdecim. In tribu Aſer tãtùm viginti duæ referuntur. Certe iniqua fuiſſet diſtributio multò plures vrbes in habitationẽ dare paucioribus. Vnde colligitur, non tantùm villas, quæ hîc cẽſentur vrbium acceſſio, aptas fuiſſe ad habitandum: ſed alias quoque vrbes fuiſſe comprehenſas, de quibus facta non fuit mentio. Denique ex ſorte tribus Leui palam apparet quã lata fuerit & ampla aliarum ditio.

43 *Dedit itaque Iehoua.)* De requie ſi quis moueat quæſtionem, facilis ſolutio eſt, ita fuiſſe territas & metu exanimatas gentes Chanaan, vt ſibi nihil magis conducere putarent, quam ſeruiliter blãdiendo pacem redimere à filiis Iſrael. Planè itaque ſubacta erat regio, & habitatio pacata, quũ nemo vel moleſtus eſſet, vel quicquã moliri auderet, quũ nullæ minæ, nullæ inſidiæ, nulla vis, aut conſpirationes. Verum de ſecundo ambigitur, quomodo in poſſeſſione terræ ſibi promiſſæ locati fuerint filii Iſrael, ea potiti ſint, vt in eius fruitione ne ſyllaba quidẽ ex Dei promiſſionibus deeſſet. Atqui antè vidimus multos hoſtes fuiſſe illis permixtos. Dei ſententia erat, ne quis ſuperſtes maneret: multos non expellũt, ſed eos admittunt vicinos, acſi communis iis eſſet hæreditas: cum illis etiam paciſcuntur: quomodo hæc ſimul conuenient, Deum, ſicuti promiſerat, terræ poſſeſſionem dediſſe populo, qui

tamē hoſtium viribus, aut pertinacia fuit excluſus ab aliqua parte? Vt ſpecies repugnātiæ tollatur, diſcernere conuenit inter certam, perſpicuā & ſtabilem Dei fidem in ſeruandis promiſſis: & inter populi mollitiem ac inertiam, qua factum eſt, vt Dei beneficiū quaſi è manibus deflueret. Quodcunque bellum ſuſcepit populus, quancūque in partem ſigna mouit, parata fuit victoria, nec aliud remoræ fuit vel obſtaculi, quominus exterminarent omnes hoſtes, quàm voluntarius eorum torpor. Quare etſi nō omnes profligarūt quo vacua fieret eis poſſeſſio: Dei tamē veritas manifeſta emerſit, atque extitit: quia nihil illis negotii fuiſſet reliqua conſequi, ſi oblatas victorias amplecti libitum eſſet. Summa huc redit, nō niſi per eorum ignauiam ſtetiſſe quominus fruerentur ſolido & integro Dei beneficio: quod ex proximo capite melius liquebit.

CAPVT XXII.

1 TVnc accerſiuit Ioſue Rubenitas & Gaditas, ac dimidiā tribum Manaſſe,
2 Dixítque ad eos, Vos
cuſtodiſtis omnia quæ præcepit vobis Moſes ſeruus Iehouæ, & obediſtis voci meæ in cunctis quę præcepi vobis.
3 Non deſeruiſtis fratres veſtros

iam

iam diebus multis vſque ad diẽ hanc,
ſed cuſtodiſtis cuſtodiam præcepti Ie-
houæ Dei veſtri.
4 Nũc autem requiem dedit Ieho-
ua Deus veſter fratribus veſtris, quẽ-
admodum dixerat eis: nunc igitur re-
uertimini, & proficiſcimini ad taber-
nacula veſtra, ad terram poſſeſſionis
veſtræ, quam dedit vobis Moſes ſer-
uus Iehouæ trans Iordanem.
5 Tantùm obſeruate diligenter vt
faciatis præceptum & legem quam
præcepit vobis Moſes ſeruus Iehouę,
vt diligatis Iehouam Deum veſtrum,
& ambuletis in omnibus viis eius, ſer-
uetíſque præcepta eius, & adhæreatis
ei: atque ſeruiatis ei toto corde veſtro,
& tota anima veſtra.
6 Benedixítque eis Ioſue, ac dimi-
ſit eos, abierúntque in tabernacula
ſua.
7 Dimidiæ autem tribui Menaſſe
dederat Moſes in Baſan: alteri autem

eius parti dedit Iosue cum fratribus suis trans Iordanem ad Occidentem. Et etiam quum dimitteret eos Iosue in tabernacula sua, & benedixisset eis,

8 Tunc dixit ad eos, dicendo, Cum diuitiis multis reuertimini ad tabernacula vestra, & quum acquisitione multa valde, cum argento, & auro, & ære, & ferro, & vestibus multis valde: diuidite spolia inimicorum vestrorũ cum fratribus vestris.

9 Reuersi sunt itaque, & abierunt filii Ruben, & filii Gad, & dimidia tribus Menasse à filiis Israel de Silo quę est in terra Chanaan, vt irent ad terram Gilead, ad terrã possessionis suę, in qua possessionem acceperant secundum sermonem Iehouę per manum Mosis.

1 *Tunc accersiuit Iosue.)* Hic refertur missio duarum tribuum & dimidiæ, quæ sequutæ residuum populum fuerant, non vt sibi quicquam acquirerent: sed quia iam extra sortem adepti erant domicilia, & agros vt commune cum fratribus

tribus bellum gererēt, donec ipsis quoque tranquilla esset sua hæreditas. Nunc quia fidi suis fratribus comites & adiutores fuerunt, Iosue emeritos esse pronuntiat, atque ita solutos & liberos domum remittit. Quæritur tamen quomodo ipsos censeat legitima militia perfunctos, quum adhuc occuparetur pars terræ ab hostibus, cuius sola possessio iustum debuit bello finē imponere. Verùm si memoria tenemus quod nuper dixi, expeditus erit hic nodus. Si Dei inuitationem sequuti essent, & obsecundassent eius virtuti, imò quū illis manum porrigeret, nisi turpiter retrocessissent, nullo periculo & parua molestia confectæ fuissent belli reliquiæ. Sua igitur desidia recusarunt quod Deus paratus erat largiri. Atque ita factum est, vt cessaret pactio qua se obstrinxerāt duæ tribus & dimidia. Nec enim aliter se obligarāt, quàm vt decem tribus comitarētur, nec minus strenuè certarēt pro illorū hæreditate, quàm si par & eadē eorum esset conditio. Nunc quum perseueranter se fideles socios præstiterint, decem verò tribus præsenti fortuna contentæ, non postulent, sed potius tacitè repudient eorum auxilium, iure datur illis liber reditus ad suos. Laudabilis verò eorum tolerantia, quòd tædio impulsi non anteuertunt, sed quietè expectant dum vltro eos accersat Iosue.

5 *Tantùm obseruate.*) Temporali stipendio ita eos soluit ac liberat, vt in perpetuum deuinciat imperio vnius veri Dei. Redire itaque domum permittit: sed hac lege, vt Deo vbicunque sint militent. modum simul præscribit, vt Legem

eius ſeruent. Sed quoniam ea eſt humani ingenii vanitas,& inconſtantia, vt facilè euaneſcat ex cordibus religio,obrepat incuria & cõtemptus, exigit ab ipſis ſtudiũ ac diligentiam in Lege præſtanda. Legem vocat Moſis, ne per æreas ſpeculationes volitent : ſed maneant defixi in ea doctrina, quam didicerant ex fideli Dei ſeruo. Finem quoque & ſummã Legis attingit,vt diligant Deum,& adhæreãt ei : quia exterior cultus alioqui parum ponderis haberet. Idem confirmat aliis verbis,vt ſeruiant Deo in toto corde, & tota anima, quibus verbis notatur ſynceritas.

8 *Cum diuitiis.*) Quia antè viſum eſt,maiorem partem duarum tribuum relictam fuiſſe in ſuis agris trans Iordanem, quũ alii ad gerendum bellum traiicerent,æquum erat, quum in otio cum ſuis familiis vixiſſent, vel tantùm occupati fuiſſent in domeſticis negotiis, contẽtos eſſe ſuo victu,& fructu ſuorum laborum. Et certé improbè poſtulaſſent ſibi quidquam ex præda & ſpoliis diſtribui,quum omnium moleſtiarum & periculorum fuiſſent expertes. Verùm Ioſue non in ſummo iure inſiſtit:ſed milites hortatur, vt liberaliter ipſos prædæ ſuæ participes faciant. Hîc intempeſtiuè quiſpiam diſputet, fueritne communis præda. Neque enim ſimpliciter pronuntiat Ioſue deberi quod iniungit : ſed tantùm admonet quum Dei benedictione ditati fuerint, non fore ſatis humanos, niſi largi ſint & benefici erga fratres, præſertim quia per eos non ſteterat, quominus ad eandem expeditionem ſe accingerent. Cæterùm quum iubet diuidere, non flagitat

tat æquam partitionem, qualis fieri solet inter socios & pares: sed aliquid erogando tollere inuidiæ & odii materiam.

10 Deuenerunt autem ad limites
Iordanis qui erat in terra Chanaan, &
ædificauerũt filii Ruben, & filii Gad,
& dimidia tribus Menasse ibi altare
iuxta Iordanem, altare magnũ visu.
11 Audierunt autem filii Israel dici,
Ecce ædificauerunt filii Ruben, & filii Gad, & dimidia tribus Menasse altare è regione terræ Chanaan, in confinibus Iordanis in transitu filiorum Israel.
12 Audierunt, inquam, filii Israel,
& conuenerũt vniuersus cœtus filiorum Israel in Silo, vt ascenderẽt contra eos ad pugnam.
13 Miserunt autem filii Israel ad filios Ruben, & ad filios Gad, & ad dimidiam tribum Menasse, ad terram Gilead, Phinees filium Eleazar sacerdotis.
14 Et decem principes cum eo, sin-

gulos principes per singulas domos
auitas ex omnibus tribubus Israel: sin-
guli namque principes familiarum pa
trum suorum erant in millibus Israel.
15 Venerunt ergo ad filios Ruben,
& ad filios Gad, & ad dimidiam tri-
bum Menasse, ad terram Gilead, lo-
quutíque sunt cum eis, dicendo,
16 Sic dicũt vniuersus cœtus Ieho-
uæ, Quę est præuaricatio ista, qua prę-
uaricati estis contra Deum Israel, vt a-
uertamini hodie ne eatis post Iehouá
ædificando vobis altare, vt rebelletis
hodie contra Iehouam?
17 An parum nobis est cum iniqui
tate Peor, à qua nec dum sumus mun-
dati etiam hodie, & tamen fuit plaga
in cœtu Iehouæ?
18 Vos autem auertimini hodie ne
eatis post Iehouam, & erit, vos rebel-
labitis hodie contra Iehouam, & cras
in totum cœtum Israel irascetur.
19 Et quidem si immunda est ter-

ra possessionis vestrę, transite ad terram possessionis Iehouę, in qua habitat tabernaculũ Iehouę, & possessiones accipite in medio nostrûm, & contra Iehouam ne rebelletis: neque à nobis deficiatis, ædificando vobis altare præter altare Iehouæ Dei nostri.

20 Nonne Achan filius Zerah prę-uaricatus est præuaricatione in anathemate, & contra omnem cœtum Israel fuit ira? & ille vir vnus non obiit propter iniquitatem suam.

10 *Deuenerunt autem.*) Historia apprime memoratu digna, quòd duæ tribus cum dimidia cùm in animo haberent monumentum erigere communis fidei, & fraternæ concordiæ, zelo tamen inconsiderato rationem sequuti sunt, quæ meritò fratribus suspecta esset. Decem verò tribus, quum putarent impia audacia & temeritatė violari cultum Dei, sancta ira accensæ arma sumpserunt, vt in proprium sanguinem sæuirẽt, nec placatæ fuerunt, nisi iusta satisfactione accepta. Finis extruendi altaris per se rectus fuit. Propositum enim erat filiis Ruben, & Gad, & Manasse, testari quamuis fluminis interstitio diuisi essent, in religione tamen coniunctos, & mutuũ fouere cõsensum in Legis doctrina. Nihil autem

minus erat in animo, quàm in Dei cultu quidquam nouare. Verùm non leuiter peccarunt, quòd præterito summo sacerdote, & inconsultis fratribus, rem nouam agressi sunt: deinde quòd forma ipsa testimonii in sinistram partem trahi poterat. Scimus quàm seuere lex duo altaria ve- tuerit: quia volebat Deus in vno loco tantùm coli. Quũ itaque ex aspectu statim omnibus in mẽtem veniret, eos secundum altare statuere, quis non eos sacrilegii damnasset, quòd ritum à Lege Dei alienum, & degenerem fabricarent? Quum ergo vitiosum opus censeri posset, debuerant certe in re tanta & tam seria fratres suos facere consilii sui participes: præsertim summum sacerdotem prætermittere nefas fuit, quũ ex eius ore quærẽda esset Dei voluntas. Reprehensione igitur digni fuerunt, quia perinde ac si soli essent in mundo, non reputarunt qualis posset nasci offensio ex nouitate exempli. Quare discamus nihil inconsideratè aggredi, etiam si vitio careat, quin potius semper occurrat Pauli admonitio, non tantum quid liceat spectandũ esse, sed quid expediat: præsertim sedulò cauendum ne quo nouo exemplo turbemus pios animos.

Exod. 20.24

1.Cor. 6.12, & 10.23

11 *Audierunt filii Israel.)* Non dubiũ est quin sancto zelo excanduerint, neque vehementia videri nimia debet, quòd ob congeriem lapidum ad delendos suos populares se armauerint. Verè enim & prudenter iudicarunt pessundari legitimum Dei sanctuarium, eius cultum profanari, sacra violari, dissipari consensum pietatis, ianuam aperiri superstitionum licentiæ, si duobus in locis

In locis immolarentur Deo victimæ: quibus etiam de cauſis tam grauiter totum populum ad vnum altare aſtrinxerat. Non temere itaque decem tribus ſacrilegam audaciam in profano altari deteſtantur. Quare hîc nobis illuſtre proponitur ſpecimen pietatis, vt ſi videmus corrumpi purum Dei cultum, acerrimi quantum in nobis erit, ſimus eius vindices. Non omnibus quidem datus eſt gladius in manum: ſed pro ſua quiſque vocatione & officio, viriliter & conſtanter aſſerere ſtudeat purum religionis ſtatũ contra omnes corruptelas. Maximè verò rara laude dignus fuit zelus dimidiæ tribus Manaſſe, quæ poſthabito carnis reſpectu, familiæ ſuæ non pepercit. Interea fateor hoc quamuis pium ſtudium non caruiſſe turbulento impetu: quia antequam ſciſcitati fuerint de fratrum ſuorum animo, & cauſam probè tenuerint, properant ad bellum decernendum. Fateor quidem id non fieri niſi ſub conditione: quia legatos mittunt, qui cauſam bene & penitus compertam referant, nec digitum mouent ad pœnam exigendam, donec facti ſint ſceleris certiores. Itaque excuſari poteſt iracundiæ feruor, dum ſe ad pugnam comparant, ſi qua defectio deprehenſa fuerit.

16 *Sic dicunt.*) Perinde acſi cognitum eſſet, vnico Dei altari hoc ſecundum eſſe oppoſitum, ab obiurgatione incipiunt, & quidem valde dura & aſpera. Sumũt igitur hoc pro confeſſo, extructum eſſe altare, in quo duæ tribus ſacrificia ſua offerant. Hîc eos fallit opinio, quia in alium vſum & finem erat deſtinatum. Porrò ſi verum

fuiſſet quod animis conceperant, iuſta eſſet tota expoſtulatio qua vtuntur: erat enim clarum defectionis crimen, quidquam mutare in Lege Dei,
1. Sam. 15.22 cui obedientia pluris eſt quam omnes victimæ: ac in optima ratione fundata eſt hæc condemnatio, eos eſſe apoſtatas, qui ſe ab vnico altari ſubducunt.

17 *An parum nobis eſt.)* Scelus amplificant à pertinacia, quòd non deſinant Deum ſubinde laceſſere ſuis abominationibus. Proferũt in medium inſigne exemplum, ac recentis memoriæ. Nam quum à quatuor plagis mundi circundarent Dei ſanctuarium, quaſi boni cuſtodes Dei, quum tradita eis eſſet rite colendi Dei regula, in qua aſſiduis exercitiis retinebantur: ſcortorum tamen illecebris decepti ſe polluerant in fœdis ſuperſtitionibus, & adorauerant Bal-Peor. Quia hoc ſcelere implicitus tenebatur totus populus, non dubitant decem legati ſocios culpæ ſe adiungere. Quærunt igitur, annon ſufficit nobis iniquitas quam contraximus in idolo Peor? Adduunt nondũ ab ea ſe eſſe mundatos, quaſi dicerent nondum penitus ſepultam eſſe memoriam, vel extinctam Dei vindictam: inde colligũt duas tribus, & dimidiam, dum ſe impia contumacia à Deo auertunt, & excutiunt eius iugum, non tantùm ſibi male conſulere: ſed accerſere ſimile exitium toti populo, quia Deus iniuriã ſuam latius vlciſcetur: quod exemplo Achan confirmant, qui quum ſolus, & clam furatus eſſet ex anathemate, non ſolus ſubiit ſacrilegii ſui pœnam: ſed alios quoque ſecum traxit, quemadmodum viſum

ſum fuit quoſdem cecidiſſe in acie,omnes autem turpiter fuiſſe fugatos, quia in populo reſidebat pollutio. Ratiocinantur autem à minori ad maius, Si flagrauit ira Dei contra multos ob clandeſtinum vnius hominis maleficium, multo minus impune ceſſurum populo, ſi manifeſtam idololatriam diſſimulet. Inſeritur tamen media ſententia, vt ſi altare extruxerint duæ tribus cum dimidia,ac ſi deterior eſſet earum conditio,quia non habitarent in terra Chanaan,veniant & potiantur ipſæ quoque terra Chanaan,ne praua æmulatione Deum prouocent. Hinc autem colligimus non ventoſo aliquo impetu fuiſſe concitatos, quando ſua iactura & diſpendio, benigne admittere in ſocietatem parati ſunt qui ſedem alibi & domicilium ſibi popoſcerant.

21 Reſponderunt autem filii Ruben, & filii Gad, & dimia tribus Manaſſe, loquutíque ſunt cum principibus millium Iſrael,

22 Deus deorũ Iehoua, Deus deorum Iehoua ipſe nouit, & Iſrael cognoſcet, ſi per rebellionem, & ſi per præuaricationem in Iehouam, ne ſerues nos die hac.

23 Si cogitauimus ædificare nobis altare, vt auerteremur ne iremus poſt

Iehouam, & ſi ad immolandum ſuper
illud holocauſta & ſacrificium, & ſi
ad faciendũ ſuper illud ſacrificia pro-
ſperitatum, Iehoua ipſe inquirat.
24 Et ſi non potius timore huiuſce
rei fecimus hoc dicendo, Cras dicent
filii veſtri filiis noſtris dicendo, Quid
vobis & Iehouæ Deo Iſrael?
25 Nam terminum poſuit Iehoua
inter nos & vos filii Rubẽ & filii Gad,
Iordanem: non eſt vobis portio in Ie-
houa: & ceſſare facient filii veſtri filios
noſtros, vt non timeant Iehouam.
26 Et diximus, Demus nunc ope-
ram vt ædificemus altare, non pro ho-
locauſto, nec pro ſacrificio:
27 Sed vt teſtis ſit inter nos & vos,
& inter generationes noſtras poſt nos,
vt ſeruiamus ſeruitutem Iehouæ co-
ram eo in holocauſtis noſtris, & in ſa-
crificiis noſtris, & proſperitatibus no-
ſtris: & ne dicant filii veſtri cras filiis
noſtris, Non eſt vobis pars in Iehoua.

28 Di-

28 Diximus itaque, Et erit, si dixe-
rint nobis aut generationibus nostris
cras, tum dicemus, Videte similitudi-
nem altaris Iehouæ quod fecerũt pa-
tres nostri, non pro holocausto, neque
pro sacrificio, sed vt testis sit inter nos
& vos.

29 Absit à nobis vt rebellemus cõ-
tra Iehouam, & auertamur hodie ne
eamus post Iehouam, ædificando alta-
re pro holocausto, pro oblatione, &
pro sacrificio, vltra altare Iehouæ Dei
nostri quod est ante tabernaculũ eius.

30 Porro quum audisset Phinees
sacerdos, & principes cœtus, capitáque
millium Israel qui cum eo erant, verba
quæ loquuti fuerant filii Ruben, & fi-
lii Gad, & filii Manasse, placuit in ocu-
lis eorum.

31 Dixítque Phinees filius Eleazar
sacerdotis filiis Ruben, & filiis Gad, &
filiis Manasse, Hodie nouimus quod
in medio nostri sit Iehoua, quod non

præuaricati ſitis contra Iehouam pręuaricationem iſtam: tunc liberaſtis filios Iſrael de manu Iehouæ.

32 Reuerſus eſt igitur Phinees filius Eleazar ſacerdotis, & principes illi à filiis Ruben, & à filiis Gad, de terra Gilead ad terram Chanaan ad reliquos filios Iſrael, & retulerũt eis rem.

33 Placuítque res in oculis filiorum Iſrael, atque benedixerunt Deo filii Iſrael: neque decreuerunt aſcēdere contra eos ad pugnam, vt diſperderent terram in qua filii Ruben & filii Gad habitabant.

34 Vocauerunt autem filii Ruben & filii Gad altare Hed, dicendo, Quia teſtis erit inter nos quod Iehoua eſt Deus.

21 *Reſponderunt autem.*) Status cauſæ in definitione verſatur. Excuſant enim filii Ruben, Gad & Manaſſe, ſibi alium fuiſſe animum, atque ita crimen dilluitur: quia alia eſt facti qualitas, quam alii putabant. Quòd autem non tumultuantur, nec iurgium mouent ob factam ſibi iniuriam, exem-

exemplum est raræ modestiæ, quod nobis ad imitationem proponitur, vt si quando iniustè & falsò quod rectè à nobis factum est vituperari ab imperitis contingat, nobis sufficiat reprehensionem ita refellere, vt purgati simus. Porrò quò plus sibi fidei acquirant, meliúsque testatam faciant suam integritatem, graui obtestatione scelus cuius suspecti erant, à se reiiciunt. Pondere etiam non caret ἀναδίπλωσις, Deus deorum Iehoua, Deus deorum Iehoua, qua etiam vehementia confirmant quàm fideliter perseuerare cupiant in Legis doctrina, & quantopere abhorreant à contrariis superstitionibus. Quia autem eorum cōsilium hominibus non patebat, & pro cuiusque sensu expositum erat variis sententiis, ideo ad Dei iudicium prouocant, séque offerunt ad subeundam pœnam, si agnoscat aliquid perperam fuisse aggressos. Cæterum vt probent se hypocritis non esse similes, qui perdita improbitate Deum iudicem centies appellāt, quum tamen intus conuicti teneantur, non modò conscientiam obtendunt: sed simul pronuntiant totum populum fore testem, acsi dicerent, re ipsa palàm fore, sibi nunquam fuisse in animo comminisci nouum Dei cultum: & rectè interpretātur quomodo altare fuisset illicitum, nempe si illic instituissent mactare sua sacrificia. Neque enim Lex simpliciter aceruos lapidum damnauit: sed voluit vno tantùm in loco sacrificia offerri ad retinendum in vna fide populum, ne discerperetur religio, ne daretur licentia hominum temeritati, & ita quisque post sua commenta difflueret.

Ita videmus qualitate facti monſtrata, deteſtationem tolli quam decem tribus conceperant. Impropriè quidem, ſed aptè pro ruditate ſenſus noſtri Deus ſtatuitur ſupra omnes deos. Neque enim aliis cõferri poſſet niſi plures eſſent. Itaque fugiẽdæ abſurditatis cauſa, aliqui de Angelis exponunt, quod tametſi alicubi bene quadrare fateor, nego tamen eſſe perpetuum. Nec verò durum videri debet, eum qui vnicus eſt ac ſolus, vocari tamen Deum deorum, quia parem non habeat: ſed emineat ſupra omnem celſitudinem, adeóque ſua gloria obſcuret, ac in nihilum redigat omnia deitatis nomina, quæ in mundo celebrantur. Ita hæc loquutio referri debet ad communem vulgi ſenſum.

26 *Et diximus.*) Craſſa quidem impietas, cuius rei acti fuerãt, probè refutata fuit: non tamen videntur omni ex parte fuiſſe extra culpam, quia

Exo. 20.4, Leuit. 26.1, Deut. 5.8

Lex vetat quaſlibet ſtatuas erigere. Verum excuſatio facilis eſt, non alias ſtatuas damnari, niſi quæ ad Deum repreſentandum ſpectant. Interea congeriem lapidum erigere trophæi loco, vel in teſtimonium miraculi, vel in memoriam inſignis Dei gratiæ, nuſquam Lex prohibuit: alioqui & Ioſue, & poſt eum multi ſancti Iudices ac Reges ſe profana nouitate inquinaſſent. Verùm nihil aliud Deo diſplicuit, niſi hominũ mentes deorſum trahi, vt craſſo & terreno modo coleretur. Satis ergo ſuperque à noxa ſe eximunt filii Ruben, Gad, & Manaſſe, dum profitentur non alium fore vſum altaris, quã vt vinculum ſit fraternæ cuniunctionis, & iuſtam rationem adferunt:

runt: quia periculum erat ne longo temporis progreſſu decem tribus alias excluderent tanquam alienas, quòd non eandem terram incolerent. Nam quia regio trans Iordanem non fuerat initio comprehenſa in fœdere, poterat diuerſa habitatio mouere litẽ diſſidii. Poſteris itaque ſuis tempeſtiuè conſulunt, vt altari quaſi publicis tabulis, ius ſuum tueri queant, vt ita alii alios mutuò agnoſcant, & communiter ſeruiant vni Deo.

30 *Porrò quum audiſſet.*) Rectè zelo ſuo temperant Phinees & legati, dum moroſius non inſiſtunt, nec vrgent conceptum præiudicium, ſed excuſationem blandè & libenter admittũt. Multos enim ſi qua re offenſi ſint & exaſperati, placare nulla defenſio poteſt, quin ſemper reperiãt quod malignè & iniquè carpant potius quàm rationi cedere videantur. atque hoc exemplum obſeruatu dignũ eſt, vt ſi quando re non ſatis cognita ſumus offenſi, à pertinacia caueamus: ſed potius ſtatim deflectamus ad æquitatem. Porrò quòd puri à ſcelere reperti ſint filii Ruben, Gad, & Manaſſe, id Dei gratiæ adſcribunt Phinees & legati. Nam his verbis, *Nouimus quòd Iehoua ſit in medio noſtri*, ſignificant Deum ſibi fuiſſe propitium, & curã geſſiſſe ipſorum ſalutis. Quod diligẽter obſeruandum eſt: quia inde rurſum colligitur, nos à Deo nunquam deficere, vel ad impietatem prolabi, niſi nos deſerat, & derelictos coniiciat in ſenſum reprobum. Ergo omnis idololatria oſtendit iam antè alienatũ fuiſſe Deum, vt pœnas ſcelerum iuſta excæcatione exigeret,

Interea tenendum, nō aliter nos perſtare in pietate, niſi quãdiu Deus præſto adeſt, noſque manu ſua ſuſtinet, ac Spiritus ſui virtute cõfirmat ad perſeuerentiam. Dicunt Phinees & legati, ſe fuiſſe liberatos à filiis Ruben, Gad, & Manaſſe: quia iam amplius non ſit metuenda Dei vindicta vbi purgata eſt omnis ſceleris ſuſpitio. Similis tandẽ in toto populo æquitas & humanitas ſe profert, quia defenſionem fratrum ſuorum amplexi, gratias aguntDeo, quod populum ſuum immunem à piaculo ſeruauerit. Et quanuis ſubito incaluerant, ſedatis tamen animis diſcedunt. Similiter duæ tribus & dimidia ſedulo ad præſtandum officium incumbunt, vbi nomen imponunt altari, quod rectũ eius vſum docendo, ab omni ſuperſtitione populum retrahat.

CAPVT XXIII.

1 FVit autem poſt dies multos poſtquam requiẽ dedit Iehoua Iſraeli ab omnibus inimicis eorum in circuitu, Ioſue ſenuit & venit in dies:

2 Tunc vocauit Ioſue omnẽ Iſrael, ſeniores eius, & capita eius, & iudices eius, & prefectos eius, dixítque ad eos, Ego ſenui, & veni in dies:

3 Voſ-

3 Vóſque vidiſtis omnia quæ fece-
rit Iehoua Deus veſter omnibus gen-
tibus iſtis in conſpectu veſtro, quòd
Iehoua Deus veſter pugnauerit pro
vobis.
4 Videte, ſorte diſtribui vobis gẽ-
tes iſtas reſiduas in hæreditatem per
tribus veſtras, à Iordane, atque omnes
gentes quas diſperdidi vſque ad Mare
magnum ab Occaſu ſolis.
5 Iehoua autem Deus veſter ipſe
propulſabit eas à facie veſtra, & ex-
pellet eas à conſpectu veſtro, & iure
hæreditario poſsidebitis terram earũ,
quemadmodum loquutus eſt Iehoua
Deus veſter vobis.
6 Roborate igitur vos valde, vt
cuſtodiatis, & faciatis quicquid ſcri-
ptũ eſt in libro Legis Moſis, vt non re-
cedatis ab eo neque ad dexterã, neque
ad ſiniſtram.
7 Neque cõmiſceamini gentibus
iſtis quæ remanent vobiſcum, & no-

men deorum earum ne cõmemoretis, nec adiuretis, neque ſeruiatis eis, neque incuruetis vos eis.

8 Sed Iehouæ Deo veſtro adhæreatis, ſicut feciſtis vſque ad diẽ hanc.

9 Propterea expulit à facie veſtra gentes magnas & fortes, nec ſtetit quiſquam in conſpectu veſtro vſque ad diem hanc.

10 Vir vnus ex vobis perſequutus eſt mille, quia Iehoua Deus veſter eſt qui pugnat pro vobis, ſicut loquutus fuerat vobis.

11 Cuſtodite valde ſuper aminabus veſtris vt diligatis Iehouã Deum veſtrum.

Hîc narratur ſolennis conteſtatio, qua vſus eſt Ioſue ſub tempus mortis, vt purum Dei cultum ſibi ſuperſtitem relinqueret. Etſi autem hîc pax & quies qua potiti ſunt Iſraelitæ inter gentes Chanaan pro eximio Dei beneficio cenſetur: repetere tamen memoria conuenit quod antè docui, eorum ignauia factum eſſe, vt inter hoſtes ſuos habitarent, quos profligare & abolere dificile non erat. Sed meritò laudatur Dei indulgentia,

tia, quòd eorum ingratitudini ignouerit. Pia etiã sollicitudo Iosue omnibus qui aliis præsunt ad imitationem hîc proponitur. Nam sicuti paterfamilias non satis prouidus reputabitur, si tantùm de suis liberis vsque ad vitæ finem cogitat, nisi curam suam longius extendat, & quoad in se est studeat etiam mortuus prodesse: ita boni Magistratus & præfecti prospicere debent vt quem relinquunt bene compositum statum confirment ac prorogent in longũ tempus. Hac ratione scribit Petrus se daturũ operam, vt quum migrauerit è mundo, suarum tamen admonitionum memor sit Ecclesia, fructúmque inde percipiat. Quòd dicitur vocasse totum Israelem, cõtinuò autem post subiicitur, seniores eius, & capita, & iudices, & præfectos, sic interpretor, omnibus quidẽ fuisse permissum, vt venirent, sed conuentum indictum fuisse capitibus ac præfectis. Atque ita hoc posterius membrum mihi exegeticũ esse videtur. Et certè nullo modo credibile est, totum populum fuisse vocatum: neque etiam fieri potuit. Hoc itaque modo vocatus est populus, quia senioribus, iudicibus, & aliis mandatum fuit vt venirent, & secum adducerent voluntarios quosque. Recitatur quidem duplex sermo Iosue: sed mihi videtur scriptor historiæ, breuiter, vt fert linguæ vsus, totius concionis summam perstringere, deinde latius persequi ac cõplecti quæ prætermiserat. In hac quæ priorem locum obtinet, breuitate Iosue populum ad certam continuæ & infatigabilis Dei gratiæ fiduciam hortatur atque animat. Nam quum

2. Petr. 1. 15.

experti essent Deum in omnibus esse veracem, nulla in posterum dubitatio relinquebatur, quin eosdem tutò sperarēt successus in hostibus vincendis ac perdendis. Sortitionem quoque qua illis residuam terram distribuerat, tanquam arrham vel pignus indubiæ fruitionis in medio illis statuit: quia non temere sed Dei iussu suā cuique sedem, suósque fines descripserat.

6 *Roborate igitur.)* Iam modum vincendi ostendit, ne crassam securitatem, vt sæpe fieri solet, loco fiduciæ arripiant. Deum igitur propitium illis fore affirmat, & quidquid aggressi fuerint fœliciter cessurum promittit, si modò in Legis obedientia persistant. Hypocritæ quamuis securè Deum contemnant ac derideant, eum tamen vellent sibi habere obstrictum: imò plenis buccis non sine ludibrio iactant eius promissiones. Atqui vera fides sic in Deum recumbit, vt simul homines in eius timore retineat. Denique vt inueniatur Deus, syncere quærendus est: & si respici ab eo cupimus, cauendum ne terga ei obuertamus. Verbo roborandi vt alibi dictum est, serium studium designat: quia in tanta imbecillitate nemo ad seruandā Legem se penitus accinget, nisi supra vires nitatur. Notanda etiam veræ obedientiæ definitio, quę hîc ex Mose repetitur ne deflectamus ad dextram vel sinistram.

Deut. 5.32

7 *Neque commisceamini.)* Disertè admonet non aliter probè satisfacturos esse officio, nisi attentè sibi caueāt ab omnibus corruptelis: quod valde necessarium fuit illis præcipere. Vndique enim circundati erāt Sathanæ laqueis, & scimus

quan-

quanta eorum fuerit ad superstiones propensio, vel potius quam præceps cupiditas. Primò igitur vetat ne interior gentium necessitudo scelerum societate eos implicet. miscere enim hoc loco tantundé valet, atque apud Paulum iugum ducere. Denique primò idololatriæ fomenta vel illecebras remouet: deinde ipsam idololatriá detestatur. Notandum verò quod neque genu flexioné, neque sacrificia, neque alios ritus exprimit: sed peruersos omnes cultus designat vocibus memorādi & iurādi. Vnde colligimus detrahi Deo suum honorem, vbi ex omnibus quæ sibi vendicat vel tantillum ad idola transfertur. Itaque cōcludit vt Deo vni adhæreant: quod tantundem valet atque in solidum esse addictos. 2. Cor. 6.14.

9 *Propterea expulit.)* Significat modò ne ipsi mutentur, Deum ex sua parte minimè fore mutabilem. Itaque modò sibi Dei fauorem concilient, continuum victoriarum tenorem fore asserit. Tandem iterum hortatur, vt quantum illis chara est sua vita & salus, attenti sint ad Deum amandum. Ex quo fonte oriuntur omnia vera obsequia, quia nisi liberaliter propensóque affectu eum colamus, frustra mores nostros componere studebimus ad externam Legis formam.

12 Quia si auertendo auersi fueritis, & adhæseritis residuis gentibus istis, residuis, inquam, istis quæ sūt vobiscum: & affinitatem contraxeritis cum

eis, & miſceatis vos cũ eis, & ipſę vo-
biſcum:

13 Iam nũc ſcitote quòd poſthac Ie-
houa Deus veſter non expellet omnes
gẽtes iſtas à facie veſtra: ſed potius e-
runt vobis in laqueum, & offendicu-
lum, & flagellum in lateribus veſtris,
& in ſpinas in oculis veſtris, donec pe
reatis è terra optima iſta quam dedit
vobis Iehoua Deus veſter.

14 En autem ego ingredior hodie
viam vniuerſæ terræ: cognoſcite ergo
toto corde veſtro, & tota anima ve-
ſtra quòd non cecidit verbum vnum
ex omnibus verbis optimis quæ lo-
quutus eſt Iehoua Deus veſter ſuper
vos: omnia euenerunt vobis, non ceci-
dit ex eis verbum vnum.

15 Sicut ergo euenit vobis omne
verbum bonũ quod loquutus eſt Ie-
houa Deus veſter ad vos: ſic adducet
Iehoua ſuper vos omne verbum ma-
lum, donec diſperdat vos è terra opti-

ma

ma iſta quã dedit vobis Iehoua Deus
veſter.

16 Quum trãſgreſsi fueritis pactum
Iehouæ Dei veſtri quod præcepit vobis, & abieritis, & ſeruieritis diis alienis, incuruaueritíſque vos eis, iraſcetur furor Iehouæ contra vos, & peribitis cito è terra optima quam dedit vobis.

12 *Quia ſi auertendo.*) Minas adiungit ex trita Legis methodo, vt ſi forte dulcedine gratiæ Dei non ſatis tangantur, metu ſaltem excitentur ad officium. Turpe quidem eſt, vbi blande inuitat Deus homines, nõ ſtatim eos occurrere, vt prõpto & alacri obſequio reſpondeãt: ſed ea eſt carnis ſocordia, vt ſemper minarum ſtimulis indigeat. Ioſue ergo vſitatã in Lege rationem tenet, dum terrorem iniicit Iſraelitis, niſi oblatum Dei fauorem ſponte amplecti ſtudeant. Porrò hæc denunciatio non ſemel illis facta eſt, gẽtes Chanaan fore ſtimulos ad pungenda eorum latera, & in ſpinas configendis eorum oculis ſi illis aſſueſcerent. Primò quia terrã illam ſibi Deus cõſecrauerat, purgari volebat inquinamentis omnibus: deinde quia videbat quàm procliue eſſet, populum malis exemplis corrumpi, huic quoque malo mederi volebat. Iam quũ ab vna parte pro nihilo duceret populus, terram impiis ſuperſtitionibus cõtaminari, & illic idola coli pro vero Deo: ab altera parte contagionem nimis

Nume. 33.55

cupidè ex earũ vitiis traheret,iusta fuit tam crassi cõtemptus merces, sentire molestos & infestos, quibus male pepercerat.Porrò quod tam Moses quàm Iosue minati fuerãt, palam fuisse completum satis supérque liquet ex libro Iudicum. Neque tamen prorsus inutilis fuit hæc vindictæ Dei promulgatio: quia mortuo Iosue animos sumpserunt ad bellandum. Verùm euanidus fuit ardor ille, ac paulò pòst initiati sunt nefandis gentium sacris. Vnde perspicitur humani ingenii intemperies ad peruersos cultus, quæ nullis frænis cohiberi satis potest. Nunc expendere conuenit quatenus ad nos pertineat hæc doctrina. Peculiare quidem fuit veteri populo hoc mandatum, vt deletis gentibus Chanaan, separati essent ab omnibus profanis sordibus. Nobis hodie certa regio quæ nos disterminet, definita non est: neque gladio armati sumus ad impios omnes occidendos: tantùm cauendum est nequa propior necessitudo scelerũ societate nos inuoluat. Nam plusquam dificile est, vbi sponte nos miscemus, non aliqua labe vel macula aspergi. Sed hoc caput quia alibi expositum fuit, leuiter tantùm iam attingo.

Hebr. 9.27 14 *En autem ego.)* Quoniam statutum est omnibus semel mori, dicit Iosue sibi instare exitum qui manet cunctos homines, quia ipse quoque mortalis natus sit. Hæc porrò verba ad populi cõsolationem accommodat, ne se immodico mœrore excrucient propter orbitatem quum illis ereptus fuerit. Neque enim dubium est, quin reliquerit inestimabile sui desiderium, quum populus

lus quasi capite ablato trūcum se & mutilum videret. Ergo admonet, quū vitæ curriculum suo quasi stadio finitum sit, non esse poscendum, vt alia sit sua, quàm totius humani generis conditio. Interea non significat promiscuam esse omnibus moriēdi formam, quia semen incorruptibile cælestis doctrinæ fideles ab incredulis discernit, ne pariter intereant: sed hîc tantùm attingit quod cōmune est, nempe peracto vitæ cursu è mūdo migrare. Summa autem sermonis huc redit, quemadmodum beneficiis, & promissionum suarum euentu Deus se veracem probauerat: ita nō irritas nec inanes fore eius minas, quin vltimo eorum interitu vlciscatur cultus sui profanationem.

CAPVT XXIIII.

1 Congregauit itaque Iosue
omnes tribus Israel in Si
chem, vocauítque senio-
res Israel, & capita eius,
iudicésque eius, ac præfectos eius: ste-
terúntque coram Deo.
2 Dixitque Iosue ad vniuersum po-
pulum, Sic dicit Iehouah Deus Israel,
Trans flumen habitauerunt patres ve-
stri à seculo, vt Thare pater Abrahā,
&[pater Nachor, seruierúntque] diis

alienis.

3 Et tuli patrem veſtrum Abraham
è loco qui erat trans flumen,& deduxi
per vniuerſam terram Chanaan: mul-
tiplicauíque ſemẽ eius, & dedi ei Iſaac.

4 Et dedi ipſi Iſaac Iacob & Eſau:
tradidíque ipſi Eſau montem Seir, vt
poſsideret eum: Iacob autẽ & filii eius
deſcenderunt in AEgyptum.

5 Miſíque Moſen & Aaron, & per-
cuſsi AEgyptum, quemadmodum fe-
ci in medio eius, & poſtea eduxi vos.

6 Et eduxi patres veſtros ex AEgy-
pto, deueniſtíſque ad mare, & perſe-
quuti ſunt AEgyptii patres veſtros cũ
curribus, & equitibus vſque ad mare
rubrum.

7 Tum clamauerũt ad Iehouam, &
poſuit caliginem inter vos & AEgy-
ptios: induxitque ſuper eum mare, ac
operuit eum: & viderunt oculi veſtri
quæ feci in AEgypto, & habitaſtis in
ſolitudine in diebus multis.

8 Poſtea

8 Poſtea adduxi vos ad terram E-
morrhæi habitantis trans Iordanem:
præliatique ſunt vobiſcum, & tradidi
eos in manum veſtram: poſſediſtíſque
terrã eorũ, ac deleui eos à facie veſtra.
9 Surrexit autem Balac filius Sippor
rex Moab, & præliatus eſt cum Iſrael:
miſítque & vocauit Bileã filium Beor,
vt malediceret vobis:
10 Et nolui audire Bileam, ſed bene-
dixi benedicendo vobis, & liberaui
vos è manu eius.
11 Tranſiſtíſque Iordanem, & ve-
niſtis ad Iericho: pugnauerúntque cõ-
tra vos viri Iericho, Emorrhæus, &
Perizæus, & Chananæus, & Hittæus,
& Girgaſæus, & Hiuæus, & Iebuſæus:
tradidíque eos in manum veſtram:
12 Et miſi ante vos crabrones, qui
expulerunt eos à facie veſtra, duos re-
ges Emorrhæi, non gladio tuo, nec ar-
cu tuo.
13 Dedíque vobis terrã in qua non

laborastis, & vrbes quas non ædificastis, & habitastis in eis: vineas & olueta quæ non plantastis, comeditis.

14 Nunc ergo timete Iehouam, & seruite ei in perfectione, & veritate, & auferte deos quibus seruierunt patres vestri trans flumen, & in AEgypto, & seruite Iehouæ.

1 *Congregauit itaque.*) Iam meo iudicio fusius explicat quæ antè breuius retulit. Neque enim consentaneum fuisset bis eadem de causa populum extrahere in alienũ locum. Ergo repetitione series historiæ cõtexitur. Ideo particulam expletiuam, *Itaque*, posui quæ cœptã narrationem côntinuet. Exprimit autem quod antè tacuerat, stetisse omnes coram Deo, quo sanctior dignitas & religio cõuentus designatur. Neque enim dubiũ quin solenni ritu inuocauerit Iosue Dei nomen: & tanquam in eius conspectu ad populum concionatus sit, vt reputarent pro se quisque, Deum omniũ quæ agebantur esse præsidem, nec priuatum negotium se illic tractare: sed sacrum & inuiolabile pactum cõfirmare cum ipso Deo. Adde quod paulò pòst additur, illic fuisse sanctuarium: vnde probabile est, arcam fœderis eò fuisse traductam, non mutandi loci causa: sed vt in actione tam seria se sisterent ad terrestre Dei tribunal. Nulla enim religio vetabat, arcam moueri: & locus Sichem non procul distabat.

2 Tran

2 *Trans flumen.*) Exordium ſumit à gratuita eorum adoptione, qua ſic Deus eos anteuerterat, ne quam præſtantiam, vel quod meritum iactare poſsẽt. Nam arctiore vinculo eos ſibi Deus deuinxerat, quòd quũ reliquis pares eſſent, eos tamen ſibi collegerat in peculium, non alio reſpectu quam meri beneplaciti. Porrò vt clare appareat nihil eſſe in quo gloriẽtur, ad ſuam originem ipſos adducit, & commemorat patres ipſorum in Chaldæa ſic habitaſſe, vt communiter idola cum aliis colerent, nec quidquam differrẽt à vulgo. Vnde colligitur, Abraham quum in idololatria demerſus eſſet, fuiſſe quaſi ab inferis extractum. Iudæi quidem vt falſam generis dignitatem ſibi arrogent, fabulantur patrem ſuum Abraham, quum nollet ignem Chaldaicum pro deo agnoſcere, profugum fuiſſe è patria. Verùm ſi ad conſilium Spiritus attendimus, nihilo magis eximitur à publici erroris culpa quam Thare & Nachor. Quorſum enim dicit patres populi ſeruiſſe diis alienis, & Abrahã inde fuiſſe ereptũ, niſi vt in ipſis primordiis refulgeat gratuita Dei miſericordia? Nam ſi reliquis diſſimilis fuiſſet Abraham, eum ſua pietas diſcerneret. Atqui hoc nominatim agitur ne propria dignitate excellat quæ obſcuret Dei gratiã: ſed vt poſteri agnoſcãt quum eſſet perditus, excitatum fuiſſe à morte in vitã. Cæterũ, fuit hoc incredibile & ſimile portento, quum adhuc ſuperſtes eſſet Noe, nõ modò paſſim in mundo graſſatam fuiſſe idololatriã: ſed in familiam quoque Sem penetraſſe, in qua ſaltem purior vigere debuerat religio. Certe

quantum in hac parte veſanus & indomabilis hominum ſit furor inde cognoſcitur, quód ſanctus Patriarcha, cui peculiaris data fuerat Dei benedictio, fræenare ſuos poſteros non potuerit, quin relicto vero Deo, ſe ad ſuperſtitiones proſtituerent.

3 *Et tuli patrem.*) Hoc verbo melius confirmatur quod nuper docui, Abrahã non propria virtute emerſiſſe ex profunda ignorantia & errorum abyſſo, ſed inde manu Dei fuiſſe eductũ. Neque enim dicitur vltro Deum quæſiiſſe, ſed fuiſſe ab eo ſumptus, & aliò traductus. Beneficia ſua amplificat, quòd in longa peregrinatione mirabiliter Abraham incolumẽ ſeruauerit. Verùm quod ſequitur ſcrupulum aliquem parit, quòd Deus multiplicauerit ſemẽ Abrahæ: & tamen dederit ei ſolum Iſaac, quia non niſi eius fit mentio. Sed hæc comparatio ſingularem erga eos Dei gratiam illuſtrat, quòd quum numeroſa eſſet alioqui Abrahæ ſoboles, ſolus eorum pater gradum legitimi hæredis tenuerit. Eodem ſenſu mox ſubiicitur, quum fratres germani & gemelli eſſent Eſau & Iacob vnum ex duobus fuiſſe retentum, altero præterito. Videmus ergo vt magnificè tam in perſona Iſmael & fratrum, quam Eſau, Dei clementiam, & bonitatem extollat erga Iacob, ac ſi diceret genus eius non aliis præcellere, niſi quia ſic Deo placuit.

4 *Iacob autem & filii eius.*) Poſt relegationem Eſau narratur deſcẽſus Iacob in Ægyptum, qui tametſi tantùm vno verbo attingitur, amplã tamen, & vberem, & lucuſẽtam paterni Dei fauoris

uoris materiam cōprehendit. Nec verò dubium eſt, quanuis author libri ſplédidis elogiis non extollat ſingula miracula, quin tamen ſummá liberationis quoad ſufficeret expoſuerit Ioſue populo. Primò virtutes deſignat in Aegypto editas: deinde celebrat tranſitū maris rubri, vbi illis inæſtimabili potētia opitulatus erat Deus. Tertiò tēpus cōmemorat quo peregrinati ſunt in deſerto.

8 *Poſtea adduxi vos,)* Tandē de victoriis diſſerere incipit, quæ viam patefecerūt ad ſedes occupandas. Etſi enim regio trans Iordanē, in hęreditate promiſſa nō fuerat: ex quo tamē Deus ſuo decreto eam terræ Chanaā adiunxit, tanquā beneficii ſui cumulū, nō abs re Ioſue eam ſimul copulat, vt Dei liberalitatē erga populum cōmendet: nec tantùm pręd icat virtute Dei fretos fuiſſe armis & viribus ſuperiores: ſed etiā defenſos cōtra exitiales inſidias, quibus adortus eos fuerat Balac. Etſi enim nihil impoſtor Balaā diris & execrationibus magicis poterat: valde tamen profuit in euertenda eius malitia admirabilem Dei potentiā cernere. Nam perinde fuit ac ſi cōſertis manibus cū noxis omnibus cōfligeret. Iam quò certius perſuadeat non tantùm Deo duce ipſos viciſſe: ſed ſola eius potētia, repetit quod legitur apud Moſen, immiſſos fuiſſe crabrones, qui ſine hominum manu hoſtes proſternerent. Hoc autē illuſtrius fuit miraculum, quàm ſi alio modo fuſi, fugati, & profligati eſſent. Nam qui preter opinionē nullo negotio fuerunt victores, quāuis fateantur proſperùm belli euētum Dei donū eſſe: mox tamē eius laudē ſuperbia excæcati, ad ſuum

Deut. 27.20

consilium, industriam, & fortitudinem transcribunt. Verùm vbi per crabrones res efficitur, indubiè asseritur Dei virtus. Itaque concluditur, populum non suo gladio neque arcu acquisiisse
Psalmo terram, quod Psalmo quadragesimo quarto re-
44.4 petitur, & videtur hinc esse sumptum. Postremò vbi admonuit, populum fructus alienis laboribus partos comedere, hortatur vt Deum, sicut eius beneficentia meretur, diligat.

15 Quòd si molestum est vobis seruire Iehouæ, eligite vobis hodie quos colatis: siue deos, quibus seruierũt patres vestri, qui fuerunt trans flumen, siue deos Emorrhæi, in quorum habitatis terra: ego verò, & domus mea colemus Iehouam.

16 Cui respondit populus, dicens, Absit à nobis vt derelinquamus Iehouam, seruiendo diis alienis.

17 Iehoua enim Deus noster ipse est qui eduxit nos & patres nostros è terra AEgypti, è domo seruorum, & qui fecit in oculis nostris signa ista magna: seruauítque nos in omni via per quam ambulauimus, & in omnibus populis

per quorum transiuimus medium.
18 Expulítque Iehoua omnes po-
pulos, atque adeo Emorrhæum habi-
tatorem terræ à facie nostra: etiam nos
seruiemus Iehouæ, quia ipse est Deus
noster.
19 Dixítque Iosue ad populũ, Non
poteritis seruire Iehouæ, quia Deus
sanctus est, Deus æmulator est: non
parcet sceleribus vestris, atque pecca-
tis vestris.
20 Si dereliqueritis Iehouam, &
seruieritis deo alieno, conuertet se, &
malefaciet vobis, consumétque vos,
postquam benefecerit vobis.
21 Cui respondit populus, Nequa-
quam: sed Iehouæ seruiemus.
22 Dixítque Iosue ad populum, Te-
stes estis contra vos quòd vos elegeri-
tis vobis Iehouam vt illi seruiatis. Et
dixerunt, Testes.
23 Nunc ergo auferte deos alienos,
qui sunt in medio vestri, & inclinate

cor vestrum ad Iehouam Deum Israel.

24 Cui respondit populus, Iehouæ Deo nostro seruiemus, & voci eius obediemus.

15 *Quod si molestum est.)* Videtur hîc parum respicere Iosue quid deceat probũ & cordatum ducem. Si populus relicto Deo post idola abreptus fuisset, illius erat de impia & scelesta defectione pœnam exigere. Nunc verò optione data, seruire Deo velint necne, habenas laxat, quò audacius ruant ad peccandi licentiam. Absurdius etiam quod sequitur, vbi negat Deo posse seruire: acsi consultò impellere ipsos vellet ad excutiendum iugum. Atqui dubium non est, quin Spiritus instinctu gubernata fuerit eius lingua ad excutiendos illorum sensus. Nam vbi Deus homines sub imperium suum cogit, plerunque satis voluntarii sunt ad profitẽdum studium pietatis, à quo tamen statim defluunt: ita ædificant sine fundamento. Id fit quia nec de sua imbecillitate satis vt par erat, diffidunt, nec reputant quàm difficile sit totos se Deo addicere. Quare serio examine opus est, ne leui motu in arduum feramur, atque ita inter primos conatus nos successus destituat. Hoc consilio Iosue probationis causa Iudæos emancipat, vt tanquam soluti & sui iuris de integro eligant quem Deum velint colere, non vt à vera religione abigat, qui iam plus satis erant procliues: sed ne inconsideratè promittant quod paulò post violent. Scopus enim Iosue

mancipa-tio /

Iosue fuit renouare fœdus ac sancire cum Deo iam percussum, vt videbimus. Non abs re igitur illis datur eligendi libertas, ne postea necessitatem obtendant, vbi se proprio consensu obligauerint. Interea vt pudorem ipsis incutiat, se in Dei cultu cum domo sua perseueraturũ testatur.

16 *Cui respondit populus)* Hîc iam non pœnitendus fuit fructus optionis datæ, vbi populus non iurat in alterius verba, nec quod aliunde dictatum fuit quasi pro obsequio ratum habet: sed nefas esse pronuntiat à Deo desciscere. Atque ita ad fœderis confirmationem non parum valet, quòd sibi vltro legem imponit. Summa responsi est, quum Deus ipsos mirabili redemptione sibi acquisierit in populum peculiaré, perpetuò auxiliatus sit, atque ostẽderit se ipsis esse in Deum, detestabilem fore ingratitudinem, si eo repudiato, ad deos alienos desciscant.

19 *Dixitque Iosue)* Hic verò prorsus absurdè facere videtur Iosue, qui prõptum & alacre populi studium terrore frangit. Quorsum enim negat posse seruire Deo, nisi vt ipsa ἀδυνάμεια eos in desperationem coniiciat, qua à timore Dei alienari necesse fuit? Verùm hac quanuis aspera contestatione socordem populum, & securitate hebetẽ expergefieri necesse fuit: quod videmus saltem momẽtaneo successu non caruisse. Neque enim animos despondẽt, vel segniores redduntur: sed hoc obstaculo superato, intrepidè respondent, se in officio constantes fore. Denique non deterret eos Iosue, quominus Deo seruiant: sed tantùm quam refractarii sint ac immorigeri

Deu.32 exponit,vt ingenium mutare discant. Sic Moses in cantico cum videtur diuortium inter Deum & ipsos facere, nihil aliud quàm eos pungit & acuit,ne sui similes esse pergant. Simpliciter quidem ratiocinatur Iosue à Dei natura: sed præcipuè stylum stringit in peruersos mores,& indomitam contumaciam populi. Pronuntiat Deum esse sanctum, & zelotem. Id certe ab eius cultu homines minimè prohiberet: sed hinc sequitur, impuris,sceleratis,pròfanísque eius contemptoribus, & quibus nulla religio est, eius iram prouocare,nihil esse cum eo negotii, quia implacabilem sentient.Cæterum, vbi dicitur non parsurus eorum sceleribus,non statuitur generalis regula:sed dirigitur ad immorigeros homines sermo,vt sæpe aliàs.Neque etiam agitur de quibuslibet,vel specialibus delictis,sed de crassa Dei abnegatione, sicuti proximus versus demonstrat. Ideóque liberius respondet populus se fore Dei cultorem.

22 *Dixitque Iosue.)* Nunc tenemus in quem hactenus scopum collimauerit Iosue:non vt populus metu exanimatus à religione excideret: verùm vt sanctior esset obligatio, ex quo vltro appetiuerãt eius imperium, in eius fidem ac clientelam se contulerant, vt degerent sub eius patrocinio. Se ergo propria conscientia perfidiæ reos ac conuictos fore agnoscunt nisi fidé præstiterint. Etsi autem non simulatè professi sunt se ad sui damnationem fore testes:quam leuiter tamen elapsa sit huius promissionis memoria patet ex libro Iudicum. Nam mortuis senioribus celeri-

celeriter ad varias superstitiones distracti sunt. Quo exemplo docemur quam multiplices fallaciæ occupent hominum sensus, & quam flexuosi recessus hypocrisin & vanitatem occultent, dum seipsos vana fiducia decipiunt.

23 *Nunc ergo auferte.*) Quî fieri potest vt nuper tam rigidi superstitionis vindices idolis apud se locum dederint? & tamen id verba sonant, vt è medio sui auferant deos extraneos. Si recipimus domos eorum adhuc fuisse pollutas idolis, quasi in illustri speculo cernere licet, vt suauiter sibi maior pars hominum indulgeat in vitiis, quę inexorabili seueritate contra alios persequitur. Sed quia verisimile mihi non est post cædem Achan ausos fuisse manifestis sacrilegiis se polluere, libenter ad eorum affectum refero, vt procul omnia falsorum deorum figmenta à se abigant. Nam antè hoc eodem capite hortatus est, vt auferrent deos, quibus seruierant patres ipsorum trans flumen, & in Ægypto. Atqui nemo putabit idola Chaldææ reposita fuisse in eorum sacrariis, vel etiam secũ asportasse ex Ægypto spurcitias, quę hostilis inter Deum & ipsos dissidii causa forent. Sensus ergo simplex est, vt renuncient omnibus idolis, ac se abdicent omni profanatione, quô solum Deum purè colant. Nam & huc tendit particula, *Vt inclinent cor ad Iehouam*, quod tantundem valet atque in eo acquiescere, vel ita adiicere animum ad eius amorẽ, vt eo solo oblectentur, ac contenti sint.

25 Percussit itaque Iosue fœdus cũ

populo in die illa: & proposuit ei præ-
ceptum & iudicium in Sechem.
26 Scripsit Iosue verba ista in libro
Legis Dei: tulit quoque lapidem ma-
gnũ, statuítque eum ibi subter quer-
cum, quæ erat in sanctuario Iehouæ.
27 Dixítque Iosue ad vniuersum
populum, En lapis iste erit nobis in te-
stimonium: ipse enim audiuit omnia
verba Iehouę quę loquutus est nobis-
cum, erítque contra vos in testimo-
niũ, ne forte mẽtiamini contra Deum
vestrum.
28 Remisítque Iosue populũ, quem-
libet in hæreditatem suam.
29 His autem gestis, mortuus est
Iosue filius Nun seruus Iehouę cẽtum
& decem annorum.
30 Sepelierúntque eum in termino
hęreditatis eius in Thimnatserah, quę
est in monte Ephraim ad Aquilonem
montis Gaas.
31 Seruiuítque Israel Iehouę cun-

ctis

ctis diebus Iosue, cunctísque diebus seniorum qui diu vixerũt post Iosue, quíque nouerant omne opus Iehouę quod fecerat ipsi Israel.

32 Ossa autem Ioseph quę detulerant filii Israel ex AEgypto, sepelierũt in Sechem, in parte agri quam acquisierat Iacob à filiis Hamor patris Sechem centum nummis, & fuerunt filiis Ioseph in possessione sua.

33 Porro Eleazar filius Aaron mortuus est, & sepelierũt eum in Gibeath Phinees filii eius, qui datus fuit illi in monte Ephraim.

25 *Percussit itaque.*) Hic locus quem in finem indictus fuerit conuentus demonstrat, vt populus scilicet renouato fœdere Deo esset addictior, sanctiúsque obstrictus. Itaque in hac pactione Iosue tanquam internuntius Dei fuit, vtpote qui eius nomine fidem & obedientiam stipulatus est à populo. Itaque secundum membrum exegeticè additur, proposuisse illis præceptum & iudicium. Sensum enim deprauant ac peruertunt qui has voces exponunt de nouo aliquo sermone Iosue: quum de Lege Mosis propriè accipi debeant, ac si dictum esset, Iosue nihil aliud pepigis-

ſe, quam vt manerent firmi in Lege ſeruanda, nec alia capita fœderis prolata fuiſſe in medium: ſed tantùm in ea quam antè amplexi & profeſſi erant doctrina fuiſſe confirmatos. Sicuti etiam
Malac. Malachias vt eos contineat ſub iugo Dei non a-
4.4 liud flagitat, quàm vt memores ſint Legis per Moſen traditæ.

26 *Scripſit Ioſue.)* Authentiquum illud volumen intellige quod cuſtodiebatur iuxta arcam fœderis: ac ſi publicas tabulas ad perpetuam memoriam in archiuis reconderet. Nec dubium eſt quũ Lex recitabatur, quin acceſſerit huius quoque fœderis promulgatio. Verùm quia ſæpe quod ſcriptum eſt in libris clauſis deliteſcit, aliud memoriæ ſubſidium ſtatuitur, quod ſemper in omnium oculis extet, nempe lapis ſub quercu prope ſanctuarium. Nõ quòd perpetua illic fuerit arcæ ſtatio: ſed quia illic locata fuit, vt coram Deo apparerent. Itaque quoties ſe coram Deo ſiſtebant, in eorum conſpectu verſatum fuit teſtimonium vel memoriale percuſſi fœderis, quo melius in fide retinerentur. Quòd lapidem dicit verba Iehouæ audiiſſe, hyperbolica quidem, ſed non inepta loquutio eſt ad exprimendam ſermonis Dei efficaciam & virtutem, ac ſi dictum eſſet, penetrare in ſaxa mortua, & lapides: vt ſi homines ſurdi ſint, in omnibus elementis reſonet eorum damnatio. Mentiri hîc, vt alibi ſæpe, accipitur pro doloſè & fallaciter agere, fruſtrari, & fallere datam fidem. Quis non putaret fœdus tam bene ſtabilitum poſteris in multas ætates firmum ac ſanctum fore? Atqui non aliud maxima

xima ſolicitudine profecit Ioſue, niſi vt paucis annis vigeret.

29 *His autem geſtis.)* Honor ſepulturæ indicium reuerentiæ fuit, quæ ipſa pietatem populi teſtata eſt. Sed vtraque parum altas habuit radices. Itaque elogium quo inſignitur Ioſue poſt mortem, quũ vocatur *Seruus Dei*, miſeris ac perditis omnem excuſationem abſtulit, qui Deum mirabiliter in ipſo operatum paulò pòſt ſpreuerunt. Ideo obliquè notatur eorum inconſtantia, quod eo ſuperſtite & vſque ad mortem ſeniorum Deo ſeruierint. Subeſt enim tacita antitheſis lapſus, & alienationis, dum ſubito obrepſit beneficiorum Dei obliuio. Non mirum igitur eſt ſi hodie quoque, vbi Deus aliquos ex ſeruis ſuis præclaris & egregiis dotibus inſtruit, eorum authoritas ordinem & ſtatum Eccleſiæ tuetur ac conſeruat: ipſis autem mortuis ſtatim exoritur triſtis diſſipatio, & occulta impietas effræni licẽtia prorumpit.

32 *Oſſa autem Ioſeph.)* Tempus quo ſepulta fuerunt oſſa Ioſeph non præfigitur: ſed colligere promptum eſt, ex quo Iſraelitis pacata fuit habitatio vrbis Sichẽ, officio defunctos eſſe. Quamuis enim locum ſepulchro certum nõ deſignaſſet, honoris tamen cauſa in agro quem emerat Gen.33
Iacob ponẽdum eſſe duxerunt. Forte etiam hoc 19
exprimitur ad coarguendam ſegnitiem populi: qua factum eſt, vt Ioſeph cum Abraham non ſepeliretur, quòd illic adhuc dominabantur hoſtes. Stephanus recenſet oſſa duodecim Patriarcharum, & fieri poteſt vt aliæ tribus æmulatione Act.7

adductæ cineres patrum suorum collegerint. Quod autem agrum dicit emptum fuisse ab Abraham, in nomine mendum obrepsit. Quoad sepulturam, in genere tenendum est toties occurrere eius mentionem in Scriptura, quia symbolum fuit resurrectionis futuræ.

LAVS DEO.

ERRATA SIC REPONENDA

ex manuscripto exemplari, priore numero paginam, posteriore lineam indicante.

Pag.22.lin.11.זונה,& 23.7.ita etiam legendũ.44.28.cesserunt. 49.30.defoderet. 57.4.πρόληψιν. 70.29. quod non tam.85.24.ipsarum. 91.18.insontes simul. 100.25.ore tenus ad. 106.32.ex rebus furto. 123.15.alligata. 136.18.Statuo. 181.7.Ecron.196.13.tamẽ fit. 198.32.lõgo. 202.16.bigere an. 203.6.dictã 208.30.id perinde. 216.27.indiciũ. 221.23.Asriel. 233.5.reuertemini. 248.1.minum.257.6.bene sibi. 291.4.misceri.299.20.dicitur.

INDEX RERVM ET VERborum selectiorum quæ hoc in Iosuam Commentario explicantur: cuius prior numerus caput, alter verò capitis versum indicat.

A

Achan crimen clandestinum refertur 7.1
Achan puniendus quas ob causas extra castra educatur 7.24
de promiscua AEtatum strage 7.24
Afflictorum precatio 7.6
cur Ai vrbem israelitis deus se daturum promittat 8.1
Anack filii qui sint 11.8
Ἀνάθημα quid sit 6.17
Angelus præcipuę excellentię quis sit 5.13
Apostatę qui sint 22.16
cur Arca prębibat in bello 3.11
Arcę dignitas cõmendatur 3.4
ab Auaritia retrahuntur fideles 1.5

B

in Belli metu quid fieri soleat 2.2
Belli tempore diligentius solito custodiuntur vrbes 6.1
Beneficẽtię diuinę thesauri 1.4
Bethel exiguum erat oppidulũ 8.17

C

cur exigitur, vt Calceos iosue exuat 5.15
Calonũ munus gibeonitis iniungitur 9.20
cur notetur dies quo terrã Chanaã israelitę ingressi sunt 4.19
ad terram Chanaam descendit 14.1
Cœnę mysterium quibus sit cõmune 5.2
dei Cognitio altius penetrat, quam mentis nostrę intelligentia 7.24
pręcipua consternationis causa recensetur 2.10
israelitarum Credulitas nimia perstringitur 9.14
Crimen is perpetrat, qui dum impedire potest, nihilominus fieri patitur 7.1
Cupiditas hominum ingeniosa 13.15

D

quoties Deus operatur per homines, nihil decedit eius glorię, quin sibi in solidum vendicet quicquid factũ est 10.10
Deus iosue apparet 11.6
Dei cura paterna in pręcauẽdis suorum periculis 11.1
Deum suppliciter rogandũ esse dictat pietas 10.12
Diffidentię origo, & mala 1.5
Duces optimi qui sint 8.15

E

ad Ecclesiam perdendã reprobi nihil non moliuntur 9.1
erga Ecclesiam singularis Dei fauor 10.12
Edictũ de castris mouẽdis 1.10
dei Exercitus quis sit 5.14
vnde colligatur Exercitũ iosuę fuisse copiosum 8.13
de Expiando populo 7.13
de Explorandi ratione 2.1

F

insignis dei Fauor commendatur 18 9
aliud Fidei rahab specimẽ 2.12
Fidei caput pręcipuum 3.2
Fidei effecta 7.6
ad Fiduciam quid maximè valeat 1.9
Fortitudinis exẽplar, iosue 1.16
ad Fortitudinem exhortatio 1.6
Fundamenta iacere in primogenito quid sit 6.26

G

Gaditę, vide rubenitas
Gibeonitę ab israelitis pacem impetrant 9.3
Gibeonitis vita ex pacto conceditur 9.20
Gratitudo populi erga iosuam narratur 19.49

H

Hastam tollere quale esset signum 8.26

I

ne Iericho vnquam extruatur, cur à deo sit prohibitum 6.26
Iericho vrbis capiendę promissio 6.3
cur Iericho spoliis populum ditari deus noluerit 6.17
Interdictum quid sit 6.17
Interrogatio emphatica 1.9
Iosue est datus successor mosi 1.2
Iosue cur instruatur speciali fiducia 1.5
cur duriter Iosue insultet achan 7.25
cur Iosue prefatur nihil se iniquum statuere 9.22
Iosue octogenarius terram est ingressus 12.1
de pręfectura Iosuę 1.2
Iosuę fides & integritas in seruandis promissis 6.22
quid post mortem Iosuę gestũ sit 15.1
Iosuę quid pręcipiatur 1.6
cur Iosuam deus eximia nom insigniuerit 4.14
cur Iosuam deus reprehenderit 7.10
duobus Ioseph filiis quę sors obtigerit 16.1
Iosephus reprehenditur 5.9
priusquam confligerent hostes Israelitarũ, prostrati erant 5.1
Israelitarum segnities in quo perstringatur 20.1
Israelitis quoties res fuerunt prosperę, statim ad lasciuiam defluxerunt 1.4
Iudicum officium 7.19

L

cur Lapides duodecim iosuę mandato sublati, & in gilgal depositi sunt 4.1
Lapidum sub iordane depositorum testimonii vsus 4.9

Lega-

Legationis probè & fideliter obitę fructus 14.9
Legis meditatio assidua præcipitur 1.8
Legis nomine, summa & sanctiones notantur 8.32
Legi nihil addendum 1.6
de Lege nihil detrahendum 1.6
Leuitarum minorum officiũ 3.4
cur per singulas tribus Leuitas dispergi oportuerit 21.20
Luctus solēnis ritus & ratio 7.6

M

in Manasse posteris septem stirpes numerantur 17.5
Manasse, vide rubenitas
Mentiri quid importet 7.10
Metus proponitur 7.9
Modestiæ raræ exemplum 22.21
Mortem sibi exploratores imprecantur, nisi rahab seruandæ curam fideliter suscipiant 2.14
Moses quo sensu dicatur seruus 1.2
Mose mortuo onus gubernandi populi in iosue deuolutũ 1.2

O

Obedientiæ israelitarũ tertium specimen 8.33
Obsequiũ populi laudatur 6.20
Officio rite perfũgi quid sit 1.16

P

Parendi facilitas commendatur 18.9
de Paschatis celebratione 5.10
Patientiæ fructus 6.15
Patria est velut communis mater 2.4
Patriæ amor est naturaliter nobis ingenitus 2.4
dei Perseuerãtia in fouendo populo 1.1
Pietatis propagandæ studium à quibus exigatur 4.7
Pœnitẽtiæ professionis signa 7.6
Potentia dei insolita in ferendo auxilio proponitur, & cur 3.5
Potentiæ diuinæ specimen 4.24
Præfationis in iosue argumentum 1.4
qua prærogatiua eximios seruos & electos Prophetas deus ornauerit 10.8
Prudentia militaris 7.2

R

Rabinis quid sit solenne 2.1
Rahab exploratores repræsentare iubetur 2.4
Rahab fidei imago 2.11
Reprobi ad perdendã ecclesiam nihil non moliuntur 9.1
Reges chanaan cur securitate & socordia inebriati essent 9.1
Reges mortui in patibulis suspensi 10.18
quot Reges chanaã subacti 13.1
cur Regum chanaan conditio alia fuerit quàm aliarum nationum 8.29
de Regum terræ chanaan conspiratione 10.1
Regum colla mandato dei à iosue pedibus calcata 10.18
noua Regum conspiratio 11.1
Regum enumeratio quorũ ditionibus potiti sunt israelitæ 12.1
Regibus captis victores cur soleant parcere 8.29

Regibus chanaan quæ pœna infligatur 10.18
Rubenitæ, gaditæ, & dimidia tribus manasse non modo acquiescunt iosue mandato, sed etiam liberaliter & prolixè ei obsequium deferunt 1.16
Rubenitis qua lege cõcessa fuerat hæreditas trãs iordanẽ 1.12

S

quàm sedatis & compositis animis ad dei nutum attenti fuerint Sacerdotes 4.16
Sacerdotum arcam deferẽtium virtus non vulgari laude digna 3.15
Sacerdotum patientia laudatur 4.10
mandata Sacerdotibus à iosue iniuncta 3.6
primum Sacrificium extraordinarium deo in terra chanaan oblatum 8.30
dei perseuerantia in curãda populi Salute 1.1
Sceleris amplificatio à pertinacia 22.17
Senum officia 4.7
Seruus quomodo dicatur moses 1.2
Signa profligandorum incolarum terræ chanaan, & obtinendæ contra omnes populos victorię 3.10
in Silo celebris conuentus habitus refertur 18.1
Solis ordinarius cursus in gratiam ezechiæ regis mutatus 10.14
Soli quomodo iosue imperet 10.12
in eligendis Speculatoribus iosue non fuit deceptus 2.24
quæ Statuæ damnentur 22.26
Stragis hostiũ magnitudo vnde colligatur 11.8
Stratagema israelitarum 8.15
Tribuum duarũ & dimidiæ expeditio commemoratur 4.12
duarum Tribuum & dimidiæ missio refertur 22.1

V

homines nihil rectè, ordine, ac scienter aggrediũtur nisi quatenus se dei Verbo subiiciunt 1.8
Victoria vrbis ai cur difficilis sit reddita 8.18
Victoria israelitarum cruenta notatur 10.21
mosis Victoriæ cur iosue proponantur 1.5
Victos quę cogitatio sustentet ac recreet 7.6
iosue populum hortatur, vt attentus sit ad dei Virtutem 3.2
insignis Visio qua redditus est iosue animosior 5.13
Vitæ formandæ ratio 1.6
de communi Vrbis excidio 7.24
Vrbium ex quibus conflatus erat populi israelitici hostium exercitus, expugnatio 10.29

FINIS.